

AKADÉMIA POLICAJNÉHO ZBORU V BRATISLAVE

Katedra verejnoprávnych vied

Právo ako základ činnosti príslušníka Policajného zboru

Zborník príspevkov

Bratislava 2021

Právo ako základ činnosti príslušníka Policajného zboru

Katedra verejnoprávnych vied, Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Zostavili:

doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.

Mgr. Ivana Rubisová

Technická redakcia:

doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.

Recenzenti:

prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.

JUDr. Anna Zachová

Vzor citácie:

MEDELSKÝ, J., RUBISOVÁ, I. 2021. *Právo ako základ činnosti príslušníka Policajného zboru*. Zborník príspevkov. Bratislava. Akadémia Policajného zboru v Bratislave. s. 243. ISBN 978-80-8054-912-1.

Za jazykovú úpravu, obsah a pôvodnosť príspevkov zodpovedajú autori.

Rukopis neprešiel jazykovou úpravou.

© Akadémia Policajného zboru v Bratislave

ISBN 978-80-8054-912-1

EAN 9788080549121

Obsah

Úvodné slovo	5
Petra Andorová	
Faktické úkony policajta ako právotvorné formy činnosti verejnej správy	6
Ľubica Baričičová, Radoslav Ivančík	
Aplikačné prieniky realizácie štátnej služby príslušníkov PZ s vybranými faktormi kvality ich života.....	17
Zdeněk Fiala	
Zamyšlení se nad právní úpravou dvanácté části zákona č. 73 / 1998 Z. z., z pohledu de lege lata a de lege ferenda	29
Lukáš Habich	
Služební zákroky v nouzovém stavu	34
Janka Hašanová	
Disponuje príslušník Policajného zboru oprávnením kontrolovať certifikáty o zdravotnom stave osoby?	39
Monika Hullová, Patrícia Fedáková	
Právne aspekty kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície.....	49
Jakub Chrenšť	
Služobná činnosť policajta verzus ponižujúce zaobchádzanie z pohľadu štrasburskej judikatúry	60
Tibor Kovács, František Murcko	
Právne a taktické aspekty využitia služobného psa pri vykonávaní služobných zákrokov policajtov	68
Jan Kudrna	
K problematice právní úpravy politických práv policistů v České republice	78
Rastislav Kurilovský	
Profylaktická policajná verejno-poriadková metóda pôsobenia staršieho referenta pre prácu v komunitách v procese predchádzania a riešenia policajne relevantných udalostí v rómskych osadách	87
Klaudia Marczyová, Marián Piváček	
COVID -19 a služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru	102
Vladislav Marko	
Právne aspekty zodpovednostných vzťahov vyvolaných nezákonným rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom štátneho orgánu pri výkone verejnej moci	112
Veronika Marková	
Trestnoprávna úprava trestných činov nebezpečného prenasledovania a nebezpečného vyhrážania a význam ich poznania a posudzovania z hľadiska práce policajta	121
Jozef Medelský	
Právny rámec ako základ činnosti príslušníka Policajného zboru (zhodnotenie a vízia)....	133
Karol Murdza	
Rozvoj kľúčových kompetencií realizátorov policajných činností z pohľadu edukačných špecifik vzťahu teórie a praxe.....	140

Antonín Nesvadba	
Zásahy do základných ľudských práv a slobôd v trestno procesnej činnosti polície.....	149
Iveta Nováková	
Anglický jazyk pre policajné účely – aktuálny stav v Slovenskej republike	159
Miriám Odlerová	
Právne východiská použitia donucovacích prostriedkov príslušníkmi Policajného zboru .	167
František Sailer	
Pôsobenie príslušníka PZ v misiách krízového manažmentu Európskej únie - personifikovaná skúsenosť'	177
Harald Christian Scheu	
Umělá inteligence a policejní spolupráce v rámci EU	187
Ladislav Šimon	
Policajt, ako subjekt trestného konania v historickom kontexte	197
Jana Šimonová	
Zásada primeranosti pri používaní dištančného elektrického paralyzátora Taser	205
Nadežda Vaculíková, Ivana Rubisová	
Právna reglementácia získavania výpovede maloletého	214
Jiří Víšek, Petr Kroupa	
Klíčové právní nástroje k zvládnutí mimořádných situací a stavů v podmínkách České republiky	229

Úvodné slovo

V podmienkach Akadémie Policajného zboru v Bratislave sa opäť uskutočnila vedecká konferencia, i keď pre ešte stále pretrvávajúcu situáciu v súvislosti s COVID -19, dištančnou formou, videokonferenčne prostredníctvom MS Teams. Na jej zorganizovanie sa podujala Katedra verejnoprávnych vied, ktorá už tradične patrí k pravidelným organizátorom vedeckých podujatí, s participáciou riešiteľského kolektívu projektu *Služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru a aplikácia zásady primeranosti z trestnoprávneho a administratívnoprávneho hľadiska*, realizovaného s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja.

Medzinárodná vedecká konferencia „Právo ako základ činnosti príslušníka Policajného zboru“ sa konala pod záštitou rektorky Akadémie Policajného zboru v Bratislave Dr. h. c. prof. JUDr. Lucie Kurilovskej, PhD. a za účasti partnerskej inštitúcie Policejní akademie České republiky v Praze.

Cieľom konferencie bolo poukázať na význam a úlohu práva pri výkone činnosti príslušníka Policajného zboru, zdefinovať práva a povinnosti príslušníka Policajného zboru, poukázať na problematické oblasti realizácie služobných zákrokov, či zdôrazniť potrebu úpravy činnosti príslušníka Policajného zboru v jednotlivých oblastiach jeho pôsobenia. Organizátori konferencie tak vytvorili priestor pre vedeckú diskusiu k danej problematike v širších súvislostiach, otvorili priestor na výmenu teoretických poznatkov a ich konfrontáciu s aplikačnou praxou.

Konferencia sa sústredila aj na prezentovanie dosiahnutých výsledkov v súvislosti s riešením uvádzaného projektu, v globálnom merítku, ale aj oboznámenie so získanými poznatkami jednotlivých riešiteľov. Naplnili sa tak očakávania organizátorov, ako aj riešiteľského kolektívu projektu a prednesené príspevky vyvolali viacero otázok, ďalších impulzov, čo je pridanou hodnotou realizovaných vedeckých podujatí.

Účastníci konferencie, vedeckopedagogickí odborníci, ale aj ďalší špecialisti predkladajú hodnotné výstupy, ktoré sú určené pre širší okruh čitateľov nielen z vedeckých kruhov, v podobe príspevkov živého zborníka. Má ambície byť kvalitnou publikáciou, ktorá prináša odpovede na (ne)vyslovené otázky, nové informácie a vhodne dopĺňa vedecko-odborné diela.

Za participáciu na vedeckom podujatí a sprostredkovanie nových poznání vyslovujeme týmto poďakovanie a presvedčenie o naplnení poslania výmeny skúseností, rozvoja vedných odborov a vzájomnej interakcie. Poďakovanie adresujeme rektorke našej univerzity Dr. h. c. prof. JUDr. Lucie Kurilovskej, PhD., aj partnerským inštitúciám, ktorí sú pravidelnými podporovateľmi vedeckých a pedagogických aktivít našej školy.

plk. doc. JUDr. Klaudia Marczyová, PhD.
zodpovedná riešiteľka projektu

Mgr. Marián Piváček, PhD.
poverený vedením Katedry verejnoprávnych vied

Petra Andorová

Faktické úkony policajta ako právotvorné formy činnosti verejnej správy

Anotácia: Cieľom príspevku je vymedziť faktické úkony policajta v rôznych formách výkonu vo verejnej správe. Autorka porovnáva jednotlivé úkony policajta s rôznymi označeniami, ktoré sa radia do faktických úkonov spôsobilých vyvolať právne dôsledky na právne pomery adresátov verejnej správy.

Kľúčové slová: faktické úkony, bezprostredné zásahy, zaisťovacie úkony, policajt, verejná správa, formy činnosti verejnej správy

Úvod

O racionalizáciu verejnej správy je snaha už niekoľko dekád rokov. Jeden z prvých predstaviteľov racionalizácie verejnej správy je Max Weber, ktorý svoju činnosť zamerlal na racionalitu, odlišoval racionálne a iracionálne právo a týmto dal základy pre racionalizáciu verejnej správy v súčasnosti. Racionalizáciou rozumieme „zdokonaľovanie ľudskej činnosti, zvyšovanie jej účinnosti, zvyšovanie hospodárnosti, súhrn opatrení na najúčinnšie využívanie pracovnej sily a techniky na základe najmodernejších poznatkov vedy a techniky; dodatočné odôvodňovanie pôvodne iných motívov.“¹ Pojem racionalizácia pochádza zo slova „ratio“, čo v preklade znamená rozum, a teda môžeme vychádzať z toho, že racionalizácia je určitý proces rozumných resp. užitočných zmien. Verejná správa môže podliehať mnohým zmenám v podobe decentralizácie, v podobe rôznych reforiem, modernizácií a i. Každý z týchto aspektov poskytuje zmenu na inej úrovni, avšak cieľ majú rovnaký a to zlepšiť, zjednodušiť a zabezpečiť rozumnejšie fungovanie verejnej správy. L. Dudor definuje racionalizáciu ako „proces sústavného zlepšovania, resp. zefektívňovania štruktúry a činnosti verejnej správy. Ide o taký proces zlepšovania súčasného stavu, ktorý je založený na systematickom využívaní rozumu, vedeckých a praktických poznatkov, a ktorý sa uskutočňuje v daných, spoločensky determinovaných podmienkach.“² Racionalizácia teda predstavuje dosiahnutie čo najlepších výsledkov za dostupných podmienok.

Verejná správa, ktorú ponímame ako správu vecí verejných, má svoj statický a dynamický aspekt. Statický aspekt verejnej správy tvorí sústava orgánov, resp. vykonávateľov činností vo verejnej správe. Predstavuje štruktúru a organizáciu orgánov verejnej správy a ich vzájomné vzťahy. Statická stránka verejnej správy by mala byť viac ustálená. Čo však v súčasnosti už nie je úplne pravdou, pretože dochádza k viacerým reformám aj v organizácii najmä miestnej štátnej správy. Pre dynamický aspekt verejnej správy je zase charakteristická častá zmena v činnosti orgánov verejnej správy, pretože sa prispôbuje meniacim sa podmienkam, hodnotám v spoločnosti. Pod dynamickou stránkou chápeme činnosť resp. aktivitu jednotlivých orgánov verejnej správy. S dynamickým aspektom verejnej správy súvisia aj formy činnosti verejnej správy ako výsledné akty činnosti orgánov verejnej správy. Vzťah činností a foriem vo verejnej správe spočíva v skutočnosti, že prostredníctvom foriem činnosti verejnej správy sa realizujú ciele, úlohy, metódy alebo činnosti na vybraných úsekoch verejnej správy. Výkon činnosti verejnej správy sa realizuje pomocou foriem činnosti verejnej správy. Formy verejnosprávnej činnosti pôsobia na verejnú správu z dvoch hľadísk, a to z vonkajšieho (externého) a vnútorného (interného). Tieto hľadiská bezprostredne so sebou súvisia. Vymedziť rozdiely medzi nimi je zložité, keďže jedno bez druhého nedokážu existovať. Formy činnosti verejnej správy použité v internej oblasti verejnej správy sa mierne odlišujú od tých externých, najmä v okruhu osôb, na ktoré pôsobia a v právnych následkoch, ktoré po nich nastávajú. Formy činnosti verejnej správy teda majú základ v samotnej činnosti verejnej správy.

¹ Slovník cudzích slov. dostupné na <https://slovník.aktuality.sk/slovník-cudzich-slov/?q=racionaliz%C3%A1cia>.

² DUDOR. L.2014. *Racionalizácia verejnej správy*. 2014. s. 30,31.

Obsahom činnosti verejnej správy sú ciele a úlohy verejnej správy, resp. jej orgánov. Veľká rôznorodosť úloh verejnej správy nám neumožňuje úplne všetky selektovať do jednotlivých oblastí. Možno však vyčleniť konkrétne oblasti a do nich vytriediť vybrané úlohy verejnej správy. Patrí sem oblasť správy kultúry, zahraničná správa, vojenská správa, správa školstva, správa zdravotníctva, správa hospodárstva, administratívnoprávna oblasť a i. „Pojem činnosť verejnej správy vychádza z viacerých prvkov, ktoré fungujú ako schéma. Táto schéma začína cieľmi a úlohami verejnej správy, pokračuje obsahom a metódami pôsobenia a nakoniec sa v nej nachádzajú formy činnosti.“³

Formy činnosti verejnej správy

Vzhľadom na to, že verejná správa sa zaoberá veľkým počtom rôznorodých postupov a úkonov, je zložité jednoznačne systematizovať formy činnosti verejnej správy. V praxi by sme len ťažko hľadali pojem formy činnosti verejnej správy, keďže prax tento pojem nepoužíva. Ide výlučne o teoretický pojem zadefinovaný odborníkmi z teórie. Medzi metódami a formami činnosti verejnej správy je úzke prepojenie. Dá sa to vyjadriť v samotnom prejave jednotlivých metód činnosti verejnej správy, keďže s týmto prejavom sú spojené vybrané formy. Pri konkrétnom prejave ide o vonkajšiu podobu činností orgánov verejnej správy. Ďalším znakom prepojenia týchto dvoch inštitútov je fakt, že uplatňovanie foriem je závislé od metód tým, že metódy priamo podmieňujú formy činnosti verejnej správy. Pre efektívne plnenie úloh verejnej správy, by mali vykonávatelia verejnej správy dbať na využívanie vhodne zvolených metód. Vhodne zvolené metódy by mali pokryť a zabezpečiť chod verejnej správy bez závažných porúch a nedostatkov. Správne úkony ako produkt činnosti orgánu verejnej správy disponujú svojou vlastnou formou. Právne súladné formy činnosti verejnej správy patria k dynamickému aspektu verejnej správy. Podstatné je zamerať sa na to, k čomu konkrétna činnosť orgánu verejnej správy smeruje. Zásadne každá činnosť verejnej správy by mala napĺňať úlohy a ciele v rámci celého systému. Pri výkone každej činnosti je kľúčové dodržiavať zákonnosť, ako aj ďalšie zásady a princípy, ktoré musia byť rešpektované v právnom štáte.

Klasifikácia verejnej správy je zložitý proces uskutočňovaný pomocou rôznych kritérií. Fakt, že verejná správa sa stala veľmi dynamickou a rôznorodou nám sťažuje samotný priebeh klasifikácie foriem činnosti verejnej správy. Je zrejmé, že formy činnosti verejnej správy nie je možné presne zadefinovať a jednoznačne zaradiť do daného systému. Niekoľko z nich majú prvky viacerých druhov foriem, ktoré možno pomenovať aj ako spoločné prvky. Existujú formy, ktoré svojim obsahom je vhodné zaradiť do konkrétnej oblasti, avšak ťažko by sme hľadali formy činnosti verejnej správy, ktoré majú znaky úplnej separácie a izolovanosti od ostatných. Spoločné majú to, že všetky formy činnosti verejnej správy sa musia uplatniť lege artis a môžu ich vydať len legitímne subjekty. Na základe uvedeného delíme formy činnosti verejnej správy na právotvorné a neprávotvorné. V tejto oblasti je vplyv práva na určité formy činnosti verejnej správy s mnohými rozdielmi. Jedným z možných rozdielov je osobitná právna úprava vybraných foriem činnosti verejnej správy. Druhým rozdielom je ich aplikácia. Aplikácia neprávotvorných foriem činnosti verejnej správy sa „umožňuje“, zatiaľ čo aplikácia právotvorných foriem činnosti verejnej správy podlieha striktnej právnej úprave. Niektorí autori tvrdia, že jednoznačne nemôžeme vymedziť ani delenie foriem činnosti na právotvorné resp. neprávotvorné, pretože podľa P. Kukliša skutočne právotvorný charakter má len jedna forma verejnosprávnej činnosti, a to vydávanie normatívnych administratívnoprávnych aktov.⁴

Delenie alebo klasifikácia foriem činnosti verejnej správy môže mať mnoho podôb, ktoré sa líšia v závislosti od autora. Cepek a kol., Škultéty, P. a kol., Vrabko, M. a kol. uvádzajú vo svojich učebniciach základné delenie foriem činnosti verejnej správy na formy procedurálne,

³ KUKLIŠ, P. 2020. *O opatrení všeobecnej povahy v kontexte verejnosprávnej činnosti*. 2020. s. 86.

⁴ Porovnaj KUKLIŠ, P. 2020. *O opatrení všeobecnej povahy v kontexte verejnosprávnej činnosti*. 2020. s. 89, 90.

štruktúrne a finálne.⁵ Postup ako vykonávať jednotlivé úkony pri výkone verejnej správy nám určujú procedurálne formy, vďaka ktorým vieme vymedziť konkrétne štádiá resp. fázy priebehu vybraných úkonov. Štruktúrne formy sa odlišujú tým, že poukazujú a zaoberajú sa štruktúrou a organizáciou orgánov verejnej správy. Finálne formy sú akýmsi konečným spôsobom, ako orgány verejnej správy prejavujú svoju činnosť vo vzťahu k adresátom. Cepek, B. definuje štruktúrne formy, ako formy, ktoré „určujú postavenie orgánu verejnej správy v organizačnej štruktúre, jeho pôsobnosti, právomoci. Tu môžeme hovoriť o organizačných formách, formách organizačných štruktúr spravujúcich subjektov. Súčasťou organizačných štruktúr je aj problematika materiálno-technického, personálneho vybavenia riadiacich vzťahov – teda foriem manažérskej činnosti.“⁶ Keďže hlavným záujmom procedurálnych a finálnych foriem činnosti je činnosť alebo prejav orgánov verejnej správy, je možné ich charakterizovať aj ako formy činnosti verejnej správy. Ide teda o určitý prejav vôle smerujúci navonok smerom k fyzickým alebo právnickým osobám spočívajúci v plnení úloh.

V niektorých odborných publikáciách sa uvádza delenie foriem činnosti verejnej správy na právne alebo neprávne. Tie právne subsumujú formy činnosti s priamymi, alebo teda bezprostrednými právnymi dôsledkami. Neprávne formy možno označiť ako organizačné, pretože týmto formám absentujú právne dôsledky. Právne a neprávne formy činnosti verejnej správy nemajú len odlišné vlastnosti, pre obe je charakteristické to, že majú svoj relevantný právny základ v normách správneho práva.

Aj napriek veľkej rozmanitosti foriem činnosti verejnej správy, nájdeme sa aj určité spoločné znaky, o ktorých môžeme povedať, že nimi disponujú všetky formy činnosti verejnej správy. Funkčné poňatie verejnej správy nám dáva základy pre jednotné ponímanie foriem činnosti verejnej správy. Bez ohľadu na to o akú formu činnosti verejnej správy ide, každá musí spĺňať podmienku zákonnosti. Teda prvým spoločným znakom je zákonnosť. Ďalším nemenej podstatným jednotným znakom je, aby daná forma sledovala konkrétny účel. Forma činnosti by teda mala byť založená na základe požiadaviek, ktoré vyplývajú pre konkrétnu činnosť. Svoje opodstatnenie má aj formálna stránka foriem činnosti verejnej správy. Ich nevyváženosť a nesúlad by mohli zapríčiniť porušenie zákonnosti, a teda jeden zo základných atribútov foriem činnosti verejnej správy. Veľká rôznorodosť foriem činnosti verejnej správy je zapríčinená potrebou naplňovať rozličné ciele. Zatiaľ čo niektoré majú za cieľ vytvárať nové práva a povinnosti, iné sa ich snažia deklarovať alebo môže dôjsť k hybridným formám, ktoré majú znaky konštitutívnej aj deklaratórnej formy. Skutočnosť, že sa viaceré formy činnosti verejnej správy svojimi črtami podobajú, dokonca niektoré majú aj totožný právny základ nám dáva možnosť pre vymedzenie konkrétnych druhov foriem činnosti verejnej správy.

J. Hašanová a L. Dudor medzi právotvorné formy činnosti verejnej správy radia správne akty, správne dohody a faktické úkony a medzi neprávotvorné formy činnosti verejnej správy radia spoločensko-organizačné opatrenia, materiálno-technické operácie a správne dohody s neprávotvorným účinkom.⁷

Faktické úkony ako formy činnosti verejnej správy

Cieľom predkladaného príspevku nie je prezentovať všetky formy činnosti verejnej správy. Pre naše účely v nasledujúcich riadkoch analyzujem faktické úkony policajtov, ktoré teória správneho práva radí medzi právotvorné formy činnosti verejnej správy.

Faktické úkony ako jeden z druhov foriem činnosti verejnej správy vieme nazvať viacerými spôsobmi, nielen pojmom faktické úkony. Najčastejšie pertraktovanými pomenovaniami sú

⁵ Bližšie pozri ŠKULTÉTY, P. a kol. 2009. *Správne právo hmotné*. Všeobecná časť. 1. vyd. Heuréka, Šamorín, 2009.; VRABKO, M. a kol. 2018. *Správne právo hmotné*. Všeobecná časť. 2. vyd. Nakladateľstvo C.H. Beck, 2018.; CEPEK, B. a kol. 2018. *Správne právo hmotné*. 2018.

⁶ CEPEK, B. a kol. 2018. *Správne právo hmotné*. 2018. s. 228, 229.

⁷ HAŠANOVÁ, J., DUDOR, L. 2021. *Základy správneho práva*. vyd. Aleš Čeněk, 2021. s. 63.

napr. už spomínané úkony, zákroky, oprávnenia alebo opatrenia. Môžeme sa stretnúť s rozličnými slovnými spojeniami, napr. faktické úkony s priamymi právnymi dôsledkami alebo faktické zásahy, prípadne faktické jednanie. Faktické úkony sa radia medzi právno-teoretický výraz, ktorý autori vo svojich dielach rozlične označujú. Zatiaľ čo niektorí autori tento druh formy realizácie verejnej správy stavajú rovnocenne vedľa bezprostredných zákrokov, iní hovoria o bezprostredných zásahoch ako o druhu faktických úkonov. Napr. Hendrych nazýva faktické úkony ako faktické zásahy, a delí tieto faktické zásahy tak, že bezprostredné zásahy sú spolu s faktickými pokynmi, exekučnými úkonmi a zaisťovacími úkonmi podmnožinou faktických zásahov.⁸

V príspevku tieto úkony budem označovať ako faktické úkony. Vzhľadom na rozsah faktických úkonov orgánov verejnej správy, budem selektovať faktické úkony realizované konkrétnym subjektom, t.j. policajtmi, ktorí faktické úkony vykonávajú pri výkone služobnej činnosti predovšetkým v oblasti verejnej správy. Na tomto mieste je dôležité spomenúť, že sa zameriam striktne len na faktické úkony policajtov v rámci výkonu verejnej správy. Ide o originálny druh foriem realizácie verejnej správy, ktorý má špecifické miesto medzi ostatnými formami činnosti verejnej správy. Sú charakteristické tým, že majú osobitnú formu realizácie verejnej správy, pričom ich použitie sa vzťahuje na mimoriadne situácie, v ktorých nie je možné použiť iné formy činnosti verejnej správy. Zväčša sú faktické úkony policajtov nahrádzané individuálnymi správными aktmi, prípadne inou právnou formou. J. Hašanová a L. Dudor charakterizujú faktické úkony ako: „záväzné úkony orgánov verejnej správy s priamymi právnymi dôsledkami pre adresátov verejnej správy.“⁹ V niektorých prípadoch v rámci verejnej správy môžu nastať skutočnosti, pri ktorých sa často zamieňajú faktické úkony buď s individuálnymi správными aktmi alebo s opatreniami všeobecnej povahy. Keďže faktické úkony zasahujú do právnych pomerov osoby, ktorej bol konkrétny faktický úkon adresovaný a zároveň je tento typ úkonu spojený s realizáciou aplikácie práva, v niektorých situáciách sa môže zdať veľmi podobný individuálnemu správному aktu.

Faktické úkony ako právotvorné formy činnosti verejnej správy sa vyznačujú určitými špecifikami, ktoré si ďalej rozoberieme. Prvou významnou črtou faktických úkonov je ich neformálnosť. Ich neformálnosť sa prejavuje v tom, že podnet vzniká priamo zo zákona v dôsledku okolností, ktoré to vyžadujú. Na rozdiel od správnych aktov, faktické úkony nevznikajú pomocou formálneho procesu, ale na základe zákona. Činnosť charakterizovaná ako faktický úkon realizuje osoba, ktorá má na to zákonné splnomocnenie. Osobami zákonne splnomocnenými rozumieme úradné osoby-policajti, ktorí pri výkone svojej práce určitým spôsobom ovplyvňujú správne pomery fyzických alebo právnickým osôb. Tieto oprávnené osoby majú povinnosť dodržiavať pravidlá vykonávania jednotlivých faktických úkonov, ak sú stanovené. Druhou charakteristickou črtou faktických úkonov je ich záväznosť. To znamená, že faktické úkony sú spôsobilé vyvolať právne dôsledky. Adresátom je osoba, ktorej zo zákona vyplýva povinnosť niečo strpieť, niečoho sa zdržať, prípadne niečo konať. Z prvku záväznosti faktických úkonov vyplýva povinnosť osoby, ku ktorej daný úkon smeruje, rešpektovať činnosť legitímneho subjektu. Ak dôjde k nerešpektovaniu povinnosti, môže dôjsť k vyvodzovaniu právnej zodpovednosti. Neodmysliteľnou charakteristickou črtou faktických úkonov je právo legitímneho subjektu vynútiť splnenie zákonnej povinnosti povinnou osobou. Táto vlastnosť sa týka najmä bezprostredných zásahov a exekučných úkonov. Faktický úkon je akýsi nástroj, vďaka ktorému vieme zabezpečiť právny základ, resp. záruku zákonnosti. Na to, aby faktické úkony mohli splňať záruku zákonnosti, je nevyhnutná skutočnosť, že faktické úkony disponujú schopnosťou vynútiť dobrovoľne nesplnenú právnu povinnosť. Nepôjde len o vynútenie právnej povinnosti na základe rozhodnutia orgánu verejnej správy, ale aj povinnosti vyplývajúcej z faktického úkonu legitímneho subjektu. Faktické úkony vieme vnímať aj ako

⁸ HENDRYCH, D. a kol. 2006. *Správne právo*. 2006. s.257.

⁹ HAŠANOVÁ, J., DUDOR, L. 2021. *Základy správneho práva*. vyd. Aleš Čeněk, 2021. s.63.

nástroj na ochranu právom chránených záujmov, a teda predstavujú určitú primárnu ochranu pre verejnú správu. Sekundárnu ochranu verejnej správy zastrešuje správne súdnictvo. Na rozdiel od iných foriem činnosti verejnej správy, pre faktické úkony je charakteristická ich bezprostrednosť. Bezprostrednosť faktických úkonov vyplýva z cieľa, ktorý sleduje konkrétny bezprostredný úkon. Zväčša cieľom je rýchly výsledok priamo na mieste, čo možno dosiahnuť len bezprostrednosťou správneho úkonu. Znak bezprostrednosti faktických úkonov vieme chápať v dvoch rovinách, a to ako

a) časovú ohraničenosť možnosti vykonať faktický úkon a

b) snahu zamedziť následkom, ktoré by mohli vzniknúť nevykonaním bezprostredného faktického úkonu.

Neformálnosť faktických úkonov vyplýva aj zo skutočnosti, že faktické úkony sa vykonávajú spravidla v exteriéri bez formálneho administratívneho postupu. K týmto úkonom je pripisovaná neformálnosť aj z dôvodu, že právna norma upravuje následné formalizované konanie, ktorým príslušný orgán deklaruje inou formou vykonaný faktický úkon. Postup pri výkone faktického úkonu nemá podrobnú právnu úpravu, ako je to napríklad pri iných právotvorných formách činnosti verejnej správy, napríklad pri vydávaní správnych aktov, ktorých postup je striktne právom regulovaný. Pri faktických úkonoch, vzhľadom na ich charakter a účel, nie je možné formalizovať ich výkon, pretože by prestali naplňovať svoj zmysel. A nebolo by už možné cieľ dosiahnuť tak efektívne. Preto je veľmi dôležité, aby orgány verejnej moci disponovali aj neformálnymi právnymi nástrojmi, ktorými sú schopní chrániť práva a právom chránené záujmy fyzických a právnických osôb.

Aj napriek tomu, že faktické úkony považujeme za neformálny spôsob prejavu verejnej správy, je dôležité aby bol aj tento druh foriem činnosti verejnej správy vykonávaný na základe určitých zákonných postupov. Jedná sa o jednotné pravidlá, ktoré sú vopred stanovené a ktoré sú predvídateľné tak, aby bola v právnom štáte zabezpečená právna istota. Je však zrejmé, že výkon činností spojených s faktickými úkonmi je v právnych predpisoch upravený všeobecne. Takáto nepresná úprava dáva mnohokrát priestor na viacero možností realizácie faktických úkonov. Výkonom faktických úkonov môže dôjsť aj k porušeniu práv a právom chránených záujmov osoby, voči ktorej úkon smeruje. Osoba má povinnosť uposlúchnuť, či podrobiť sa faktickému úkonu orgánu verejnej moci, ktorý ho vykonáva legitímne. Platí zásada prezumpcie správnosti postupu orgánu verejnej správy vykonávajúceho faktický úkon. Právny poriadok však myslí aj na situácie, keď by výkon faktických úkonov bol v rozpore so zákonom a preto sú v právnom poriadku upravené aj právne prostriedky ochrany pred nezákonným zásahom orgánu verejnej moci, ako aj možnosť žiadať náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím alebo postupom orgánu verejnej moci.

Aby bola splnená legitímnosť výkonu faktického úkonu, tieto musia splňať určité kritéria, ktorých porušenie by malo za následok nezákonnosť, príp. nesprávnosť postupu orgánu verejnej moci. K naplneniu všetkých potrebných kritérií napomáhajú zásady, podľa ktorých sa samotné faktické úkony realizujú. Pre neformálnosť faktických úkonov môže vzísť myšlienka, že sa nemusia ich vykonávatelia striktne riadiť pravidlami. Opak je však pravdou. Aj tento typ foriem činnosti verejnej správy musí podliehať pravidlám, ku ktorým patria aj nižšie uvádzané zásady. Práve stanovenie zásad používaných pri ich výkone nám pomôže lepšie pochopiť význam faktických úkonov. Bezprostredné zásahy, ako jeden z druhov faktických úkonov, disponujú ešte väčšou opodstatnenosťou využitia zásad pri ich výkone. Dôvody, pre ktoré považujeme daný typ faktických úkonov za špecifický v tomto smere je, že pri ich výkone sa zasahuje do základných práv a slobôd osôb. Týmto zásahom sa stávajú „rizikovejšími“ a práve preto je o to dôvodnejšie dodržiavanie konkrétnych zásad. Je zrejmé, že zásady používané pri výkone faktických úkonov majú korene už v iných právnych predpisoch. Niektoré vychádzajú priamo z ústavy, iné zo správneho poriadku, prípadne z trestnoprávných zásad pri vyvodzovaní zodpovednosti za správne delikty. Zásady vychádzajúce z ústavných princípov sú napr. zásada

zákonnosti alebo zásada proporcionality. Ďalšie spektrum zásad uplatňovaných pri výkone faktických úkonov možno vyvodit' zo základných právnych zásad platných pre právny štát, neopomínajúc zásady uplatňované pri výkone verejnej moci, teda aj pri výkone služobnej činnosti policajta. Patrí sem zásada legality (zákonnosti), zásada primeranosti (proporcionality), zásada zákazu zneužitia správneho uváženia, zásada subsidiarity, zásada predvídateľnosti postupu správnych orgánov, zásada verejnej správy ako služby.¹⁰ Zásah do právnych pomerov osoby je podmienený viacerými skutočnosťami, akými sú napr. nevyhnutnosť vykonať úkon vzhľadom k uvedenému stavu, ktorý je potrebné napraviť tak, aby bol v súlade s právnymi normami alebo môže ísť o potrebu chrániť bezpečnosť osôb, ich život, zdravie, majetok, prípadne verejný poriadok.

Do faktických úkonov patria tzv. faktické pokyny policajta. Faktické pokyny ako faktické úkony patria medzi neformálne správno-právne úkony, avšak nie sú absolútne neformálne, keďže ich postup je legislatívne upravený aj keď nie úplne striktné. D. Hendrych charakterizuje faktický pokyn ako „správny úkon zákonom zmocnenej jednotlivéj úradnej osoby, spočívajúci vo vyslovení zákazu alebo príkazu určitého jednania, ktorý je jeho adresát povinný rešpektovať“.¹¹ Vo všeobecnosti môžeme skonštatovať, že faktické pokyny sú realizované úradnými osobami na základe zákonného splnomocnenia a ich typickým znakom je, že sa vykonávajú mimo priestorov verejnej správy. Úradná osoba ich realizuje na základe určitého zákazu alebo príkazu, ktorý je pre adresátov verejnej správy právne záväzný a osoby, voči ktorým bol úkon smerovaný sú povinné sa mu podriaďovať. Faktické pokyny vieme členiť do štyroch skupín podľa toho, akým spôsobom sú realizované:

1. Faktické pokyny vykonávané ústne
2. Faktické pokyny vykonávané písomne
3. Faktické pokyny vykonávané prostredníctvom gest
4. Faktické pokyny vykonávané prostredníctvom technického zariadenia

Typickým príkladom faktického pokynu, ktorý je realizovaný ústne je situácia, keď policajt podáva pokyn na zákaz vstupu na určené miesto alebo pokyn na príkaz zotrvať na určenom mieste.¹² V praxi sa stretáme aj s kombináciou realizácie faktických pokynov. Napríklad oprávnenie policajta vykázat' zo spoločného obydľia sa vykonáva prostredníctvom kombinácie realizácie faktického pokynu ústne a následne policajt pristúpi k písomnému zdokumentovaniu oprávnenia. Ústne policajt aj vyzýva osobu, aby upustila od protiprávneho konania, prípadne aby sa zdržala určitého konania. Gestá používajú policajti pri rôznych pokynoch aplikovaných pri riadení premávky na pozemných komunikáciách. Faktické pokyny realizované prostredníctvom technických prostriedkov využívajú policajti napr. pri zastavovaní vozidla pomocou idúceho služobného vozidla, kde na služobnom vozidle svieti nápis „STOP“.

Prvok, ktorým sa faktické pokyny líšia od ostatných druhov faktických úkonov je, že pri ich realizácii sa obzvlášť závažne nezasahuje do právnych pomerov adresáta verejnej správy. Avšak miera intenzity tohto zásahu sa líši podľa konkrétnych faktických pokynov. Keďže faktické pokyny predstavujú celú škálu rozličných situácií, tak aj miera intenzity zásahu do právnych pomerov adresáta je do určitej miery odlišná. Na jednej strane môžeme hovoriť o pokyne policajta na vykázanie zo spoločného obydľia a na strane druhej o pokyne na zastavenie vozidla, ktoré je považované za menší zásah. Faktické pokyny je možné členiť aj z hľadiska ich účelu na 2 skupiny:

1. Úkony, ktoré sa neviažu na iný úkon príslušného orgánu. Ide o samostatný typ úkonov, ktorých cieľom je naplnenie konkrétneho zákazu, či príkazu. Do tejto skupiny faktických pokynov možno zaradiť napr. príkaz policajta na zákaz vstupu na určené miesto.

¹⁰ Porovnaj HAŠANOVÁ, J., BALGA, J., ANDOROVÁ, P., DUDOR, L. 2018. *Policajná správa*. Vyd. Aleš Čeněk, 2018. s.76,77.

¹¹ HENDRYCH, D. a kol. 2006. *Správne právo*. 2006. s. 261.

¹² Ide o výkon oprávnenia policajta podľa zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore, §27.

2. Úkony súvisiace s iným typom úkonu, napr. s bezprostredným zásahom alebo zaist'ovacím úkonom. Pôjde o príkazy a zákazy, ktorých úlohou je spravidla poučiť o právach a povinnostiach osoby, ktorá je obmedzená na osobnej slobode.

S ďalším delením sa stretne v publikácii od P. Všetičku, ktorý delí faktické pokyny do 3 kategórií na základe analýzy pozitívnej právnej úpravy. Prvými sú faktické pokyny vydávané v nadväznosti na výkon správneho dozoru. Do tejto skupiny patrí napr. oprávnenie policajta vyžadovať súčinnosť od kontrolovanej osoby. Do druhej kategórie patria faktické pokyny realizované v súvislosti s výkonom policajno-bezpečnostných činností, pri výkone ktorých je policajt oprávnený použiť hrozbu zbraňou alebo varovný výstrel do vzduchu, ak vyzvaná osoba neupustí od svojho protiprávneho konania. Tretí druh faktických pokynov tvoria pokyny uskutočňované z dôvodu dohľadu nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky. Pôjde o pokyny policajta na zastavenie dopravného prostriedku.¹³

Pri výkone služobnej činnosti sa viac používa pojem bezprostredné zásahy. Policajt pri výkone bezprostredného zásahu musí splniť tri základné podmienky. Prvou podmienkou je, že bezprostredný zásah môže vykonať len legitímna osoba na základe a v medziach zákona. Policajt je oprávnený vykonať bezprostredný zásah aj pod jednotným velením, kedy na mieste rozhoduje veliteľ zakročujúcej jednotky.¹⁴ Druhou podmienkou legitímneho vykonania bezprostredného zásahu je splnenie požiadavky nevyhnutnosti bezprostredného zásahu. Musí ísť teda o situáciu, ktorú nie je možné odvrátiť iným spôsobom. Uplatňuje sa princíp proporcionality, t.j. snahou policajta je najskôr použiť tie miernejšie spôsoby na odvrátenie nebezpečnej situácie, a až keď to situácia vyžaduje, policajt pristúpi k tým závažnejším, aby bol splnený účel bezprostredného zásahu. Treťou neopomenuteľnou podmienkou je bezprostrednosť zásahu, t.j. potreba zakročiť okamžite. Výkon bezprostredného zásahu sa viaže na bezprostredné ohrozenie alebo poškodenie právom chráneného záujmu, t.j. života, zdravia, majetku či verejného poriadku.

Bezprostredné zásahy predstavujú činnosť, pri ktorej sa zasahuje do právnych pomerov osôb. Tento zásah sa uskutočňuje z dôvodu odvrátenia nebezpečenstva hroziaceho na právom chránený záujem. Keďže sa pri realizácii bezprostredných zásahov často používajú donucovacie prostriedky, policajti sú povinní vykonávať tieto úkony primerane. Primeranosť sa netýka len voľby donucovacích prostriedkov, ale aj spôsobu ich použitia z pohľadu časovej súvislosti a intenzity. Cieľom je, aby bolo čo najmenej zasahované do základných práv a slobôd osoby, voči ktorej bezprostredný zásah smeruje tým, že sa zvolia vhodné prostriedky a zároveň sa primerane použijú. Pri výkone bezprostredného zásahu je osoba, voči ktorej smeruje tento zásah povinná strpieť, resp. podrobiť sa. Proti bezprostredným zásahom sa nepripúšťa nutná obrana, pretože by smerovala proti výkonu právomoci orgánu verejnej moci. Policajt je povinný pri výkone, ale aj po výkone bezprostredného zásahu dodržiavať zákonné povinnosti. „Pred použitím donucovacích prostriedkov je policajt povinný osobu, proti ktorej zakročuje, vyzvať, aby upustila od protiprávneho konania, s výstrahou, že bude použitý niektorý z donucovacích prostriedkov.“¹⁵ Policajt je aj povinný poučiť osobu o jej právach, čo však nepripúšťa všetky druhy zásahov. Po použití donucovacieho prostriedku je policajt povinný spísať úradný záznam o vykonaní bezprostredného zásahu a nahlásiť vykonanie bezprostredného zásahu nadriadenému. Na základe uvedeného môžeme povinnosti policajta pri vykonaní bezprostredného zásahu selektovať na povinnosti pred vykonaním bezprostredného zásahu a povinnosti po vykonaní bezprostredného zásahu.

Bezprostredné zásahy majú za úlohu zachovať chod spoločnosti tak, aby bol v súlade s právom. Pri porušení bezporuchového chodu spoločnosti je ich úlohou zabezpečiť nápravu

¹³ VŠETIČKA, P. 2019. *Povaha a členení faktických úkonu realizovaných ze strany orgánu verejnej správy*. 2019. s. 133, 134, 135.

¹⁴ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore §66.

¹⁵ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore §50 ods. 3 prvá veta.

uvedeného stavu. Štát disponuje určitou primárnou a sekundárnou ochranou. Pod sekundárnou ochranou rozumieme ochranu chránených záujmov za pomoci trestno-právnych alebo správno-právnych noriem. Ide teda o trest, ktorý nasleduje po porušení noriem práva, o takomto treste rozhodujú správne orgány alebo súdy. Naproti tomu primárna ochrana štátu je realizovaná prostredníctvom bezprostredných zásahov, kedy sa bezprostredne, čiže priamo chránia záujmy štátu, práva a chránené záujmy jednotlivých osôb. V rámci výkonu verejnej správy sú bezprostredné zásahy tou poslednou možnosťou, keďže orgány verejnej správy používajú na dosiahnutie účelu tie najintenzívnejšie prostriedky, aké je v súlade s právnymi normami možné použiť voči adresátom. Mali by byť posledným prostriedkom na ochranu právom chránených záujmov. Objektom bezprostredných zásahov môžu byť nielen osoby ale aj veci. Do diapazónu bezprostredných zásahov policajtov voči osobám v zmysle zákona o Policajnom zbore patrí napríklad oprávnenie zaistiť osobu a oprávnenie zaistenú osobu umiestniť do cely policajného zaistenia zriadenú na tento účel na útvare Policajného zboru. Tento typ bezprostredného zásahu obmedzuje osobu na jej právach. Druhým typom bezprostredného zásahu policajta je zásah, ktorého objektom je vec. Patrí sem oprávnenie policajta na zaistenie veci vykonané v súlade s §21 zákona o Policajnom zbore, či oprávnenie odňať zbraň podľa §22 zákona o Policajnom zbore.

V právnej teórii sa stretávame ešte s pojmom bezprostredné opatrenia. Rozdiel medzi bezprostrednými opatreniami a bezprostredným donútením spočíva v tom, že bezprostredné donútenia sa spravidla viažu na fyzické donútenie, s ktorým sa spája riziko zranenia alebo usmrtenia adresáta tohto úkonu. Naproti tomu bezprostredné opatrenia sa nemusia viazať na takého riziko, príklad je už spomínané oprávnenie policajta odobrať veci osobe pred nástupom do policajnej cely.¹⁶ Pri bezprostrednom donútení policajt aplikuje donucovacie prostriedky v súlade so zákonom. Výpočet donucovacích prostriedkov policajta uvádza §50 ods.1 zákona o Policajnom zbore. V predmetnom ustanovení zákona je prezentovaný celý diapazón donucovacích prostriedkov, ktoré je policajt oprávnený použiť. Zákonodarca začína výpočtom tých najmiernejších, kam radíme hmaty, chvaty, údery a kopy sebaobrany. Za najzávažnejšie možno považovať použitie zbrane, lietadla, špeciálneho streliva. „O tom, ktorý z donucovacích prostriedkov policajt použije, rozhoduje podľa konkrétnej situácie tak, aby dosiahol účel sledovaný služobným zákrokom a použitý donucovací prostriedok a intenzita jeho použitia neboli zjavne neprimerané nebezpečnosti útoku.“¹⁷ Meradlom, podľa čoho sa policajt rozhoduje, či použije miernejší alebo dôraznejší donucovací prostriedok je, či osoba, proti ktorej smeruje tento zákrok kladie aktívny alebo pasívny odpor. Hranica medzi aktívnym a pasívnym odporom je veľmi úzka a posúdenie sa ponecháva na policajtovi, ktorý zakročuje.

Ďalším pojmom v oblasti faktických úkonov sú bezprostredné obmedzenia, ktoré možno deliť podľa subjektu, na ktorý pôsobia. A to na:

1. bezprostredné obmedzenia vzťahujúce sa na osoby a
2. bezprostredné obmedzenia vzťahujúce sa na veci.

Pri bezprostredných obmedzeniach pôsobiacich na osoby existuje spojitosť medzi týmto typom obmedzení a faktickými pokynmi. Bezprostredné obmedzenia majú za úlohu obmedziť osobu na právach a slobodách, pričom faktické pokyny sprostredkujú v podobe príkazov a zákazov danú požiadavku. Faktické pokyny sú teda akýsi vonkajší prejav, zatiaľ čo bezprostredné obmedzenia tvoria obsah samotného faktického pokynu. Druhou skupinou sú bezprostredné obmedzenia vzťahujúce sa na veci, tieto obmedzenia sa týkajú najmä obslužných zariadení, ktoré sa dočasne vyradia z prevádzky. Slúži na účely vykonania zásahu, ktorý neznesie odklad, ak je dôvodná obava, že je ohrozený život alebo vážne ohrozené zdravie osoby alebo ak hrozí značná škoda na majetku. Ako typický znak tohto druhu obmedzenia je

¹⁶ VŠETIČKA, P. 2019. *Povaha a členení faktických úkonu realizovaných ze strany orgánu verejnej správy*. 2019. s. 136.

¹⁷ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore § 5.

skutočnosť, že sú obmedzené práva osôb, ktoré nie sú pôvodcami daného ohrozenia. Protiprávne stavy, vzniknuté z tohto hľadiska sú mnohokrát zapríčinené nevedome. Rozdielom medzi bezprostredným obmedzením a bezprostredným donútením je, že už spomínané bezprostredné donútenie má za cieľ eliminovať pôvodcu nebezpečia. Naproti tomu bezprostredné obmedzenie sa snaží odvrátiť nebezpečie a zároveň zmierniť alebo odstrániť následky daného nebezpečia.¹⁸

Pri výkone služobných činností policajti okrem bezprostredných zásahov vykonávajú aj iný druh faktických úkonov. Nazývame ich zaist'ovacie úkony. „Zmyslom zaist'ovacieho úkonu je zaistiť priebeh, poprípade účel nejakého formálneho správneho procesu, najmä správneho riadenia alebo postupu pri zisťovaní v rámci výkonu správneho dozoru.“¹⁹ Osobami najčastejšie využívanými inštitútmi zaist'ovacieho úkonu sú príslušníci ozbrojených bezpečnostných zborov. Zaist'ovacie úkony sa radia medzi správno-právne činnosti, napriek tomu, že sa nevyužívajú len ako forma realizácie verejnej správy. Tento typ úkonu sa využíva aj v oblastiach trestného alebo súdneho konania. Pod zaist'ovacími úkonmi rozumieme teda právny prostriedok, pravidlá ktorého sú upravené v právnych predpisoch prislúchajúcim rôznym právnym odvetviam. Zaist'ovacie úkony možno selektovať podľa toho, či sú realizované príslušným orgánom verejnej správy na základe vlastného rozhodnutia alebo na žiadosť iného orgánu verejnej moci. Z tohto hľadiska je možné nazvať prvú skupinu zaist'ovacích úkonov ako autonómne zaist'ovacie úkony. V tomto prípade môžem uviesť ako príklad situáciu, keď je policajt oprávnený požadovať vysvetlenie podľa zákona o Policajnom zbore, na základe ktorého, ak osoba bez dostatočného ospravedlnenia alebo bez závažných dôvodov výzve na podanie vysvetlenia nevyhoví, môže ju policajt predviesť na útvár Policajného zboru za účelom podania vysvetlenia.²⁰ Druhou skupinou sú zaist'ovacie úkony realizované na žiadosť iného orgánu verejnej moci, ktorým sa hovorí aj vyžiadané zaist'ovacie úkony. Vykonávajú ich policajti na základe dožiadania príslušného orgánu. Pôjde o prípad, keď účastník konania alebo svedok, ktorý sa bez náležitého ospravedlnenia alebo bez závažných dôvodov na opätovné predvolanie nedostaví na správny orgán a bez osobnej účasti ktorého nemožno konanie uskutočniť, môže byť predvedený. Policajný zbor je dožiadaný správnym orgánom na vykonanie predvedenia osoby na príslušný správny orgán, ktorý vedie správne konanie.²¹

Zaist'ovacie úkony majú úzky súvis s bezprostrednými zásahmi. Vzťah medzi uvedenými druhmi faktických úkonov spočíva vo vzájomnej spolupráci. Bezprostredné zásahy mnohokrát predchádzajú zaist'ovacím úkonom. Policajt vykoná bezprostredný zásah voči páchatel'ovi a následne zaist'ovací úkon smerujúci k zaisteniu osoby. Okrem bezprostredných zásahov majú zaist'ovacie úkony spojitosť aj s faktickými pokynmi, ktoré im predchádzajú. Alebo ak sa viažu na veci, môžu byť vykonávané aj samostatne.

Záver

Faktické úkony ako forma činnosti verejnej správy sú rozsiahlou materiálou reprezentovanou množstvom rozmanitých činností, vykonávaných rôznymi orgánmi verejnej správy, a ktoré sú upravené v rade právnych predpisov viacerých právnych odvetví. V príspevku som sa zamerala na faktické úkony, ktoré sú relatívne intenzívne využívaným prvkom policajtov v rámci služobnej činnosti. Ide o osobitný druh činnosti verejnej správy, pretože k ich použitiu sa pristúpi až, keď nie je možné použiť ostatné druhy foriem činnosti verejnej správy. Faktické úkony v mnohých prípadoch nahrádzajú dlhodobejší proces vydávania individuálnych správnych aktov. Je na mieste poukázať na nevyhnutnosť vykonania

¹⁸ VŠETIČKA, P. 2019. *Povaha a členení faktických úkonu realizovaných ze strany orgánu verejnej správy*. 2019. s. 140, 141.

¹⁹ HENDRYCH, D. a kol. 2006. *Správne právo*. 2006. s. 263.

²⁰ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore §17.

²¹ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore, §17b.

faktického úkonu oprávněnou osobou - policajtom, na bezprostřednost faktického úkonu, a teda opodstatnenosť oprávnenej osoby okamžite zakročiť. Pri výkone faktických úkonov je nevyhnutné dodržiavať zásady ich realizácie tak, aby bola dodržaná podmienka zákonnosti. Napriek tomu, že faktické úkony sa v teórii správneho práva radia viac k neformálnym prejavom verejnej správy, pri ich výkone musia policajti dodržiavať základné zásady a podmienky tak, aby nedošlo k nezákonnému zásahu do právom chránených záujmov, prípadne porušeniu verejného poriadku. Je preto potrebné, aby sa výkonu faktických úkonov venovala náležitá pozornosť. Mala by sa im pripisovať relevantná vážnosť, jednak v procese prípravy policajtov na vykonanie faktického úkonu, jednak v procese jeho výkonu, a jednak v procese po výkone faktického úkonu. Môžeme jednoznačne tvrdiť, že právna úprava po výkone faktického úkonu je striktné právom regulovaná, pretože je v záujme právneho štátu poskytnúť adresátom verejnej správy dostatočný aparát právnych prostriedkov na ochranu svojich práv a právom chránených záujmov. Rovnako je to aj v prípade možnosti náhrady škody spôsobenej nezákonným zásahom orgánu verejnej moci do práva a právom chránených záujmov adresátov verejnej správy.

Literatúra

CEPEK, B. a kol. 2018. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. Wolters Kluwer, Bratislava, 2018. ISBN 978-80-8168-784-6.

DUDOR, L. 2014. Racionalizácia verejnej správy. In Zborník vedeckých príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Centrum plygrafických služieb, 2014. ISBN 978-80-8054-606-9.

HAŠANOVÁ, J., BALGA, J., ANDOROVÁ, P., DUDOR, L. 2018. Policajná správa. 2. aktualizované vydanie. Vydavateľství a nakladateľství Aleč Čeňek, Plzeň, 2018. EAN 9788073807337.

HAŠANOVÁ, J. DUDOR, L. 2021. Základy správneho práva. 5. vyd. Vydavateľství a nakladateľství Aleč Čeňek, Plzeň, 2021. ISBN 978-80-7380-842-6..

HENDRYCH, D. a kol. 2006. Správni právo. Obecná časť. 6. vyd. Nakladateľstvo C.H. Beck v Prahe, 2006. ISBN 80-7179-442-2.

KUKLIŠ, P. 2020. O opatrení všeobecnej povahy v kontexte verejnosprávnej činnosti. In Právny obzor, 2020. č. 2, s. 86-97.

ŠKULTÉTY, P. a kol. 2009. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 1. vyd. Heuréka, Šamorín, 2009. ISBN 978-80-89122-60-8.

VRABKO, M. a kol. 2018. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vyd. Nakladateľstvo C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-89603-68-8.

VŠETIČKA, P. 2017. Uplatnění základních zásad činnosti orgánu při realizaci faktických úkonu a bezprostředních zákroku ve světle judikatury Nejvyššího správního soudu. In Deset let účinnosti správního řádu z hlediska soudní judikatury. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8560-2.

VŠETIČKA, P. 2019. Povaha a členění faktických úkonu realizovaných ze strany orgánu veřejné správy. In Časopis pro právní vědu a praxi. [Online] 2019. ISSN 1805-2789.

Právne predpisy

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky, v znení neskorších predpisov

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore, v znení neskorších predpisov

Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok), v znení neskorších predpisov

Key words: *factual acts, immediate intervention, reinsurance acts, police officer, public administration, forms of public administration activities*

Summary

In this article I focused on analyse the factual acts that are relatively intensively used by the element of police officers. It is a particular kind of public administration activities because they will be acceded when other types of general government activities can not be used. In many cases, factual actions are replaced by a longer-term process of issuing individual administrative acts. It is at a place to point out the need for the execution of a factual act by the authorized person – a cop, to the immediacy of the factual action and thus the justified authorized person to do immediately.

*JUDr. Petra Andorová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra správneho práva
petra.andorova@akademiapz.sk*

Aplikačné prieniky realizácie štátnej služby príslušníkov PZ s vybranými faktormi kvality ich života

Anotácia: Príslušníci Policajného zboru sa svojou prácou a nasadením aktívne podieľajú na zaisťovaní vnútornej bezpečnosti a vnútorného poriadku štátu. Pri výkone služobných činností zohrávajú rolu istého vyvažovateľa medzi záujmami spoločnosti na strane jednej a právami a slobodami občanov na strane druhej. Preto snahy o úspešné a efektívne fungovanie a dosiahnutie požadovaných výsledkov si vyžadujú neustály rozvoj ľudských zdrojov, ich náležité vedenie, motiváciu a podporu k správne mu plneniu služobných úloh a naplneniu poslania policajnej organizácie. Za toto aktívne, kvalitné a úspešné vykonávanie služobných úloh prináleží policajtom zabezpečiť zodpovedajúcu úroveň kvality ich života. V súvislosti s tým autori príspevku upriamujú svoju pozornosť na vybrané faktory spojené s evalváciou kvality života príslušníkov Policajného zboru z hľadiska sociálno-ekonomických aspektov realizácie štátnej služby v Policajnom zbore.

Kľúčové slová: Policajný zbor, štátna služba, príslušníci PZ, kvalita života, odmeňovanie policajtov

Úvod

Zákonnosť a poriadok v štáte sú základným predpokladom zdravého vývoja spoločnosti založenej na demokratických princípoch. Demokratická spoločnosť vo svojich zákonných normách garantuje občanom na jednej strane ochranu ich práv, slobôd a oprávnených záujmov, ale na strane druhej im stanovuje povinnosti a pravidlá správania, ktoré je potrebné dodržiavať.

Uviesť do rovnováhy práva jednotlivca s právami spoločnosti bolo a je vždy ťažké. Na tomto úseku preto nezastupiteľnú úlohu zohráva práve Policajný zbor ako jedna zo zložiek štátneho mechanizmu. Bez jeho spoločensky osožnej činnosti by bolo ťažké si dnes predstaviť relatívne bezporuchový chod spoločenských vzťahov a primeranú mieru rešpektovania od nich sa odvíjajúcich právnych noriem občanmi štátu, ale aj celkové fungovanie štátu ako politického suveréna.²²

Policajný zbor²³ je definovaný ako ozbrojený bezpečnostný zbor pôsobiaci na celom území Slovenskej republiky, ktorý plní špecifické poslanie. Jeho dôležitosť a jedinečnosť sa primárne odvíja od zaisťovania predovšetkým vnútornej bezpečnosti, vnútorného poriadku, boja proti zločinnosti, vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem, ochrany životov, zdravia a majetku obyvateľov Slovenska a plnenia úloh, ktoré pre Policajný zbor vyplývajú z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky. Policajný zbor však zároveň plní množstvo ďalších širokospektrálnych úloh vychádzajúcich z príslušných zákonov, predpisov a interných normatívnych aktov.²⁴ Participuje napríklad na zaisťovaní vonkajšej bezpečnosti štátu, na regulácii spoločenských vzťahov prostredníctvom dodržiavania zákonov, na poskytovaní služieb občanom, na plnení úloh v čase výnimočného stavu alebo núdzového stavu a pod.

Realizácia základných úloh Policajného zboru v priamom výkone služobnej činnosti je podmienená príslušnými ustanoveniami Zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov. Podľa §2 sa pod štátnou službou rozumie plnenie úloh policajtom v služobnom úrade alebo v zahraničí a právne

²² KRÁLIKOVÁ, K. - KRÁLIK, J. - SABAYOVÁ, M. 2016. Verejná mienka a efektívnosť policajného vzdelávania v rezorte Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. In *Racionalizácia verejnej správy* : Zborník vedeckých prác. Bratislava: Akadémia PZ, 2016. s. 164

²³ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov; TITTOVÁ, M. - MEDELSKÝ, J. 2017. *Zákon o Policajnom zbore. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017

²⁴ Bližšie pozri: MARCZYOVÁ, K. - HAŠANOVÁ, J. - STRÉMY, T. - ŠIMONOVÁ, J. a kol. 2019. *Policajné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019

vzťahy s tým súvisiace. Štátna služba sa vykonáva v služobnom pomere, ktorý sa zakladá k štátu.²⁵

Štátna služba príslušníkov Policajného zboru ako súčasť právneho poriadku

Zakotvenie inštitútu štátnej služby v právnom poriadku je nevyhnutným predpokladom fungovania našej spoločnosti. Právna úprava tohto inštitútu musí byť nielen základným predpokladom efektívnej činnosti štátnych orgánov, ale musí byť taktiež porovnateľná s modernými právnymi úpravami štátnej služby v ostatných demokratických krajinách, osobitne v štátoch Európskej únie.²⁶

Výkon štátnej služby príslušníkov Policajného zboru sa primárne odvíja od zaisťovania predovšetkým vnútornej bezpečnosti, vnútorného poriadku, boja proti zločinnosti, vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem, ochrany životov, zdravia a majetku obyvateľov Slovenska a plnenia úloh, ktoré pre Policajný zbor vyplývajú z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky. Úroveň napĺňania tohto náročného a zodpovedného poslania a zákonom stanovených úloh podmieňuje úspešnosť výkonu policajnej činnosti, a tým aj celkovú spokojnosť občanov s prácou polície. Aby Policajný zbor dosahoval požadované ciele, plnil zadané a z legislatívy vyplývajúce úlohy, aby bol úspešnou a rešpektovanou organizáciou, je nevyhnutné, aby disponoval adekvátnymi ľudskými zdrojmi, čiže adekvátnym policajným personálom, a to tak z hľadiska kvality, ako aj kvantity.

V tejto súvislosti považujeme za dôležité upozorniť, že záujem o štátnu službu príslušníka Policajného zboru by zo strany uchádzačov nemal byť motivovaný len úzko individuálnym, osobným prospechom alebo bezprostrednými situačnými motívmi spojenými napríklad s riešením problému nezamestnanosti jednotlivcov. Od dobrého policajta sa očakáva plné stotožnenie sa s policajnou profesiou, racionálna i citová spokojnosť v služobnej činnosti, ktorú vykonáva, resp. bude vykonávať. Jednoducho povedané, príslušníci Policajného zboru musia číť právo, chrániť zákon, byť spravodliví a čestní, pripravení sa odborne vzdelávať a mať ľudský prístup. Vyberať bezhlavo pokuty, cieľiť na drobné priestupky, prípadne šikanovať občanov neprospieva k dobrej povesti Policajného zboru.

Príslušníci Policajného zboru sú na jednej strane povinní pri realizácii služobnej činnosti dodržiavať zákonom predpísaný súbor morálnych, etických a služobných povinností²⁷, ktorých porušenie môže byť spojené s určitým sankcionovaním. Na strane druhej sú pri plnení stanovených úloh zmocnení takými oprávneniami, ktorými nedisponujú žiadne iné fyzické osoby. Na odvrátenie protiprávneho konania alebo nebezpečenstva ohrozujúce verejný poriadok alebo bezpečnosť osôb a majetku môžu dokonca použiť donucovacie prostriedky. O ich použití rozhoduje a zodpovedá sám policajt na základe konkrétnej situácie s cieľom dosiahnuť účel sledovaný služobným zákrokom, pričom použitý donucovací prostriedok a intenzita jeho použitia nesmú byť zjavne neprimerané nebezpečnosti útoku. Tým výkon štátnej služby policajtov nadobúda veľmi náročný a zodpovedný charakter.

Problematika štátnej služby sa aktuálne bytostne dotýka približne 22 tisíc príslušníkov Policajného zboru. Jej priamy, resp. nepriamy dopad sa následne odráža nielen v kvalite ich života ale aj života ich rodinných príslušníkov a ostatných blízkych osôb. Preto zmeny v právnom statuse policajta ako štátneho zamestnanca sú bezprostredne determinované nielen

²⁵ Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov

²⁶ MEZEI, J. - ŠIMONOVÁ, J. - NOCIAR, J. - DINIČ, J. - FUFAL, I. 2018. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2018. s. 20

²⁷ Povinnosti policajta sú regulované zákonom o PZ, zákonom č. 73/1998 Z.z. o štátnej službe príslušníkov PZ, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže SR a Železničnej polície v znení neskorších predpisov, ako aj ostatnými právnymi predpismi. Bližšie pozri: MARCZYOVÁ, K. – HAŠANOVÁ, J. – STRÉMY, T. - ŠIMONOVÁ, J. a kol. 2019. *Policajné právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. s. 45-56.

viacerými makroekonomickými ukazovateľmi, ale majú vážny dopad aj na samotnú existenciu a funkčnosť štátu.²⁸

Podľa vládou schváleného Návrhu rozpočtu verejnej správy na roky 2021 až 2023 má Slovensko na 100 000 obyvateľov viac policajtov ako krajiny V3 (Česká republika, Maďarsko, Poľsko). Dokument konštatuje, že „*medzinárodne nadpriemerný počet príslušníkov Policajného zboru zvyšuje výdavky spojené s jeho činnosťou; oproti krajinám V3 sú vyššie o 10 %.*“²⁹ Napriek tomu je miera dôvery obyvateľstva v políciu stále veľmi nízka.³⁰ Preto sa v súčasnosti touto problematikou prioritne zaoberá vedenie rezortu vnútra SR a Policajného zboru s cieľom navrhnúť vhodný model riešenia personálnej stabilizácie a profesionálneho rozvoja policajtov.

V ostatných rokoch napriek snahám kompetentných orgánov o stabilizáciu policajného personálu postupne došlo k odchodu pomerne veľkého množstva kvalifikovaných a skúsených príslušníkov Policajného zboru zo služobného pomeru.³¹

Úroveň personálnej naplnenosti a miery stabilizácie skúseného, kvalitného, vzdelaného a odborne, fyzicky i psychicky pripraveného a vycvičeného policajného personálu je významným spôsobom ovplyvnená spokojnosťou, resp. nespokojnosťou policajtov s kvalitou ich života v úzkej nadväznosti na ich povolanie, predovšetkým na vytvorené pracovné podmienky (finančné, materiálne, sociálne a pod.). Miera tejto spokojnosti či nespokojnosti sa následne priamo úmerne odráža aj na ich záujme (ochote) dlhodobo vykonávať štátnu službu v Policajnom zbore, resp. zotrvať v služobnom pomere policajta, a tým stabilizovať tento ozbrojený bezpečnostný zbor z personálneho hľadiska.

V kontexte nevyhnutnej potreby zaistenia úspešného a efektívneho fungovania Policajného zboru tak do popredia vystupuje niekoľko zásadných teoreticko-praktických a výskumných problémov, ktoré súvisia s problematikou odmeňovania policajtov. Odmeňovanie totiž predstavuje jeden z kľúčových faktorov, ktorý výrazným spôsobom determinuje kvalitu ich života³². Z tohto pohľadu je na mieste sa zamyslieť a hľadať odpovede na nasledovné výskumné otázky:

²⁸ MEZEI, J. - ŠIMONOVÁ, J. - NOCIAR, J. - DINIČ, J. - FUFAL, I. 2018. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2018. s. 20

²⁹ *Rozpočet verejnej správy na roky 2021-23*. Ministerstvo financií SR [14.10.2020]. Dostupné na internete: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>

³⁰ Bližšie pozri: DINUŠOVÁ D. a kol. 2020. *Teoretické východiská skúmania dôveryhodnosti Policajného zboru*. Projekt vedeckovýskumnej úlohy. Bratislava: Akadémia PZ, 2020, 27 s.

³¹ Podľa údajov Ministerstva vnútra SR v rokoch 2015-2020 odišlo z PZ celkom 5821 príslušníkov. Najväčší úbytok policajtov bol zaznamenaný v roku 2020, kedy rady PZ opustilo až 1473 príslušníkov. Druhý najvyšší počet policajtov, ktorí odišli zo služieb PZ, bol evidovaný v roku 2016, a to s počtom 1149 príslušníkov.

³² Pojem kvalita života predstavuje pojem, ktorý je interdisciplinárny a multidimenzionálny, ale taktiež značne kontroverzný a pomerne ťažko uchopiteľný. Preto doteraz neexistuje všeobecne akceptovaná definícia kvality života a ani žiadny jednoznačný koncept pojmu. Okrem pojmu kvalita života („quality of life“) totiž existuje celý rad súvisiacich pojmov, ktoré sú veľmi často používané ako synonymá, aj keď ani ich presný význam nie je úplne dostatočne definovaný. Ako príklad možno uviesť pojmy sociálna pohoda („social well-being“), individuálny stav pohody („subjective well-being“), sociálny blahobyt („social welfare“), ľudský rozvoj („human development“), životná úroveň („standard of living“), prípadne aj ďalšie ako šťastie („happiness“), zdravie („health“), bohatstvo („wealth“) alebo spokojnosť („satisfaction“) a iné.

Kvalitu života je potrebné hodnotiť podľa subjektívnych a objektívnych indikátorov. Medzi objektívne indikátory môžeme zaradiť ekonomickú situáciu, zdravie a zdravotnú starostlivosť, zamestnanie, vzdelanie, rodinné vzťahy, pracovné podmienky a prostredie a pod. Subjektívne indikátory sa odvíjajú od individuálneho vnímania a hodnotenia jednotlivých životných situácií. Sem je možné zaradiť subjektívnu spokojnosť človeka s jeho životom a tiež subjektívnu spokojnosť s miestom svojho života. Bližšie pozri: ANGELOVIČ, M. 2013. Spokojnosť s miestom ako indikátor kvality života v prihraničných obciach slovensko-ukrajinskej hranice. In *Kvalita života 2013 – zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013, s. 8-17.

1. *Aká je reálna výška priemerného mesačného služobného príjmu príslušníkov PZ a priemernej mesačnej mzdy v NH SR a rozdiel medzi nimi v porovnaní s krajinami V3?*
2. *Ako vyznieva porovnanie výšky priemerného mesačného služobného príjmu príslušníkov PZ a priemernej mesačnej mzdy v NH SR a rozdiel medzi nimi oproti vybraným krajinám EÚ?*
3. *Ako vnímajú samotní príslušníci PZ výšku ich finančného ohodnotenia v rámci ekonomických podmienok výkonu štátnej služby?*
4. *Ako hodnotia príslušníci PZ kvalitu svojho života z pohľadu ekonomickej situácie ich domácnosti?*

Úvahy o údajných roztvárajúcich sa nožniciach medzi zvyšujúcimi sa požiadavkami a úlohami kladenými na príslušníkov Policajného zboru pri výkone štátnej služby na jednej strane a nedostatočnou úrovňou ich finančného ohodnotenia na strane druhej oprávnené smerujú našu pozornosť k ďalším celospoločenským problémom, ktoré súvisia napríklad s klesajúcou atraktivitou a prestížou policajného povolania a badateľným poklesom záujmu mladých ľudí o štátnu službu v Policajnom zbore.

Teoreticko-praxeologické východiská riešenia problematiky

Za výkon štátnej služby patrí policajtom, ktorí vykonávajú svoju prácu v služobnom pomere, odmena v podobe služobného príjmu. Právna úprava odmeňovania policajtov je zahrnutá v zákone č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície a bližšie rozpracovaná v interných predpisoch. Jednotlivé zložky služobného príjmu, podrobnosti a podmienky ich priznania sú ustanovené v predmetnom zákone,³³ prípadne v jednotlivých interných nariadeniach alebo služobných predpisoch vychádzajúcich zo zákona, ktoré sú vydávané z úrovne ministra vnútra SR.³⁴

Cieľom odmeňovania príslušníkov Policajného zboru je získať kvalitných, fyzicky zdatných, psychicky odolných a zdravotne spôsobilých mladých ľudí, schopných zvládnuť náročný výcvik, tréning a ďalšie odborné a kariérne vzdelávanie. Okrem toho je tiež zámerom ich počas celého výkonu štátnej služby motivovať ku kvalitnému, zodpovednému, spoľahlivému a úspešnému plneniu služobných úloh. Neoddeliteľnou súčasťou tohto cieľa je prostredníctvom nastaveného systému odmeňovania a jeho úrovne udržať kvalitných,

³³ Na ilustráciu a lepšiu orientáciu možno uviesť nasledovné zložky služobného príjmu: funkčný plat, prídavok za výsluhu rokov, hodnostný príplatok, rizikový príplatok, príplatok za riadenie, príplatok za zastupovanie alebo za výkon dočasne neobsadenej riadiacej funkcie, osobný príplatok, príplatok za štátnu službu v sťaženom a zdraví škodlivom pracovnom prostredí, príplatok za ovládanie a používanie cudzieho jazyka, príplatok za starostlivosť o prideleného služobného psa alebo služobného koňa, príplatok za starostlivosť a vedenie služobného cestného vozidla alebo motorového člna, príplatok za výkon potápačskej činnosti, príplatok za nerovnomernosť času služby, príplatok za výkon štátnej služby nad základný čas služby v týždni, príplatok členom posádok lietadiel a vrtuľníkov, odmena, doplatok k služobnému platu podľa prechodných ustanovení účinných od 1. marca 2008, príplatok zdravotníckym pracovníkom, príplatok za výkon činnosti v oblasti kybernetickej bezpečnosti. (§ 84 ods. 2 zákona č. 73/1998 Z. z.)

Za podmienok a v rozsahu ustanovených zákonom patrí policajtovi okrem služobného príjmu peňažná náhrada za služobnú pohotovosť v štátnej službe. Policajtovi patrí služobný príjem za kalendárny mesiac, v ktorom vykonával štátnu službu podľa daného rozvrhu základného času služby v týždni.

³⁴ Bližšie pozri napríklad: Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 17/2008 o vybraných platových náležitostiach príslušníkov Policajného zboru, prikazovaní služby nad základný čas služby v týždni a nariadovaní služobnej pohotovosti príslušníkom Policajného zboru v znení neskorších predpisov, Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktorým sa mení nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 17/2008 o vybraných platových náležitostiach príslušníkov Policajného zboru, prikazovaní služby nad základný čas služby v týždni a nariadovaní služobnej pohotovosti príslušníkom Policajného zboru v znení neskorších predpisov, atď.

vzdelaných, vycvičených a skúsených policajtov čo najdlhšie plniť služobné úlohy a prispieť tak k personálnej stabilizácii Policajného zboru.

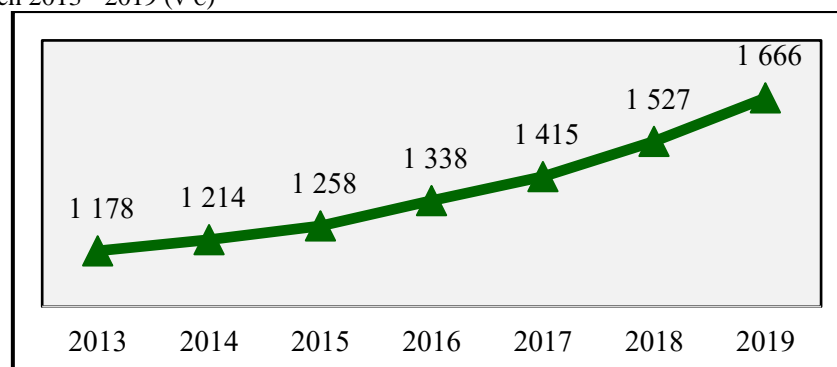
Vychádzajúc z vyššie uvedených informácií o odmeňovaní policajtov ako štátnych zamestnancov v zmysle osobitných predpisov môžeme konštatovať, že motivačné faktory týkajúce sa vstupu do Policajného zboru, ako aj následného udržiavania policajného personálu v štátnej službe, tvoria pomerne široké spektrum. Napriek tomu ale rezortné výskumy³⁵ realizované v predchádzajúcich rokoch naznačujú, že okrem zavedeného osobitného systému sociálneho zabezpečenia je to práve úroveň odmeňovania (výška finančného ohodnotenia) a stabilita vyplácania služobného príjmu, ktoré patria k najdôležitejším nástrojom motivácie s úzkym prepojením na charakter, kvantitu a kvalitu jednotlivých činností a služobných úloh plnených policajtmi.

Nakoľko odmeňovanie príslušníkov Policajného zboru by malo reflektovať nielen zvyšujúce sa nároky a povinnosti kladené na policajtov a obmedzenia vyplývajúce z jednotlivých právnych predpisov, ale aj riziká a ohrozenia spojené s plnením služobných úloh, je na mieste si položiť otázku, či aktuálne nastavenie systému a hlavne úroveň odmeňovania policajtov na Slovensku je tomu aj adekvátne?

Ako východiskové kritérium hodnotenia môže slúžiť výška priemerného služobného platu, ktorá predstavuje základný, kľúčový ukazovateľ vyjadrujúci úroveň sociálno-ekonomických podmienok výkonu štátnej služby príslušníkov Policajného zboru. Práve výška služobného platu totiž rozhodujúcim spôsobom determinuje úroveň ekonomickej situácie a kvality života policajtov a ich rodín.

Z analýzy dostupných údajov za obdobie rokov 2013 až 2019 zistíme, že podobne ako priemerná nominálna mesačná mzda v Národnom hospodárstve SR³⁶, každoročne rástol aj priemerný mesačný služobný príjem príslušníkov Policajného zboru (graf 1). Kým v roku 2013 bola výška priemerného mesačného služobného príjmu policajtov na úrovni 1 178 €, v roku 2019 stúpla jej hodnota o 488 € a dosiahla úroveň 1 666 €. To v percentuálnom vyjadrení predstavuje nárast o 41,42 % oproti roku 2013, čo dokazuje vyšší rast ako v prípade priemernej mesačnej mzdy v NH SR (o 8,91 %).

Graf 1 Vývoj priemerného mesačného služobného príjmu príslušníkov Policajného zboru v rokoch 2013 - 2019 (v €)

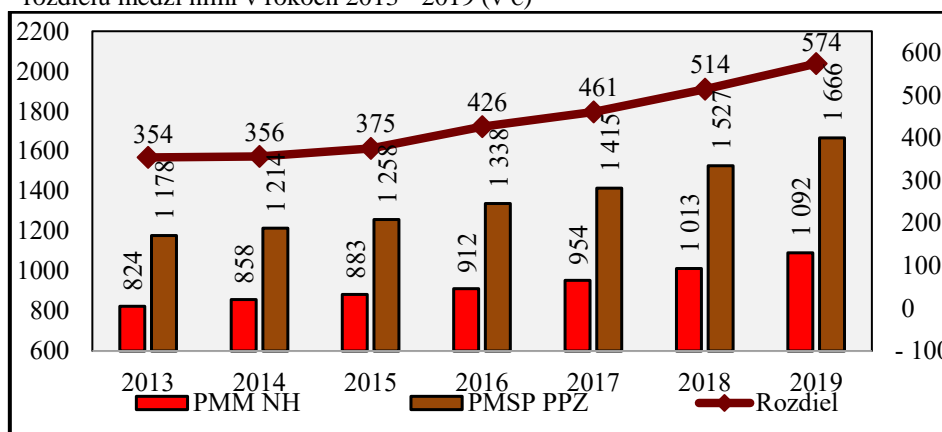
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MV SR, 2020

³⁵ Faktory úspechu policajnej organizácie, 2014; Názory policajtov na svoju profesiu a podmienky služobnej činnosti, 2007.

³⁶ Z užšieho hľadiska sa dá priemerná mesačná nominálna mzda charakterizovať ako priemerná suma peňazí zarobených zamestnancom v konkrétnom odvetví priemyslu, oblasti alebo v národnom hospodárstve za jeden mesiac. Zo širšieho hľadiska zahŕňa všetky pracovné príjmy (základné mzdy a platy, príplatky a doplatky ku mzde alebo platu, prémie a odmeny, náhrady miezd a platov, odmeny za pracovnú pohotovosť a iné zložky mzdy alebo platu), ktoré boli v danom mesiaci zamestnancom zúčtované k výplate. Nezahŕňa náhrady mzdy alebo platu za dobu trvania dočasnej pracovnej neschopnosti alebo karantény platené zamestnávateľom. Priemerná nominálna mesačná mzda v NH SR rástla od roku 2013 nasledovne: rok 2013 - 824 €, rok 2014 - 858 €, rok 2015 - 883 €, rok 2016 - 912 €, rok 2017 - 954 €, rok 2018 - 1013 € a rok 2019 - 1092 € (Štatistický úrad SR, 2020)

Na nasledujúcom grafe znázornené porovnanie medziročného rastu priemerného mesačného služobného príjmu príslušníkov PZ s medziročným rastom výšky priemernej mesačnej mzdy v NH SR jasne signalizuje dynamickejší rast priemerného mesačného služobného príjmu policajtov v hodnotenom období. Z komparácie zároveň vyplýva, že rozdiel medzi ním a priemernou mesačnou mzdou v NH SR sa každoročne zvyšoval. Kým v roku 2014 tento rozdiel predstavoval čiastku 354 €, v roku 2019 to už bolo 574 €, čo v percentuálnom vyjadrení znamenal nárast o 62,15 % (graf 2).

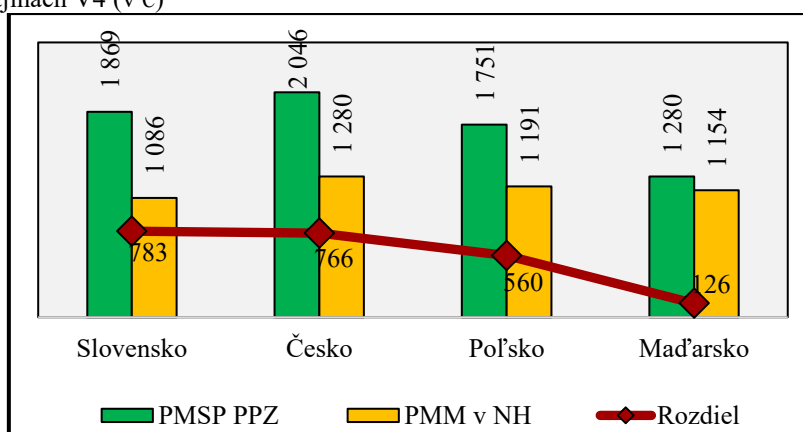
Graf 2 Porovnanie vývoja medziročného rastu priemernej mesačnej mzdy v NH SR (PMM NH) a priemerného mesačného služobného príjmu príslušníkov PZ (PMSP PPZ) a rozdielu medzi nimi v rokoch 2013 - 2019 (v €)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR a MV SR

Na doplnenie celkového obrazu je žiaduce porovnať výšku priemerného mesačného služobného príjmu policajtov na Slovensku s priemernými mesačnými služobnými príjmami príslušníkov policajných zborov ostatných krajín združených v zoskupení V4³⁷ (graf 3). Grafická prezentácia jednoznačne deklaruje, že najvyšší služobný plat majú policajti v Českej republike. Za nimi s rozdielom 177 € zaostávajú policajti v Slovenskej republike a následne v Poľskej republike s rozdielom 295 €. Pomerne výrazný odstup vykazuje priemerný služobný príjem policajtov v Maďarsku.

Graf 3 Porovnanie výšky priemerného mesačného služobného príjmu príslušníkov PZ (PMSP PPZ) a priemernej mesačnej mzdy v NH SR (PMM NH) a rozdielu medzi nimi v roku 2020 v krajinách V4 (v €)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov SE, 2021 a Eurostatu, 2021 (v €)

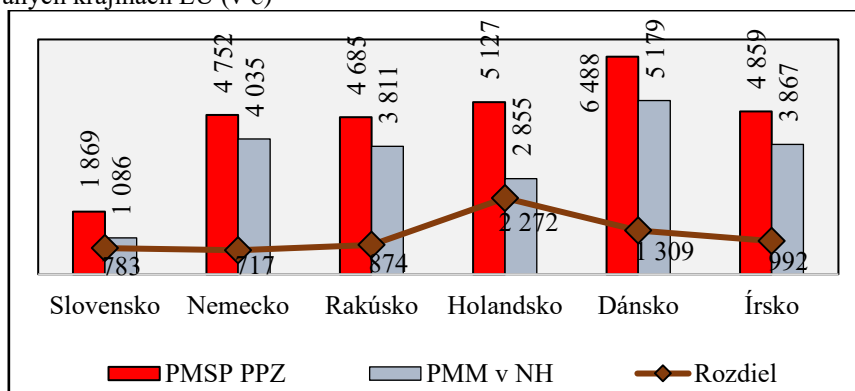
³⁷ Autori si uvedomujú, že pre hlbšie porovnanie kvality života príslušníkov policajných zborov v jednotlivých krajinách zoskupenia V4 by bolo vhodné doplniť porovnanie výšky priemerných mesačných služobných príjmov policajtov s výškou životných nákladov v porovnávaných krajinách, to by však výrazným spôsobom navýšilo rozsah predloženej štúdie a takisto by prekračovalo primárny cieľ štúdie, ktorou je evalvácia kvality života príslušníkov Policajného zboru Slovenskej republiky. (pozn. aut.)

Z následnej komparácie výšky priemerných mesačných služobných príjmov príslušníkov policajných zborov štátov V4 s výškou priemernej mesačnej mzdy v národných hospodárstvach uvedených krajín možno vyvodit' rezultát, že najvyšší rozdiel medzi oboma ukazovateľmi, ktorý simpliciter naznačuje rozdiel v úrovni kvality života policajtov v porovnaní s priemernou kvalitou života, je zaznamenaný u príslušníkov polície na Slovensku (783 €) a v Česku (766 €).³⁸

Pre komplexnejšiu orientáciu ponúkame taktiež aj prehľad výšky priemerných mesačných služobných príjmov príslušníkov policajných zborov vybraných štátov EÚ spolu s výškou priemernej mesačnej mzdy v príslušných národných ekonomikách týchto krajín (graf 4).

Z grafického prehľadu je zrejmé, že služobné príjmy policajtov v porovnávaných krajinách výrazne prevyšujú služobný príjem príslušníkov PZ na Slovensku.³⁹ Pri porovnaní rozdielov medzi priemerným mesačným služobným príjmom a priemernou mesačnou mzdou v daných krajinách možno konštatovať, že najmenší rozdiel medzi sledovanými indikátormi⁴⁰ je pozorovateľný v Nemecku (717 €). O niečo väčší rozdiel možno deklarovať v Rakúsku (874 €) a na Slovensku (783 €). Výraznejší rozdiel je zaznamenaný v Írsku (992 €) a v Dánsku (1 309 €). Najvyšší rozdiel spomedzi vybraných krajín EÚ existuje v Holandsku, kde služobný plat policajta je 1,8 násobne vyšší ako priemerná mesačná mzda v národnom hospodárstve.

Graf 4 Porovnanie výšky priemerného mesačného služobného príjmu policajtov (PMSP PPZ) a priemernej mesačnej mzdy v NH SR (PMM NH) a rozdielu medzi nimi v roku 2020 vo vybraných krajinách EÚ (v €)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov SE, 2021 a Eurostatu, 2021 (v €)

Evalvácia kvality života z hľadiska vybraných podmienok výkonu štátnej služby

Narastajúca potreba bližšieho objektívneho poznania problémov súvisiacich s kvalitou života príslušníkov Policajného zboru podnietila členov Katedry informatiky a manažmentu Akadémie Policajného zboru v Bratislave ku skúmaniu kľúčových faktorov bezprostredne spojených s výkonom služobnej činnosti príslušníkov Policajného zboru. Skúmanie kvality ich života je mimoriadne dôležité nielen preto, že ide o štátnych zamestnancov plniacich náročné úlohy v prospech zaistenia predovšetkým vnútornej bezpečnosti SR, jej vnútorného poriadku a ochrany jej občanov, ale aj preto, že ich pracovné i mimopracovné prostredie sa postupne s vývojom spoločnosti mení. V podstate vo všetkých sférach života spoločnosti dochádza k

³⁸ Nižší rozdiel je možné pozorovať u príslušníkov policajnej organizácie v Poľsku (560 €) a najnižší u ich kolegov v Maďarsku (126 €).

³⁹ Z toho najmenej v Rakúsku – 2,5 násobne a najviac v Dánsku – 3,5 násobne. Vo všetkých krajinách je však výrazne vyššia aj priemerná mesačná mzda (z toho najmenej v Holandsku – 2,6 násobne a najviac v Dánsku – 4,8 násobne).

⁴⁰ Indikátor zjednodušeným spôsobom naznačuje rozdiel v úrovni kvality života policajtov v porovnaní s priemernou kvalitou života.

zmenám, ktoré majú väčší či menší, pozitívny alebo negatívny vplyv na kvalitu života policajtov a ich rodín. Rovnako tak dochádza ku kvalitatívnym zmenám v pracovnom živote, pracovných podmienkach a pracovnom prostredí, čo má taktiež nepopierateľne výrazný dosah na celkovú kvalitu života príslušníkov Policajného zboru.

Na základe toho pripravila katedra informatiky a manažmentu v spolupráci s katedrou spoločenských vied v rámci vedeckovýskumnej činnosti Akadémie Policajného zboru v Bratislave projekt rezortnej úlohy s názvom „*Výskum vybraných aspektov kvality života príslušníkov PZ*“.⁴¹ Primárnym cieľom projektu je na jednej strane prispieť k vytvoreniu poznatkovej databázy na zabezpečenie splnenia výskumných úloh a na strane druhej pomocou zvoleného modelu „Strategic Project for Model of Quality of Life Improvement“⁴² identifikovať a zhodnotiť kľúčové faktory výkonu štátnej služby policajtov, ktoré aktuálne najviac ovplyvňujú stav a úroveň kvality ich života.

Za účelom zberu dát bola respondentom z radov Policajného zboru položená batéria otázok so zámerom posúdenia vymedzených oblastí výkonu štátnej služby. Prostredníctvom merateľných indikátorov oslovení policajti vyjadrovali svoju mieru spokojnosti, resp. nespokojnosti s jednotlivými oblasťami.

Percepcia úrovne odmeňovania príslušníkov PZ v rámci sociálno-ekonomických podmienok výkonu štátnej služby

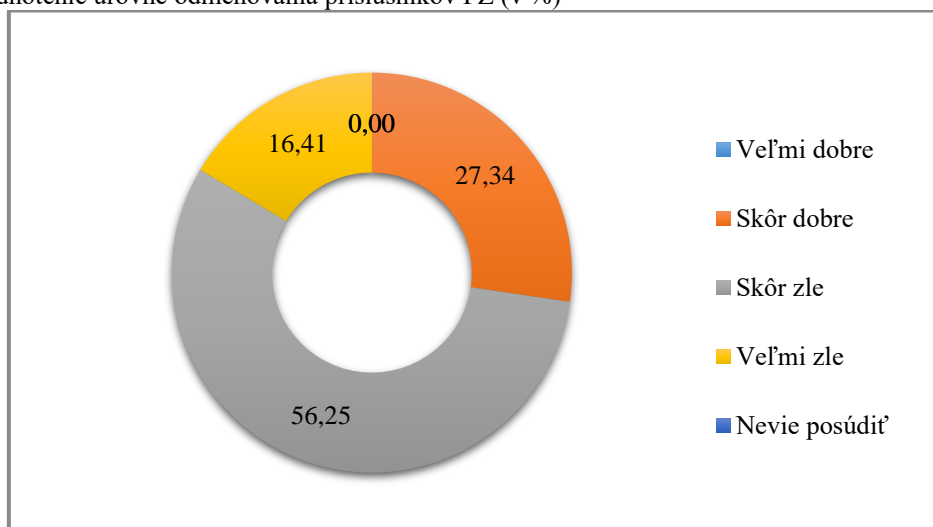
Keďže základným ukazovateľom vyjadrujúcim úroveň sociálno-ekonomických podmienok výkonu štátnej služby príslušníkov Policajného zboru je výška ich služobného príjmu, bolo pre riešiteľský tím dôležité poznanie, čo si myslia samotní príslušníci o úrovni ich odmeňovania, o výške svojho služobného príjmu a ako ju hodnotia vo vzťahu k náročnosti a rizikám policajného povolania (graf 5 a 6).

Nadpolovičná väčšina opýtaných policajtov sa vyjadrila, že považuje nastavenú úroveň odmeňovania príslušníkov Policajného zboru rámci sociálno-ekonomických podmienok výkonu štátnej služby za skôr zlú až veľmi zlú. Naopak necelých 28 % z nich vníma nastavenú úroveň odmeňovania skôr pozitívne.

⁴¹ Terénna fáza predvýskumu sa uskutočnila v priebehu roka 2020 a začiatkom roka 2021. Výberovú vzorku respondentov tvorilo 330 príslušníkov zo všetkých zložiek a súčastí policajnej organizácie, tak z hľadiska jej teritoriálneho, ako aj organizačného usporiadania. V rámci rodového zastúpenia sa pilotáže zúčastnilo 12,26% žien a 87,74% mužov. Z hľadiska hodnotenia kritéria „rodinný stav“ najväčšie zastúpenie mali ženatí a v partnerskom vzťahu v spoločnej domácnosti žijúci policajti (67,75%). Zvyšok predstavovali slobodní (27,09%) a rozvedení (5,16%) príslušníci PZ. Z pohľadu dĺžky trvajúceho služobného pomeru v PZ najpočetnejšou skupinou boli respondenti vykonávajúci štátnu službu 11 až 15 rokov (46,45%). Na všetky otázky dotazníka vlastnej konštrukcie odpovedalo a kompletne vyplnený dotazník doručilo 283 policajtov, čo predstavovalo návratnosť na úrovni 85,76%. Nižšia miera návratnosti bola spôsobená neodkladným plnením mimoriadnych služobných povinností a úloh vyplývajúcich z aktuálnej epidemiologickej situácie a opatrení prijatých na celoštátnej i rezortnej úrovni v súvislosti s pandemiou Covid-19.

⁴² Tento model sa z viacerých dôvodov ukazuje ako najvhodnejší pre realizáciu predmetného výskumu, pretože jeho konštrukcia zohľadňuje špecifiká, náročnosť, fyzickú a psychickú záťaž a riziká služby v ozbrojených bezpečnostných zboroch. Zároveň umožňuje získané údaje a informácie systematicky monitorovať a analyzovať v rámci základných oblastí dopadajúcich na kvalitu života príslušníkov Policajného zboru, ku ktorým patrí práca a pracovné podmienky, sociálno-ekonomické podmienky, profesijný rozvoj a vzťahy, zdravie a vplyv práce na zdravie, možnosti a spôsoby trávenia voľného času a tiež sociálny život a väzby na lokálne či profesijné komunity. Bližšie pozri: IVANČÍK, R. a kol. *Výskum vybraných aspektov kvality života príslušníkov PZ*. Projekt vedeckovýskumnej úlohy. Bratislava: Akadémia PZ, 2021. 30 s.

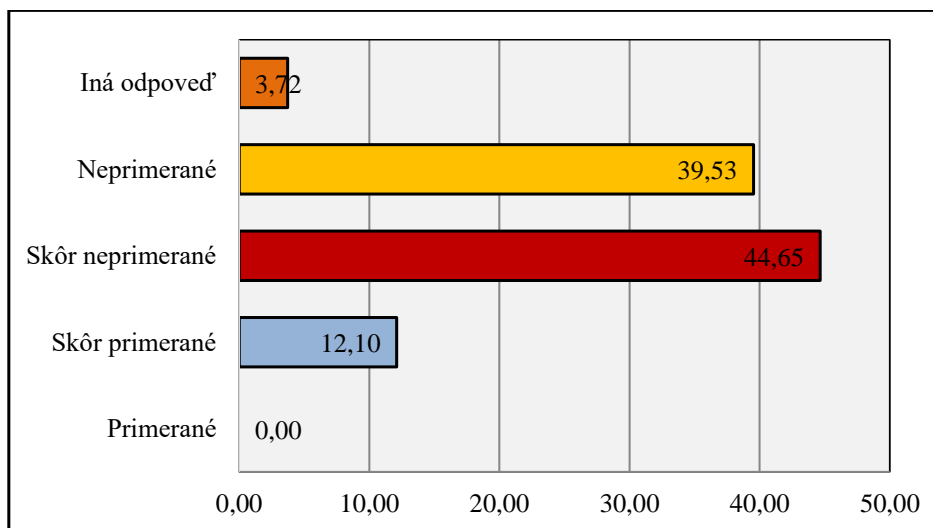
Graf 5 Hodnotenie úrovne odmeňovania príslušníkov PZ (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie

Z hľadiska primeranosti výšky služobného príjmu voči náročnosti policajného povolania sa drvivá väčšina respondentov (85 %) priklonila k názoru, že výšku svojho služobného príjmu nepovažuje za adekvátnu k náročnosti, bezpečnostným rizikám a fyzickej i psychickej záťaži spojenej s výkonom policajnej služby. Len malá skupina opýtaných hodnotila služobný príjem skôr pozitívne, teda ako zodpovedajúci náročnosti, rizikám a vynaloženej záťaži. Zároveň však za neprimerané považuje zákonné obmedzenia, ktoré neumožňujú policajtom mať iný dodatočný príjem, napríklad z podnikateľskej alebo inej zárobkovej činnosti.

Graf 6 Hodnotenie primeranosti výšky služobného príjmu k náročnosti, bezpečnostným rizikám a fyzickej a psychickej záťaži (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie

Hodnotenie kvality života z pohľadu ekonomickej situácie domácností príslušníkov PZ

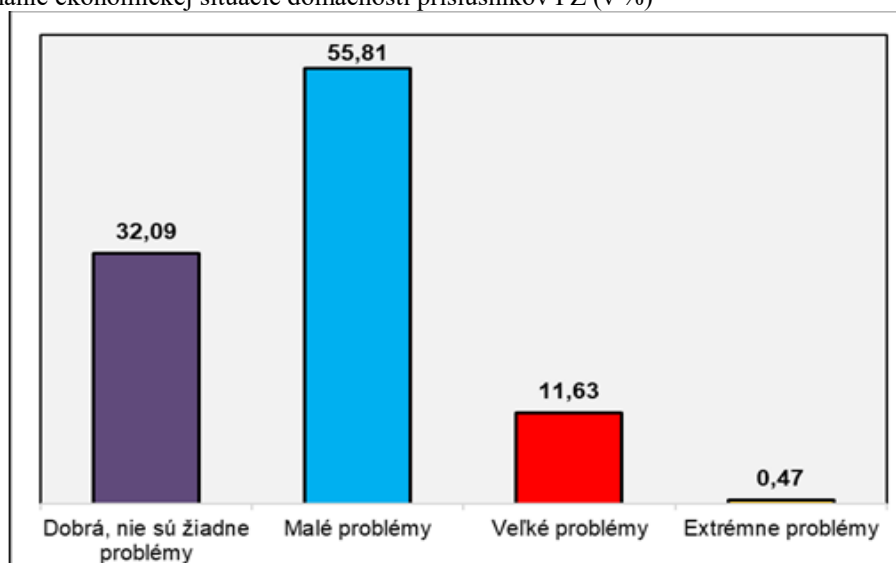
Keďže práve výška služobného príjmu rozhodujúcim spôsobom determinuje ekonomickú situáciu policajta a jeho rodiny, ďalšou sledovanou oblasťou pri hodnotení kvality života príslušníkov bola ekonomická situácia domácností (graf 7). Dobrá ekonomická situácia

domácností príslušníkov Policajného zboru je totiž zárukou istoty a spokojnosti policajtov so zabezpečením primeranej úrovne kvality ich života, ako aj členov ich rodiny.

V tejto súvislosti sa len jedna osmina z oslovených (12,50 %) vyjadrila, že ekonomická situácia ich domácností je dobrá a nemá žiadne problémy. U veľkej skupiny respondentov (70,31 %) však podľa ich vyjadrenia existujú síce malé, ale zvládnuteľné problémy. Jedna šestina (16,41 %) uvádza dokonca veľké existenčné problémy pri zabezpečení svojej rodiny. V domácnosti jedného zo všetkých oslovených policajtov sa vyskytujú až extrémne ekonomické problémy, ktoré mu neumožňujú si vytvoriť primerané rodinné zázemie.

Stav a úroveň ekonomickej situácie domácností príslušníkov Policajného zboru môže zanechať následný odraz nielen v prístupe k plneniu služobných povinností zo strany policajtov, ale môže prispieť aj k zlepšeniu vnímania obrazu polície v očiach verejnosti. Tento fakt sa potom môže pretaviť do potenciálneho nárastu záujmu mladých ľudí o výkon štátnej služby v policajnej organizácii.

Graf 7 Vnímanie ekonomickej situácie domácností príslušníkov PZ (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie

Záver

Potreba skúmania a hodnotenia kvality života príslušníkov Policajného zboru vychádza zo skutočnosti, že policajti sú pri plnení služobných úloh a povinností vystavení psychickej a fyzickej záťaži, stresu a rizikám, ktoré vyplývajú z policajného povolania. Medzi najvýznamnejšie zdroje záťaženia príslušníkov Policajného zboru patrí stres pri riešení konfliktných situácií, použitie zbrane, obava o zdravie a v niektorých prípadoch aj o vlastný život, fyzické a verbálne útoky, zodpovednosť pri zásahu do práv občanov, práca na zmeny, práca na verejnosti, atď. Policajtov zároveň výrazným spôsobom zaťažuje aj strach o svoju rodinu, o svojich najbližších, nakoľko pri plnení služobných úloh často dochádza k vyhrážkam typu „nájdem si tvoju rodinu, tvoje deti“ a mnohým ďalším. Zdrojom záťaže a stresu sú aj časté kontakty s ľuďmi, ktorí majú problémy patologického charakteru, s ľuďmi z marginálnych skupín, s časťou populácie ohrozenej vo svojom vývoji a potencionálne deviantne konajúcej. K záťažovým a stresovým faktorom, ktoré nemožno opomenúť, patrí takisto rozmáhajúca sa šikana policajtov na sociálnych sieťach. Nikdy predtým polícia nečelila toľkej nenávisti, ako je tomu dnes, keď celá spoločnosť už rok funguje v mimoriadnom pandemickom režime. Podobne aj zákroky pri násilí páchanom na deťoch, domácom násilí, proti výtržníkom a násilným páchatelom, účasť pri smrteľných dopravných nehodách, vyšetrovanie vražd, samovražd a náhlych úmrtí, vyhrážanie, nadávky, nedostatočné finančné ohodnotenie a uznanie spoločnosti, prílišná a zaťažujúca administratíva, nedobré, nerovné a neuspokojivé vzťahy na

pracovisku a v niektorých prípadoch aj bossing zo strany nadriadených, či nemožnosť riešiť prípady spojené s politickými špičkami, prešetrovanie inšpekciou atď. pôsobia na psychiku policajtov prevažne negatívne, vyvolávajú v nich napätie, nepokoj, obavy, strach, frustráciu, niekedy až apatiu či dokonca agresivitu a útok. Tým kladú zvýšené nároky na kvalitu psychických procesov, stavov a vlastností ich osobnosti. Niektoré môžu mať dokonca značne škodlivý vplyv na zdravotný stav policajtov (ako napríklad rôzne zažívacie ťažkosti, kardiovaskulárne ochorenia a podobne)⁴³, čím môžu nežiaduco dopadať na celkovú úroveň kvality ich života.

Je preto viac ako nevyhnutné, aby mali príslušníci Policajného zboru vytvorené také podmienky štátnej služby, ktoré zodpovedajú nárokom, záťaži a rizikám policajného povolania. Zároveň by to mali byť také podmienky, ktoré pozitívne ovplyvnia nielen plnenie služobných úloh, ale tiež rozhodovanie policajtov o dlhodobom zotrvaní v služobnom pomere, a tým aj o personálnej stabilizácii celej policajnej organizácie. Mali by to byť také podmienky, ktoré pozitívne ovplyvnia kvalitu pracovného života, a tým aj celkovú kvalitu života príslušníkov Policajného zboru.

Literatúra

- ANGELOVIČ, M. 2013. Spokojnosť s miestom ako indikátor kvality života v prihraničných obciach slovensko-ukrajinskej hranice. In *Kvalita života 2013 – zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013, s. 8-17.
- BARIČIČOVÁ, E. 2020. Aplikčné osobitosti skupinovej identifikácie príslušníkov PZ v služobných činnostiach. In *Aplikčné aspekty zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a súvisiacich právnych a interných predpisov v služobných činnostiach*. Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou. Bratislava: Akadémia PZ, 2020. s. 22-35. ISBN 978-80-8054-872-8.
- BARIČIČOVÁ, E. - HAŠEK, J. - UHLIAROVÁ, T. 2012. Zvládanie komunikačne náročných situácií v policajnom manažmente. In *Scientific reflection of Security science*. Zborník z virtuálnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Praha: PA ČR, 2012. s. 99-107. ISBN 978-80-7251-388-8.
- DINUŠOVÁ D. a kol. 2020. *Teoretické východiská skúmania dôveryhodnosti Policajného zboru*. Projekt vedeckovýskumnej úlohy. Bratislava: Akadémia PZ, 2020, 27 s.
- DND. 2004. *Review of Quality of Life Project Management*. Dostupné na: <http://www.dnd.ca/assets/FORCES_Internet/docs/en/about-reports-pubs-audit-eval/p0235.pdf>
- IVANČÍK, R. a kol. 2021. *Výskum vybraných aspektov kvality života príslušníkov PZ*. Projekt vedeckovýskumnej úlohy. Bratislava: Akadémia PZ, 2021. 30 s.
- KRÁLIKOVÁ, K. - KRÁLIK, J. - SABAYOVÁ, M. 2016. Verejná mienka a efektívnosť policajného vzdelávania v rezorte Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. In *Racionalizácia verejnej správy : Zborník vedeckých prác*. Bratislava: Akadémia PZ, 2016. s. 163-176. ISBN 978-80-8054-670-0.
- MARCZYOVÁ, K. - HAŠANOVÁ, J. - STRÉMY, T. - ŠIMONOVÁ, J. a kol. 2019. *Policajné právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. 324 s. ISBN 978-80-7380-790-0.
- MEZEI, J. - ŠIMONOVÁ, J. - NOCIAR, J. - DINIČ, J. - FUFAL, I. 2018. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2018. 764 s. ISBN 978-80-8168-980-2.

⁴³ Bližšie pozri: BARIČIČOVÁ, E. - HAŠEK, J. - UHLIAROVÁ, T. 2012. Zvládanie komunikačne náročných situácií v policajnom manažmente. In *Scientific reflection of Security science*. Zborník z virtuálnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Praha: PA ČR, 2012. s. 99-107

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 17/2008 o vybraných platových náležitostiach príslušníkov Policajného zboru, prikazovaní služby nad základný čas služby v týždni a nariaďovaní služobnej pohotovosti príslušníkom Policajného zboru v znení neskorších predpisov.

Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktorým sa mení nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 17/2008 o vybraných platových náležitostiach príslušníkov Policajného zboru, prikazovaní služby nad základný čas služby v týždni a nariaďovaní služobnej pohotovosti príslušníkom Policajného zboru v znení neskorších predpisov.

PAJPACHOVÁ, M. - BARIČIČOVÁ, Ľ. 2014. *Faktory úspechu policajnej organizácie*. Priebežná správa z výskumu k vedeckej úlohe č. 185. Bratislava: Akadémia PZ, 2014. 28 s.

Rozpočet verejnej správy na roky 2021-23. Ministerstvo financií SR [14.10.2020]. Dostupné na internete: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>

TITTLOVÁ, M. - MEDELSKÝ, J. 2017. *Zákon o Policajnom zbore. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 369 s. ISBN 978-80-8168-577-4.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

Key words: *Police Force, state service, police officers, quality of life, remuneration*

Summary

Through their work and commitment, police officers actively participate in ensuring the internal security and internal order of the state. In the performance of their duties, they play the role of balancers between the interests of society, on the one hand, and the rights and freedoms of citizens, on the other hand. Therefore, the efforts to function successfully and effectively and to achieve the required results require the constant development of human resources, their proper management, motivation, and support for the right performance of service tasks and the fulfillment of the mission of the police organization. For this active, high-quality, and successful performance of official tasks, the state should provide police officers with an adequate level of quality of life. In connection with this, the authors of the paper draw their attention to selected factors associated with the evaluation of the quality of life of members of the Police Force in terms of socio-economic aspects of the implementation of the state service in the Police Force.

*plk. doc. Ing. Ľubica Baričičová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra informatiky a manažmentu
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava 35
lubica.baricicova@akademiapz.sk*

*plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav Ivančík, PhD et PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra informatiky a manažmentu
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava 35
radoslav.ivancik@akademiapz.sk*

Zamyšlení se nad právní úpravou dvanácté části zákona č. 73 / 1998 Z. z., z pohledu de lege lata a de lege ferenda

Anotace: Příspěvek hodnotí kvalitu, resp. komplexnost dvanácté části zákona č. 73 / 1998 Z. z., o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície z pohledu požadavků vyplývajících z práva na spravedlivý proces. kdy poukazuje na nedostatky právní úpravy řízení ve věcech služebního poměru. Následně na základě zkušeností z České republiky hodnotí výhody a nevýhody subsidiárního použití správního řádu při rozhodování ve věcech služebního poměru a na tomto základě předkládá možné varianty řešení z pohledu de lege ferenda a jejich případná úskalí.

Klíčová slova: řízení, služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů, zákon o služebním poměru, správní řád

Právní úprava dvanácté části zákona č. 73/1998 Z. z., z pohledu de lege lata

Základním ústavně právním principem při rozhodování ve věcech služebního poměru je princip zákonnosti. Nadřízený může v souladu s čl. 2 odst. 2 Ústavy SR jednat a rozhodovat o právech a povinnostech vyplývajících z tohoto poměru pouze v případech, v mezích a způsobu, které stanoví zákon.

Hmotně právní úprava služebního poměru proto musela být nezbytně doplněna procesním režimem, který by odpovídal specifickým potřebám a podmínkám rozhodování v oblasti státně-zaměstnaneckých vztahů příslušníků bezpečnostních sborů. Potřeba vlastní procesní úpravy vychází předně z hybridní povahy služebního poměru⁴⁴, jakož i skutečnosti, že obecná procesní úprava řízení obsažená v zákoně č. 71/1967 Z. z., o správnom konaní (dále jen „správní řád SR“) není schopna postihnout tato specifika, neboť je koncipována jako úprava postihující velké množství různých řízení a procesních postupů realizujících se v nejrůznějších oblastech výkonu veřejné správy.

Oproti České republice je třeba v kontextu slovenské právní úpravy nahlížet na řízení ve věcech služebního poměru jako na zvláštní druh řízení *sui generis*, v němž se správní řád SR s odkazem na ustanovení § 247a zákona č. 73/1998 Z.z. nepoužije, s výjimkou výkonu rozhodnutí.⁴⁵

Do značné míry lze s touto koncepcí souhlasit (byť se neřadím k jejím zastáncům), neboť je poplatná charakteru společenského vztahu, který reguluje, jakož i odpovídá historickému propojení právní úpravy služebního a pracovního poměru. Mezi bezpečnostním sborem a příslušníkem vzniká poněkud jiný vztah než mezi občanem a správním orgánem. Jedná se o vztah nikoli nepodobný vztahu zaměstnance a zaměstnavatele v pracovním poměru. Ve věcech služebního poměru se rozhoduje (snad až s výjimkou řízení o jednání, které má znaky přestupku) o zcela jiném okruhu práv a povinností než v běžném správním řízení. V tomto směru nelze přehlédnout, že zákon o služebním poměru obsahuje hmotněprávní ustanovení, která jsou téměř shodná s ustanoveními zákoníku práce - například úprava doby služby, doby odpočinku, poskytování služebního příjmu, náhrady škody apod. To vše významným způsobem potlačuje veřejnoprávní charakter služebního poměru a hovoří ve prospěch zvolené koncepce.

⁴⁴ Srov. např. KADLUBINEC, V. Služební poměr – veřejnoprávní nebo soukromoprávní vztah. In: Časopis pro právní vědu a praxi. 2015, č. 4. s. 40; TOMEK, P. Slovník služebního poměru. Olomouc: Anag 2009, s. 206; KURIL, J. K právné povaze služobného pomeru príslušníkov PZ. In: Bezpečnostní teorie a praxe., 2007, č. 2, s. 17-24.; KURIL, M. Vybrané pracovnoprávne a verejnoprávne aspekty štátnozamestnaneckého pomeru v podmienkach aktuálneho spoločenského vývoja v Slovenskej republike. In: Bezpečnostní teorie a praxe 2008, č. 1, s. 7-11. ISSN 1801-8211.

⁴⁵ Podrobněji viz např. MEZEI, J., ŠIMOVOVÁ, J., NOCIAR, J., DINIČ, J., FUFAL, I. Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru. Bratislava: Akadémia PZ, 2018. s. 341.

Problém však nastává ve chvíli, jestliže si položíme otázku, zda je právní úprava řízení ve věcech služebního poměru obsažená ve dvanácté části zákona č. 73/1998 Z.z., skutečně sama o sobě natolik propracovaná a komplexní, aby vyhověla současným požadavkům vyplývajícím ze základních principů demokratického právního státu a mohla být tedy koncipována jako zcela samostatná.

Konkrétně jde zejména o požadavek předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti. Lze postulovat, že bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Každá právní úprava proto musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné. Na právní normy je nutno klást také požadavky obsahové, neboť v materiálním právním státě založeném na myšlence spravedlnosti představují základní práva korektiv, jak obsahu právních norem, tak i jejich interpretace a aplikace.⁴⁶

Již z letmého pohledu do právní úpravy je zřejmá její strohost, útržkovitost a nekomplexnost. Řada procesních institutů je upravena velmi vágně - např. důkazní prostředky jsou toliko předestřeny, aniž by byly upraveny další okolnosti potřebné pro jejich použití v reálné praxi, některé významné instituty nejsou dokonce upraveny vůbec (např. lhůty pro vydání rozhodnutí). Mírím tedy na postupy, u nichž není zřejmé, podle čeho má nadřízený při jejich realizaci postupovat. K překlenutí tohoto procesního vakua nezbyvá nic jiného než využití analogie, přičemž si nelze odpustit poznámku, že by se patrně nejčastěji nabízel analogický postup podle vyloučeného správního řádu SR. V tuto chvíli si však položíme jinou otázku, pro účely tohoto příspěvku zcela zásadní, a to tu, zda je možné a přípustné použitím analogie v podstatě vytvořit úpravu samostatného druhu řízení v celé její celistvosti (úplnosti). Odpovědět nelze jinak než negativně⁴⁷ a přesto právě k tomu musí nutně v aplikační praxi docházet, jinak by nebyl v mnoha případech nadřízený schopen řízení vůbec vést a rozhodnout v něm.

V kontextu práva na spravedlivý proces pak nezbyvá než konstatovat, že právní úprava řízení ve věcech služebního poměru obsažená ve 12. části zákona č. 73/1998 Z.z. nese pečeť doby svého vzniku a ve světle současných požadavků a nároků na kvalitu právní úpravy již není zcela vyhovující.

Této nepříznivé situaci nijak nepřispívá ani postupně se zvyšující se „emancipace“ účastníků řízení, kteří se čím dál častěji snaží, mnohdy i prostřednictvím svého právního zástupce, využít mezer v zákoně pramenících z nedostatečného rozpracování procesních institutů a mařit řízení nejrůznějšími „obstrukcemi“.

Zkušenosti s aplikací správního řádu v řízení ve věcech služebního poměru v ČR

Jak již bylo nastíněno, nejmarkantnější rozdíl v koncepci právní úpravy řízení ve věcech služebního poměru v ČR a SR spočívá v tom, že zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o služebním poměru) neobsahuje ustanovení, které by použití obecných předpisů o správním řízení - zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“) - výslovně vylučovalo. Patrně nelze tvrdit, že při tvorbě zákona český zákonodárce zamýšlel subsidiární použití správního řádu záměrně založit. Osobně se domnívám, že tomu tak skutečně nebylo, neboť do přijetí správního řádu bylo i v ČR na řízení ve věcech služebního poměru obdobně jako v SR nahlíženo jako na řízení *sui generis*, tj. řízení (hybridní), v němž služební funkcionář nevystupoval jako správní orgán, nýbrž jako představitel zaměstnavatele. Uvedené ostatně

⁴⁶ Srov. Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2048/09 ze dne 2. 11. 2009

⁴⁷ Srov. Nález Ústavního soudu ČR, ze dne 26.4.2005, sp. zn. Pl ÚS 21/04

potvrzovala i soudní judikatura.⁴⁸ Zlom v tomto směru přineslo až přijetí, resp. účinnost současného správního řádu a nastavení jeho „univerzální“ působnosti, které přineslo v důsledku nepřímé novelizace zákona o služebním poměru skrze ustanovení § 1 odst. 2, § 177 a 180 zcela nový pohled na charakter a povahu tohoto řízení. S určitou nadsázkou lze říci, že se správní řád do řízení ve věcech služebního poměru „vlámal zadními vrátky“.⁴⁹

Tato zásadní změna se samozřejmě neobešla bez negativních emocí a aplikačních problémů, k nimž se postupně vyjadřovala soudní judikatura. V pracovním prostředí bezpečnostních sborů se hovořilo o tom, že soudy nutí služebního funkcionáře k procesním postupům, které po nich v minulosti nebyly požadovány, a to bez viditelné změny právní úpravy. Pro účely tohoto příspěvku uvedme jen, že i pod vlivem bohaté a relativně konstantní judikatury trvalo téměř 10 let, než aplikační praxe tuto koncepci přijala a uvedla v reálný život. Současný výklad právní úpravy v důsledku aplikace základních zásad činnosti správních orgánů a základních principů trestání je však čím dál tím více extenzivní a ve svém důsledku opouští původní vyznění zákona o služebním poměru coby předpisu *lex specialis*.

Za nespornou výhodu stávající koncepce lze považovat, že nepochybně významným dílem přispěla k posílení ochrany subjektivních práv příslušníků bezpečnostních sborů coby subjektů řízení ve věcech služebního poměru, neboť vyplnila mezery a nedostatky v procesní části zákona a tím poskytla odpovědi na širokou paletu doposud problémových otázek.

Za nevýhodu lze označit zásadní formalizaci řízení (i když je otázkou, zda v tomto směru nejde spíše o obecný trend současné doby, neboť uvedené se týká všech typů řízení bez rozdílu), což sebou nutně přináší samozřejmě vyšší požadavky na kvalitu právní úpravy a klade zvýšené nároky na organizační, technické a personální zabezpečení příslušné agendy s přímým dopadem na kvalitu rozhodování. Nadto se uvedené jeví poněkud rozporným s primárním posláním, účelem a způsobem řízení a fungováním bezpečnostních sborů, kdy by mělo být rozhodnutí především rychlou, jednoduchou a účinnou reakcí na určitou situaci.

Právní úprava dvanácté části zákona č. 73/1998 Z. z., z pohledu *de lege lata*

Je otázkou, jestli je dlouhodobě současná podoba právní úpravy řízení ve věcech služebního poměru s ohledem na požadavky vyplývající z práva na spravedlivý proces a rozhodovací činnost soudů udržitelná.

Bezpečnostní sbory SR se však nacházejí v situaci poněkud odlišné od té, ve které se roce 2007 ocitly bezpečnostní sbory v ČR, kdy byly postaveny v podstatě před hotovou věc. Stále tu totiž zůstává prostor pro diskusi nad budoucím směřováním právní úpravy. V zásadě se nabízejí dvě cesty. První z nich představuje setrvání u stávající koncepce, což ovšem předpokládá vytvoření skutečně komplexní právní úpravy. Lze si představit, že výsledkem takového úsilí by byl toliko předpis, který by se v drtivé většině překrýval se zněním správního řádu SR, popř. by jeho znění formulovat jinými slovy a vymezil toliko určité odchylky. Nebylo by proto přeci nakonec jen snadnější překlenout stávající procení vakuem vypuštěním

⁴⁸⁴⁸Srov. Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, č. j. 8 Ans 1/2006 – 148, ze dne 31. 10. 2006, se uvádí: „Zákon o služebním poměru obsahuje v části první hlavě deváté komplexní procesní úpravu, která představuje speciální právní úpravu ve vztahu k úpravě ve správním řádu a jako taková se použije přednostně. Správní řád se tedy nepoužije na ty případy, na které dopadá zvláštní procesní úprava provedená zákonem o služebním poměru. Rovněž je nesporné, že zákon o služebním poměru nikde nevylučuje subsidiární použití správního řádu. Městský soud však pochybil, když v této souvislosti opomenul, že vyloučení použití správního řádu v řízení ve věcech služebního poměru vyplývá z ustanovení § 2 správního řádu (zákonu č. 71/1967 Sb. – doplněno autorem). Podle písmena a) tohoto ustanovení se ustanovení správního řádu nevztahují na postup, v němž správní orgány rozhodují o právních poměrech organizací, pracovníků nebo funkcionářů, jestliže tyto poměry souvisí s jejich podřízeností orgánu, který o věci rozhoduje, nebo na postup, v němž správní orgány rozhodují o právních poměrech organizací při řízení jejich hospodářské činnosti.“

⁴⁹Podrobněji viz TOMEK, P., FIALA, Z. Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Komentář. Olomouc: Anag 2019. s. 13 a násl, a dále s. 546 a násl.

ustanovení § 247a, ovšem ruku v ruce s tím důsledně a precizně formulovat potřebné odchylky od obecné úpravy správního řízení. V tomto směru by bylo třeba stanovit výluky z formalizovaného řízení pro případy, kdy jde o rozhodování nadřízeného ve vztahu ke způsobu výkonu služby ve smyslu určení času a místa, v němž má být služba vykonávána, resp. pro ty případy, kde má rozhodování povahu rozkazu, dále v rámci formalizovaného řízení by bylo vhodné od sebe v procesní úpravě oddělit řízení personální, kázeňská a řízení o náhradě škodě, neboť tato řízení vykazují mnohá specifika.

Byť koncepce spočívající v kombinaci zvláštního předpisu a obecného je obtížnější pro aplikační praxi, jde o racionální přístup, a podle mého názoru bezpochyby i vhodnější, než by bylo vytváření zcela komplexní procesní úpravy. Z ústavněprávního hlediska je zásadně v dispozici zákonodárce, které z forem správních řízení ponechá úpravě podle správního řádu a která správní řízení bude regulovat způsobem specifickým, motem nové právní úpravy či případné rozsáhlejší novelizace 12 části, tedy nemusí být nutně snaha o absolutní vyloučení správního řádu, ale především vymezení odlišností.

Literatura

KADLUBIEC, V. Služební poměr – veřejnoprávní nebo soukromoprávní vztah? *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2015, č. 4, s. 410-413. ISSN 1210- 9126."

KREJČÍ, Z., ŠIROKÝ, F. Kázeňské řízení v Policii České republiky. In: *Dny práva 2015 – days of law. Část. IX. Veřejná služba ve veřejné správě (a to i jako služba veřejnosti)*. Brno: Masarykova univerzita 2016, s. 214-253. ISBN 978-80-210-8200-7.

KURIL, Jozef. Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru. 2. vyd. Bratislava: Akadémia policajného zboru SR, 2007, 296 s. ISBN 978-80-8054-413-3.

KURIL, Jozef. Základné teoretické otázky služobného pomeru príslušníkov PZ, 1. vyd. Bratislava: Akadémia policajného zboru SR, 2000, 131 s. ISBN 80-8054-137-X.

KURIL, J. (2007) K právnej povahe služobného pomeru príslušníkov PZ. In: *Bezpečnostní teorie a praxe.*, č. 2, s. 17-24. ISSN 1801-8211.

KURIL, M. (2008) Vybrané pracovnoprávne a verejnoprávne aspekty štátnozamestnaneckého pomeru v podmienkach aktuálneho spoločenského vývoja v Slovenskej republike. In: *Bezpečnostní teorie a praxe*, č. 1, s. 7-11. ISSN 1801-8211.

MEZEI, J., ŠIMOVOVÁ, J., NOCIAR, J., DINIČ, J., FUFAL, I. Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru. Bratislava: Akadémia PZ, 2018. s. 341.

MLEZIVOVÁ, Kristýna. Vztah správního řádu a zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In: *Dny práva 2016*. Brno: Masarykova univerzita 2017. ISBN 978-80-210-8560-2.

TOMEK, P., FIALA, Z. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Komentář*. 3. aktual. a rozšířené vydání, ANAG, 2019.

Key words: *proceedings, service relationship, security corps, Service Act of Members of security corps, Administrative procedure Code*

Summary

The paper evaluates the quality, resp. the complexity of the twelfth part of Act No. 73/1998 Coll., when it points to shortcomings in legal regulation. Subsequently, on the basis of experience from the Czech Republic, it evaluates the advantages and disadvantages of the subsidiary application of the Administrative Procedure Code in decision-making in matters of employment and on presents possible variants of solutions from a de lege ferenda point of view and their potential pitfalls.

doc. JUDR. PhDr. Zdeněk Fiala, Ph.D.

*Policejní akademie České republiky v Praze
Fakulta bezpečnostního managementu
Katedra správního práva a správní vědy
fiala @polac.cz*

Služební zákroky v nouzovém stavu

Anotace: Předložený článek analyzuje možné dopady týkající se zejména mediálního hodnocení služebních zákroků při mimořádných událostech. Je vybrán jeden z nejznámějších mediálních případů v České republice, který se stal v době nouzového stavu v rámci protipandemických opatření, a jeho provedení bylo zejména na sociálních sítích velmi kritizováno. Na uvedený služební zákrok je pohlíženo mediální a právní optikou. Zákrok byl proveden hlídkou městské policie, přesto je však v článku uvedeno i možné provedení zákroku příslušníkem Policie České republiky. Nejdůležitější roli zastává při tomto právním rozboru přiměřenost provedení zákroku. Cílem je poukázat na presumpci nevinu provedení zákroku a nebezpečnost mediálního vyjádření, které může ovlivnit celkový pohled na policii, snížit její důvěru u občanů a vyvolat možný sociální konflikt. Zlepšit tyto skutečnosti lze především perfektním vycvičením a vyškolněním policistů a strážníků a rychlým zhodnocením zákroku ze strany vedení policie. Při provádění zákroků, při kterém dochází k zásahu do práv a svobod občanů, musí vždy policista/ strážník dodržovat svoje povinnosti uložené zákonem – jedná se zejména o povinnost zdvořilosti, přiměřenosti, poučení, prokázání příslušnosti a mlčenlivosti.

Klíčová slova: Zákrok, úkon, přiměřenost, prokázání totožnosti, zajištění, předvedení.

Úvod

Odborný článek vychází z vědeckovýzkumné činnosti v rámci výzkumného směru „*Potřeby a formy posílení kompetencí a spolupráce bezpečnostních subjektů*“ a jeho dílčího vědeckého úkolu č. 3/1 Policejní akademie České republiky s názvem „*Analýza a očekávaný vývoj kompetencí Policie České republiky a policejně bezpečnostních subjektů ve vybraných oblastech*“.

Poslední dobou se stále častěji setkáváme s medializovanými případy, které z krátkého videozáběru z místa služebního zákroku příslušníků policie hodnotí jako nezákonný. Tyto případy dle mého názoru mohou ovlivnit celkový pohled, zejména na důvěru policie. Z nejznámějších případů se jedná o zákrok proti černošskému muži ve městě Minneapolis, který byl při služebním zákroku spoután a několik minut mu policista klečel na krku. Při tomto zákroku došlo k úmrtí osoby, proti níž byl zákrok proveden. Tento případ měl nejen vliv na důvěru v policii ve Spojených státech amerických (USA), ale také vyvolal násilné protesty a média dokonce uváděla, že se jedná o největší protesty v USA od smrti Martina Luthera Kinga.

V České republice měly v poslední době značný vliv na společnost zejména zákroky policie a obecní policie spojené s opatřeními proti šíření pandemie COVID - 19. Cílem tohoto příspěvku je poukázat na některé skutečnosti, které podmiňují provádění služebních zákroků v souvislosti s kontrolou dodržování protipandemických opatření. Medializované případy provedené v nouzovém stavu v České republice, které přímo souvisí s opatřeními proti šíření pandemie viru COVID – 19, a které mohou negativně ovlivnit veřejné mínění, snížit důvěru v policii, nebo dokonce vyvolat veřejné demonstrace, a nalézt možnosti, které by mohly tyto případy eliminovat. Existuje presumpce nevinu provedení služebních zákroků?

Nouzový stav v České republice může vyhlásit vláda ČR, a to v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, která ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost. O vyhlášení nouzového stavu vláda ČR neprodleně informuje poslaneckou sněmovnu, která může vyhlášení zrušit.⁵⁰ Nouzový stav byl v České republice vzhledem k pandemii koronaviru nařízen od 12. 3. do 17. 5. 2020 a podruhé od 5. 10. 2020 do 11. 4. 2021. Za šest měsíců nouzového stavu zaznamenala Policie ČR 85 295 přestupků proti opatřením, které vláda či Ministerstvo zdravotnictví zavedly kvůli koronavirové pandemii. Na místě uložili policisté

⁵⁰ Čl. 5 č. 110/1998 Sb., Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky

zhruba 24 700 pokut, kolem 6 500 případů porušení nařízení předali do správního řízení. Převážnou většinu přestupků, přes 54 tisíc, pak vyřešili domluvou.⁵¹

Asi nejvíce medializovaný případ v České republice se stal začátkem března 2021 v době nouzového stavu. Jednalo se o zákrok strážníků v Uherském Brodě proti osobě, která si přes opakovanou výzvu nechtěla nasadit ochranu úst a nosu (roušku). Osoba byla po odmítnutí nasadit si ochranu úst a nosu vyzvána k prokázání totožnosti, což odmítla. Po odmítnutí byly proti osobě použity donucovací prostředky (hmaty, chvaty a pouta) a byla předvedena na nejbližší policejní útvar. Uvedenému zákroku však přihlížel malý brečící chlapec, který otce doprovázel. Tato událost byla krátce po zákroku medializována na veřejných sociálních sítích (cca 15 min. videozáznam).

K celé věci se vyjádřil starosta města Uherské Hradiště, který již dříve uvedl, že dvoučlenná hlídka postupovala v souladu s předpisy. Zákrok byl však z jeho pohledu nepřiměřený a lidsky necitlivý. Omluvil se za něj, stejně jako velitel městské policie. Starosta zároveň už tehdy dodal, že oba strážníci byli do vyřešení případu postaveni mimo službu.⁵²

Existuje však vyhodnocení zákroku, který je v souladu s právními předpisy, a přesto je nepřiměřený?

V tomto případě lze dle mého názoru vycházet ze dvou pohledů na provedený zákrok. Jedná se o zhodnocení medializovaného časového úseku zákroku a zhodnocení celkového provedení zákroku (například kontrolním orgánem).

V souladu s Listinou základních práv a svobod čl. 2 odst. 2 lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

Policista, zaměstnanec policie a strážník obecní policie jsou při plnění úkolů policie povinni dodržovat pravidla zdvořilosti a dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní. Policista i strážník je povinen provést zákrok, který spadá do jejich pravomoci, a to v případě, že je ohrožen nebo porušen veřejný pořádek nebo bezpečnost.

Pokud to okolnosti dovolí, musí strážník i policista před každým zákrokem použít slova „Jménem zákona“ a odpovídající výzvy. V zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, (dále jen zákon o policii) je explicitně vyjádřeno před úkonem, při němž dochází k přímému vynucování splnění právní povinnosti nebo k přímé ochraně práv za použití síly nebo hrozby jejího použití (dále jen zákrok). Od výzvy je možné ustoupit, hrozí-li nebezpečí z prodlení.

Je tedy vždy na konkrétním policistovi a strážníkovi, zda v konkrétní situaci použije sílu k odvrácení hrozícího nebezpečí nebo narušení veřejného pořádku. Vždy je však důležitá proporcionalita a subsidiarita zákroku v rámci ohroženého zájmu společnosti. Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.⁵³ Zákrok musí být dle § 11 zákona o policii a dle § 6 zákona o obecní policii přiměřený. Osobě, proti níž policista zakročuje, nesmí vzniknout bezdůvodná újma, tj. musí vyžadovat konkrétní okolnosti (např. protiprávní jednání osoby, proti níž směřuje zákrok), nebo společenský zájem (zadržení pachatele, odvrácení nebezpečí). Stejná zásada platí i pro rozhodnutí úkon neprovést, což může být citelnější následek. Projevem zásady přiměřenosti a subsidiarity zásahu do práv a svobod je i povinnost zvolit jen takový úkon a takové prostředky, které jsou nezbytně nutné k dosažení sledovaného účelu a na nezbytnou míru nezasáhnout do práv a svobod člověka.⁵⁴ Policista a strážník je povinen před každým úkonem osobu poučit, pokud to však okolnosti nedovolí, poučí

⁵¹ Půl roku nouzového stavu: 85 tisíc přestupků, 25 tisíc uložených pokut. [online]. [cit. 2021-5-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/policie-prezidium-nouzovy-stav-epidemie-opatreni.A210412_122807_domaci_knn

⁵² Zákrok strážníků proti muži bez respirátoru v Uherském Hradišti byl v souladu se zákonem. [online]. [cit. 2021-5-24]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/uherske-hradiste-zasah-policie-mestska-policie-zakrok-mp-video-rouska_2104071506_ako

⁵³ Čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

⁵⁴ ŠTEINBACH, M., ŠLESINGER, R., ZIMMERMAN, M., BÍLEK, M., HLAVÁČOVÁ, K. Zákon o Policii České republiky. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 14. ISBN 978-80-7598-193-6.

osobu, jakmile tyto překážky odpadnou. Jedná se zejména o případy, kdy hrozí nebezpečí z prodlení.

Při posuzovaném zákroku, který proběhl v mediích, je patrné, že osoba neměla zakrýtý nos a ústa rouškou a odmítala prokázat svou totožnost a byla podezřelá ze spáchání přestupku. Strážník obecní policie dle zákona o obecní policii nedisponuje omezením osobní svobody (zajištění § 26 zákona o policii) při páchání přestupku, který bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví jiných osob anebo majetek. Strážník obecní policie může pouze dle platných právních předpisů osobu dle § 76 odst. 2 trestního řádu omezit na osobní svobodě nebo předvést. Předvést osobu dle § 13 zákona o obecní policii je strážník oprávněn, jestliže osoba přes opětovnou výzvu strážníka pokračuje v jednání narušujícím veřejný pořádek nebo ohrožujícím život nebo zdraví jiných osob anebo své vlastní nebo majetek a nelze jí jiným způsobem v takovém jednání zabránit. V tomto případě je zřejmé, že možnost omezit osobu na osobní svobodě v případě bezprostředního ohrožení lze. Strážník smí tedy předvést osobu pouze po opětovné marné výzvě.

Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.⁵⁵

V posuzování tohoto zákroku bude zásadní hodnocení subsidiarity a proporcionality zakročujícího strážníka nebo policisty. Pokud byla osoba poučena o jednání mající znaky přestupku a po upozornění, že nemá v nouzovém stavu v době pandemie ochranu úst a nosu a i přes toto upozornění si osoba odmítala roušku nasadit, nemohla zakročující osoba považovat tento úkon jako dokončený. Osoba pokračovala v protiprávním jednání porušováním vládních nařízení, čímž ohrožovala ostatní osoby minimálně na zdraví. Otázkou, v tomto posouzení proporcionality, zůstává, zda vynucení povinnosti a zamezení protiprávního jednání použitím síly (použití donucovacích prostředků) je na místě. Zákon pojednává o použití takových donucovacích prostředků, aby zakročující osoba dosáhla účelu sledovaného zákrokem a nezpůsobila osobě, proti které zakročuje, nepřiměřenou újmu. Pokud však nebyla schopna zakročující hlídka tuto proporciální otázku v rámci správního uvážení a konkrétní situace na místě zhodnotit, zbývá zde ještě další povinnost strážníka či policisty, a to vyřešení přestupkového jednání. V uvedeném případě se zejména jedná o porušení zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví (§ 92n odst. 1 písm. b) a zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Strážník nebo příslušník policie sepíše o zjištěných skutečnostech úřední záznam, který přiloží k oznámení. Orgán policie učiní oznámení příslušnému správnímu orgánu nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy se o přestupku dozví. Orgán policie učiní nezbytná šetření ke zjištění osoby podezřelé ze spáchání přestupku a k zajištění důkazních prostředků nezbytných pro pozdější dokazování před správním orgánem, nasvědčující-li okolnosti tomu, že byl spáchán přestupek.⁵⁶ Osoba, která je podezřelá z přestupkového jednání, je povinna prokázat svoji totožnost a to hodnověrným způsobem. Potřebnou součinnost k prokázání totožnosti policista poskytne způsobem a v rozsahu, který nezmaří účel úkonu. Pokud osoba podezřelá ze spáchání přestupku odmítne, ani po potřebné přiměřené součinnosti, prokázat svoji totožnost a zakročující policista nebo strážník ji tak nemůže na místě ztotožnit, může být předvedena a to i za použití donucovacích prostředků. Cílem předvedení je provedení úkonů na služebně policie vedoucí ke zjištění totožnosti osoby.

Odmítne-li osoba prokázat svoji totožnost nebo nemůže-li ji prokázat ani po poskytnutí potřebné přiměřené součinnosti a policista nemůže její totožnost zjistit provedením úkonu na místě, je dle § 63 odst. 3 zákona o policii oprávněn osobu předvést k provedení úkonů směřujících ke zjištění její totožnosti. Vzhledem k tomu, že žalobkyně odmítala vyhovět oprávněné zákonné výzvě k prokázání totožnosti jakýmkoli způsobem, byli policisté v souladu s

⁵⁵ Čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

⁵⁶ § 74 zákona č. 250/2016, zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, v platném znění.

citovaným ustanovením oprávnění předvést ji na služebnu k provedení úkonů směřujících ke zjištění její totožnosti. Policista je dále podle § 35 odst. 2 písm. a) zákona o policii oprávněn provést prohlídku osoby a odebrat jí zbraň, pokud osobní svoboda osoby má být omezena. V projednávané věci byla žalobkyně předvedena na policejní služebnu, její osobní svoboda byla tedy omezena.⁵⁷

Osoba, která je vyzvána k prokázání totožnosti, je povinna svoji totožnost prokázat. Na základě Listiny základních práv a svobod čl. 4 odst. 1 mohou být povinnosti ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod. Především je třeba zdůraznit, že občané jsou povinni se podrobit výkonu pravomoci úřední osoby bez ohledu na vlastní soukromý názor. Jsou-li přesvědčeni, že tímto jednáním bylo porušeno jejich právo či jim byla způsobena škoda, mohou se proti takovému postupu bránit jiným zákonným způsobem. Ústava ČR, Listina základních práv a svobod ani žádná jiná právní norma nepřipouští, aby jednotliví občané nejprve hodnotili zákonnost postupu úředních osob a teprve na základě jejich pokynů uposlechli nebo neuposlechli (k tomu viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 1. 1998 ve věci ÚS 263/97).⁵⁸

Neuposlechnutí výzvy zakročujícího policisty nebo strážníka, je považováno jako přestupkové jednání dle § 5 zákona č. 251/2016, zákon o některých přestupcích. Za toto protiprávní jednání lze přestupci uložit pokutu až do výše 10.000,- Kč.

Pokud je osoba předvedena strážníkem, předvádí osobu na nejbližší policejní útvar. Osoba může být předvedena na dobu nezbytně nutnou pro zjištění totožnosti, maximálně však na 24 hodin. Cílem předvedení je ztotožnění osoby. K tomu může policista dle § 112 zákona o policii získávat informace zejména zjišťováním tělesných znaků a měření těla. Musí se jednat vždy o osobu stejného pohlaví. Tento úkon však může provádět i zaměstnanec policie nebo odborně způsobilý zdravotník (nemusí být stejného pohlaví). Dále pak odběr biologického vzorku, který je spojen se zásahem do tělesné integrity, provádí na žádost policisty pouze odborně způsobilý zdravotnický pracovník. Odběr biologických vzorků se provádí způsobem, který neohrozí zdraví osoby.

Cílem tohoto příspěvku nebylo hodnocení konkrétního reálného případu, ale možnosti řešení podobné situace, které v konkrétním případě má za povinnost a možnost využít oprávnění strážník obecní policie nebo příslušník Policie ČR. Tyto mediální případy nelze podceňovat, neboť mohou ovlivnit celkové veřejné mínění na bezpečnostní složky státu. Myslím si, že tomu někdy lze předejít včasným zhodnocením zákroku kontrolním nebo nadřízeným orgánem. Média mnohdy často publikují krátké záběry, které vystihují jen část provedeného zákroku (například použití donucovacích prostředků a plačící dítě). Do budoucna nebudou tyto medializované případy výjimkou. Četnost těchto mediálně zveřejněných zákroků může zvýšit vyšší možnosti a dostupnosti moderních elektronických prostředků. Negativní postoj společnosti na bezpečnostní složky pak mohou zvýšit zejména mimořádné události, které mají dopad na konkrétní životní situaci osob. Je tedy zapotřebí mít nejen perfektně vycvičené a vyškolené policisty a strážníky, ale především umět na tyto situace, které mohou ovlivnit veřejné mínění, včas reagovat.

V demokratickém státě platí princip dobré víry v práva nabytá z veřejnoprávních aktů a princip ochrany této dobré víry, který se projevuje v principu presumpce platnosti a správnosti správního aktu. Nabude-li takový správní akt právní moci, je třeba se jím řídit a považovat jej za bezvadný, dokud jej případný přezkoumávající orgán (např. soud) nezruší.⁵⁹

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2016 spis. zn. 10 As 236/2015 – 36.

⁵⁸ Policie České republiky. [online]. [cit. 2021-5-24]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/stanovisko-policejního-prezidia-cr-k-rozsudku-o-prokazování-totožnosti.aspx>.

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 5. 2008 vedený pod spis. zn. 6 As 45/2005-188

Literatura

HABICH, Lukáš, KLOUBEK, Martin a kol. *Činnost policejních služeb*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze. 2019.

ŠEBESTA, Patrik. *Zákon o obecní policii*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7552-455-3.

ŠTEINBACH, M., ŠLESINGER, R., ZIMMERMAN, M., BÍLEK, M., HLAVÁČOVÁ, K. *Zákon o Policii České republiky*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-193-6.

VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky, Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-543-5.

VETEŠNÍK, Pavel, CHAUER, Ivo, ZÍDKA, Aleš a kol. *Obecní policie*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-463-3.

Ostatní zdroje

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, v platném znění.

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, v platném znění.

Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 5. 2008 vedený pod spis. zn. 6 As 45/2005-188.

Rozsudek Nejvyššího soud ze dne 28. 1. 2016 spis. zn. 10 As 236/2015 – 36.

Key words: *Intervention, act, adequacy, proof of identity, securing, demonstration*

Summary

The presented paper analyzes the possible impacts concerning especially the media evaluation of official interventions in emergency situations. One of the most well-known media cases in the Czech Republic, which took place during an emergency state as part of anti-pandemic measures, has been selected, and its implementation has been widely criticized, especially on social medias. This service intervention is viewed from a media and legal perspective. The operation was carried out by a patrol of the city police, however, the article also mentions the possible execution of the operation by a member of the Police of the Czech Republic. The most important role in this legal analysis is the adequacy of the intervention performed. The aim is to point out the presumption of innocence of the performed intervention and the danger of media expression, which can affect the overall view of the police, reduce their trust with citizens and cause possible social conflict. These facts can be improved especially by perfect training and education of police officers and police officers and quick evaluation of the intervention by the police management. When carrying out interventions that infringe on the rights and freedoms of citizens, the police / police officer must always comply with his or her legal obligations - in particular, courtesy, proportionality, instruction, proof of jurisdiction and secrecy.

*Mgr. Lukáš Habich, Ph. D.
Policejní akademie České republiky v Praze
Fakulta bezpečnostní právní
katedra policejních činností
Lhotecká 559/7, Praha 4
habich@polac.cz*

Disponuje príslušník Policajného zboru oprávnením kontrolovať certifikáty o zdravotnom stave osoby?⁶⁰

Anotácia: Príspevok sa venuje oprávneniam príslušníka Policajného zboru s dôrazom na existenciu oprávnenia kontrolovať certifikáty o zdravotnom stave osoby. Príspevok sa zamýšľa nad tým, či je príslušník Policajného zboru zo zákona oprávnený žiadať predloženie dokumentu, ktorý sa týka zdravia osôb alebo je takýto úkon v rozpore s aktuálnou právnou úpravou.

Kľúčové slová: zákon o Policajnom zbore, oprávnenia príslušníka Policajného zboru, certifikát o zdravotnom stave osoby, núdzový stav

Úvod

V súčasnej dobe, kedy je každodenná činnosť ľudí ovplyvnená epidémiou SARS-CoV-2 a kedy dochádza (dochádzalo) k mnohým obmedzeniam na základných právach a slobodách osôb, sa vynára množstvo otázok ohľadom ústavnosti a zákonnosti postupu jednotlivých orgánov verejnej moci, ktoré sa podieľajú na ochrane života a zdravia osôb v Slovenskej republike. Problémov z hľadiska práva, na ktoré by bolo možné poukázať a analyzovať ich, je obrovské množstvo, keďže mnoho prijímaných opatrení a následná kontrola dodržiavania prijatých opatrení príslušnými subjektami je častokrát na hrane zákona. Príspevok sa bude venovať jednému z oprávnení, ktoré aplikujú príslušníci Policajného zboru a dodnes vyvoláva pochybnosti o zákonnosti tohto oprávnenia, a to či príslušníci Policajného zboru boli/sú zákonom splnomocnení kontrolovať zdravotný stav osoby prostredníctvom vyžiadania výsledku antigénového testu certifikovaného na území Európskej únie na ochorenie COVID-19 alebo výsledku RT-PCR testu na ochorenie COVID-19 (ďalej len „certifikát“). Otázky ohľadom tohto oprávnenia prichádzali zo strany odborníkov, ako aj laickej verejnosti najmä v čase tzv. druhej vlny pandémie, ktorá vrcholila koncom zimy a počas ktorej boli zavedené prísne protiepidemické opatrenia.

Uznesením vlády Slovenskej republiky (ďalej len „vláda SR“) bol vyhlásený núdzový stav,⁶¹ prijal sa zákaz vychádzania, z ktorého existovali určité výnimky. Osoby, ktoré chceli počas zákazu vychádzania ísť do zamestnania, do prírody, resp. opustiť svoje obydlia z iného dôvodu, ako zaobstaráť si nevyhnutné životné potreby, boli povinné preukázať sa negatívnym výsledkom z antigénového alebo PCR testovania na COVID-19. Jedným z orgánov, ktorý bol povinný kontrolovať dodržiavanie opatrení a zákazu vychádzania bol Policajný zbor (ďalej aj ako „PZ“). Aby bola zodpovedaná otázka, či je príslušník Policajného zboru oprávnený kontrolovať certifikáty, je potrebné vymedziť si právne postavenie a úlohy Policajného zboru, povinnosti príslušníka Policajného zboru, ako aj oprávnenia, ktoré príslušníkom Policajného zboru priznáva zákon.

Vymedzenie právneho postavenia a úloh Policajného zboru

Právnym základom úpravy postavenia a činnosti Policajného zboru je zákon zo 6. júla 1993 č. 171 o Policajnom zbore (ďalej aj ako „zákon o PZ“). Zákon o Policajnom zbore patrí k najčastejšie novelizovaným právnym predpisom. Od svojho vzniku mal v priemere každý rok

⁶⁰ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja a je výstupom projektu č. APVV-17-0217 Služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru a aplikácia zásady primeranosti z trestnoprávneho a administratívnoprávneho hľadiska.

⁶¹ Bližšie o dôvodoch a podmienkach vyhlásenia núdzového stavu pozri ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu.

dve novely reagujúce predovšetkým na meniacu sa bezpečnostnú a spoločensko-politickú situáciu.⁶²

Policajný zbor je v zákone *expressis verbis* definovaný ako **ozbrojený bezpečnostný zbor, ktorý plní úlohy vo veciach vnútorného poriadku, bezpečnosti, boja proti zločinnosti vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem a úlohy, ktoré pre Policajný zbor vyplývajú z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky.**

Policajný zbor na plnenie zverených úloh disponuje donucovacou mocou, ako aj príslušným rozsahom zákonných oprávnení. Úlohy, ktoré plní Policajný zbor vyplývajú pre Policajný zbor predovšetkým zo základnej definície Policajného zboru ako ozbrojeného bezpečnostného zboru, ktorý má všeobecnú pôsobnosť vo veciach vnútorného poriadku a bezpečnosti, boja proti zločinnosti vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem a pôsobnosť vyplývajúcu pre Policajný zbor z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky.

Špecifikácia všeobecnej pôsobnosti v podobe konkrétnych úloh sa nachádza jednak v § 2 zákona o Policajnom zbore, ako aj v mnohých iných právnych predpisoch. Úlohy, ktoré pre Policajný zbor vyplývajú z právnych predpisov možno rozdeliť do niekoľkých skupín:

- a) úsek ochrany verejného poriadku a bezpečnosti,
- b) úsek boja pri trestnej a inej protispoločenskej činnosti,
- c) úsek výkonu štátnej správy,
- d) úsek prevencie.

V súvislosti s opatreniami v boji proti epidémii je relevantná najmä pôsobnosť Policajného zboru na úseku ochrany verejného poriadku a bezpečnosti, výkonu štátnej správy a prevencie. Policajný zbor v zmysle zákona o Policajnom zbore plní najviac úloh v súvislosti s ochranou verejného poriadku a bezpečnosti. Zákon o Policajnom zbore pojmy verejný poriadok a bezpečnosť síce používa a ustanovuje pre Policajný zbor rozsiahle povinnosti v súvislosti so zabezpečením ich ochrany, uvedené pojmy však nedefinuje. Rovnako necharakterizuje ani pojem vnútorný poriadok, ktorý používa pri definovaní postavenia Policajného zboru. Keďže zákon o Policajnom zbore neobsahuje ich legálne definície, je prípustné, aby sa v policajnej praxi pri aplikácii ustanovení zákona o Policajnom zbore tieto pojmy vykladali rôzne, a to s prihliadnutím na konkrétnu situáciu, ktorú musí príslušník PZ riešiť, vzhľadom na miesto, čas, okolnosti, osoby a pod. Konkrétny obsah uvedeným pojmom dáva až policajný orgán aplikujúci právo, ktorý samozrejme uvedené právne inštitúty nemôže vykladať svojvoľne, ale uvážene a odôvodnene.⁶³

Za účelom zabezpečenia verejného poriadku a bezpečnosti plní Policajný zbor v zmysle zákona o Policajnom zbore napr. nasledovné úlohy:

- a) *spolupôsobí pri ochrane základných práv a slobôd*, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku. Policajný zbor je povinný spolupodieľať sa na zabezpečení uvedených základných práv a slobôd, a to v rozsahu svojej pôsobnosti. V tejto súvislosti sa PZ podieľal na cielenej aj náhodnej kontrole certifikátov u osôb, ktoré si uplatňovali výnimku zo zákazu vychádzania,
- b) *spolupôsobí pri zabezpečovaní verejného poriadku*; ak bol porušený, robí opatrenia na jeho obnovenie - zabezpečiť verejný poriadok je prioritne úlohou obce, ktorá je v zmysle zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov povinná zabezpečovať verejný poriadok v obci a ochraňovať život, zdravie a majetok svojich obyvateľov. Súčasne je právom obyvateľa obce požadovať od obce súčinnosť pri ochrane

⁶² Informácia o častých novelách tohto zákona je uvedená z dôvodu, že aj napriek jeho častým zmenám poslanci Národnej rady Slovenskej republiky neboli schopní novelizovať zákon o Policajnom zbore tak, aby nevznikali pochybnosti o zákonnosti oprávnenia kontrolovať certifikáty, pričom stačilo doplniť jedno ustanovenie a príslušníci Policajného zboru by nemali problém s vyžadovaním certifikátov od osôb.

⁶³ Výklad základných pojmov policajného práva pozri napr.: HAŠANOVÁ, J., BALGA, J., ANDOROVÁ, P., DUDOR, L. *Policajná správa*. s. 35 - 36.

svojej osoby a rodiny a svojho majetku nachádzajúceho sa v obci. Za účelom zachovania verejného poriadku je obec oprávnená nariadením zriadiť obecnú políciu, prípadne s inou obcou uzavrieť písomnú zmluvu o tom, že obecná polícia tejto obce bude plniť úlohy aj na jej území.

Z uvedeného vyplýva, že Policajný zbor sa na zabezpečení verejného poriadku spravidla podieľa až sekundárne, ak iné subjekty nie sú schopné tento stav zabezpečiť vlastnými silami a prostriedkami alebo ak sa vyžaduje bezodkladné riešenie situácie a iný oprávnený subjekt nie je prítomný,

c) *zabezpečuje kontrolu hraníc Slovenskej republiky* - kontrola štátnych hraníc sa vykonáva v súlade s Kódexom schengenských hraníc⁶⁴, zákonom č. 404/2001 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, medzinárodnými zmluvami a ďalšími právnymi predpismi. Policajný zbor je povinný zabezpečiť, aby osoby na územie SR vstúpili a z územia SR vycestovali v súlade s právnymi predpismi, a to aj s ohľadom na prijaté protiepidemické opatrenia v boji proti SARS-CoV-2, v súlade s ktorými príslušníci Policajného zboru kontrolovali certifikáty u osôb prekračujúcich štátne hranice SR,

d) *dohliada na bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky* a spolupôsobí pri jej riadení - pri plnení tejto úlohy koná Policajný zbor najmä v súlade so zákonom č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke, a vyhláškou Ministerstva vnútra SR č. 9/2009, ktorou sa vykonáva zákon o cestnej premávke, a to jednak vykonávaním dozoru a dohľadu nad cestnou premávkou, ale aj v postavení správneho orgánu. V pri plnení tejto úlohy príslušníci PZ kontrolovali u osôb nachádzajúcich sa vo vozidle certifikáty o zdravotnom stave,

e) *odhaľuje priestupky a zisťuje ich páchatel'ov*, a ak tak ustanovuje osobitný zákon, priestupky aj objasňuje a prejednáva - Policajný zbor je povinný nielen odhaľovať protiprávne konania fyzických osôb, ktoré zákon označuje ako priestupok, ale aj aktívne vyhľadávať páchatel'ov týchto protiprávných konaní,

Osobitné zákony ustanovujú, ktoré priestupky PZ nielen odhaľuje, ale aj objasňuje, či prejednáva. Všeobecným predpisom, ktorý vymedzuje príslušnosť PZ na objasňovanie a prejednávanie priestupkov je zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o priestupkoch“). V súvislosti s protiepidemickými opatreniami bol novelizovaný aj zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane zdravia“).

Podľa § 56 ods. 1 písm. c) a f) zákona o ochrane zdravia sa priestupku na úseku verejného zdravotníctva sa dopustí ten, kto sa nepodrobí nariadenej izolácii alebo nestrpí nariadený zvýšený zdravotný dozor, lekársky dohľad alebo sa nepodrobí nariadeným karanténnym opatreniam, ako aj ten, kto nesplní nariadené opatrenie pri ohrozeniach verejného zdravia podľa § 4 ods. 1 písm. g) alebo § 48 ods. 4 písm. a) až d), f) až i), n), r), t), u), y) a z). Za priestupok podľa odseku 1 písm. c) a f) spáchaný v čase krízovej situácie sa v blokovom konaní uloží pokuta do 1000 eur; tieto priestupky v blokovom konaní môžu prejednávať aj orgány Policajného zboru.

Orgánom PZ v zmysle zákona o ochrane zdravia v čase krízovej situácie pribudla ďalšia povinnosť, a to prejednávať aj vybrané priestupky na úseku verejného zdravotníctva.

Za účelom plnenia naznačených úloh vyplývajú pre príslušníka PZ zákonné povinnosti a príslušník PZ disponuje aj zákonnými oprávneniami. V tejto súvislosti je potrebné vymedziť

⁶⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/399 z 9. marca 2016, ktorým sa ustanovuje kódex Únie o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc) (kodifikované znenie) (Ú. v. EÚ L 77, 23. 3. 2016).

povinnosti a oprávnenia príslušníka PZ, ktoré nás dovedú k odpovedi na otázku, či je príslušník PZ oprávnený kontrolovať certifikáty o zdravotnom stave osôb.

Povinnosti príslušníka Policajného zboru

Povinnosti príslušníka PZ sa priamo viažu k realizácií služobnej činnosti, ako aj plneniu donucovacej štátnej moci, sú upravené predovšetkým v § 8 až 16 zákona o Policajnom zbore. Policajt však nie je viazaný len zákonom o PZ. Činnosť policajtov je právne regulovaná okrem zákona o PZ mnohými inými právnymi predpismi, a to Listinou základných práv a slobôd, Ústavou Slovenskej republiky, zákonmi ale aj podzákonnými právnymi predpismi a internými aktami nadriadených orgánov (rozkazmi, príkazmi, nariadeniami a pod.).

Policajt má pri plnení úloh vyplývajúcich mu zo zákona postavenie štátneho orgánu, na ktorého sa vzťahuje čl. 2 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „**Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobilom, ktorý ustanoví zákon.**“ Policajt môže konať len to, čo mu zákon ukladá a v jeho medziach. Musí byť splnená zásada legality a legitimity. Ak by konal nad rozsah ustanovený zákonom, môže sa dopustiť protiprávneho konania.⁶⁵

Pod pojmom povinnosť príslušníka PZ možno rozumieť *určitý súbor morálnych, etických a služobných povinností, ktoré je povinný každý policajt dodržiavať pri vykonávaní služobnej činnosti*. Porušenie povinností policajta sa môže spájať aj s určitým sankcionovaním, napr. vedením disciplinárneho konania voči nemu (porušenie služobnej disciplíny).

Povinnosti policajta sú právne regulované:

- zákonom o Policajnom zbore,
- zákonom č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe o štátnej službe príslušníkov PZ, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o štátnej službe policajtov“), ako aj
- osobitnými právnymi predpismi (napr. zákon o cestnej premávke, zákon o ochrane zdravia).

Práva a povinnosti policajta rozdeľujeme do dvoch základných skupín **všeobecné** (sú predmetom právnej úpravy zákona o štátnej službe policajtov a zákona o PZ) a **osobitné** (sú predmetom špeciálnych doplňujúcich právnych úprav).⁶⁶

Povinnosti policajta podľa zákona o štátnej službe policajtov je možné rozdeliť:

- a) základné práva policajta (§ 48 ods.1)
- b) základné povinnosti policajta (§ 48 ods. 3 až 7, § 48a ods. 1),
- c) povinnosti vyplývajúce zo znenia služobnej prísahy (§ 17),
- d) základné povinnosti nadriadeného (§ 49),
- e) ostatné povinnosti príslušníka PZ (napr. § 136, 141 ods. 2, 159 ods. 2 a pod.).⁶⁷

Povinnosti pri vykonávaní služobnej činnosti

Služobnou činnosťou rozumíme činnosť policajta spojenú s plnením úloh podľa zákona o PZ alebo iných všeobecne záväzných právnych predpisov. Pri taxatívnom vymedzení týchto povinností je potrebné vychádzať z osobitného postavenia policajta, ktorý je de facto predstaviteľom preventívnej, ale aj represívnej činnosti štátu vo vzťahu k ostatným subjektom.

Pri vykonávaní služobnej činnosti je policajt povinný:

⁶⁵ ANDOROVÁ, P. Policajný zbor. In: HAŠANOVÁ, J., BALGA, J., ANDOROVÁ, P., DUDOR, L. *Policajná správa*. s. 51.

⁶⁶ ŠIMONOVÁ, J. Služobná činnosť a služobné zákroky príslušníka Policajného zboru. In: HAŠANOVÁ, J., ŠIMONOVÁ, J., MARCZYOVÁ, K., MEDELSKÝ, J., PIVÁČEK, M. *Policajné právo a policajná správa*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 98.

⁶⁷ MEZEI J., ŠIMONOVÁ J., NOCIAR J., DINIČ J., FUFAL I. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov PZ*. s. 159 a nasl.

- a) *Dbat' na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby i svoju vlastnú*- policajt by sa mal správať primeraným spôsobom vo vzťahu k jeho postaveniu a konať tak, aby v prvom rade rešpektoval česť, vážnosť a dôstojnosť každej osoby, čo priamo vyplýva aj z čl.19 ods.1 Ústavy SR a čl.10 Listiny základných práv a slobôd. Zároveň však nielen počas výkonu služobnej činnosti, ale aj v čase osobného voľna má dbať na svoju česť, vážnosť a dôstojnosť, aby nijakým spôsobom neutrpela, aby sa nedopustil trestného činu či priestupku.
- b) *Nepripustiť, aby v súvislosti s jeho činnosťou vznikla osobe bezdôvodná ujma* a aby prípadný zásah do jej práv a slobôd prekročil mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu sledovaného jeho služobnou činnosťou – dodržiavanie tejto povinnosti úzko súvisí s uplatňovaním zásady legality (tzn. policajt nemôže spôsobiť ujmu, na ktorej vykonanie nebol zákonný alebo iný relevantný dôvod) a so zásadou primeranosti vykonania služobnej činnosti (policajt môže zasahovať do práv a slobôd osoby len do miery nevyhnutnej na dosiahnutie sledovaného cieľu).
- c) *Dodržiavať etický kódex policajta*, ktorý vydá minister vnútra SR – etický kódex predstavuje určitý súbor pravidiel správania sa policajta, jeho morálnu normu a to nielen počas výkonu služby, ale aj mimo neho. Vzhľadom na dôležitosť takého dokumentu a postavenie policajta bol aj na nadnárodnej úrovni prijatý Európsky kódex policajnej etiky, na návrh Európskeho výboru pre otázky kriminality, s odporúčaním Výboru ministrov Rady Európy v roku 2001, ktorého základným účelom bolo dosiahnuť väčšiu jednotu medzi členskými štátmi v určení európskych zásad a usmernení pre prácu polície ako garanta bezpečnosti a ochrancu ľudských práv v demokratickom právnom štáte.⁶⁸ Etický kódex policajta ukladá povinnosti aj policajtovi- nadriadenému, a to konkrétne aby zabezpečil primeranú pripravenosť svojich podriadených policajtov na služobnú činnosť. Je povinný vytvárať priaznivú pracovnú atmosféru a adekvátne pracovné podmienky pre výkon služby. Nadriadený dodržiava etický kódex policajta a je príkladom pre svojich nadriadených. Zároveň však motivuje a podporuje podriadených, aby sa eticky správali.
- d) Pri vykonávaní služobnej činnosti spojenej so zásahom do práv alebo slobôd osoby povinný túto osobu hneď, ako je to možné, *poučiť o jej právach*, ktoré sú ustanovené v zákone o PZ alebo v inom všeobecne záväznom právnom predpise. Pri tejto povinnosti sa prihliada na osobitosť situácie, tzn. osoba nemusí byť výlučne poučená o svojich právach priamo na mieste, ak to povaha situácie neumožňuje, prípadne ak osoba nedokáže pochopiť samotnému poučeniu (napr. osoba pod vplyvom omamných a psychotropných látok). Poučenie má byť jasné, zrozumiteľné, pričom musí byť z neho zrejmé, že mu osoba porozumela.⁶⁹

Oprávnenia príslušníka Policajného zboru

Okrem povinností policajt disponuje aj radom oprávnení. Oprávnenia policajta sú ustanovené v § 17 –3 4 zákona o Policajnom zbore. ***Oprávnenie policajta môžeme definovať ako súbor právnych nástrojov, ktorými disponuje policajt pri splnení zákonom stanovených podmienok.***⁷⁰

Oprávnenia policajtov môžeme deliť z hľadiska všeobecnosti ich uplatňovania, a to na:

⁶⁸ Odporúčanie Výboru ministrov Rec (2001) 10 členským štátom o Európskom kódexe policajnej etiky.

⁶⁹ ŠIMONOVÁ, J. Služobná činnosť a služobné zákroky príslušníka Policajného zboru. In: HAŠANOVÁ, J., ŠIMONOVÁ, J., MARCZYOVÁ, K., MEDELSKÝ, J., PIVÁČEK, M. *Policajné právo a policajná správa*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 103 – 105.

⁷⁰ ANDOROVÁ, P. Policajný zbor. In: HAŠANOVÁ, J., BALGA, J., ANDOROVÁ, P., DUDOR, L. *Policajná správa*. s. 58.

- a) **všeobecné oprávnenia** – ide o oprávnenia, ktorými disponuje každý policajt pri výkone služobnej činnosti (napr. oprávnenie požadovať vysvetlenie, oprávnenie požadovať preukázanie totožnosti, oprávnenie na zaistenie osoby),
- b) **špeciálne oprávnenia** – to sú oprávnenia, na vykonanie ktorých sa vyžaduje určitú špecifickosť, napr.
 - *špecifické miesto výkonu služobnej činnosti* (napr. oprávnenie pri zaistovaní bezpečnosti civilnej leteckej dopravy a inej hromadnej dopravy, zabezpečovanie kontroly štátnych hraníc SR),
 - *osobitný predmet pre vykonanie služobnej činnosti* (napr. oprávnenie použiť služobného psa na pachové práce, oprávnenie na používanie výbušnín a výbušných predmetov).
 - *špeciálne zaradenie policajta* (napr. oprávnenie pri odhaľovaní daňových únikov, nezákonných finančných operácií, legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu, ktoré môže uplatniť len policajt služby finančnej alebo kriminálnej polície).⁷¹

Z hľadiska predmetu, ktorý sa má dosiahnuť aplikáciou konkrétneho oprávnenia, je možné oprávnenia rozdeliť na:

- *oprávnenia na získavanie potrebných poznatkov, resp. informácií* (napr. oprávnenie požadovať informácie, vysvetlenie, preukázanie totožnosti),
- *oprávnenia, ktorými sa zasahuje do osobnej, resp. telesnej integrity osoby* (napr. oprávnenie na predvedenie osoby na základe dožiadania, na zaistenie osoby),
- *oprávnenia majetkového charakteru* (napr. oprávnenie zaistiť vec, odňať zbraň),
- *oprávnenia, ktorými sa zabezpečuje priestor, resp. miesto* (napr. oprávnenie zakázať vstup na určené miesto alebo prikázať zotrvanie na určenom mieste, vykázanie zo spoločného obydlija),
- *osobitné oprávnenia viažuce sa k objasňovaniu a odhaľovaniu protiprávných konaní* (napr. oprávnenie pri objasňovaní priestupku, oprávnenie pri odhaľovaní daňových únikov, nezákonných finančných operácií, legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu).⁷²

Zákon o Policajnom zbore ustanovuje nasledujúce oprávnenia policajta:

- oprávnenie požadovať vysvetlenie (§ 17),
- oprávnenie požadovať informácie (§ 17a),
- oprávnenie na predvedenie osoby na základe dožiadania (§ 17b),
- oprávnenie požadovať preukázanie totožnosti (§ 18),
- oprávnenie na zaistenie osoby (§ 19),
- oprávnenie použiť služobného psa na pachové práce (§ 20),
- oprávnenie na snímanie identifikačných znakov (§ 20a),
- oprávnenie zaistiť vec (§ 21),
- oprávnenie odňať zbraň (§ 22),
- oprávnenie na zastavovanie a prehliadku dopravného prostriedku (§ 23),
- oprávnenie pri zaistovaní bezpečnosti civilnej leteckej dopravy a inej hromadnej dopravy (§ 24),
- oprávnenie pri zaistovaní bezpečnosti určených osôb (§ 25),
- oprávnenie zakázať sprístupňovanie, poskytovanie a zverejňovanie osobných údajov určených osôb (§ 25a),

⁷¹ ŠIMONOVÁ, J. Služobná činnosť a služobné zákroky príslušníka Policajného zboru. In: HAŠANOVÁ, J., ŠIMONOVÁ, J., MARCZYOVÁ, K., MEDELSKÝ, J., PIVÁČEK, M. *Policajné právo a policajná správa*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 109.

⁷² SOBIHARD J. a kol. *Policajná správa*. s. 25 – 26.

- oprávnenie pri zabezpečovaní kontroly hraníc Slovenskej republiky (§ 26),
- oprávnenie zakázať vstup na určené miesto alebo prikázať zotrvanie na určenom mieste (§ 27),
- oprávnenie vykázať zo spoločného obydlija (§ 27a),
- oprávnenie uzatvoriť verejne prístupné miesta (§ 28),
- oprávnenie otvoriť byt (§ 29),
- oprávnenie pri odhaľovaní daňových únikov, nezákonných finančných operácií, legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu (§ 29a),
- oprávnenie na používanie výbušnín a výbušných predmetov (§ 30),
- oprávnenie na držanie nebezpečných látok a zakázaných vecí (§ 31),
- oprávnenie pri objasňovaní priestupkov (§ 32),
- oprávnenie pri zaisťovaní bezpečnosti a plynulosti železničnej dopravy (§ 33).

Oprávnenia môžu príslušníkovi PZ vyplývať aj z osobitných zákonov. Napr. v zmysle § 69 ods. 1 zákona o cestnej premávke má príslušník PZ oprávnenie:

- a) zakázať vodičovi jazdu na nevyhnutne potrebný čas alebo mu prikázať smer jazdy, ak to vyžaduje bezpečnosť alebo plynulosť cestnej premávky,
- b) zakázať vodičovi jazdu po diaľnici a vyzvať ho, aby opustil diaľnicu na najbližšom výjazde alebo vozidlo odstavil na parkovisku, ak vozidlo nedosahuje rýchlosť podľa § 35;
- c) požadovať od vodiča predloženie dokladov ustanovených na vedenie a premávku vozidla a na dopravu osôb a nákladu; ak nebudú predložené, požadovať od vodiča oznámenie údajov o vozidle a jeho držiteľovi podľa § 111 ods. 2 písm. a), b), e) a f),
- d) vyzvať vodiča, aby sa podrobil vyšetreniu, či nie je ovplyvnený alkoholom alebo inou návykovou látkou, alebo liekmi, ktoré môžu znížiť jeho schopnosť bezpečne viesť vozidlo,
- e) kontrolovať technickú spôsobilosť vozidla a úplnosť jeho výstroja a výbavy alebo vyzvať vodiča, aby sa podrobil takejto kontrole, ako aj porovnať údaje uvádzané v osvedčení o evidencii časti I alebo časti II, evidenčnom doklade vydanom v cudzine alebo technickom osvedčení vozidla s údajmi na vozidle,
- f) merať rozmery a hmotnosti vozidla,
- g) kontrolovať dodržiavanie povinností účastníka cestnej premávky alebo iných osôb podľa tohto zákona,
- h) použiť technické prostriedky na zabránenie odjazdu vozidla do času preukázateľného uhradenia pokuty podľa § 72a ods. 1 alebo peňažnej záruky podľa § 72a ods. 2.

V zmysle žiadneho právneho predpisu (ani zákona o ochrane verejného zdravia) však príslušník Policajného zboru nedisponuje zákonným oprávnením, ktorým by mohol kontrolovať certifikáty o zdravotnom stave osoby. Do úvahy by teoreticky prichádzala aplikácia oprávnenia podľa zákona o PZ, a to oprávnenia pri objasňovaní priestupkov, keďže osoba, ktorá porušila zákon o ochrane zdravia sa dopúšťa priestupku a vybrané priestupky prejednáva aj orgán PZ.

Pri objasňovaní priestupkov disponuje policajt radom oprávnení. Časť oprávnení policajta na úseku objasňovania priestupkov upravuje zákon o PZ, vybrané oprávnenia na úseku objasňovania priestupkov upravuje zákon o priestupkoch. V zmysle § 60 ods. 1 zákona o priestupkoch je príslušník PZ pri objasňovaní priestupkov oprávnený:

- a) vyžadovať vysvetlenie od fyzických osôb alebo právnických osôb; vysvetlenie od maloletého alebo mladistvého možno vyžadovať len za prítomnosti jeho zákonného zástupcu alebo fyzickej osoby, ktorá sa osobne stará o maloletého alebo mladistvého na základe rozhodnutia podľa osobitných predpisov, alebo zástupcu zariadenia, v ktorom je maloletý alebo mladistvý umiestnený na základe rozhodnutia súdu podľa osobitných predpisov, alebo zástupcu orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,

- b) vyžadovať vysvetlenie od štátnych orgánov alebo obci,
- c) vyžadovať odborné vyjadrenie od príslušných orgánov,
- d) vykonávať alebo vyžadovať úkony potrebné na zistenie totožnosti osôb a ich pobytu,
- e) **vyžadovať predloženie potrebných podkladov, najmä spisov a iných písomných materiálov.**

Pre účely príspevku je relevantné najmä oprávnenie vyžadovať predloženie potrebných podkladov (najmä spisov a iných písomných materiálov). Aby však policajt mohol aplikovať uvedené ustanovenie zákona, z ktorého mu vyplýva oprávnenie na predloženie dokumentov potrebných na zistenie skutkového stavu priestupku (teda napr. aj certifikát), bolo by v zmysle zákona nutné, aby došlo k začatiu priestupkového konania prípadne minimálne k oficiálnemu začatiu objasňovania priestupkov. V takom prípade by bolo nutné nielen objasňovanie priestupkov začať, ale ho aj zákonným spôsobom ukončiť. Spôsoby ukončenia objasňovania a prejednávania priestupku ustanovuje zákona o priestupkoch.

Objasňovanie priestupkov, je predprocesné štádium, v ktorom sa zaobstarávajú podklady potrebné na začatie konania o priestupku a vydanie rozhodnutia o priestupku. Objasňovanie priestupku nie je konaním o priestupku, orgány objasňujúce priestupok nemajú postavenie správneho orgánu. Objasňovanie priestupku slúži na obstaranie podkladov potrebných na rozhodnutie správneho orgánu o priestupku, najmä o tom, či sa stal skutok, ktorý je priestupkom, či ho spáchala osoba podozrivá zo spáchania priestupku, či sa uloží sankcia alebo sa od jej uloženia upustí, ak k náprave postačí samotné prejednanie priestupku, či sa uloží ochranné opatrenie a či sa uloží páchatel'ovi povinnosť uhradiť spôsobenú škodu. Objasňovanie priestupkov sa skončí spravidla do jedného mesiaca odo dňa, keď sa správny orgán alebo orgán oprávnený objasňovať priestupky dozvedel o priestupku, a to odložením veci, uložením veci, odovzdaním veci príslušnému orgánu alebo predložením správy o výsledku objasňovania príslušnému správne mu orgánu, ktorý priestupok prejedná.

Prejednávanie priestupkov je štádiom konania o priestupku. Orgány verejnej správy, ktoré prejednávajú priestupky označujeme pojmom správne orgány. Pri prejednávaní priestupkov správne orgány subsidiárne aplikujú aj zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov. Účelom prejednaní priestupku je vydanie rozhodnutia o skutku, ktorý je priestupku. Podkladom na začatie konania o priestupku môže byť správa o výsledku objasňovania, oznámenie štátneho orgánu, obce, organizácie alebo fyzickej alebo právnickej osoby, poznatok z vlastnej činnosti alebo postúpenie veci orgánom činným v trestnom konaní. Správny orgán začne konanie bezodkladne, najneskôr do 30 dní od obdržania podnetu, ak vec nepostúpi alebo neodloží. Ak o to požiadala oznamovateľ, upovedomí ho správny orgán do jedného mesiaca od oznámenia o vykonaných opatreniach.

Prejednávanie priestupkov sa môže ukončiť postúpením veci, zastavením konania alebo vydaním rozhodnutia o priestupku, ktorým sa obvinený uzná vinným zo spáchania skutku.⁷³

Pri kontrole certifikátov zo strany príslušníkov PZ však nedochádzalo k oficiálnemu, zákonnému postupu pri objasňovaní a prejednávaní priestupkov, preto podľa môjho názoru, nie je možné prezumovať, že oprávnenie kontrolovať certifikáty o zdravotnom stave osoby vplynulo z oprávnení, ktorými disponujú príslušníci PZ v rámci priestupkového práva.

Záver

Z príspevku vplynulo, že v zmysle platnej a účinnej právnej úpravy, príslušníci PZ neboli oprávnení oboznamovať sa so zdravotným stavom fyzických osôb prostredníctvom vyžiadania predložiť certifikát z testovania. Hoci fyzické osoby boli v zmysle vyhlášok Úradu verejného zdravotníctva SR povinné testovaniu sa podrobiť, domnievam sa, že z povinnosti osôb niečo vykonať nemožno extenzívnym výkladom vydedukovať, že príslušníkovi Policajného zboru

⁷³ HAŠANOVÁ, J., DUDOR, L. *Základy správneho práva*. 5. aktualizované vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 154 – 159.

prináleží automaticky takúto povinnosť kontrolovať. Diskutabilné by bolo minimálne to, prečo kontrolujú v mene štátu certifikáty práve príslušníci Policajného zboru, prečo ich nekontrolujú napr. hasiči, colníci, či zamestnanci okresných úradov, ktorí tiež vykonávajú štátnu správu a ktorým taktiež explicitne takéto oprávnenie nevyplýva zo žiadneho právneho predpisu – rovnako ako to nevyplýva príslušníkom Policajného zboru.

Literatúra

MEZEI J., ŠIMONOVÁ J., NOCIAR J., DINIČ J., FUFAL I. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov PZ*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-70-8152-129-4.

HAŠANOVÁ, J. - BALGA, J. - ANDOROVÁ, P. - DUDOR, L. *Policajná správa*. 2. aktualizované vyd., Plzeň 2018, str. 36 - 39.

HAŠANOVÁ, J., ŠIMONOVÁ, J., MARCZYOVÁ, K., MEDELSKÝ, J., PIVÁČEK, M. *Policajné právo a policajná správa*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, 356 s. ISBN 978-80-7380-801-3.

HAŠANOVÁ, J., DUDOR, L. *Základy správneho práva*. 5. aktualizované vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, 404 s. ISBN 978-80-7380-842-6.

PEŤOVSKÝ, M. - ODLEROVÁ, M. - ŠKRINÁR, T. *Zákon o Policajnom zbore. Aplikčná prax*. Plzeň 2018.

Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/399 z 9. marca 2016, ktorým sa ustanovuje kódex Únie o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc) (kodifikované znenie) (Ú. v. EÚ L 77, 23. 3. 2016)

Odporúčanie Výboru ministrov Rec (2001) 10 členským štátom o Európskom kódexe policajnej etiky.

Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov

Zákon č. 372/1992 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov

Zákon č. 404/2001 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Vyhláška Ministerstva vnútra SR č. 9/2009, ktorou sa vykonáva zákon o cestnej premávke

Key words: *Act on the Police Force, authorizations of a member of the Police Force, certificate on the state of health of a person, state of emergency*

Summary

The contribution showed that in terms of valid and effective legislation, members of the PZ were not entitled to become acquainted with the health status of natural persons by requesting to submit a certificate of testing. Although natural persons were obliged to undergo testing by the decrees of the Public Health Office of the Slovak Republic, I believe that it cannot be inferred from the obligation of persons to perform such an obligation by extensive interpretation that a member of the Police Force automatically has such an obligation to control.

It would be debatable at least why the certificates are checked on behalf of the state by members of the Police Force, why they are not checked by e.g. firefighters, customs officers, or employees of district offices who also perform state administration and who also do not explicitly derive such authorization from any legal regulation - just as it does not follow from members of the Police Force.

*pplk. doc. JUDr. Mgr. Janka Hašanová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra správneho práva
janka.hasanova@akademiapz.sk*

Monika Hullová
Patrícia Fedáková

Právne aspekty kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície

Anotácia: Autorky v odbornom článku analyzujú právne aspekty kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície. Vychádzajú pritom zo všeobecných zásad kariérneho postupu príslušníka Policajného zboru, ktorý je dominantne regulovaný zákonom o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície a determinovaný špecifikami inštitútu štátnej služby, ako aj charakterom ich činnosti obsiahnutom v náplni práce (pozícii a roli). Z výsledkov analýzy vyplýva, že systém kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície je dominantne tvorený štyrmi základnými subsystémami, a to systémom náboru – prijímacieho konania, systémom vzdelávania a prípravy, systémom obsadzovania funkcií a systémom hodnotenia.

Kľúčové slová: kariéra, kariérny postup, systém kariérneho postupu, služba kriminálnej polície, systém náboru, systém vzdelávania a prípravy, systém obsadzovania funkcií, systém hodnotenia

Úvod

Kariéra zohráva v živote človeka nezastupiteľnú úlohu. Je hybným motorom, nástrojom jeho seberealizácie, sabaurčenia, sebareflexie a sebarozvoja. Okrem týchto, nazvime to „*egoisticky*“ motivovaných cieľov, je adresátom efektov úspešnej kariéry aj pracovná organizácia, v ktorej jedinec pôsobí a v konečnom dôsledku aj celá spoločnosť ako taká. Polícia predstavuje živý systém, ktorého úlohou je ochraňovať právo, poriadok a oprávnené záujmy spoločnosti. Je preto v záujme každej spoločnosti, aby tento systém fungoval správne. Aj z tohto dôvodu je nevyhnutné nastaviť adekvátne podmienky pre výkon činnosti príslušníkov Policajného zboru, ktoré vo svojej podstate zahŕňajú optimálne nastavený systém ich kariérneho rozvoja.

Predkladaný odborný článok je spracovaný na základe požiadavky formulovanej zo strany reprezentantov policajnej praxe na precizovanie perspektívneho modelu kariérneho rozvoja príslušníkov služby kriminálnej polície. Vznikol v kontexte aktuálnych spoločenských výziev a problémov, s ktorými je naša spoločnosť permanentne konfrontovaná.

Cieľom tohto príspevku je analyzovať právne aspekty kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície. Autorky pritom vychádzajú z existujúcej právnej úpravy, všeobecne záväzných právnych predpisov a interných aktov riadenia, ktoré upravujú štátnu službu príslušníka Policajného zboru, služobný pomer, kariérny postup, vzdelávanie a hodnotenie. Ich ambíciou je konkrétna a účelová aplikácia univerzálne platných princípov, pravidiel a zásad na špecifiká služby kriminálnej polície. Sme toho názoru, že práve týmto prístupom možno v konečnom dôsledku dosiahnuť vyššiu efektivitu procesov kriminálno-policajného poznávania.

Metodologické a inštitucionálne aspekty služby kriminálnej polície

Služba kriminálnej polície je v zmysle zákona jednou zo služieb Policajného zboru.⁷⁴ Spolu so službou poriadkovej polície, dopravnej polície, hraničnej a cudzineckej polície, železničnej polície, finančnej polície, službou ochrany objektov, ochrany určených osôb, inšpekčnou službou a službou osobitného určenia tvoria základnú štruktúru organizácie Policajného zboru.

Analogickým výkladom ustanovení zákona, v ktorých sú upravené úlohy tohto univerzálneho bezpečnostného zboru s celoštátnou pôsobnosťou, možno medzi základné úlohy služby kriminálnej polície zaradiť:

⁷⁴ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v platnom znení, § 4, ods. 1.

- ✓ spolupôsobenie pri ochrane základných práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku,
- ✓ odhaľovanie trestných činov a zisťovanie ich páchatel'ov,
- ✓ výkon vyšetrovania o trestných činoch,
- ✓ vedenie boja proti terorizmu a organizovanému zločinu,
- ✓ výkon pátrania po osobách a veciach,
- ✓ poskytovanie ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi a chránenému svedkovi.⁷⁵

Jednotlivé útvary služby kriminálnej polície (organizačné jednotky) sú na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni garantom na úseku odhaľovania trestnej činnosti a zisťovania páchatel'ov, vyšetrovania a skráteného vyšetrovania, pátrania po osobách a veciach a vo sfére kriminalisticko-technických činností. Uvedené garancie je možno považovať za základné sféry činnosti služby kriminálnej polície, ktoré sú rešpektované pri delegovaní špecifických kompetencií na jej príslušníkov.

Pri odhaľovaní verzus objasňovaní (vyšetrovaní) trestnej činnosti a zisťovaní ich páchatel'ov sa v praxi využíva model špecializácie na problematiky:

- ✓ všeobecnej kriminality (násilnej, majetkovej a mravnostnej kriminality),
- ✓ kriminality v ekonomike,
- ✓ korupcie,
- ✓ drogovej kriminality,
- ✓ nebezpečných materiálov a environmentálnej kriminality,
- ✓ organizovanej kriminality,
- ✓ počítačovej kriminality,
- ✓ diváckeho násilia,
- ✓ extrémizmu a iné.

Uvedená kategorizácia a špecializácia zohľadňuje modus operandi a iné javové stránky trestných činov (znaky skutkovej podstaty) týchto kategórií kriminality, ktoré si vyžadujú špecifický zákonný prístup z pohľadu ich odhaľovania a objasňovania. Na druhej strane, nachádza svoj konkrétny odraz v organizačnej štruktúre Policajného zboru, právne reglementovanej internými aktmi riadenia, ktorými sú vydávané vzorové organizačné poriadky. Organizačné poriadky predstavujú zjednodušený, štrukturálny model hierarchického usporiadania viacúrovňovej policajnej organizácie (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Prezídium Policajného zboru, krajské riaditeľstvá Policajného zboru, okresné riaditeľstvá Policajného zboru, základné útvary Policajného zboru). Názorným spôsobom ilustrujú vzťahy nadriadenosti a podriadenosti, ktoré sú typické pre príkazovú formu koordinácie činnosti presne určených subjektov resp. útvarov. V tomto kontexte odhaľovanie a objasňovanie trestnej činnosti, ako hlavná náplň práce služby kriminálnej polície, je z inštitucionálneho hľadiska zabezpečovaná konkrétnymi útvarmi Policajného zboru:

- ✓ odbor kriminálnej polície okresného riaditeľstva Policajného zboru (53 okresných riaditeľstiev na území Slovenskej republiky),
- ✓ odbor kriminálnej polície krajského riaditeľstva Policajného zboru (8 krajských riaditeľstiev – Bratislava, Trnava, Žilina, Trenčín, Banská Bystrica, Nitra, Prešov, Košice),
- ✓ Úrad kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru (centrálny útvar s regionálnymi pracoviskami),
- ✓ Národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru (centrálny útvar s regionálnymi pracoviskami),
- ✓ servisné pracoviská (úrad zvláštnych policajných činností, úrad špeciálnych služieb a operácií, odbor riadenia kriminálnych analýz Prezídia Policajného zboru).

⁷⁵ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v platnom znení, § 2, ods. 1.

Existujúci model služby kriminálnej polície je výsledkom genézy, vzájomnej interakcie oprávnených požiadaviek spoločnosti na ochranu jej primárnych záujmov a dispozícií tohto špecifického orgánu štátnej správy. Je preto v záujme spoločnosti a policajnej organizácie, aby reprezentanti bezpečnostného systému mali nastavené optimálne podmienky pre výkon štátnej služby, subsumujúce garantovaný kariérny (služobný a platový) postup. Analogickým výkladom uvedeného možno konštatovať, že metodologické a inštitucionálne aspekty služby kriminálnej polície musia zohľadňovať špecifiká výkonu štátnej služby a princípy právneho štátu.

Právne aspekty kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície

Príslušníkom služby kriminálnej polície sa rozumie „*príslušník jednej zo služieb Policajného zboru (policajt), fyzická osoba v služobnom pomere založenom k štátu, ktorá vykonáva štátnu službu v služobnom úrade*“⁷⁶.

V Slovenskej republike má štátna služba hybridný (zmiešaný) charakter, čo v praxi znamená, že je z hľadiska vplyvu politiky na priebeh jej výkonu, budovaná na princípoch meritokratického systému štátnej služby, s prelínaním prvkov kariérneho a pozičného systému. Pre meritokratický systém štátnej služby je príznačné, že jeho existencia môže mať podobu kariérneho, pozičného alebo zmiešaného typu a zároveň od vykonávateľov štátnej služby sa vyžaduje určitá miera odbornosti a úrovne vzdelania. Na základe takto všeobecne vymedzených determinantov inštitútu štátnej služby, je možné výkon štátnej služby príslušníka služby kriminálnej polície charakterizovať ako „*plnenie úloh Policajného zboru policajtom (príslušníkom Policajného zboru, zaradeným v službe kriminálnej polície) v služobnom pomere založenom k štátu, v služobnom úrade alebo v zahraničí*“⁷⁷.

Pri výkone štátnej služby príslušníka služby kriminálnej polície, vznikajú, menia sa a zanikajú právne vzťahy pri vykonávaní služobného pomeru, ako dualisticky vymedzeného druhu štátnej služby, vyznačujúce sa svojím špecifickým obsahom a predmetom, vnútornou štruktúrou a subjektmi týchto vzťahov, ktoré sú v prevažnej miere regulované administratívnou metódou právnej regulácie.

Služobný pomer príslušníka služby kriminálnej polície teda predstavuje druh právneho vzťahu pri vykonávaní štátnej služby, ktorý je ako vzťah s verejnoprávnym charakterom determinovaný týmito znakmi:

- ✓ osobitná právna úprava (zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v platnom znení),
- ✓ právny vzťah vzniká na základe individuálneho správneho aktu (rozhodnutie nadriadeného o prijatí uchádzača do služobného pomeru a jeho následné prijatie),
- ✓ subjektmi sú príslušník služby kriminálnej polície (štátny zamestnanec) a štát (zamestnávateľský subjekt),
- ✓ uplatňovanie inštitútu definitívy, teda zásad trvalosti a relatívnej nezrušiteľnosti služobného pomeru,
- ✓ právna garancia služobného a platového postupu,
- ✓ uplatňovanie inštitútu disciplinárnej zodpovednosti,
- ✓ spôsob riešenia sporov je odrazom charakteru koordinačných vzťahov založených na princípe nadriadenosti a podriadenosti.⁷⁸

⁷⁶ Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v platnom znení, § 2, ods. 1.

⁷⁷ Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v platnom znení, § 2, ods. 2.

⁷⁸ MEZEI, J. – ŠIMONOVÁ, J. – NOCIAR, J. – DINIČ, J. – FUFAL, I. 2018. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018. s. 83.

Bez ohľadu na potrebu ďalšej objektivizácie to potvrdzuje, že znaky služobného pomeru ako právneho vzťahu pri vykonávaní štátnej služby ovplyvňujú aj samotný systém kariérneho postupu príslušníka Policajného zboru, ktorý je budovaný na nasledovných princípoch:

- ✓ služobný postup je na základe vopred určených podmienok,
- ✓ platí tu zásada mlčanlivosti, ktorá pretrváva i po odchode do výslužby,
- ✓ lojalita,
- ✓ nezlučiteľnosť výkonu služby s inými zamestnaniami, osobitne s podnikaním,
- ✓ zákaz zamestnávania príbuzných,
- ✓ zákaz členstva v politických stranách a účasti na politických akciách, prípadne štrajkoch,
- ✓ princíp seniority.⁷⁹

Vo všeobecnosti platí, že systém kariérneho postupu zamestnanca vo verejnej (štátnej) správe vykazuje prvky konzervatívnosti, čo súvisí s vyššou a dlhodobo udržateľnou mierou právnych istôt (stabilitou) služobného pomeru. Výhodou služobného pomeru je, že jednotlivec má garantovaný (aj zákonom) systematický služobný i platový postup a primeranú starostlivosť o zvyšovanie kvalifikácie. Zároveň má právo na kontinuálne hodnostné a funkčné povýšenie v rámci hierarchických kategórií a v súlade s nastavenými pravidlami kariérneho postupu. Ako sme už uviedli vyššie, k ďalším nesporným benefitom patrí fakt, že systém kariérneho postupu pri výkone štátnej služby je doživotný. Platí tu zásada nezrušiteľnosti služobného pomeru, tzn. že po absolvovaní „*prípravnej alebo dočasnej štátnej služby*“ (prípravnej štátnej službe môže predchádzať aj „*štátna služba kadeta*“) je jednotlivec zaradený do tzv. „*stálej štátnej služby*“, ktorá pretrváva až do momentu skončenia služobného pomeru. Objektívnym dôvodom skončenia služobného pomeru môže byť nesplnenie predpokladov na výkon stálej štátnej služby, napr. zo zdravotných, kvalifikačných, morálnych, právnych, štátoobčianskych, či organizačných dôvodov.

Na druhej strane, systém kariérneho postupu pri výkone štátnej služby, vykazuje aj prvky určitej formálnosti, konzervatívnosti, rigidnosti či strnulosti. Vopred daný služobný postup môže byť pre jednotlivcov málo stimulujúci – neposilňuje záujem o sebarozvoj, iniciatívu, rozhodnosť, napredovanie, flexibilitu a vyššiu výkonnosť. V tomto systéme sa často stretávame so sklonmi ku kastovníctvu a s tendenciou obsadzovať vedúce miesta služobne najstaršími úradníkmi, ktorý na tejto pozícii zotrávajú až do vyššieho penzijného veku resp. odchodu do tzv. „*policajnej výsluhy (výsluhového dôchodku)*“.

Takto definované všeobecné princípy a pravidlá, sa premietajú do zásad kariérneho postupu v Policajnom zbore, ktoré sú upravené podzákonným normatívnym právnym aktom, nariadením Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 53/2021 o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore. Tie analogicky odporúčame akceptovať aj pri analýze systému kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície. Je tomu tak preto, lebo sa dotýkajú viacerých oblastí, najmä však:

- ✓ obsadzovania voľných pracovných miest,
- ✓ prijímania uchádzača do štátnej služby,
- ✓ získavania policajného vzdelania,
- ✓ postupu po absolvovaní vzdelávacej aktivity a získaní stupňa požadovaného vzdelania,
- ✓ výkonu prípravnej štátnej služby,
- ✓ postupu po zaradení do stálej štátnej služby.⁸⁰

Ako bolo v predchádzajúcich odsekoch naznačené, kariérny postup v Policajnom zbore je limitovaný dĺžkou trvania služobného pomeru a priamo viazaný na okolnosť zaradenia do stálej štátnej služby. Vo všeobecnosti môže mať vertikálny alebo horizontálny charakter.

⁷⁹ KURIL, J. 2009. *Pracovné právo*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2009. s. 118 – 119.

⁸⁰ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 53/2021 o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore, čl. 3 až čl. 8.

Vertikálny kariérny postup predstavuje služobný postup policajta z nižších úrovní (nižší stupeň riadenia, nižšia funkcia podľa platovej triedy, neriadiaca alebo nižšia riadiaca funkcia) na vyššiu úroveň (vyšší stupeň riadenia, vyššia funkcia podľa platovej triedy, riadiaca alebo vyššia riadiaca funkcia). Uvedený služobný postup (okrem služobného postupu policajta z nižšej funkcie do vyššej funkcie podľa platovej triedy v hierarchii funkcií) sa realizuje po výberovom konaní na základe absolvovania potrebnej vzdelávacej aktivity špecializovaného alebo odborného vzdelávania. Okrem toho sa tu požadujú adekvátne výsledky služobného hodnotenia vymedzujúce spôsobilosť vykonávať zastávanú funkciu a všeobecne akceptovateľné výsledky v hodnotiacom systéme policajtov (hodnotené stupňom výborne, veľmi dobre, dobre). Zároveň sú tu kladené aj určité požiadavky na osobnostné vlastnosti policajta, osobitne na jeho iniciatívnosť a aktívnosť pri plnení služobných úloh. Na druhej strane, v rámci uplatňovania vertikálneho systému služobného postupu podľa platovej triedy v hierarchii funkcií, z nižšej funkcie do vyššej funkcie, sa služobný postup realizuje po výbere, za splnenia vopred stanovených, požadovaných podmienok.

Rovnakým spôsobom, teda výberom, sa realizuje aj kariérny postup po horizontálnej línii, ktorý ale na druhej strane predstavuje prevedenie alebo preloženie policajta z jednej funkcie na inú funkciu rovnakej úrovne (v rámci tej istej alebo inej služby alebo útvaru). Čo sa týka požiadaviek, aj v tomto prípade tu platia rovnaké kritériá ako pri vertikálnom kariérnom postupe. Výnimku predstavujú vyššie nároky na požadovanú kvalifikáciu v danej oblasti, ktorú môže príslušník PZ získať úspešným absolvovaním vzdelávacej aktivity, odborného vzdelávania, odborného kurzu, rekvalifikácie alebo špecializovaného vzdelávania.⁸¹

Z uvedeného je možné vyvodiť záver, že služobný postup po vertikálnej línii (okrem služobného postupu podľa platovej triedy v hierarchii funkcií, z nižšej funkcie na vyššiu funkciu) sa uskutočňuje výberovým konaním. Služobný postup po vertikálnej línii (len v prípade služobného postupu podľa platovej triedy v hierarchii funkcií, z nižšej funkcie na vyššiu funkciu) a horizontálnej línii, sa uskutočňuje výberom, čo možno považovať za ďalšiu zo zásad kariérneho postupu v Policajnom zbore. To znamená, tieto dva postupy majú svoje špecifiká, ktoré charakterizujeme v ďalšej časti nášho príspevku.

Systém kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície

Z doteraz uvedeného vyplýva, že kariérny systém príslušníka služby kriminálnej polície sa riadi určitými, pevne stanovenými zásadami, kde dôležitú úlohu zohráva cieľavedomosť, plánovitosť, systematickosť, štruktúrovanosť, organizovanosť, efektívnosť a zákonnosť (transparentnosť). Tento systém je striktne determinovaný charakterom štátnej služby a činností, ktoré sú v náplni práce (popise pracovných činností) príslušníka služby kriminálnej polície. Uvedené zásady determinujú čiastkový záver, že systém kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície dominantne tvoria nasledovné komponenty:

- ✓ systém náboru – prijímacieho konania,
- ✓ systém vzdelávania a prípravy,
- ✓ systém obsadzovania funkcií,
- ✓ systém hodnotenia.

„Systém náboru – prijímacieho konania“ je reglementovaný zákonom o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície, ako aj nariadením Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore.

Obsadzovanie voľných miest v Policajnom zbore sa vykonáva z neobmedzeného počtu uchádzačov. Uchádzač, ktorý spĺňa všeobecné podmienky prijatia a úspešne absolvuje prijímacie konanie, začína svoju profesijnú kariéru na nástupníckej pozícii. K týmto

⁸¹ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 53/2021 o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore, čl. 2, 9 a 10.

podmienkam patrí: vek, morálne vlastnosti, požadované vzdelanie, zdravotná, telesná a duševná spôsobilosť, slovenské štátne občianstvo, znalosť štátneho jazyka, trvalý pobyt na území Slovenskej republiky, apolitickosť, spôsobilosť na právne úkony, obmedzenie výkonu zárobkovej činnosti, ktorá je od momentu začatia výkonu štátnej služby v rozpore so zákonom. Úspešný uchádzač je prijatý do funkcie „*študent (1. platová trieda)*“ a je zaradený do zálohy pre študujúcich policajtov, keďže jedným z kvalifikačných predpokladov na funkciu, je získanie základného policajného vzdelania.

„*Systém vzdelávania a prípravy*“ je postavený na princípoch odborného vzdelávania príslušníkov Policajného zboru. Právnym východiskom organizácie policajného vzdelávania je nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 11/2020 o odbornom vzdelávaní príslušníkov Policajného zboru. Na báze uvedeného vykonávacieho právneho predpisu sa uskutočňuje a realizuje odborné vzdelávanie a príprava príslušníkov Policajného zboru na výkon štátnej služby. Reflektujúc ustanovenia zákona o štátnej službe vybraných príslušníkov bezpečnostných zložiek a ustanovenia nariadenia ministerstva vnútra o zásadách kariérneho postupu príslušníka Policajného zboru, výberovom konaní a výbere v Policajnom zbore, ako aj východiská organizácie policajného vzdelávania, môžeme „*policajné vzdelávanie*“ definovať ako „*štúdium policajta na Strednej odbornej škole Policajného zboru v Bratislave, Košiciach a Pezinku (v rámci týchto inštitúcií sa uskutočňuje najmä príprava príslušníka Policajného zboru, na výkon štátnej služby), na Akadémii Policajného zboru a ďalšie vzdelávanie policajta*“⁸².

Policajné vzdelávanie umožňuje získanie, zvýšenie alebo prehlbenie kvalifikácie od doby vzniku služobného pomeru, nepretržite, až po jeho skončenie. Na druhej strane, „*odborné vzdelávanie*“ predstavuje „*každý druh alebo formu policajného vzdelávania, ktorou policajt získava, rozširuje, zvyšuje alebo prehĺbuje kvalifikáciu a obnovuje, zdokonaľuje, dopĺňa si vedomosti, zručnosti, schopnosti a návyky*“⁸³, ktorých cieľom je zefektívnenie výkonu štátnej služby.

Predpokladom na výkon funkcie v službe kriminálnej polície je splnenie kvalifikačných predpokladov na funkciu a úspešné ukončenie odborného vzdelávania. Na podklade týchto definícií, sú policajné vzdelávanie a príprava postavené na princípoch odborného vzdelávania a realizujú sa ako:

- ✓ „*policajné vzdelávanie, kritériom splnenia ktorého je získanie kvalifikačnej požiadavky policajného vzdelania, základného stupňa policajného vzdelania alebo špecializovaného stupňa policajného vzdelania,*
- ✓ *policajné vzdelávanie, kritériom splnenia ktorého je získanie kvalifikačného predpokladu vysokoškolského vzdelania,*
- ✓ *ďalšie vzdelávanie policajtov, kritériom splnenia ktorého je prehĺbenie kvalifikácie.*“⁸⁴

Základné policajné vzdelanie získava príslušník Policajného zboru absolvovaním štúdia na Strednej odbornej škole Policajného zboru v Košiciach, Pezinku alebo Bratislave, ale aj úspešným ukončením vysokoškolského vzdelania 1. stupňa na Akadémii Policajného zboru. Po úspešnom absolvovaní štúdia a získaní základného policajného vzdelania sa príslušník Policajného zboru (študent) vyjme zo zálohy pre študujúcich policajtov a ustanoví sa do funkcie, najčastejšie na základných útvaroch Policajného zboru. Dôvodom pre takýto postup je uplynutie doby trvania prípravnej štátnej služby. Samozrejme, že vzdelávanie príslušníkov služby kriminálnej polície nekončí dosiahnutím základného policajného vzdelania, ale má

⁸² Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 11/2020 o odbornom vzdelávaní príslušníkov Policajného zboru, čl. 2 písm. b).

⁸³ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 11/2020 o odbornom vzdelávaní príslušníkov Policajného zboru, čl. 2 písm. e).

⁸⁴ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 11/2020 o odbornom vzdelávaní príslušníkov Policajného zboru, čl. 6.

dlhodobý, kontinuálny charakter s účelovou a odbornou špecializáciou na problémy, javy a činnosti, s ktorými sú pri výkone svojho povolania konfrontovaní.

„*Systém obsadzovania funkcií*“ v Policajnom zbore má určité špecifiká a je upravený vo vyššie uvedenom internom akte riadenia upravujúcom zásady kariérneho postupu. Po uplynutí prípravnej štátnej služby, ktorá obvykle trvá dva roky, je príslušník Policajného zboru vo funkcii „*policajt čakateľ*“ zaradený do stálej štátnej služby. Zároveň sa tu obligatórne vyžaduje pozitívne služobné hodnotenie. Príslušník sa stáva spôsobilým na prevedenie alebo preloženie na iný základný útvar, pričom sa tu vyžaduje jeho osobná iniciatíva (formálne podanie žiadosti) a súhlasné stanovisko nadriadeného. V službe kriminálnej polície sú systemizované funkcie, ktoré začínajú v 3. až 5. platovej triede, čo znamená, že ich obsadzovanie sa uskutočňuje najmä spôsobom výberu. O výbere, ako spôsobe obsadzovania voľných miest v Policajnom zbore, môže nadriadený rozhodnúť aj pri obsadzovaní funkcie v 3. a 4. platovej triede.

„*Výber*“ predstavuje proces obsadzovania všetkých voľných neriadiacich funkcií v Policajnom zbore, zaradených v 5. platovej a vyššej triede, najvhodnejším policajtom. Výnimku predstavuje rozhodnutie nadriadeného s ustanovovacou pôsobnosťou, ktorý môže s vlastného uváženia rozhodnúť, že sa obsadzovanie voľnej neriadiacej funkcie v Policajnom zbore, zaradenej v 3. a 4. platovej triede, bude uskutočňovať výberom. V procese realizácie výberu sa hodnotí celý doterajší priebeh výkonu štátnej služby uchádzača – policajta. Predpokladom je hodnotenie miery splnenia kritérií vo vzťahu k obsadzovanej funkcii a dodržiavaniu služobnej disciplíny, záverom služobného hodnotenia a dosiahnutým výsledkom v hodnotiacom systéme policajtov. Predmetný spôsob obsadzovania voľnej neriadiacej funkcie v Policajnom zbore striktné nevyžaduje jeho osobnú prítomnosť.⁸⁵ Výber, ako spôsob obsadzovania voľnej neriadiacej funkcie v Policajnom zbore, vyhlasuje príslušný nadriadený s ustanovovacou pôsobnosťou, najskôr 2 mesiace po uvoľnení alebo zriadení funkcie, oznámením. Všeobecným predpokladom na obsadenie voľnej neriadiacej funkcie, ktorá sa uskutočňuje výberom, je splnenie kvalifikačných predpokladov obsadzovanej funkcie a úspešné absolvovanie odborného vzdelávania. Ak sa výberom voľná neriadiaca funkcia obsadí, vybraný policajt je prevedený alebo preložený na obsadzovanú funkciu, najneskôr do šesť mesiacov od jeho uskutočnenia.⁸⁶

Naopak, spôsob obsadzovania voľnej riadiacej funkcie (funkcie nadriadeného) sa v Policajnom zbore realizuje „*výberovým konaním*“.⁸⁷ Vyhlásenie výberového konania je zabezpečované personálnou sekciou ministerstva a personálnym oddelením príslušného krajského riaditeľstva.⁸⁸

Jeho obsahom je ústna (výnimočne aj písomná časť) a v prípade, že na výkon obsadzovanej funkcie je potrebné psychologické posúdenie osobnostných predpokladov a psychofyziologické overenie pravdivosti, tak sa aj tieto predpoklady stávajú súčasťou výberového konania. Ústna časť výberového konania je tvorená najmä osobným pohovorom, ktorým sa zisťujú vedomosti, schopnosti, osobnostné predpoklady a motivácia adepta. Zároveň sa diskutuje o ním pripravenej koncepcii riadenia, budovania prosperity a činnosti útvaru. Písomná časť výberového konania zahŕňa overovanie odborných znalostí alebo znalostí

⁸⁵ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 53/2021 o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore, čl. 20.

⁸⁶ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 53/2021 o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore, čl. 21.

⁸⁷ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 53/2021 o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore, čl. 2 písm. a).

⁸⁸ Pri obsadzovaní nižšej riadiacej funkcie môže výberové konanie vyhlásiť aj nadriadený s ustanovovacou pôsobnosťou formou zverejnenia na intranete najskôr 2 mesiace pred uvoľnením alebo zriadením obsadzovanej riadiacej funkcie. Pri obsadzovaní vyššej riadiacej funkcie je to nutné urobiť aj formou zverejnenia na webovom sídle ministerstva.

cudzého jazyka. Je realizovaná testovou formou a jej výsledky sa zaznamenávajú do hodnotiaceho hárku. Výberové konanie sa uskutočňuje pred výberovou komisiou, ktorá sa skladá z predsedu výberovej komisie, členov výberovej komisie a tajomníka výberovej komisie (tajomník, nie je členom komisie), pričom ich úlohou je vyhodnotiť ústnu a písomnú časť výberového konania u každého uchádzača samostatne a hlasovaním určiť tých uchádzačov, ktorí sú vhodnými kandidátmi na obsadzovanú funkciu.⁸⁹ Stanovisko výberovej komisie má de facto len odporúčajúci charakter, pričom konečné rozhodnutie je v kompetencii nadriadeného príslušného útvaru.

V Policajnom zbore platia pri obsadzovaní riadiacich funkcií určité pravidlá, ktoré sa viažu na splnenie vopred určených kvalifikačných, vzdelávacích a výkonnostných kritérií. V tejto súvislosti možno uviesť, že sa pri ich aplikácii rozlišuje medzi úrovňami riadiacej funkcie (nižšia riadiaca funkcia verzus vyššia riadiaca funkcia).

Všeobecnými predpokladmi na výkon obsadzovanej nižšej riadiacej funkcie sú:

- ✓ splnenie kvalifikačných predpokladov na obsadzovanú riadiacu funkciu,
- ✓ úspešné absolvovanie vzdelávacej aktivity odborného vzdelávania,
- ✓ predchádzajúca 5, 7, 8, alebo 9-ročná doba trvania služobného pomeru v Policajnom zbore, podľa druhu obsadzovanej funkcie.

Naproti tomu, všeobecnými predpokladmi na výkon obsadzovanej vyššej riadiacej funkcie sú:

- ✓ splnenie kvalifikačných predpokladov na obsadzovanú riadiacu funkciu,
- ✓ úspešné absolvovanie vzdelávacej aktivity odborného vzdelávania,
- ✓ predchádzajúca 10, 15, alebo 20-ročná doba trvania služobného pomeru v Policajnom zbore, podľa druhu obsadzovanej funkcie a predchádzajúci výkon nižšej riadiacej funkcie.⁹⁰

O cieľových požiadavkách kladených na pozíciu a rolu príslušníka služby kriminálnej polície a úrovni ich naplnenia vypovedá „*system hodnotenia*“ aplikovaný v Policajnom zbore. Tento systém upravuje séria interných predpisov v gescii ministerstva vnútra. Hodnotiaci systém je tvorený viacerými komponentmi, kde možno zaradiť: subjekty hodnotenia (hodnotiaci a hodnotený subjekt), škálu ukazovateľov (hlavných a doplnkových), informačný tok hlásenia ukazovateľov a využívanie hlásenia ukazovateľov.

Hodnotením (služobným hodnotením) rozumieme súbor opatrení a činností, ktorými analyzujeme výkon štátnej služby z pohľadu naplnenia požiadaviek z hľadiska kvantity, kvality, včasnosti, samostatnosti a iniciatívy pri výkone štátnej služby. Pri posudzovaní úrovne naplnenia požiadaviek sa v Policajnom zbore aplikuje 5-stupňový systém hodnotenia (A, B, C, D, E, Fx).⁹¹

Hodnotiacim subjektom v rámci služby kriminálnej polície je bezprostredne nadriadený a nadriadený zodpovedný za operatívno-pátraciu činnosť, vyšetrovanie, pátranie, kriminalisticko-technickú činnosť a štatisticko-evidenčnú činnosť. Hodnoteným subjektom je jednotlivec, ale aj celý útvar.

Ako sme už uviedli vyššie, hlavnou náplňou práce príslušníkov služby kriminálnej polície je odhaľovanie a objasňovanie trestnej činnosti (vyšetrovanie trestnej činnosti) a zisťovanie páchatel'ov, preto sa v ďalšej časti príspevku zameriame práve na tieto dve pozície z pohľadu hodnotenia ich činnosti.

⁸⁹ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 53/2021 o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore, čl. 11 až čl. 19.

⁹⁰ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 53/2021 o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore, čl. 11 ods. 7 a ods. 8.

⁹¹ Pokyn Prezídia Policajného zboru č. 34/2017 o podrobnostiach hodnotenia výkonu štátnej služby príslušníka Policajného zboru v znení neskorších predpisov.

Pri hodnotení činnosti príslušníka operatívneho oddelenia sa orientujeme na kvantitatívne ukazovatele, tzn. počet – evidovaných informátorov, vykonaných operatívnych stykov s informátormi, získaných kriminálnych informácií od informátorov a ich následné využitie, získaných kriminálnych informácií z iného zdroja než je informátor, operatívnych preverovaní a operatívnych rozpracovaní, realizačných návrhov v odhaľovaní alebo trestného konania (vo veci prečinu, zločinu, obzvlášť závažného zločinu), prípadov v objasňovaní, operatívnych rozpracovaní v objasňovaní, prípadov v pátraní a z toho vypátraných prípadov, prípadov využitia informačno-technických prostriedkov a prostriedkov operatívno-pátracej činnosti.

Vo vzťahu k efektívnosti činnosti príslušníka služby kriminálnej polície, ktorý vykonáva vyšetrovanie, je možné uviesť, že metou pri realizácii tejto činnosti je dosiahnutie konkrétnych (kvantitatívnych, ale aj kvalitatívnych) parametrov, ktoré sú predmetom hodnotenia jeho činnosti:

- ✓ počet spisov vo vyšetrovaní a skrátanom vyšetrovaní,
- ✓ rozpracovanosť spisov,
- ✓ počet skončených spisov,
- ✓ kvalita vyšetrovania (počet vrátených spisov od prokurátora na doplnenie vyšetrovania),
- ✓ zákonnosť vyšetrovania (počet uznesení vyšetrovateľov, ktoré boli zrušené prokurátorom),
- ✓ rýchlosť vyšetrovania a väzobná rýchlosť.⁹²

Evidenciu a hlásenie výsledkov individuálneho a útvarového hodnotenia vykonáva hodnotiaci subjekt každý štvrtý rok, pričom tieto analytické informácie možno využiť pri riadiacej, koordinačnej, metodickkej a kontrolnej činnosti.⁹³

Z doteraz uvedeného vyplýva, že systém kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície je tvorený jednotlivými podsystémami, ktoré sme podrobili hlbšej analýze, nielen z pohľadu ich právnej regulácie, ale aj z hľadiska ich obsahu a charakteru. Samozrejme, sme si vedomí toho, že nejde o vyčerpávajúci výpočet všetkých možných komponentov, nakoľko tento systém je veľmi zložitý, dynamicky sa meniaci a reflektujúci potreby aplikačnej praxe kladené na príslušníka Policajného zboru. Zároveň nie je možné zohľadniť všetky špecifiká, ktoré vyplývajú z jednotlivých pozícií v rámci služby kriminálnej polície.

Záver

Ako sme už v úvode predkladaného odborného článku uviedli, našim cieľom bola analýza právnych aspektov kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície, ktoré subsumujú všeobecne záväzné právne predpisy a interné akty riadenia. Parciálnym cieľom bola aj analýza jednotlivých komponentov systému kariérneho postupu príslušníka Policajného zboru, ktorá zohľadňuje špecifiká činnosti služby kriminálnej polície.

Z prezentovaných informácií je zrejmé, že tento systém je výsostne špecifický, vychádza z princípov štátnej služby, ktorá má vo svojej podobe hybridný charakter (prelínanie prvkov kariérneho a pozičného systému štátnej služby). Nachádza svoj konkrétny odraz v systéme kariérneho postupu príslušníka služby kriminálnej polície, ktorý je dominantne tvorený systémom náboru, systémom vzdelávania a prípravy, systémom obsadzovania funkcií a systémom hodnotenia.

⁹² Nariadenie prezidenta Policajného zboru č. 26/2008 o sledovaní vybraných ukazovateľov činnosti útvarov Policajného zboru vo vyšetrovaní a skrátanom vyšetrovaní v znení neskorších noviel; Pokyn riaditeľa úradu kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru č. 113/2016 k podrobnostiam o vybraných ukazovateľoch činnosti služby kriminálnej polície určených útvarov Policajného zboru.

⁹³ Nariadenie Prezídia Policajného zboru č. 104/2016 o vybraných ukazovateľoch činnosti služby kriminálnej polície určených útvarov Policajného zboru.

Sme toho názoru, že nami spracované poznanie je len krátkym exkurzom do tejto problematiky a vytvára dostatočnú bázu a inšpiráciu pre hlbšiu odbornú diskusiu. Prezentované výsledky nám jednoznačne otvárajú priestor pre detailnejšiu konkretizáciu, analýzu a komparáciu v rámci pripravovaného projektu vedecko-výskumnej činnosti, ktorými reagujeme na požiadavky policajnej praxe.

Literatúra

Knihy/ monografie/ články:

KURIL, J. 2009. *Pracovné právo*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2009. 304 s. ISBN 80-8054-348-8.

MEZEI, J. – ŠIMONOVÁ, J. – NOCIAR, J. – DINIČ, J. – FUFAL, I. 2018. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018. 764 s. ISBN 978-80-8168-980-2.

Normy:

Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 53/2021 o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore v platnom znení.

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, zisťovaní ich páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

Nariadenie prezidenta Policajného zboru č. 26/2008 o sledovaní vybraných ukazovateľ'ov činnosti útvarov Policajného zboru vo vyšetrovaní a skrátenom vyšetrovaní v znení neskorších noviel.

Nariadenie Prezídia Policajného zboru č. 84/2019 o organizačnom poriadku Prezídia Policajného zboru v znení neskorších predpisov.

Nariadenie Prezídia Policajného zboru č. 104/2016 o vybraných ukazovateľ'och činnosti služby kriminálnej polície určených útvarov Policajného zboru.

Pokyn Prezídia Policajného zboru č. 34/2017 o podrobnostiach hodnotenia výkonu štátnej služby príslušníka Policajného zboru v znení neskorších predpisov.

Pokyn riaditeľa úradu kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru č. 113/ 2016 k podrobnostiam o vybraných ukazovateľ'och činnosti služby kriminálnej polície určených útvarov Policajného zboru.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v platnom znení.

Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v platnom znení.

Key words: *career, career movement, advancement (promotion), criminal police service, recruitment system, education and training system, system of functional positioning, evaluation system*

Summary

The authors analyse the legal aspects of career movement of members of criminal police service in the Slovak Republic. The system of career movement is based on principles of state (public) service, influenced by legal status of a national police officer (the Police Force), and character of position and role of member criminal police service, including such activities as operative and searching activities, investigation, searching for criminals, and criminalistics and tactic activities.

The authors analyse the legal basis, character, and the content of the systems. It is obvious from the results of analyse that the system definitely consists of four dominant components: recruitment system, education and training system, system of functional positioning, and evaluation system.

*doc. JUDr. Monika Hullová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra kriminálnej polície
monika.hullova@akademiapz.sk*

*Mgr. Patrícia Fedáková
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra kriminálnej polície
patricia.fedakova@akademiapz.sk*

Jakub Chrenšť

Služobná činnosť policajta verzus ponižujúce zaobchádzanie z pohľadu štrasburskej judikatúry

Anotácia: V procese vykonávania služobnej činnosti policajta dochádza v rôznej miere k interakcii s osobami, ktorých práva môžu byť touto činnosťou dotknuté. Predložený príspevok predstavuje stručnú analýzu zásad, ktorými sa policajt pri vykonávaní služobných zákrokov musí riadiť tak, aby sa svojim konaním nedopustil akéhokoľvek nevhodného – ponižujúceho zaobchádzania voči jednotlivcom. Popri teoretických aspektoch je značná pozornosť venovaná praktickým prípadom z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“ alebo „Súd“). Pri analýze prípadov bola podstatná otázka dosiahnutia minimálnej miery závažnosti, tak aby sa dalo konanie policajta voči jednotlivcovi označiť za ponižujúce zaobchádzanie v kontexte Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „EDLP“).

Kľúčové slová: EDLP, Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, policajná činnosť, služobný zákrok, proporционаlita, zákaz mučenia, ponižujúce zaobchádzanie

Úvod

V služobnej činnosti policajta dochádza mnohokrát k vypätým situáciám, pri ktorých je konfrontovaný s hrubým, arogantným, neslušným, či dokonca provokujúcim správaním zo strany osôb, s ktorými prichádza do kontaktu. Ide o situácie, kedy osoba zároveň môže (ale nemusí) klásť policajtovi pasívny odpor alebo inak mariť jeho služobnú činnosť. Najmä absencia fyzickej agresie a aktívneho odporu voči policajtovi, býva argumentom v neprospech zakročujúceho policajta pri posudzovaní zákonnosti a proporcionality jeho postupu.

Z § 8 Zákona o PZ vyplýva povinnosť každého policajta pri vykonávaní služobnej činnosti, dbať na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby i svoju vlastnú a nepripustiť, aby v súvislosti s touto jeho činnosťou vznikla osobe bezdôvodná ujma a aby prípadný zásah do jej práv a slobôd prekročil mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu sledovaného jeho služobnou činnosťou. Pri vykonávaní služobnej činnosti je policajt povinný dodržiavať etický kódex policajta.⁹⁴

V tomto príspevku sa budeme venovať prípadom, pri ktorých ESLP konštatoval pochybenie policajta pri vykonávaní služobného zákroku, či v rámci inej služobnej činnosti. Pre potreby príspevku boli vybrané prípady, kedy konanie osôb vo vzťahu k policajtovi nebolo nebezpečné, a nemalo povahu závažnej protispoločenskej činnosti. Rovnako konanie zo strany policajta v týchto prípadoch nepredstavovalo závažné neprímerané použitie sily, ktoré by sa mohlo považovať za „policajnú brutalitu“. Vo všetkých prípadoch sa budeme venovať otázke, či môže jedna facka predstavovať ponižujúce zaobchádzanie v takej intenzite, aby zodpovedalo porušeniu zákazu mučenia, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania či trestania zakotveného v čl. 3 EDLP.

Predtým ako sa budeme bližšie zaoberať konkrétnou judikatúrou ESLP, priblížime si niekoľko kľúčových zásad, ktorými sa policajt musí pri svojej služobnej činnosti riadiť, osobitne pokiaľ ide o vykonávanie služobných zákrokov.

Vybrané zásady vedenia služobných zákrokov a ich aplikácia v ďalšej služobnej činnosti.

Podľa Zákona o PZ sa **služobnou činnosťou** rozumie: „*činnosť policajta spojená s plnením úloh podľa tohto zákona alebo iných všeobecne záväzných právnych predpisov.*“⁹⁵ Z metodického hľadiska, Šimonová definuje služobnú činnosť ako: „*súhrn postupov, zákrokov, úkonov a opatrení vykonávaných príslušníkom PZ s cieľom ochrany narušených spoločenských*

⁹⁴ Zákon o PZ, § 8 ods. 1.

⁹⁵ Zákon o PZ, § 8 ods. 3.

vzťahov, zamedzenia, obnovenia a zabránenia dokonania protiprávnej činnosti.“⁹⁶ Príkladom takejto činnosti je zisťovanie totožnosti, zaisťovanie stôp a dôkazov, kontrola bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky, výkon hliadkovej činnosti, zabezpečenie eskorty a pod. Na výkon služobnej činnosti sa kladú osobitné nároky. Kvalitu vykonávania a dosiahnutie účelu služobnej činnosti ovplyvňuje významnou mierou samotný policajt správnou prípravou, voľbou taktiky, ale aj prostredníctvom zvolenej komunikácie.

Od pojmu služobná činnosť sa logicky odvodzuje pojem **služobný zákrok**. Ten je definovaný v § 9 ods. 3 Zákona o PZ ako: „*zákonom ustanovená a v jeho medziach vykonávaná činnosť policajta, pri ktorom sa bezprostredne zasahuje do základných práv a slobôd osoby*.“⁹⁷ Zo zákonnej definície vyplýva, že aj v tomto prípade pôjde o jednu zo služobných činností. Služobný zákrok sa vykonáva spravidla počas služobnej činnosti, preto je možné konštatovať, že uvedený pojem sa odvodzuje od služobnej činnosti, ale zároveň je jej podriadeným pojmom.⁹⁸ Služobný zákrok predstavuje bezprostredný zákrok policajta, ktorého prostredníctvom sa operatívne a priamo odvracia nebezpečenstvo a nastoľuje sa spoločensky žiaduci stav. Ide o finálnu formu činnosti verejnej správy, nepredchádza jej žiadny formalizovaný rozhodovací proces. Veľmi frekventovane ide o také úkony, ako sú bezprostredné zákroky, ktorých podstata spočíva v priamom vynucovaní splnenia určitej povinnosti, alebo smerujú k ochrane práva alebo právom chránených záujmov iných osôb.⁹⁹

Pred vykonaním služobného zákroku musí policajt urobiť celú sériu rozhodnutí a zodpovedať si viacero otázok, a to ešte predtým ako pristúpi k vykonaniu zásahu do práv a slobôd osôb. Zasahujúci policajt musí na základe jemu známych skutočností vyhodnotiť protiprávnosť konania osoby ako aj to, či je alebo nie je potrebné pristúpiť k použitiu donucovacích prostriedkov. Ak na základe svojho aktuálneho poznania dospeje, k záveru o nevyhnutnosti ich použitia, musí ďalej rozhodnúť tom, ktorý (prípadne ktoré) zo zákonom dovolených donucovacích prostriedkov uplatní a s akou intenzitou. Zároveň musí brať do úvahy ďalšie osobitosti na strane osoby, voči ktorej zakročuje, akými sú najmä vek, zdravotný stav, telesné predispozície, schopnosť osoby klásť odpor a vôľa osoby klásť odpor. Všetky vyššie uvedené rozhodnutia a okolnosti musí policajt vyhodnotiť v časovom strese, nezriedka behom niekoľkých sekúnd. Práve preto boli vytvorené zásady¹⁰⁰, ktoré by mal každý policajt prijať za svoje a aplikovať ich vo svojej služobnej činnosti.

Obligatórnym atribútom každého úkonu policajta je jeho zákonnosť. Toto tvrdenie sa samozrejme vzťahuje aj na vykonávanie služobných zákrokov, či akýchkoľvek iných zásahov do práv jednotlivca. Podľa **zásady zákonnosti** je nevyhnutné, aby každý služobný zákrok mal oporu v zákone. To sa týka jednak dôvodov vykonania a jednak spôsobu vykonania služobného zákroku. Policajt nemôže spôsobiť osobe ujmu, na ktorej vykonanie nebol zákonný dôvod. Policajt si musí byť vedomý, ako zákonne môže aplikovať svoje konkrétne oprávnenie, prípadne použitie donucovacieho prostriedku.¹⁰¹

Nutnosť vykonania služobného zákroku vychádza z posúdenia **zásady oportunity**. Tá sa do služobných zákrokov premieta v dvojitej rovine. Jednak je to zákonným¹⁰² stanovením subjektívnych a objektívnych okolností, kedy policajt nie je povinný vykonať služobný zákrok a jednak tým, že policajt môže konať aj iným spôsobom. Vtedy hovoríme o „správnej úvahe“.

⁹⁶ MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY, T., ŠIMONOVÁ, J., a kol., *Policajné právo*. 2019, s. 39.

⁹⁷ Zákon o PZ, § 9 ods. 3.

⁹⁸ MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY, T., ŠIMONOVÁ, J., a kol., *Policajné právo*. 2019, s. 39.

⁹⁹ TITLOVÁ, M., MEDELSKÝ, J., *Zákon o Policajnom zbore. Komentár*, 2017, s.81.

¹⁰⁰ S ohľadom na zameranie a rozsah príspevku sa naša pozornosť upriamuje na tie zásady, ktoré sú podstatné pre posúdenie prípadov prezentovaných v príspevku. Z tohto dôvodu niektoré taktické zásady, ako napríklad zásada ostražitosti a bdelosti, zásada rýchlosti a rozhodnosti a i. neboli v príspevku zahrnuté.

¹⁰¹ ŠIMONOVÁ, J., *Elementárne zásady služobných zákrokov*. In: *Teoretické a praktické aspekty vykonávania služobných zákrokov – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. 2018. s. 152.

¹⁰² Bližšie: § 10 Zákona č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore.

Pri posúdení všetkých okolností je výsledkom správnej úvahy rozhodnutie o tom, ako bude policajt postupovať.¹⁰³ Zásada oportunity teda nerobí z použitia donútenia nevyhnutnosť, ale jednu z možností. O nevyhnutnosti použitia fyzického donútenia sa policajt presvedčí vykonaním testu nevyhnutnosti. Ten spočíva v skúmaní troch alternatív. Použitie donútenia spĺňa test nevyhnutnosti, ak policajt neúspešne uplatnil iné možnosti zakročenia alebo by ich uplatnenie bolo zjavne neúčinné alebo by tieto možnosti boli nerealizovateľné, či nebezpečné. Zdôrazňujeme, že ide o rovnocenné alternatívy.

Zásada primeranosti je pri vykonávaní služobných zákrokov realizovaná predovšetkým vhodným použitím výzvy alebo miernych prostriedkov používaných pri vykonaní služobného zákroku v každom konkrétnom prípade. Otázkou primeranosti je potrebné riešiť s prihliadnutím na platné, právo vrátane interných predpisov. Je potrebné správne vyhodnotiť konkrétnu situáciu s prihliadnutím na charakter zadrživanej osoby (vek, psychické a fyzické vlastnosti, predpoklad použitia zbrane a pod.).¹⁰⁴ Primeranosť posudzujeme z hľadiska jej intenzity (času, sily), ale aj z hľadiska voľby druhu donucovacích prostriedkov. Spôsob, rozsah a intenzita zásahov do osobnej slobody závisí aj od procesného postavenia dotknutej osoby, dôvodov a účelu zadržania osoby.¹⁰⁵ Policajt pravdepodobne použije iné prostriedky pri predvedení svedka ako pri služobnom zákroku proti nebezpečnému páchatel'ovi. Dôležitým atribútom primeranosti je požiadavka vzniku primeraného následku v pri vykonaní služobného zákroku. Súhrne možno konštatovať, že pri vykonaní samotného služobného zákroku by mal zasahujúci policajt zohľadniť tri vzájomne prepojené hlavné kritériá :

1. Časová primeranosť
2. Primeranosť výberu prostriedkov
3. Primeranosť intenzity prostriedkov

Pokiaľ ide o kritérium časovej primeranosti, znamená to, že policajt môže zakročiť a použiť donucovací prostriedok len vtedy ak nebezpečenstvo zásahu do práv iných osôb alebo zákonom chráneného záujmu bezprostredne hrozí, prebieha alebo trvá. Teda ak sa páchatel' chystá spáchať priestupok, trestný čin alebo narušiť verejný poriadok alebo ak už pristúpil k pokusu o ich spáchanie, či narušenie. Používať akékoľvek neprimerané donútenie zo strany policajta voči osobe narušiteľa je neprípustné, ak je evidentné, že dôvod, pre ktorý je služobný zákrok potrebné vykonať už pominul, respektíve osoba nekladie odpor a nachádza sa pod kontrolou policajta.¹⁰⁶ Policajt v žiadnom prípade nemôže použiť donútenie alebo hrozbu použitia donútenia voči takejto osobe z pomsty, prípadne z nejakého iného motívu (potrestanie, vynútenie priznania, vynútenie iných informácií).

Primeranosť výberu prostriedkov vykonania služobného zákroku znamená, že policajt by pri výbere donucovacieho prostriedku v rámci svojich zákonných možností mal zvoliť taký prostriedok, ktorým dosiahne zamýšľaný a očakávaný výsledok služobného zákroku a zároveň bude proporcionálny k povahe narušovania právneho stavu, k závažnosti konania osoby a k povahe chráneného objektu, či záujmu.

Primeranosť intenzity použitia donucovacích prostriedkov znamená, že policajt môže použiť zvolený donucovací prostriedok len takým spôsobom a intenzitou, aby efektívne dosiahol cieľ, ktorý služobným zákrokom sleduje.¹⁰⁷

¹⁰³ HRINKO, M., a kol. *Pořádková činnost policie*. 2020, s. 17-18.

¹⁰⁴ KONRÁD, Z., PORADA, V., STRAUS, J., SUCHÁNEK, J.: *Kriminalistika – kriminalistická taktika a metodiky vyšetrování*. 2015, s. 149.

¹⁰⁵ IVOR, J. a kol., *Trestné právo procesné*, 2006, s. 300.

¹⁰⁶ NESVADBA, A., *Taktické zásady vykonávania služobných zákrokov*. In: *Teoretické a praktické aspekty vykonávania služobných zákrokov – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. 2018. s. 99.

¹⁰⁷ NESVADBA, A., *Taktické zásady vykonávania služobných zákrokov*. In: *Teoretické a praktické aspekty vykonávania služobných zákrokov – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. 2018. s. 99-100.

Podľa **zásady taktosti, presvedčovania a výchovy** by policajti mali pôsobiť pozitívnym spôsobom na zúčastnené osoby pred, počas a po ukončení služobného zákroku.¹⁰⁸ V policajnej činnosti nemá miesto hrubosť, neslušnosť, zosmiešňovanie, ponižovanie alebo dokonca šikanovanie. V prípade drobného narušovania verejného poriadku sa často ukazuje ako správny postup, pri ktorom sa policajti snažia osobu pochopiť a primeraným spôsobom jej to dá najavo. V narušovaní verejného poriadku však osoba nesmie pokračovať. Spôsob komunikácie, takt a vhodne volené slová majú pri uplatňovaní právomocí policajta značný význam.¹⁰⁹

Ponižujúce zaobchádzanie v judikatúre ESLP

V nasledujúcich prípadoch boli sťažovateľmi namietané viaceré porušenia ich práv vrátane porušenia čl. 3 EDLP v jeho hmotnoprávnom ako aj procesnom aspekte. Pre potreby tohto príspevku sa zameriame najmä na hmotnoprávny aspekt namietaného porušenia čl. 3 EDLP.

Prvým prípadom, ktorému sa budeme venovať je prípad *Bouyid proti Belgicku*. Definovanie ponižujúceho zaobchádzania, v kontexte čl. 3 EDLP, nebolo v čase rozhodovania o tomto prípade novinkou. Napriek tomu je tento prípad prelomový v tom, že jasne zvýraznil dovtedy veľmi krehkú hranicu minimálnej závažnosti konania nutnú na konštatovanie porušenia čl. 3 EDLP. Rozhodovanie v tomto prípade bolo vnímané veľmi citlivo, a to aj vzhľadom na to, že prvý rozsudok vynesený Komorou ESLP bol odhlasovaný jednomyseľne v neprospech sťažovateľa. Sťažnosť bola vyhodnotená ako prípustná, ale v rozsudku bolo rozhodnuté, že nedošlo k porušeniu čl. 3 EDLP. Tento rozsudok bol v ďalšom konaní zrušený rozsudkom Veľkej komory, ktorá konštatovala okrem iného porušenie čl. 3 EDLP v jeho hmotnoprávnej vetve, väčšinovým hlasovaním (14:3).

Sťažovatelia bratia Bouyidovci v čase incidentu žili z rodinou v mestskej časti Bruselu Saint-Josse-ten-Noode v blízkosti policajnej stanice. Medzi rodinou sťažovateľov a miestnou políciou panovali dlhodobé napäté vzťahy. Prvý sťažovateľ bol 08. 12. 2003 na ulici vyzvaný policajtom k predloženiu preukazu totožnosti, čo odmietol. Policajti ho schmatol za bundu, čím ju roztrhol a odviezol ho na policajnú stanicu za účelom overenia totožnosti, kde sťažovateľa v neprítomnosti iných osôb udrel do tváre. V ten istý deň bol sťažovateľ vyšetrený všeobecným lekárom, pričom v lekárskej správe sa uvádzalo, že bol sťažovateľ v stave šoku a mal ustupujúce začervenanie kože na ľavom líci a začervenanie kože na vonkajšom ľavom zvukovode. Na druhý deň podal sťažovateľ sťažnosť výboru pre dohľad nad policajnými zločkami, kde bol vypočutý.

Druhý sťažovateľ bol 23. 02. 2004 vypočúvaný na rovnakej policajnej stanici ohľadom hádky týkajúcej sa jeho a tretej osoby. Sťažovateľ sa počas výsluchu mal správať neúctivo a vulgárne voči policajtom, načo policajti reagovali tak, že mu dali facku. V ten istý deň bol vyšetrený lekárom, ktorý konštatoval pohmoždenie na ľavom líci. Pri vyšetrení incidentu policajti, ktorí mali sťažovateľa napadnúť, uviedli, že ho chytil s cieľom vykázat' ho s kancelárie, avšak do tváre ho neudrel.

ESLP tvrdenia popierajúce násilie zo strany policajtov vylúčil z dôvodu, že obaja sťažovatelia v čase pred privedením na policajnú stanicu nevykazovali známky fyzického násillia uvádzané v lekárskech správach. Súd sa opieral aj o svoje skoršie rozhodnutia, ktoré formulovali princíp prezumpcie viny štátu, podľa ktorého, **ak osobu umiestnia do policajného zaistenia v dobrom zdravotnom stave, ale zistí sa, že je zranená v čase prepustenia, je povinnosťou štátu poskytnúť prijateľné vysvetlenie, týkajúce sa príčin zranenia.** Keďže

¹⁰⁸ TUREČEK, J., ODLEROVÁ, M., HAJDÚKOVÁ, T., *Zbrane nesmrtiace a strelné ako donucovacie prostriedky polície*, 2021, s. 70.

¹⁰⁹ HRINKO, M., a kol. *Pořádková činnost policie*. 2020, s. 19.

belgická vláda v neposkytla dostatočne prijateľné vysvetlenie, Súd mohol vyvodit' závery, ktoré boli pre vládu nepriaznivé.

Podstatnou otázkou, ktorou sa Súd ďalej zaoberal bolo, či facka resp. úder otvorenou dlaňou vykonaný bez motívu ponižiť osobu alebo vynútiť jej priznanie, môže vykazovať intenzitu ponižujúceho zaobchádzania v zmysle článku 3. V tejto súvislosti ESĽP s odkazom na svoju predošlú judikatúru pripomenul, že absencia týchto motívov nemôže sama o sebe nezvratne vylúčiť záver o porušení článku 3. Akékoľvek uchýlenie sa k fyzickej sile, ktoré nie je nevyhnutné a zároveň vyvolané správaním osoby zbavenej slobody, resp. konfrontovanej policajtní znižuje ľudskú dôstojnosť. Ani neúctivé správanie sťažovateľov voči policajtom dostatočne nezakladá nevyhnutnosť faciek. Aj jedna neopodstatnená facka môže obeťou byť vnímaná ako ponižujúca o to viac, keď je facka daná policajtom osobe, ktorá je pod jeho kontrolou. Takáto facka zdôrazňuje ich vzájomnú nadradenosť a menejcennosť, môže v obeti vyvolať pocit svojvôle, nespravodlivosti a bezmocnosti. **Veľká komora ESĽP rozhodla, že použitie fyzickej sily nebolo nevyhnutné vzhľadom k správaniu sťažovateľov, znížilo ich dôstojnosť a predstavuje ponižujúce správanie v zmysle čl. 3 EDĽP.**¹¹⁰

Na doplnenie uvádzame, že medzi sudcami existoval rozpor ohľadom toho, či bol konaním policajtov dosiahnutý minimálny stupeň závažnosti na základe, ktorého by bolo zaobchádzanie so sťažovateľmi možné posúdiť ako ponižujúce zaobchádzanie podľa čl. 3 EDĽP. K rozsudku je pripojené aj spoločné čiastočne nesúhlasné stanovisko troch sudcov ESĽP. Disentujúci sudcovia zdôraznili, že aj menej násilná forma donútenia akou je facka nemôže byť akceptovateľná a je v prvom rade na vnútroštátnych orgánoch, aby posúdili súlad vyššie popísaného konania policajtov s právnymi predpismi a pravidlami policajnej etiky. Znepokojenie sudcov spočívalo v otázke, či neprijateľné zaobchádzanie, uplatnené voči sťažovateľom, skutočne predstavovalo „ponižujúce zaobchádzanie“, a teda porušenie nielen práv sťažovateľov, ale aj ich základných práv zaručených EDĽP. Kladú otázku, či je vhodné aby každý zásah do ľudskej dôstojnosti mal byť Súdom automaticky vyhodnotený ako porušenie čl. 3 EDĽP? Poukazujú na ustálenú judikatúru, podľa ktorej tam, kde dochádza k zásahom do ľudskej dôstojnosti za použitia neoprávneného fyzického donútenia zo strany policajtov, spravidla dôjde aj k porušeniu čl. 3 EDĽP. Použitie formulácie „spravidla“ však znamená pripustenie výnimiek. Preto je potrebné v každom prípade skúmať, či za daných okolností dosiahlo konanie policajtov minimálny stupeň závažnosti potrebný na porušenie čl. 3 EDĽP.

V neskoršom období sa ESĽP zaoberal sťažnosťou slovenského štátneho príslušníka A.P. Išlo o mladistvú osobu rómskeho pôvodu, žujúcu v obci Rudňany. Okolnosti prípadu sa viažu na oznámenie pätnásťročného rómskeho chlapca M.Č., ktorý bol zbitý skupinou chlapcov. Napadnutie oznámil príslušníkom obecnej polície s tým, že nepozná útočníkov, ale vedel by ich identifikovať podľa tváre. Nasledujúce ráno M.Č., pred miestnou školou, v sprievode svojho otca a dvoch pracovníkov obecnej polície, za útočníkov označil rómskych chlapcov A.P. (sťažovateľ) a A.T.

Sťažovateľ uviedol, že dvaja policajti ho pred školou schmatli za kapucňu, opreli o auto a niekoľko krát udreli päťou do tváre. Potom ho naložili do auta spoločne s A.T. V aute ho mali ďalej udierať. Uviedol, že toto všetko sa dialo napriek tomu, že reagoval na výzvy a spolupracoval. Na policajnej stanici si policajti mali nasadiť gumené rukavice a ďalej pokračovať v udieraní päťami do tváre a tlačiť na sťažovateľa, aby sa priznal.

Naopak, v hlásení o použití donucovacích prostriedkov policajti uviedli, že sťažovateľ sa bránil predvedeniu bol verbálne agresívny a opľul jedného z policajtov. Tento policajt ďalej uviedol, že sa A.P. na neho zahnal a preto boli voči nemu použité chvaty a údery sebaobranou. Podľa hlásenia sťažovateľ nebol zranený. Ďalej, podľa úradného záznamu o predvedenej osobe,

¹¹⁰ SKŘIVÁNKOVÁ, K., *Věc Bouyidovi proti Belgii (Inzultace mladistvého policistou na policejní stanici)*. In: Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, č. 2/2016, s. 121 – 126.

bol sťažovateľ predvedený na policajnú stanicu, odkiaľ bol po dvadsiatich minútach prepustený, bez akýchkoľvek zranení.

A.P. ešte v deň prepustenia podstúpil lekárske vyšetrenia u dvoch chirurgov a u otolaryngológa. Z lekárskeho správ vyplynulo, že utrpel povrchové poranenie nosa a opuchnutú hornú peru.

V rámci vnútroštátneho vyšetrovania boli vypočuté viaceré osoby a bolo vykonané znalecké dokazovanie. M.Č. a jeho otec uviedli, že boli v čase incidentu pred školou, ale neboli svedkami celého zákroku. Výpovede dotknutých obecných policajtov E.P. a R.M. a otca M.Č. boli konzistentné v otázke hrubého správania sa A.P. Uviedli, že bol drzý, verbálne útočil na policajtov a jedného z nich oplul. R.M. uviedol, že použil na A.P. predvážací chvat. E.P. túto skutočnosť potvrdil a doplnil, že okrem toho dal R.M. sťažovateľovi facku. V ďalšom vyšetrovaní sa k chvatu aj k facke obaja policajti vyjadrovali zhodne – R.M. použil predvážací chvat a úder otvorenou dlaňou s cieľom prekonať odpor A.P. pri predvedení. A.T., ktorý bol predvedený spoločne so sťažovateľom uviedol, že nebol svedkom incidentu, lebo v čase, keď ho dovedli k autu, sťažovateľ v ňom už sedel a krvácal z nosa. A.T. poprel akékoľvek násilie zo strany policajtov voči sebe alebo sťažovateľovi, v policajnom aute a na policajnej stanici. Sťažovateľ trval na vyššie popísanej verzii.

Znalecké skúmanie preukázalo, že sťažovateľ utrpel menšie zranenia v oblasti tváre zodpovedajúce použitiu tupej sily miernej intenzity. Z posudku vyplynulo, že zranenia mohli byť spôsobené fackou alebo nárazom tváre do policajného auta. Znalec explicitne vylúčil, že by zranenia mohli vzniknúť úderom päťou.

Žiadne dôkazy pred vnútroštátnymi orgánmi ani pred ESLP nepotvrdzovali nevhodnosť zaobchádzania so sťažovateľom, keď bol umiestnený v policajnom aute a predvedený na policajnej stanici. Z tohto dôvodu sa hlavná pozornosť ESLP pri posudzovaní porušenia čl. 3 EDLP v jeho hmotnoprávnej vetve zamerala na okolnosti služobného zákroku. Predmetom rozporov strán konania nebol rozsah poranení, ale spôsob akým ku nim došlo. Na základe uvedených dôkazov ESLP dospel k záveru, že tvrdenie policajtov o údere otvorenou dlaňou je vierohodné. Na druhej strane však konštatoval, že nedošlo k posúdeniu toho, či takéto donútenie bolo nevyhnutné a proporcionálne v snahe prekonať odpor sťažovateľa. Neexistovali žiadne dôkazy podporujúce násilné správanie sťažovateľa voči policajtom. Rovnako v žiadnom stupni konania pred vnútroštátnymi orgánmi nebolo zmienené podozrenie, že by sťažovateľ mohol byť ozbrojený. Navyše nebol sťažovateľ policajtmí vyzvaný. Súd ďalej odkázal na svoje predošlé rozhodnutia vrátane prípadu *Bouyid proti Belgicku*, ktorý sme analyzovali vyššie. ESLP uviedol, že aj jedna facka má nezanedbateľný dopad na osobu, ktorá ju dostane. Poukázal na špecifickosť tváre ako aj na to, že je dostačujúce ak sa osoba cíti ponížená vo vlastných očiach. Súd ďalej uviedol, že jedna nepremyslená facka, aj bez toho aby vyvolala vážne a dlhodobé negatívne účinky voči osobe, môže byť vnímaná ako ponižujúca. Navyše ide i priťažujúcu okolnosť ak k takémuto poníženiu dôjde na verejnosti. Súd bral do úvahy aj zraniteľnosť mladistvých v kontexte čl. 3 EDLP. Súd upozornil na požiadavku profesionálnosti a vysokej úrovne odbornej spôsobilosti na strane zasahujúcich policajtov. Aj v prípade, že by sťažovateľ skutočne oplul a zahnal sa na policajta, nebolo preukázané, že použitie fyzického násillia bolo zo strany trénovaného policajta nevyhnutné. Na základe uvedeného ESLP skonštatoval, že slovenská vláda nepreukázala, že by rozsah popisovaného fyzického donútenia bol v za daných okolností nevyhnutný. **Záverom bolo, že sťažovateľ bol takýmto postupom vystavený ponižujúcemu zaobchádzaniu v zmysle čl. 3 EDLP.**

Záver

Prezentované prípady nám ukázali, že hranica medzi prípustnou mierou použitia sily a ponižujúcim zaobchádzaním je skutočne tenká. Aj keď z popisu okolností v oboch prípadoch

je zrejmé, že sťažovatelia sa v danej situácii nesprávali ako príkladní občania, neznamená to, že policajt môže upustiť od zásad, ktorými sa má vo svojej služobnej činnosti riadiť.

Pri formulovaní záverov a odporúčaní nemôžeme opomenúť skutočnosť, že v prezentovanej judikatúre sa oba príklady namietaného zaobchádzania týkali mladistvých osôb, na ktoré sa podľa práva musí nahliadať ako na deti. Práve preto je potrebné s náležitou pozornosťou posudzovať opodstatnenosť a proporcionalitu použitia akéhokoľvek fyzického donútenia u tejto skupiny jednotlivcov. Pripomíname, že EDLP nie je jediným medzinárodnoprávnym nástrojom ochrany ľudských práv, pokiaľ ide o prípady použitia donútenia voči mladistvým. Dohovor o právach dieťaťa z roku 1989 rovnako ukladá štátom povinnosť štátu zabezpečiť, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a ďalej, aby sa s každým dieťaťom pozbaveným slobody zaobchádzalo s ľudskosťou a s úctou k vrodenej dôstojnosti ľudskej bytosti a spôsobom, ktorý berie ohľad na potreby osoby daného veku.¹¹¹ Okrem toho sa stanovuje povinnosť štátu garantovať dieťaťu v postavení podozrivého, obvineného alebo uznaného vinným, aby sa s ním zaobchádzalo spôsobom zlučiteľným s podporovaním jeho zmyslu pre dôstojnosť a česť, ktoré znovu posilňuje úctu dieťaťa k ľudským právam a základným slobodám iných a brať ohľad na vek dieťaťa.¹¹²

Hoci jedna facka nemusí u každej osoby nutne vyvolať pocit poníženia,¹¹³ takýto zážitok môže formovať postoj dotknutej osoby k polícii ako k inštitúcii, k štátu, k spravodlivosti a podobne. Zároveň je otázne, či „jedna výchovná“ má skutočne výchovný efekt alebo naopak môže prehĺbiť zakorenené negatívne predsudky vo vnímaní orgánov presadzujúcich právo. Policajt tak môže svojim primeraným a profesionálnym správaním byť pozitívnym príkladom toho, že aj vypäté situácie sa dajú riešiť bez zbytočného demonštrovania sily.

Literatúra

HRINKO, M., a kol. *Pořádková činnost policie*. Plzeň: Aleš Čenek, 2020, 354s. ISBN 978-80-7380-793-1.

IVOR, J. a kol., *Trestné právo procesné*, Bratislava: IURA EDITION, 2006, 993s. ISBN 80-8078-101-X

KONRÁD, Z., PORADA, V., STRAUS, J., SUCHÁNEK, J., *Kriminalistika – kriminalistická taktika a metodiky vyšetrování*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, 414 s. ISBN 978-80-7380-547-0.

MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY, T., ŠIMONOVÁ, J., a kol., 2019. *Policajné právo*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 324 s. ISBN 978-80-7380-790-0.

NESVADBA, A., Taktické zásady vykonávania služobných zákrokov. In: *Teoretické a praktické aspekty vykonávania služobných zákrokov – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018. s. 159s. ISBN: 978-80-8054-789-9.

RUBISOVÁ, I., Procesnoprávne postavenie dieťaťa (európsky a medzinárodný rozmer). In: *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: Zborník príspevkov z 6. roč. interdisciplinárnej celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018 s. 234 – 246. ISBN 978-80-8054-764-6.

¹¹¹ Dohovor o právach dieťaťa, čl. 37, písm. a) a c).

¹¹² RUBISOVÁ, I., Procesnoprávne postavenie dieťaťa (európsky a medzinárodný rozmer). In: *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: Zborník príspevkov z 6. roč. interdisciplinárnej celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou*. s. 236.

¹¹³ Poznámka autora: je potrebné pripomenúť, že aj v analyzovaných rozsudkoch sa rieši otázka, či je takéto konanie zo strany policajta spôsobilé vyvolať pocit poníženia zodpovedajúci porušeniu čl. 3 EDLP, a nie otázka, či reálne dôjde k poníženiu konkrétnej osoby.

SKŘIVÁNKOVÁ, K., *Věc Bouyidovi proti Belgii (Inzultace mladistvého policistou na policejní stanici)*. In: Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, č. 2/2016, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2016 s. 121 – 128. ISSN: 1212-2211

ŠIMONOVÁ, J., *Elementárne zásady služobných zákrokov*. In: *Teoretické a praktické aspekty vykonávania služobných zákrokov – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018. s. 159s. ISBN: 978-80-8054-789-9.

TITTOVÁ, M., MEDELSKÝ, J., *Zákon o Policajnom zbore. Komentár*, Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 394 s. ISBN:978-80-8168-577-4.

TUREČEK, J., ODLEROVÁ, M., HAJDÚKOVÁ, T., *Zbrane nesmrtiace a strelné ako donucovacie prostriedky polície*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021. 316s. ISBN 978-80-8054-881-0.

Judgment of ECHR, 28.05.2020, *Case of A.P. v. Slovakia*, Application no. 10465/17 ECLI:CE:ECHR:2020:0128JUD001046517.

Judgment of ECHR, 28.09.2015, *Case of Bouyid v. Belgium*, Application no. 23380/09, ECLI:CE:ECHR:2015:0928JUD002338009.

Zákon NR SR č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Key words: *ECHR, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, policing, official intervention, proportionality, prohibition of torture, degrading treatment*

Summary

As part of the police officer's duty, he or she comes to a certain extent of an interaction with persons whose rights may be affected by police activity. This paper presents a brief analysis of the principles that a police officer must follow when performing police interventions. The police officer must perform the interventions in such a way that he or she does not commit any inappropriate – degrading treatment against individuals. In addition to theoretical aspects, considerable attention is paid to the case law of the European Court of Human Rights (“ECtHR”). The issue of achieving a minimum level of severity was essential point of the analysis of the cases. The condition of a minimum level of severity must be met in order to describe the police officer's conduct against an individual as degrading treatment in the context of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (“ECHR”).

*mjr. JUDr. Jakub Chrenšť, PhD.
Katedra verejnoprávnych vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
jakub.chrenst@akademiapz.sk*

Právne a taktické aspekty využitia služobného psa pri vykonávaní služobných zákrokov policajtov

Anotácia: Služobný pes je efektívnym donucovacím prostriedkom. Jeho jedinečnosť sa premieta v policajnej praxi pri vykonávaní služobných zákrokov vyžadujúcich pri zásahu rozhodnosť, odvahu, okamžitú reakciu a silu. V týchto prípadoch je často nenahraditeľný. Pes je prostriedkom, ktorý zároveň pôsobí ako účinná ochrana zakročujúcich policajtov a nezúčastnených osôb.

Kľúčové slová: použitie služobného psa, hliadková služba, povinnosti policajta, hlásenie o použití donucovacích prostriedkov

Úvod

Služobným psom je pes, ktorého temperament a telesná konštitúcia sú predpokladom na výkon služby v prospech spoločnosti, t. j. najmä v polícii, či v iných ozbrojených, silových zložkách alebo v špecifických oblastiach civilného sektora.¹¹⁴ Služobné psy využívajú takmer všetky služby Policajného zboru.

Odbor kynológie a hipológie Prezídia Policajného zboru školí policajných psovodov a cvičí služobné psy na vyhľadávanie ilegálne držaných zbraní, streliva, výbušnín a výbušných systémov, ktoré organizované zločinecké skupiny, priekupníci drog a pytliači získavajú tajnými nákupmi, pašovaním zo zahraničia, krádežami súkromne držaných zbraní a vlámačkami do skladov priemyselných trhavín a rôznych ozbrojených zložiek. Preto služobnú kynológiu odborne a metodicky riadi odbor kynológie a hipológie Prezídia Policajného zboru.

Využitie služobného psa v policajnej praxi

Služobným psom je pes, ktorého temperament a telesná konštitúcia sú predpokladom na výkon služby v prospech spoločnosti, t. j. najmä v polícii, či v iných ozbrojených, silových zložkách alebo v špecifických oblastiach civilného sektora.¹¹⁵ Služobné psy využívajú takmer všetky služby Policajného zboru.

Policajný zbor využíva služobné psy pri ochrane zdravia, života a majetku občanov v dvoch základných smeroch:

- **v klasickej kynológii**, ktorá je orientovaná na pôvodnú činnosť služobnej kynológie – na hliadkovú službu, obchádzkovú službu a udržiavanie verejného poriadku - polícia využíva všestranné služobné psy vycvičené na klasické obranné a pachové práce (obrana psovoda, blokovanie výtržníkov, zadržanie a eskortovanie páchatel'ov, na vypracovanie pachových stôp páchatel'ov trestných činov); na vyhľadávanie predmetov a vecí súvisiacich s trestnou činnosťou (špeciálne pachové práce v klasickej kynológii, napr. vyhľadávanie vystrelených nábojníc, predmetov ktoré páchatelia stratili alebo odhodili, na označenie páchatel'ov z predmetov alebo stôp) a na identifikáciu osôb a vecí metódou pachových konzerv umožňujúcich porovnávať pachové stopy odobraté na mieste činu so vzorkami pachu ktoré boli sňaté z tiel podozrivých osôb;

¹¹⁴ Ďurišin, V., Policajná kynológia, teória a prax. Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach. Košice. 2016, 498 s. ISBN 978-80-8077-510-0, s. 110

¹¹⁵ Ďurišin, V., Policajná kynológia, teória a prax. Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach. Košice. 2016, 498 s. ISBN 978-80-8077-510-0, s. 110

- **v špecializovanej kynológii**, ktorá zastrešuje a koordinuje výcvik služobných psov špeciálne cvičených na vyhľadávanie omamných a psychotropných látok (prírodných a syntetických drog); výbušnín a výbušných systémov, strelných zbraní a streliva; akceleratorov požiarov (urýchľovačov horenia); tabaku a tabakových výrobkov; eurobankoviek; psov vycvičených na záchranárske práce (vyhľadávanie stratených, nezvestných, zasypaných a zavalených osôb) a psov vycvičených na vyhľadávanie mŕtvol na zemi, pod zemou a pod vodnou hladinou.¹¹⁶

V policajnej praxi služobný pes plní úlohy v hliadkovej činnosti, v bezpečnostných prehliadkach terénu, objektov a budov, pri zásahoch v objektoch chránených elektrickým zabezpečovacím systémom, pri bezpečnostných opatreniach, pátracích akciách, záchraných prácach, v strážnej službe, použitie služobného psa ako prostriedku preventívnej činnosti, v operatívno – pátracej činnosti a využitie služobného psa ako donucovacieho prostriedku.¹¹⁷

Využitie služobného psa ako donucovacieho prostriedku

Pes sprevádzajúci policajta musí prirodzene vzbudzovať rešpekt a imponovať svojim vzhľadom. Policajný pes musí spĺňať mnoho viacej predpokladov - predovšetkým ovládateľnosť, pričom v každej situácii musí zvládnuť svoje úlohy.

Pri zákroku sa od neho očakáva, že sa nedá ničím zastrašiť a že v prípade potreby bez váhania zaútočí i na silnejšieho protivníka. Agresivita psa nesmie však byť tak vysoká, aby napadol každého a pri každej príležitosti. Tento pes sa pre službu nehodí rovnako ako dobrák, ktorý je s každým hneď kamarát a za maškrtu zabudne na všetky svoje povinnosti. Služobný pes musí byť neúplatný a k neznámym osobám nedôverčivý. Týmito vlastnosťami musí disponovať každý služobný pes.

Zákon o Policajnom zbore v § 53 nám umožňuje použiť služobného psa aj ako donucovací prostriedok. Ustanovenie definuje prípady použitia služobného psa policajtom. Ustanovenie vymenúva konkrétne prípady použitia služobného psa.

Pod pojmom použitie služobného psa pri služobnom zákroku je potrebné rozumieť činnosť policajta vykonávanú v medziach zákona, pri ktorej sa bezprostredne zasahuje do základných práv a slobôd dotknutej osoby.¹¹⁸

Pred samotným použitím služobného psa je policajt povinný vyzvať osobu, aby upustila od protiprávneho konania s výstrahou, že bude použitý služobný pes. Príkladom je výzva v podobe: „Občan, v mene zákona upustite od protiprávneho konania, lebo bude voči Vám použitý služobný pes!“¹¹⁹

Policajt je oprávnený použiť služobného psa ...

- a) aby zaistil bezpečnosť inej alebo vlastnej osoby, ak sa po výzve neupustí od útoku, útok bezprostredne hrozí, trvá alebo podľa všetkých známkov bude pokračovať,
- b) aby zabránil výtržnosti, ruvačke, úmyselnému poškodzovaniu majetku alebo inému hrubému správaniu, ktorým sa porušuje verejný poriadok alebo nebezpečnému konaniu, ktorým sa bezprostredne ohrozuje alebo narušuje bezpečnosť alebo plynulosť železničnej dopravy,
- c) aby zabránil násilnému vstupu nepovolaných osôb do strážených objektov alebo na miesta, kde je vstup zakázaný,

¹¹⁶ <https://www.minv.sk/?policajna-kynologia>

¹¹⁷ Ďurišin, V., Policajná kynológia, teória a prax. Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach. Košice. 2016, 498 s. ISBN 978-80-8077-510-0, s. 119

¹¹⁸ § 9 ods. 3 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹¹⁹ § 50 ods. 3 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

- d) na prenasledovanie osoby na úteku, ak má byť zaistená, zadržaná, zatknutá alebo dodaná do väzby alebo výkonu trestu odňatia slobody.
- e) aby donútil ukrývajúcu sa osobu, ktorá má byť zaistená, zadržaná, zatknutá alebo dodaná do väzby alebo výkonu trestu odňatia slobody, opustiť úkryt,
- f) na stráženie predvedenej, zaistenej, zdržanej, zatknutej osoby alebo osoby, ktorá má byť dodaná do väzby alebo výkonu trestu odňatia slobody,
- g) na prenasledovanie osoby, ktorá sa v blízkosti štátnej hranice na výzvu nezastaví, snaží sa uniknúť a nemôže byť iným spôsobom zadržaná,
- h) na zaistenie svojej bezpečnosti alebo bezpečnosti inej osoby pri policajných prevozech cudzincov cez územie Slovenskej republiky na štátnu hranicu susedného štátu.¹²⁰

Zákon o PZ v ďalšom oprávnení použiť služobného psa definuje zásadu, podľa ktorej sa služobný pes používa s náhubkom. Okrem náhubku sa služobný pes používa na vôdzke minimálne 1,5 metra dlhej. Zároveň je však definovaná výnimka, podľa ktorej je možné použiť psa bez náhubku, a to v prípade, ak si to vyžaduje intenzita útoku, resp. prekonanie odporu osoby alebo samotný charakter služobného zákroku. Typickým príkladom možnosti použitia služobného psa bez náhubku nastáva v prípadoch, ak dochádza k súčasnému útoku viacerých osôb, ak je osoba agresívna, ak osoba útočí so zbraňou a pod.

Využitie služobného psa v hliadkovej službe

Hliadkovou službou sa rozumie činnosť hliadky Policajného zboru, ktorá je vykonávaná pešo, so služobným cestným vozidlom alebo služobným plavidlom v určenom úseku hliadky za účelom predchádzania a zabraňovania narušovaniu verejného poriadku, páchaniu trestnej a inej protiprávnej činnosti, pátrania po osobách a veciach a plnenia ďalších bezpečnostných úloh.¹²¹

To znamená, že hliadková činnosť sa vykonáva so služobným psom v danom územnom obvode, jeho častiach alebo na určených stanoviskách s cieľom zabezpečenia ochrany verejného poriadku, ochrany osôb a ich majetku. Táto činnosť je zameraná aj na vyhľadávanie a odhaľovanie trestných činov a priestupkov, prípadne na pátranie po osobách a veciach. Jej dôležitou súčasťou je zabezpečenie miesta činu v rámci výkonu prvotných úkonov na mieste konkrétnej udalosti.

Hliadková činnosť vo všeobecnosti predchádza a zabraňuje porušovaniu verejného poriadku a páchaniu trestnej činnosti. Služobný pes je pri služobnom zákroku použitý ako donucovací prostriedok v zmysle Zákona o Policajnom zbore č. 171/1993 Z. z.¹²²

Hliadkovú činnosť so psom vykonávajú motorizované hliadky a pešie hliadky. Spravidla sú dvojčlenné, a prípade potreby môžu byť doplnené o príslušníkov ozbrojených síl a to hlavne vtedy, ak sily a prostriedky Policajného zboru nebudú postačovať na zabezpečenie ochrany štátnej hranice, stráženého objektu, verejného poriadku alebo vedenia boja proti terorizmu a organizovanému zločinu, môže vláda na nevyhnutný čas vyčleniť na tieto účely v stave bezpečnosti profesionálnych vojakov, ozbrojených príslušníkov finančnej správy a príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže a v krízovej situácii vojakov mimoriadnej služby a príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže.¹²³

Služobné psy sú v hliadkovej službe používané nielen pri bezpečnostných prehliadkach a ochrane objektov napojených na pult centralizovanej ochrany alebo opustených budov, kde sa môžu vyskytovať nežiaduce osoby, ale aj pri pátraní po hľadaných a nezvestných osobách a veciach a tiež pri športových a kultúrnych podujatiach demonštráciách a pod.

¹²⁰ § 53 ods. 1 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹²¹ Čl. 9 ods. 1 N P PZ č. 80/2018 o činnosti základných útvarov služby poriadkovej polície Policajného zboru

¹²² § 53 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹²³ § 70 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

Využitie služobného psa pri vykonávaní bezpečnostných opatreniach

Psovod so služobným psom sú efektívnymi prostriedkami pri nastoľovaní verejného poriadku pri bezpečnostných akciách, športových a spoločenských podujatiach. Pri zárokoch policajta so psom je potrebné dodržať kritéria zákonnosti, ktoré musí ovládať každý policajt, pretože za konanie služobného psa zodpovedá psovod. V prípadoch, keď môže dôjsť k narušeniu verejného poriadku, vystupuje služobný pes väčšinou ako preventívny prostriedok, pretože už jeho prítomnosť vyvoláva v ľuďoch rešpekt a obavu. Pes je tiež miernejším prostriedkom než zbraň a nespôsobí také zranenie, aké môže spôsobiť zbraň, pretože zasahuje pod dohľadom policajta.

Ak je pri bezpečnostných akciách, športových a spoločenských podujatiach narušený verejný poriadok používajú sa služobné psy vycvičené na klasické práce, k tým patria aj obranné práce. Na likvidáciu výtržností a ruvačiek je vhodné používať spoľahlivé obranné psy, pretože tieto zákroky sú veľmi náročné na psychiku psa - pôsobí v uzavretých priestoroch, v dave ľudí, v hluku, pri výbuchoch petárd, delobuchov a dymovnic. Samozrejme, pred použitím služobného psa je nevyhnutné vyzvať osobu, proti ktorej bude služobný pes použitý, aby upustila od svojho protiprávneho konania.

Využitie služobného psa pri vykonávaní bezpečnostných prehliadok terénu, objektov a budov

Pri odhaľovaní trestnej činnosti môže súd vydať príkaz na vykonanie domovej prehliadky, bytových a nebytových priestorov. Podľa závažnosti vyšetřovaného trestného činu použije polícia služobného psa vycvičeného na vyhľadanie osoby, prípadne príslušnej nebezpečnej látky alebo veci, s ktorou sa trestný čin v danom momente pácha. Ide napríklad o nájdenie tajného chemického laboratória na výrobu omamných a psychotropných látok alebo dokonaného trestného činu, nájdenie zbrane, ktorou bol spáchaný obzvlášť závažný trestný čin, či neoprávnené držaných zbraní a streliva.

Služobného psa je možné efektívne použiť pri prehľadávaní odľahlých chatových oblastí, lesných porastov alebo neobývaných objektov, prípadne bunkrov či zručanín, kde sa podľa operatívneho rozpracovania konkrétneho prípadu môže ukrývať páchatel', prípadne osoba hľadaná, ktorá sa vyhýba nástupu na výkon trestu odňatia slobody.

Pri prehliadke priestorov miesta konania kultúrno-spoločenskej udalosti používa Policajný zbor spravidla špeciálne vycvičené služobné psy na vyhľadávanie drog, výbušnín, zbraní a akcelerátorov horenia.

Využitie služobného psa v strážnej službe

Vycvičené psy sa využívajú na samostatný výkon strážnej služby najmä na najnebezpečnejších úsekoch zvoleného objektu, na pevných alebo pohyblivých stanoviskách, v ohradených areáloch, v koridoroch, t. j. v dvojitom oplotení a na signálnej stene.

Z taktického hľadiska je dôležité správne rozvrhnúť umiestnenie stanovísk pre strážnych psov z pohľadu najnebezpečnejších možných smerov narušenia objektu, hlavne v miestach ťažšie prístupných osobám, ktorými sú strážni policajti. Tiež treba zväžiť reálne možnosti informovania funkcie strážneho o činnosti psa - výhľad či počuteľnosť smerom k stanovisku, časovú dostupnosť k stanovisku pre strážneho, umiestnenie stanovísk tak, aby sa znemožnil zásah zvonku, napr. otrávenie psa, odvedenie psa napr. pomocou honcujúcej sa sučky a pod.

Pes predstavuje aktívny strážny prostriedok určeného objektu. Pri ochrane daného priestoru nepôsobí pasívne, ako napr. technické zabezpečenie, ale je iniciatívnym prvkom strážneho zabezpečenia. Pes nesignalizuje len narušenie objektu, ale aktívne pôsobí pri prenasledovaní a zadržaní narušiteľa.

Možnosti jeho použitia sú rôznorodé. Ide predovšetkým o:

- stráženie na pevnom stanovisku;
- stráženie na pohyblivom stanovisku, tzv. bloku;
- stráženie na voľno v ohradených objektoch, v koridoroch alebo pri signálnej stene;
- stráženie formou revírovania psa.

Využitie služobného psa ako prostriedku preventívnej činnosti

Policajné psy preventívne pôsobia v hliadkovej činnosti najmä na rôznych verejných, kultúrno- spoločenských a športových podujatiach, na ktorých často len svojou prítomnosťou zabránia mnohým výtržníkom páchať nielen rôzne priestupky; ale často i trestné činy. Neraz stačí, ak napríklad stojí psovod s impozantne vyzerajúcim psom pred potenciálnymi narušiteľnú verejného poriadku - dosiahne väčší účinok, než napríklad kordón zložený z tzv. ťažko-odencov.

Obdobne pôsobia psy na rôznych miestach, kde častejšie dochádza k porušovaniu zákonov a tým k zvýšenej kriminalite, napr. v objektoch dopravných uzlov (autobusové stanice, železničné nádražia, letiská a pod.) Služobné psy si aj bez agresívnejšieho správania, to znamená svojím výzorom, ostražitosťou a rozhodnosťou vynucujú u možných páchatel'ov protiprávnej činnosti narušiteľ'ov verejného poriadku prirodzený rešpekt a odradia ich od protispoločenských aktivít.

Služobné psy na základe operatívneho poznatku nasadia na danom mieste a v danom čase tam, kde sa bude v priebehu spoločenskej akcie pohybovať veľké množstvo ľudí, ktorých môže bezprostredne ohroziť narušenie verejného poriadku, prípadne teroristický útok.

Povinnosti policajta v súvislosti s použitím služobného psa, ako donucovacieho prostriedku

Policajt okrem výzvy s výstrahou, ktorú je povinný pred použitím služobného psa použiť, alebo od výzvy a výstrahy upustí, má aj ďalšiu možnosť výberu donucovacích prostriedkov, ktorú mu umožňuje zákon o Policajnom zbore, kde je zakotvené, že o tom, ktorý z donucovacích prostriedkov policajt použije, rozhoduje podľa konkrétnej situácie tak, aby dosiahol účel sledovaný služobným zákrokom a použitý donucovací prostriedok a intenzita jeho použitia neboli zjavne neprimerané nebezpečnosti útoku.¹²⁴

To znamená, že pri použití služobného psa mu zákon dáva možnosť použiť súčasne aj ďalší donucovací prostriedok, ako j sú napríklad hmaty, chvaty, údery a kopy sebaobrany alebo slzotvorný prostriedok, obušok¹²⁵ alebo putá. Je to preto, že pri predvádzaní, resp. eskorty¹²⁶ osoby na útvar policajného zboru je potrebné, aby osoba bola spútaná.¹²⁷

Výber donucovacích prostriedkov a povinnosti policajta v súvislosti s ich použitím

Výber donucovacích prostriedkov policajt vykonáva na základe vlastného rozhodnutia podľa konkrétnej situácie tak, aby dosiahol účel sledovaný služobným zákrokom a použitý donucovací prostriedok a intenzita jeho použitia neboli zjavne neprimerané nebezpečnosti útoku.¹²⁸

Ak policajt zistí, že pri použití donucovacích prostriedkov došlo k zraneniu osoby je povinný, ak mu to okolnosti dovoľia poskytnúť zranenej osobe prvú pomoc a zabezpečiť jej lekárske ošetrovanie.¹²⁹

¹²⁴ § 50 ods. 4 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹²⁵ § 51 ods. 1 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹²⁶ N MV č. 43/2020 o eskortovaní osôb

¹²⁷ § 52 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹²⁸ § 50 ods. 4 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹²⁹ § 63 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

Ďalšou povinnosťou policajta je, že je povinný neodkladne hlásiť nadriadenému, každý služobný zákrok, pri ktorom použil donucovacie prostriedky.¹³⁰

Ako postupovať pri spracovaní hlásenia o použití donucovacích prostriedkov, (ďalej len „hlásenie“), čo všetko je treba pri hlásení uviesť? Sú to informácie, ktoré je treba v hlásení uvádzať a to aj z tohto dôvodu, že ak vzniknú pochybnosti o oprávnenosti alebo primeranosti použitia donucovacích prostriedkov alebo ak v súvislosti s ich použitím bola spôsobená smrť, ujma na zdraví alebo škoda na majetku, je povinnosťou nadriadeného, ktorému sme použili donucovacích prostriedkov hlásiť zistiť, či použité donucovacích prostriedkov bolo v súlade so zákonom.¹³¹ O výsledku šetrenia je nadriadený povinný napísať úradný záznam a v prípade negatívnych zistení je povinný postupovať v zmysle právnych predpisov.¹³²

Teda musíme mať na zreteli aj to, že v konečnom dôsledku v súvislosti s použitím donucovacích prostriedkov je tu možnosť podozrenia zo spáchania niektorého z trestných činov policajta, ako napríklad zneužitie právomoci verejného činiteľa a v súvislosti s tým ublíži na zdraví, spôsobí ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť osoby.¹³³

Verejného činiteľa definuje trestný zákon, kde okrem iných subjektov za verejného činiteľa sa považuje aj príslušníka ozbrojených síl, osobu v služobnom pomere, ak sa podieľa na plnení úloh spoločnosti a štátu a používa pritom právomoc, ktorá mu bola v rámci zodpovednosti za plnenie týchto úloh zverená. Pre trestnú zodpovednosť a ochranu verejného činiteľa sa podľa jednotlivých ustanovení trestného zákona vyžaduje, aby trestný čin bol spáchaný v súvislosti s jeho právomocou a zodpovednosťou.¹³⁴

Tu treba poukázať na jednu z dôležitých skutočností, a to je tá, že hlásenie o použití donucovacích prostriedkov spracováva každý policajt v hliadke samostatne. To znamená, že napríklad jeden člen hliadky použije hmaty a chvaty sebaobrany a druhý člen hliadky použije putá, tak každý z nich hlási ten donucovací prostriedok, ktorý použil. Nemôžeme hlásiť použitie donucovacích prostriedkov tzv. skupinovo, to znamená, že „my sme použili putá“ alebo „my sme použili slzotvorný prostriedok“ a to už vôbec nie pri použití zbrane.

Policajná prax

V praxi sa používajú tlačivá hlásenia o použití donucovacích prostriedkov, ktoré sú formulované, že osoba bola/nebola vyzvaná, osoba bola/nebola zranená, osoba bola/nebola umiestnená do cely policajného zaistenia s možnosťou výberu (áno, alebo nie). Tu by som chcel podotknúť, že je treba zdôrazniť, že policajt si nemôže zľahčovať spracovanie obsahu hlásenia tým, že odôvodní napríklad použitie výzvy len formuláciou, že osoba **bola/nebola vyzvaná**.

V tomto prípade odporúčame policajtovi presne citovať zákonnú povinnosť a to, že pred použitím donucovacích prostriedkov je policajt povinný osobu, proti ktorej zakročuje, vyzvať, aby upustila od protiprávneho konania, s výstrahou, že bude použitý niektorý z donucovacích prostriedkov. Od výzvy a výstrahy môže upustiť iba v prípade, keď je sám napadnutý alebo je ohrozený život alebo zdravie inej osoby a vec neznesie odklad, alebo tomu bránia iné okolnosti.¹³⁵

- Musí uviesť aj ako osobu vyzval ... „*Občan, v mene zákona, upustíte od protiprávneho konania, inak budú proti Vám použité donucovacie prostriedky*“.¹³⁶

¹³⁰ § 64 ods. 1 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹³¹ § 64 ods. 2 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹³² Napr. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, Zákon č. 73/1998 Z. z. o služobnom pomere

príslušníkov Policajného zboru, SIS, ZVJS Slovenskej republiky a Železničnej polície

¹³³ § 326 Zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

¹³⁴ § 128 ods. 1 Zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

¹³⁵ § 50 ods. 3 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹³⁶ § 12 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

- Musí postupovať v zmysle zákona a to oslovením osoby ... „občan, pane“, „v mene zákona“.
- Musí uviesť požiadavku policajta ... „upustite od protiprávneho konania“.
- A taktiež pohrozí použitím donucovacieho prostriedku, ak osoba neuposlúchne požiadavku policajta ... „inak budú proti Vám použité donucovacie prostriedky“. V uvedenom prípade zákon ukladá povinnosť osobe výzvu policajta uposlúchnuť.¹³⁷

Druhý prípad je, či osoba pri použití donucovacích prostriedkov **bola/nebola zranená**. Tak isto ako v predchádzajúcom prípade odporúčame zákonnú formuláciu, to znamená, že napríklad, pri použití donucovacích prostriedkov som zistil, že došlo k zraneniu osoby, preto zranenej som osobe poskytol prvú pomoc a zabezpečil lekárske ošetrenie.¹³⁸ Je potrebné, aby policajt pri zranení osoby popísal, ako poskytol zranenej osobe prvú pomoc a akým spôsobom zabezpečil lekárske ošetrenie, napríklad „zastavil som krvácanie, vykonal umelé dýchanie alebo som zabezpečil zdravotnú pomoc“. Ak nastane situácia, že policajt nezistí resp. nevidí, že osoba pri použití donucovacích prostriedkov bola zranená, je potrebné v hlásení uviesť „pri použití donucovacích prostriedkov som nezistil, že došlo k zraneniu osoby, preto som osobe neposkytoval prvú pomoc, ani nezabezpečoval jej lekárske ošetrenie“, vrátane uvedenia zákonného ustanovenia.

Dôležitým prvkom hlásenia je výber donucovacieho prostriedku a jeho odôvodnenie. Výber donucovacích prostriedkov policajt vykoná na základe vlastného rozhodnutia a to vzhľadom na konkrétnu situáciu tak, aby splnil účel použitím donucovacieho prostriedku. Túto možnosť mu dáva zákon o Policajnom zbore v § 50 ods. 4. Je to zákonné ustanovenie, ktoré umožňuje policajtovi, aby použil taký donucovací prostriedok, ktorý je momentálne žiadaný v konkrétnej situácii. Policajt, ktorý je vyslaný na vykonanie služobného zákroku v momente presunu na jeho vykonanie nevie, ktorý z donucovacích prostriedkov použije, preto sa rozhoduje o jeho výbere na základe okolností, ktoré sú mu známe až na mieste vykonania služobného zákroku.

Postup pri odôvodnení použitia donucovacieho prostriedku

Postup pri odôvodnení použitia donucovacieho prostriedku policajt vykoná na základe toho, čo mu zákon umožňuje a v ktorých prípadoch a jeho činnosť pri konkrétnom použití donucovacieho prostriedku. Ak policajt sa rozhodne použiť z donucovacích prostriedkov služobného psa, v takomto prípade výber vykoná na základe ustanovenia § 50 ods. 1, písm. f) zákona o Policajnom zbore, teda služobného psa a jeho použitie odôvodní § 53 ods. 1, písm. a) až h) a ods. 2 Zákona o Policajnom zbore. To znamená, že policajt napríklad použitie služobného psa podľa:

- ods. 1, písm. a) – „aby zaistil bezpečnosť inej alebo vlastnej osoby, ak sa po výzve neupustí od útoku, útok bezprostredne hrozí, trvá alebo podľa všetkých známk bude pokračovať“ - v takomto prípade na toto konkrétne oprávnenie odpovie, čo v tejto súvislosti policajt konal. Teda odpovie na to, že ktorej osobe bezpečnosť zaistoval, či to bola iná osoba alebo osoba policajta, prečo túto bezpečnosť zaistoval, teda, čo napadnutej osobe hrozilo, aký útok, presne popísať útok osoby páchatel'a , ako osoba páchatel'a útočila, ako ohrozovala osoby, čím ohrozovala osoby a podmienkou je, že pred tým už bola osoba útočníka policajtom vyzvaná, aby upustila od protiprávneho konania, čiže uvedie citáciu výzvy, ale ona výzvu policajta neuposlúchla, to znamená, že osoba v útoku pokračovala, policajt uvedie, ako v útoku pokračovala, teda výzvu policajta neuposlúchla.

¹³⁷ § 34 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹³⁸ § 63 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

- ods. 1, písm. b) – „*aby zabránil výtržnosti, ruvačke, úmyselnému poškodzovaniu majetku alebo inému hrubému správaniu, ktorým sa porušuje verejný poriadok alebo nebezpečnému konaniu, ktorým sa bezprostredne ohrozuje alebo narušuje bezpečnosť alebo plynulosť železničnej dopravy*“ - v tomto prípade policajt uvedie a konkrétne popíše akej výtržnosti zabráňoval, ak bola ruvačka, popis celého jej priebehu, vrátane konkrétnych osôb. V prípade, ak k úmyselnému poškodzovaniu majetku alebo inému hrubému správaniu, ktorým sa porušuje verejný poriadok nedošlo, policajt sa k týmto skutočnostiam nevyjadruje, ani túto časť oprávnenia v hlásení neuvádza.

Postup spracovania hlásenia o použití donucovacích prostriedkov

Postup spracovania hlásenia možno označiť, že „*čítaj de jure, odpovedaj de facto*“. To znamená, ak zákon vyžaduje napríklad, že policajt pri použití služobného psa podľa § 53 ods. 1, písm. a) zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore zaisťoval bezpečnosť inej alebo vlastnej osoby, ak po výzve policajta táto osoba neupustí od útoku, útok bezprostredne hrozí, trvá alebo podľa všetkých známkov bude pokračovať. V tomto prípade osoba začne klásť aktívny odpor, „*de facto*“ znamená, ako tento odpor kládla (napríklad útek osoby páchatel'a z miesta činu, páchatel' útočí na osoby päsťami, páchatel' napadá osoby s útočným predmetom, popísať, aký útočný predmet páchatel' použil a pod. Alebo napríklad, policajt je oprávnený použiť putá v prípade § 52 ods. 1, písm. c) zákona o Policajnom zbore, to je, že je oprávnený použiť putá pri vykonávaní služobných zákrokov alebo procesných úkonov s predvedenými, zaistenými, zadržanými, zatknutými osobami alebo s osobami, ktoré sú vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody, ak je dôvodná obava, že sa pokúsia o útek. V takomto prípade policajt uvedie o akú osobu ide, či je osoba predvádzaná, zaistená zadržaná, zatknutá, a pod., ak je osoba predvádzaná, (už pojem osoba zaistená zadržaná, zatknutá a pod. v hlásení neuvádza), tak policajt uvedie, pre aký dôvod ju predvádza, napr. osoba bola vyzvaná policajtom, aby preukázala svoju totožnosť dokladom totožnosti, ale osoba totožnosť preukázať odmietla a tohto dôvodu ju policajt predvádza na útvar policajného zboru za účelom zistenia jej totožnosti¹³⁹ a dôvod použitia pút v tomto prípade je, že policajt má dôvodnú obavu, že osoba pri predvádzaní na útvar policajného zboru sa pokúsi o útek. Tu policajt v hlásení uvedie z akých skutočností vychádzal, že dospel k dôvodu, že sa osoba pri predvádzaní pokúsi o útek. Tak napríklad osoba sa policajtom vyhráza slovami, „aj tak vám ujdem“ alebo policajt pri lustrácii osoby zistí, že osoba je v pátraní pre podozrenie z niektorého trestného činu a podobne.

Takýmto spôsobom by mal policajt postupovať pri spracovaní hlásenia pri použití ktoréhokoľvek donucovacieho prostriedku, vrátane použitia zbrane policajtom.

V hlásení je dobre uvádzať aj ďalšie skutočnosti týkajúce sa konkrétneho prípadu. Ide o to, že pri vykonaní služobného zákroku s použitím donucovacích prostriedkov policajt má povinnosť vykonať u osoby oprávnenie odňať zbraň, tzv. bezpečnostnú prehliadku.¹⁴⁰ Pri vykonaní bezpečnostnej prehliadky je treba uviesť jej výsledok, t.j. presne popísať, čo pri nej bolo zistené, poprípade, ak zbraň policajt zaisťil, treba uviesť presný popis zbrane.¹⁴¹

Ak ideme osobu predvádzať na útvar policajného zboru je dobré uviesť akým spôsobom osoba bola eskortovaná, to znamená osobným automobilom, pešia eskorta a pod., policajt uvedie, napríklad, že pred eskortovaním bola osoba poučená o svojich právach a povinnostiach počas jej eskorty.¹⁴² Ak osoba bola eskortovaná osobným automobilom, je treba uviesť, že

¹³⁹ § 18 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹⁴⁰ § 22 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹⁴¹ § 14 ods. 5 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

¹⁴² Čl. 10 Nariadenia ministra vnútra č. 43/2020 o eskortovaní osôb

počas eskorty osoby boli dodržané zásady eskortovania osôb osobným automobilom.¹⁴³ Alebo boli dodržané zásady pešej eskorty.¹⁴⁴

V prípade, ak sa hliadka Policajného zboru na miesto vykonania služobného zákroku presúvala osobným motorovým vozidlom za použitia výstražného zariadenia, treba do hlásenia uviesť dôvod použitia výstražného zariadenia, napríklad, výstražné zariadenie bolo použité pri jazde na miesto konania služobného zákroku.¹⁴⁵ Ak bol uvedený dôvod použitia výstražného zariadenia, je potrebné uviesť, kto rozhodol o jeho použití, teda, kto dal na jeho použitie pokyn. Napríklad operačný dôstojník, spolu s pokynom hliadke na splnenie konkrétnej úlohy v prípade, ak vznikne taká potreba počas priameho výkonu služby.¹⁴⁶

V prípade, ak policajt použije donucovacie prostriedky v súvislosti s plnením úloh pri zabezpečovaní bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky pri zastavovaní vozidiel a vykonávaných kontrol je treba uviesť aj akým spôsobom bolo dávané znamenie na zastavenie vozidla; napríklad zdvihnutím ruky s otvorenou dlaňou smerujúcou k zastavovanému vozidlu alebo zdvihnutým policajným zastavovacím terčom, alebo svetidlom vyžarujúcim svetlo červenej farby, ktorým pohybuje v hornom polkruhu atď.¹⁴⁷

Záver

Týmto príspevkom sme poukázali na skutočnosť, že použitie služobného psa, ako donucovacieho prostriedku je efektívnym riešením jeho využitia v policajnej praxi pri vykonávaní služobných zákrokov policajtov. Je zárukou úspešnosti vykonania služobných zákrokov proti rôznym kategóriám osôb, vrátane nebezpečných páchatel'ov. Je nenahraditeľným prostriedkom pri vyhľadávaní výbušnín, zbraní, streliwa, omamných a psychotropných látok, prehliadke budov a narušených objektov, pri strážení, či predvádzaní osôb a podobne. V neposlednom rade jeho využitie je aj účinnou ochranou zakročujúcich policajtov, ako aj nezúčastnených osôb.

Neoddeliteľnou súčasťou použitia donucovacieho prostriedku je jeho neodkladnosť hlásenia nadriadenému. Preto je nevyhnutné, aby bolo spracované policajtom čo najpodrobnejšie a zákonným spôsobom odôvodnené. Treba mať na zreteli skutočnosť, ktorú sme už v článku uviedli, že v súvislosti s použitím donucovacích prostriedkov vzniká u zakročujúcich policajtov riziko vzniku podozrení zo spáchania niektorého z trestných činov, ktorých sme v súčasnej dobe svedkami.

Literatúra

Ďurišin, V., Policajná kynológia, teória a prax. Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach. Košice. 2016, 498 s. ISBN 978-80-8077-510-0,
Metodická a taktická príručka vykonávania služobných zákrokov príslušníkmi Policajného zboru v policajnej praxi Bratislava júl 2009, Prezídium Policajného zboru,
kpt. Mgr. Andrej Poláček a kol., Taktika osobnej bezpečnosti, Skriptum, Pezinok 2006,
Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore
Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
VMV č. 30/2020 Z. z. o dopravnom značení
NMV č. 26/2013, čiastka 11 o služobnej kynológii
N P PZ č. 80/2018 o činnosti základných útvarov služby poriadkovej polície Policajného zboru
N P PZ č. 107/2019 o činnosti útvarov služby železničnej polície Policajného zboru

¹⁴³ Čl. 16 Nariadenia ministra vnútra č. 43/2020 o eskortovaní osôb

¹⁴⁴ Čl. 24 Nariadenia ministra vnútra č. 43/2020 o eskortovaní osôb

¹⁴⁵ Čl. 18 písm. a) Nariadenia ministra vnútra č. 68/2010 o používaní služobných cestných vozidiel

¹⁴⁶ Čl. 19 písm. b) Nariadenia ministra vnútra č. 68/2010 o používaní služobných cestných vozidiel

¹⁴⁷ § 23 Vyhlášky ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 30/2020 Z. z. o dopravnom značení

NMV č. 43/2020 o eskortovaní osôb
NMV č. 68/2010 o používaní služobných cestných vozidiel
<https://www.minv.sk/?policajna-kynologia>,

Key words: *Use of service dog, patrol service, obligations of a police officer, report on the use of coercive measures*

Summary

In this article we have shown the fact that the use of a service dog is an effective solution of its use in police praxis while performing service intervention. It is a guarantee of success in the performance of service intervention against different categories of persons, dangerous offenders included. It is an irreplaceable means in the search for explosives, arms, ammunition, narcotic and psychotropic substances, inspection of buildings and building sites, guarding or transport of persons, etc. Its use is also very effective as a measure of protection of the police officers as well as of uninvolved persons.

The urgency of reporting to a superior is an inseparable part of the use of coercive means. Therefore, it is inevitable that it be elaborated by the police officers in as much detail as possible and reasoned within the legal bounds. We need to bear in mind the fact that has been stated in the present article that in relation with the use of coercive means there is a risk for the police officers of being suspected of having committed any of the offences, such as we have witnessed these days.

*PhDr. Tibor Kovács
Stredná odborná škola Policajného zboru Bratislava
predmetová skupiny služby poriadkovej,
hraničnej a cudzineckej polície
Vápencová 36/a
840 09 Bratislava
tibor.kovacs1@minv.sk*

*Mgr. František Murcko
Stredná odborná škola Policajného zboru Bratislava
predmetová skupiny služby poriadkovej,
hraničnej a cudzineckej polície
Vápencová 36/a
840 09 Bratislava
frantisek.murcko@minv.sk*

K problematice právní úpravy politických práv policistů v České republice¹⁴⁸

Anotácia: Výkon povolání policisty je v mnoha směrech specifický. Společnost si policii zřizuje proto, aby jí poskytovala službu, a to v podobě nestranného a nezaujatého prosazování zákonů. Z toho důvodu je považováno za přípustné řadu práv a svobod policistů omezit. Zvláštní pozornost si otázky hledání složité rovnováhy mezi požadavkem a potřebou nestranného výkonu funkce policie a policisty na jedné straně, a zachování zejména politických práv a svobod policistů na straně druhé. Příspěvek je věnován tomuto tématu s ohledem na právní úpravu v České republice.

KPůčové slová: policie; policista; politická práva a svobody; omezení; Česká republika

Úvodem

Výkon povolání policisty je oproti většině povolání specifický v důsledku řady zvláštních oprávnění, které jsou policii a jejím příslušníkům přiznána a jimiž může docházet k zásahům do práv a svobod jiných osob. Společnost si policii v obecné rovině zřizuje proto, aby jí poskytovala službu, a to v podobě nestranného a nezaujatého prosazování zákonů. Jedním z neodmyslitelných znaků policie tedy má být její společenská neutralita. Policie ani jednotliví policisté nemají projevovat žádnou zaujatost například politickou, náboženskou, rasovou či etnickou anebo jinou obdobnou.

K zajištění tohoto cíle ústavy jednotlivých států, ale také mezinárodní smlouvy o lidských právech připouštějí možnost omezit zejména politická práva policistů (a dalších příslušníků bezpečnostních sborů, a také ozbrojených sil). Nicméně policisté jsou také občany a lidmi. Na jedné straně mají být služebníky a reprezentanty státu, na druhé straně sami ve státě žijí a mohou být nespokojeni s tím, jak jsou věci veřejné spravovány. V některých záležitostech jsou dokonce jejich zkušenost a znalosti jedinečné a obtížně nahraditelné, a tím jejich názor získává na váze.

Velká pozornost je přirozeně věnována ochraně práv a svobod ostatních osob, vůči kterým mohou být použity pravomoci policie. Pozornost si nicméně zaslouží také otázky hledání složité rovnováhy mezi požadavkem a potřebou nestranného výkonu funkce policie a policisty na jedné straně, a zachování zejména politických práv a svobod policistů.

V praxi v České republice již došlo k jednomu případu, kdy byl policista propuštěn ze služebního poměru pro nepřípustnou spolupráci s politickou stranou. Jednalo se o případ vyšetřovatele Národní centrály proti organizovanému zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „NCOZ“) pplk. mgr. Jana Šmída, který úzce spolupracoval s politickou stranou Piráti.¹⁴⁹ V návaznosti na tento případ Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra České republiky (dále jen „OBP MV ČR“) vypracoval metodické stanovisko pro řešení případných dalších obdobných případů. Ačkoliv případ pplk. Jana Šmída je dosti specifický a v zásadě zřejmě jasný (i s ohledem na pravomocné potvrzení rozhodnutí o propuštění ze služebního poměru správním soudem), některé otázky kolize služebních povinností a omezení plynoucích ze služebního poměru policisty s ústavně garantovanými právy podle mého názoru zasluhují i nadále pozornost.

¹⁴⁸ Tento článek byl vypracován v rámci výzkumného projektu „Analýza a očekávaný vývoj kompetencí Policie České republiky a policejné bezpečnostních subjektů ve vybraných oblastech“ a subúkolu „Posílení kompetencí subjektů v kontextu aktuálních lidskoprávních výzev“. Autor je akademickým pracovníkem Katedry veřejného práva Fakulty bezpečnostního managementu Policejní akademie České republiky. Číslo ORCID 0000-0001-8009-4294. Kontaktován může být prostřednictvím e-mailu: j.kudrna@polac.cz

¹⁴⁹ Více informací o případu je dostupných on-line např. zde:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/smid-pirati-rozsudek/r~ef231d9854af11ebb408ac1f6b220ee8/> [cit. 17. 5. 2021]

Ústavněprávní rámec omezení politických práv a svobod policistů v České republice

Základním východiskem při zkoumání právního rámce možného omezení základních práv a svobod příslušníků Policie České republiky je Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“), publikovaná pod č. 2/1993 Sb., v platném znění. Listina tvoří spolu s Ústavou České republiky (dále jen „Ústava“) dvě nejdůležitější součásti ústavního pořádku, tedy souboru právních předpisů s nejvyšší právní silou, s nimiž musí být zbytek právního řádu České republiky v souladu. S ohledem na to, že Listina zakotvuje katalog práv a svobod, je ona tím dokumentem, který může stanovit omezení rozsahu nebo dokonce vyloučení některých práv pro osoby se zvláštním vztahem k veřejné moci.

Listina tak činí ve svém čl. 44, a to ve formě možnosti dané zákonodárci omezit vyjmenovaná práva a svobody soudcům, státním zástupcům (prokurátorům), zaměstnancům státní správy a územní samosprávy ve vyjmenovaných funkcích, a také příslušníkům bezpečnostních sborů a ozbrojených sil. Navíc osobám v povoláních, která jsou bezprostředně nezbytná pro ochranu života a zdraví, může zákon omezit právo na stávkou.

Vedle Listiny je vhodné sledovat také ustanovení mezinárodních smluv o lidských právech, kterými je Česká republika bezprostředně ve smyslu čl. 10 Ústavy vázána. Mezi nejvýznamnější patří evropská Úmluva o ochraně základních práv a svobod, publikovaná pod č. 209/1992 Sb. (dále jen Úmluva) a Mezinárodní pakt OSN o občanských a politických právech, publikovaný pod č. 120/1976 Sb. (dále jen „Pakt“).

Z evropské Úmluvy si pozornost s ohledem na vybrané téma zasluhují zejména její čl. 9 – 11, které zakotvují záruky svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání, dále svobodu projevu a svobodu shromažďovací a sdružovací. Současně však jednotlivé zmíněné články připouštějí taková stanovení omezení vyjmenovaných práv, která jsou nezbytná v zájmu zajištění mj. veřejné bezpečnosti. Tuto možnost lze vztáhnout jak na policii, tak i na její příslušníky, protože zajišťování veřejné bezpečnosti je jedním ze základních úkolů policie, pro který je vůbec zřizována. Navíc čl. 11 odst. 2 upravující záruky shromažďovacího a sdružovacího práva výslovně uvádí možnost omezit tato práva v případě příslušníků ozbrojených sil, policie a státní správy.

V případě Paktu jsou klíčové jeho čl. 18, 19, 21 a 22. Ty zaručují svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, dále svobodu projevu a svobodu shromažďovací a sdružovací. Stejně jako v případě výše zmíněné evropské Úmluvy, také Pakt připouští možnost omezení uvedených práv a svobod v zájmu zajištění veřejné bezpečnosti, přičemž výslovně uvádí možnost omezit zákonem sdružovací právo policistů a vojáků.

Jak je patrné, Listina svým čl. 44 nijak nevybočuje ze základního rámce možností, které jak Úmluva, tak Pakt dávají. Ve vztahu k policistům Listina dává zákonodárci možnost omezit právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost zaručené čl. 26 a právo zakládat politické strany a sdružovat se v nich podle čl. 20 odst. 2. Vedle toho lze omezit jejich petiční právo podle čl. 18, shromažďovací právo podle čl. 19 a právo odborově se sdružovat podle čl. 27, pokud tato práva souvisí s výkonem služby. Navíc čl. 27 odst. 4 Listiny přímo odnímá soudcům, státním zástupcům (prokurátorům) a příslušníkům ozbrojených sil a bezpečnostních sborů, tedy i policistům, právo na stávkou.

Důležité však je, že čl. 44 Listiny připouští pouze omezení vyjmenovaných práv, nikoliv jejich odnětí, jak činí zmíněné ustanovení čl. 27 odst. 4 Listiny v případě práva na stávkou. Jinými slovy, práv taxativně uvedených v čl. 44 Listiny nelze příslušníky vyjmenovaných profesí zbavit zcela. V této souvislosti můžeme vidět speciální paralelu k čl. 4 odst. 4 Listiny, který stanoví, že omezení základních práv a svobod musí být respektovány jejich podstata a smysl. Jinými slovy, omezení práv a svobod policistů podle čl. 44 Listiny nesmí mít podobu zbavení vyjmenovaných práv. Ve vztahu k právu petičnímu, shromažďovacímu a právu odborově se sdružovat navíc omezení musí směřovat k eliminování kolize výkonu uvedených práv s výkonem služby.

Jako dílčí závěr se nabízí, že Listina připouští omezení výše uvedených práv policistů, ale nikoliv jejich úplnou eliminaci. Také by omezení práv mělo mít v obdobných případech obdobný charakter.

Realizace omezení politických práv a svobod policistů v České republice na zákonné úrovni

Pro popisovanou problematiku jsou klíčové dva zákony. Jednak je jím o zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, v platném znění (dále jen „zákon o policii“), jednak zákon č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, v platném znění (dále jen „služební zákon“).

V případě zákona o policii je na místě hovořit spíše o doplňkové využitelnosti, protože na rozdíl od služebního zákona se k dané problematice vyjadřuje spíše obecně. Činí tak ve svém § 2 popisujícím základní úkoly policie. Těmi zákon rozumí službu veřejnosti spočívající mj. v ochraně bezpečnosti osob a majetku a veřejného pořádku. Velmi důležité je konstatování, že úkolem policie je sloužit veřejnosti v jejím celku, bez rozlišování jednotlivých osob či skupin osob podle různých charakteristik. Zde můžeme spatřovat uplatňování zásady lidské rovnosti, jak s ní počítá mj. čl. 1 Listiny. Také popis úkolů policie nijak nerozlišuje mezi osobami při zajišťování jejich bezpečnosti, případně bezpečnosti jejich nebo jiného majetku, a totéž platí při zajišťování veřejného pořádku. Shrnuto, z ustanovení § 2 zákona o policii vyplývá, že policie, a samozřejmě i její příslušníci, musí při plnění svých úkolů postupovat nestranně, bez jakéhokoliv zaujetí.

Splnění tohoto požadavku se musí podřídít i jednotliví příslušníci policie, protože policie samotná existuje pouze díky nim. A co je důležité, policista pro své okolí a širší veřejnost zůstává policistou i mimo přímý výkon služby. Z povahy věci tedy plyne, že okolí policisty do jisté míry může znát osobní postoje projevované mimo službu a na jejich základě si může dělat obrázek o celé policii. To je důvod, proč po policistech je vyžadována zdrženlivost i v některých oblastech soukromého života.

Konkrétnější je v popisovaných záležitostech služební zákon. Konkrétně jeho část třetí, tvořená ustanoveními § 45 – 48. K politickým právům policisty a jejich omezení se vztahují zejména následující ustanovení. Ustanovení § 45 odst. 1 písm. b) v té části, která hovoří o zdržení se jednání, které by mohlo ohrozit důvěru v nestranný výkon služby v případě, kdy by došlo ke střetu osobního zájmu policisty a zájmu služby. Zde je v obecné rovině zřejmá obsahová souvislost s výše zmíněným ustanovením § 2 zákona o policii. Velmi výrazně je požadavek na nestrannost výkonu služby vyjádřen ustanovením § 45 odst. 1 písm. g) služebního zákona, který nařizuje vykonávat službu tak, aby nebyla ovlivňována politickým, náboženským anebo jiným přesvědčením příslušníka. Pod jiné přesvědčení lze zahrnout například postoje vycházející z představě o nerovnosti lidí různých ras, etnik, ale případně i pohlaví apod.

Výslovně k omezení ústavně garantovaných práv a svobod se vyjadřuje ustanovení § 47 služebního zákona. Ten zakazuje členství příslušníků bezpečnostních sborů v politických stranách, jakož i výkon činnosti ve prospěch politické strany. Z druhé strany ale stanoví, že volební právo příslušníků bezpečnostních sborů, tedy i policistů, není dotčeno.

Vzhledem k tomu, že zákon nerozlišuje v rámci volebního práva, znamená to, že zachováno je nejenom aktivní volební právo, tedy právo volit, ale také právo pasivní neboli právo kandidovat a být volen. Z tohoto ustanovení, jak bude ukázáno dále, vyplývají různé možné závěry, z nichž některé mohou vést k paradoxním důsledkům.

Pro úplnost dodejme, že ustanovení § 47 výslovně zakazuje členství v odborových organizacích příslušníkům zpravodajských služeb. Možnost omezit toto právo policistům, s čímž počítá Listina, tedy zákonodárce nevyužil. Ustanovení § 48 služebního zákona příslušníkům všech bezpečnostních sborů omezuje ústavně garantované právo na podnikání a výkon jiné hospodářské činnosti.

Pokud se jedná o ustanovení čl. 44 Listiny, stojí za povšimnutí, že zákonodárce vůbec nevyužil možnost omezit příslušníkům bezpečnostních sborů právo petiční a shromažďovací. Naproti tomu zákonodárce omezil jejich právo účastnit se politické soutěže ve smyslu čl. 5 Ústavy, k čemuž patří mj. využívání svobody projevu podle čl. 17 Listiny. Potenciálně do budoucna může být otevřená otázka svobodného projevu náboženství ve smyslu čl. 16 Listiny příslušníkem bezpečnostních sborů, zejména policistou.

Z hlediska osobního politického, sociálního, náboženského nebo jinak založeného smýšlení policisty jsou klíčová ustanovení § 45 odst. 1 písm. b) a g) služebního zákona a vedle nich § 47 téhož zákona.

Prvá dvě citovaná ustanovení služebního zákona jsou zajímavá tím, jak stupňují šíři nároků na zdrženlivost policisty při projevování vlastního přesvědčení. Ustanovení § 45 odst. 1 písm. g) služebního zákona je vlastně nejmírnější. Po policistovi vyžaduje nezaujatý a nestranný výkon služby, v mezích zákonů a dalších právních předpisů. Vidíme také souvislost s ustanovením § 2 zákona o policii. Policistu toto ustanovení neomezuje v zásadě nijak zvlášť odchylně, než je tomu u jiných povolání.

Odlíšný je případ ustanovení § 45 odst. 1 písm. b) služebního zákona. Toto ustanovení má širší dopad, protože se neomezuje pouze na výkon služby, ale vyžaduje zdrženlivost na straně policisty i mimo službu. Jeho účelem je zabránit střetu zájmu služby s osobními zájmy policisty. Lze si představit, že v některých hraničních případech by se mohlo jednat o osobní zájem policisty spadající do oblasti např. jím preferované politické strany nebo náboženské společnosti případně spolku. I zde je patrná úzká souvislost se zájmem na nezaujatém výkonu služby.

Největší zásah do oblasti politických práv znamená ustanovení § 47 odst. 1 služebního zákona, které policistovi zakazuje dvě věci. Jednak členství v politické straně či hnutí (dále souhrnně jen „politická strana“), jednak výkon činnosti v jejich prospěch. A to aniž by bylo blíže specifikováno, co se činností ve prospěch politické strany rozumí. Zde může dojít nejspíše ke kolizi v oblasti politických práv policisty.

Situaci, jak bude ukázáno dále, navíc komplikuje konec citovaného ustanovení, které zachovává aktivní i pasivní právo policisty. Jinými slovy, zákon v citovaném ustanovení připouští dvě výjimky ze zákazu činnosti ve prospěch politických stran. Jednak se jedná o samozřejmě možnost politickou stranu volit. Z povahy věci už hlas pro politickou stranu ve volbách znamená činnost v její prospěch. Protože Listina odejmutí volebního práva policistům ani dalším osobám s pracovněprávním či služebním vztahem ke státu volební právo neumožňuje odebrat, musel zákonodárce učinit tuto výslovnou výjimku.

Z téhož důvodu musel zákonodárce zachovat také pasivní volební právo. Zde se už otevírá prostor pro zajímavé otázky. Sice si teoreticky lze představit pouze „kandidování“, tedy jakési pasivní ucházení se o zvolení v podobě zápisu na kandidátní listinu bez další aktivity ze strany kandidáta, ale v praxi každý kandidát se více nebo méně podílí také na předvolební kampani své politické strany. Ať už v otevřené podobě, např. vystupováním na předvolebních setkáních s potenciálními voliči nebo pomocí s přípravou těchto setkání, anebo v podobě méně viditelné spočívající např. ve spolupráci na přípravě volebního programu nebo na schůzích, kde je předvolební kampaň organizována. Zákonodárce by se tedy mohl pokusit formálně oddělit obě části pasivního volebního práva, ale takový pokus by byl patrně odsouzen k nezdaru. Lze ostatně pochybovat o jeho racionalitě i z teoretického hlediska.

Nicméně zachování pasivního volebního práva s připuštěním obvyklých předvolebních aktivit kandidátů, zde kandidujícího policisty, má jeden zásadní důsledek. Zatímco nekandidující policista s žádnou politickou stranou spolupracovat nesmí, kandidující policista tak činit může. A zde se nabízí otázka, zda se jedná o řešení, které je zdůvodnitelné. Navíc je také nutno zmínit, že zákaz vyvíjení činnosti ve prospěch politické strany může kolidovat také s ústavně zaručenou svobodou projevu, která je garantována i policistům.

Případ pplk. Jana Šmída a jeho vliv na řešení problematiky politické činnosti policistů

Podle dostupných informací v České republice došlo zatím k jedinému případu propuštění ze služebního poměru z důvodu činnosti policisty ve prospěch politické strany. Stalo se tak v roce 2020, kdy byl ze služebního poměru propuštěn pplk. mgr. Jan Šmíd, vyšetřovatel NCOZ. Podstata jeho případu spočívala v tom, že úzce spolupracoval s politickou stranou Piráti.¹⁵⁰ Spolupráce začala v únoru 2018, kdy J. Šmíd podle dostupných informací poprvé kontaktoval krajskou koordinátorku Pirátů a projevil zájem o spolupráci s touto politickou stranou. V dubnu téhož roku J. Šmíd projevil zájem kandidovat do děčínského městského zastupitelstva jako nezávislý kandidát na kandidátní listině Pirátů. V průběhu volební kampaně J. Šmíd vystupoval aktivně a ve volebních materiálech se výslovně prezentoval jako důstojník NCOZ. Vedle toho spravoval facebookové stránky děčínské pobočky Pirátů a příspěvky z této stránky sdílel na svém osobním profilu. Volební kampaň také pomáhal organizovat. Po svém zvolení do děčínského zastupitelstva s Piráty dále spolupracoval a na podporu své politické činnosti od této politické strany dostal 25 000 Kč, které mohl využít např. na zaplacení expertních stanovisek. Tyto peníze J. Šmíd, jak později konstatoval soud, nijak nevyužil. V daném období J. Šmíd také vystupoval uvnitř politické strany jako externí poradce v bezpečnostních otázkách a v dubnu 2019 jako se host zúčastnil a vystoupil na jednání pirátské pracovní skupiny pro bezpečnost. V důsledku těchto aktivit došlo dne 5. června 2019 k zahájení řízení o propuštění ze služebního poměru a ke dni 14. ledna 2020 byl J. Šmíd ze služebního poměru propuštěn. Odvolání J. Šmída bylo ze strany náměstka policejního prezidenta dne 28. dubna 2020 zamítnuto a propuštění ze služebního poměru potvrzeno. J. Šmíd se obrátil na správní soud, který však rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 3. prosince 2020, spis. zn. 11 Ad 8/2020 zákonnost postupu o propuštění J. Šmída ze služebního poměru potvrdil. V současné době se Nejvyšší správní soud zabývá kasační stížností J. Šmída podané proti uvedenému rozsudku.

Z uvedeného rozsudku plyne řada obecných závěrů významných pro řešení otázek střetu politických práv policistů se zájmy služby. Užitečné, i když nikoliv překvapivé, je potvrzení soudu ohledně možnosti zákonodárce zcela odebrat policistům právo zakládat politické strany a sdružovat se v nich. Jak již bylo výše uvedeno, je taková možnost s ohledem na výslovnost znění čl. 44 Listiny zjevná. Uvedený rozsudek ale přináší také řadu závěrů užitečných pro interpretaci a aplikaci výše citovaných ustanovení služebního zákona.

V první řadě soud konstatoval, že pokud se jedná o zákaz činnosti policisty ve prospěch politické strany ve smyslu ustanovení § 47 odst. 1 služebního zákona, jedná se o ustanovení speciální ve vztahu k ustanovení § 45 odst. 1 písm. b) a g) služebního zákona. Jinými slovy, v tomto případě není podstatné, zda činnost ve prospěch politické strany vedla k porušení nebo ohrožení nestranného výkonu služby, či nikoliv. A to s ohledem na striktnost ustanovení § 47 odst. 1 služebního zákona, který na rozdíl např. od následujícího ustanovení § 48 nedává možnost posuzovat okolnosti a zákaz činnosti staví jako absolutní. Soud také poukázal na znění § 42 odst. 1 písm. f), podle něhož musí dojít k propuštění policisty v případě, že je porušen zákaz podle ustanovení § 47 odst. 1 služebního zákona.

Významné je také vyjádření soudu ohledně toho, co lze a co nelze považovat za činnost ve prospěch politické strany ve smyslu ustanovení § 47 odst. 1 služebního zákona. Soud v první řadě potvrdil, že policista může ve volbách kandidovat, i na kandidátní listině některé politické strany, ale v první řadě nesmí být s ohledem na ustanovení § 47 odst. 1 služebního zákona jejím členem. Pokud se jedná o samotný výkon mandátu člena obecního zastupitelstva, ten sám o sobě v rozporu se služebním zákonem není. Naopak, ustanovení § 68 odst. 3 služebního zákona přímo počítá s tím, že policistovi bude poskytnuto služební volno s poskytnutím služebního příjmu za účelem účasti na jednání zastupitelstva obce. Jak soud konstatuje dále, je však nutno,

¹⁵⁰ Více informací o případě je dostupných on-line např. zde: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/smid-pirati-rozsudek/r~ef231d9854af11ebb408ac1f6b220ee8/> [cit. 17. 5. 2021]

aby takto zvolený policista mandát vykonával nezávisle a dodržoval pro něj omezení vyplývající z již zmíněných ustanovení služebního zákona.

Podle soudu je přípustné, aby kandidující policista vyjádřil slovní podporu dané politické straně, na jejíž kandidátní listině je uveden. Za nepřípustné však soud považuje činnost v orgánech politické strany, organizaci jejích veřejných vystoupení, vybírání finančních příspěvků pro politickou stranu apod. Stejně tak za rozporné se zákonem soud označil spravování facebookových stránek politické strany a zveřejňování tam vlastních příspěvků.

Přijetí příspěvku od politické strany určeného např. k zaplacení expertních stanovisek soud samo o sobě za rozporné se zákonem neoznačil. Klíčové i v této záležitosti by zřejmě byly širší okolnosti. Pokud by příjemce příspěvek získal za podmínek, které by nezpochybňovaly jeho nezávislost, tedy příspěvek by byl využit nezávisle, patrně by ke kolizi s ustanovením § 47 odst. 1 služebního zákona nedošlo. V tomto případě ale soud vzal v potaz široké okolnosti případu a dal zapravdu žalovanému, tedy policejnímu prezidiu, které konstatovalo, že kdyby žalobce nebyl pro Piráty s ohledem na jeho předvolební aktivity prospěšný, patrně by mu příspěvek neposkytli.

Nutnost širokého posouzení všech souvisejících okolností soud zdůraznil také ve vztahu k vyjádření J. Šmída na jednání děčínského městského zastupitelstva, kde použil označení „my Piráti“. Samotné použití tohoto výrazu by podle soudu neznamenal porušení § 47 odst. 1 služebního zákona, kdyby však nebylo dalších předvolebních i následných aktivit žalobce, které ukazovaly na jeho úzkou vazbu na Piráty.

Shrneme-li, uvedený rozsudek může posloužit jako východisko pro řešení celé řady situací, kdy dochází ke kolizi politických práv policistů na jedné straně s požadavkem na nestranný výkon služby na straně druhé. Současně ale rozsudek ukazuje na celou řadu nejasností, případně dokonce kontroverzí, k nimž současná podoba služebního zákona může vést.

Pokud se jedná o nejasnosti, patří mezi ně nutnost soudem zmíněného širokého posuzování všech okolností každého případu. Týká se to například okolností přiznání finanční podpory zvolenému policistovi politickou stranou, možnosti vystupovat s odvoláním na danou politickou stranu, ať už slovním vyjádřením nebo nošením odznaku, ale také samotné komunikace policisty se členy politické strany a okolností, za kterých k takové vzájemné komunikaci a styku dochází.

Z uvedeného je patrné, že rozsudek sice určité otázky vyřešil, ale nikoliv natolik, abychom mohli hovořit o jakékoliv právní jistotě. A to nejenom na straně policisty, i když o něho půjde především, ale ani na straně jeho nadřízených. Zmínka o nutnosti posuzovat případ s ohledem na široké okolnosti a vzájemné souvislosti znamená značnou právní relativizaci a nejistotu.

Rozsudek také dosti výrazně naznačil jednu zásadní dělicí linii, která policisty staví při výkonu jejich politických práv do značně nerovného postavení. Zatímco kandidující policista při uplatňování svých politických práv, například svobody projevu ve veřejném prostoru chráněn za určitých okolností je, v případě nekandidujícího policisty by obdobný projev uvedené ochraně patrně nepodléhal. Dostáváme se k tomu, že v případě policistů je rozlišován politický projev chráněný jako součást kandidatury na veřejnou funkci a politický projev samotný, který chráněn být nemusí. Tato situace rozhodně není ideální. Obdobné může nastat také v případě dalších politických práv, například práva petičního nebo shromažďovacího. Jejich výkon služební zákon výslovně neomezuje, ačkoliv Listina takovou možnost zákonodárci dává, nicméně jejich výkon v určitých situacích může být posouzen jako rozporný s ustanoveními § 45 odst. 1 písm. b) a g) a § 47 odst. 1 služebního zákona. Tato nejistota není výhodná ani pro policisty, ani pro jejich nadřízené.

Stanovisko OBP MV ČR k problematice politické činnosti příslušníků bezpečnostních sborů

Ještě v průběhu řízení o propuštění J. Šmída ze služebního poměru bylo k problematice politické činnosti příslušníků bezpečnostních sborů vypracováno OBP MV ČR odborné stanovisko (dále jen „stanovisko“). Je označeno č. j. MV-107263-6/OBP-2019 a není datováno, nicméně je označeno elektronickým podpisem ze dne 25. října 2019.¹⁵¹ Je tedy vhodné zdůraznit, že toto stanovisko bylo vypracováno více než rok před citovaným soudním rozhodnutím.

Ze stanoviska vyplývají následující závěry. Připuštna je výslovně možnost policisty kandidovat ve volbách všeho druhu, a to i na kandidátní listině některé z politických stran. Vyloučeno je členství v politické straně. Stanovisko připouští vystupování kandidujícího policisty v rámci volební kampaně, vyjadřování se ve prospěch politické strany, která ho nominovala, i hodnocení aktuální situace, včetně hodnocení svých politických podporovatelů, ale i konkurentů. Stanovisko se odmítá vyjádřit k tomu, jak by kampaň měla konkrétně vypadat, ale má za to, že vystupování kandidujícího policisty by mělo být spíše zdrženlivé. Protože i tehdy, když kandiduje, je vázán ustanoveními služebního zákona požadujícími zachování pravidel chránících nestranný výkon služby. Za zcela nevhodnou by byla považována kampaň stavící primárně na příslušnosti k policii a výslovně například vystupování ve služebním stejnokroji.

Co je však důležité a co rozsudek v zásadě pouze naznačoval, a stanovisko vyjadřuje výslovně, podobná aktivita nekandidujícího policisty by byla považována za činnost ve prospěch politické strany, a tedy rozpornou s ustanovením § 47 odst. 1 služebního zákona.

Stanovisko dále zdůrazňuje, že výkon mandátu jednoznačně nelze považovat za výkon činnosti ve prospěch politické strany. Nicméně i v tomto případě je vyžadována zdrženlivost policisty a nepochybně nezávislost výkonu mandátu na nominující politické straně. Zcela nepřijatelné by bylo, stejně jako ve volební kampani, zneužití informací, které se policista dozvěděl v rámci výkonu služby.

Pokud se jedná o účast policisty na jednání orgánů politické strany, nebo přípravě či připomínkování legislativních, koncepčních, metodických a jiných obdobných návrhů, stanovisko rozlišuje kandidujícího či zvoleného policistu, a policistu, který se volební soutěže nezúčastnil. Zatímco u prvního stanovisko uvedenou činnost připouští, u druhého jí zakazuje.

Závěrem k obsahu stanoviska je vhodné zmínit, že řeší také aktivity policistů eventuálně vykonávané pro politickou stranu, ale nemající politický charakter. Například tím jsou míněny úklidové, stavební a obdobné práce. Ty stanovisko neřadí mezi činnosti vykonávané ve prospěch politické strany ve smyslu ustanovení § 47 odst. 1 služebního zákona. Nejvýše by mohlo podle stanoviska v závislosti na okolnostech dojít ke kolizi s ustanovením § 48 služebního zákona.

Podobně jako v případě citovaného rozsudku, i v případě stanoviska OBP MV ČR lze spatřovat některé závěry, které lze považovat za sporné. Část z nich se překrývá. Mezi ně patří například některé důsledky rozlišování právního režimu jednání policisty v politické oblasti v závislosti na tom, zda kandiduje nebo byl zvolen ve volbách, anebo nikoliv.

Stanovisko se oproti rozsudku navíc vyjadřuje k otázce nepolitických aktivit ve prospěch politické strany a účasti zvoleného policisty na přípravě různých podkladových materiálů uvnitř politické strany. V této záležitosti je rozsudek, zdá se, striktnější.

Oba tyto závěry stanoviska považují za vysoce sporné. Například zmíněné stavební či úklidové nebo jiné obdobné práce odvedené ve prospěch politické strany, zejména stane-li se tak bez nároku na odměnu, jsou zcela srovnatelné s jinými aktivitami ve prospěch politické

¹⁵¹ O jeho časovém zařazení ještě před rozhodnutí soudu svědčí také zprávy sdělovacích prostředků, dostupné např. zde: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/prvni-politicky-manual-propolicisty/r~f1e54572fca611e984260cc47ab5f122/> [cit. 17. 5. 2021]

strany, které přitom stanovisko nekandidujícímu policistovi zakazuje. Taková aktivita přitom jasně ukazuje na vztah policisty k politické straně. Je nutno pamatovat na to, že podpora politických stran nabývá různých podob a nestojí jen na politickém vystupování nebo přípravě podkladových materiálů. Nicméně pro policisty je takový postoj výhodný, protože rozšiřuje prostor pro uplatnění jeho politických preferencí.

Pokud se jedná o postoj stanoviska k podílu zvoleného policisty na přípravě různých materiálů uvnitř politické strany, považují jej za formulačně až příliš vstřícný. Mám za to, že by stanovisko, pokud jinak stojí přísně na ochraně zájmů nestranného výkonu služby, mělo rozlišit například programové dokumenty od materiálu zařazených na jednání zastupitelstva nebo jiného voleného orgánu. Zatímco příprava programových dokumentů znamená vazbu na politickou stranu, vyjadřování se k podkladům jednání voleného orgánu je možné i bez takové vazby. Opět však platí to, že tento benevolentní postoj je výhodný pro uplatnění politických a dalších ústavně garantovaných práv policistů.

Jak je z uvedeného patrné, ani toto stanovisko není zcela nesporné, i když je oproti citovanému rozsudku konkrétnější.

Závěr

Je zřejmé, že problematika hledání rovnováhy mezi veřejným vystupováním policistů a uplatňování jejich ústavně zaručených, zejména politických práv na straně jedné, a zájmem na zajištění nestranného výkonu služby na straně druhé, je složitá. Složitost vyplývá ze samé podstaty dvou základních principů, které se v této záležitosti střetávají. Jedním z nich je princip svobody jednotlivce, druhým princip hierarchické organizace policejního sboru, kde se jednotlivec podřizuje vyššímu zájmu. V těchto podmínkách nelze nikdy nalézt řešení, které bude zcela nesporné.

Velmi otevřeně řečeno, základní problém spočívá v liberálnosti dnešních společenských poměrů, které v zásadě nedovolují ani policisty či vojáky zbavit některých politických práv a v jiných je citelně omezit, jako tomu bylo v minulosti. Právní řešení uplatňovaná před 2. světovou válkou dnes nejsou přijatelná.

Jestliže je dnes policistům zachováno volební právo, je nutno počítat s tím, že někteří budou usilovat o volené funkce a budou se vyjadřovat k politickým otázkám. Protože kandidatura bez politické kampaně není možná, a stejně tak není možný výkon mandátu bez vyjádření názoru, byť i jen ve formě hlasování. Praxe však po politikovi vyžaduje daleko více.

Při vědomí toho, že zájem na zachování nestrannosti výkonu policejní služby je mimořádně významný a legitimuje omezení politických práv a svobod policistů, považují za problematické ostré rozdělení policistů na kandidující a nekandidující. Důsledkem je, že první jsou s respektem k požadavku zdrženlivosti vybaveni politickými právy, kdežto druzí jsou podstatně omezení, respektive vystaveni významnému riziku případného postihu. Za problematické z hlediska odborného považují také stanovisko umožňující zvolenému policistovi podílet se na přípravě celé řady podkladových materiálů spolu s politickou stranou. Zde by bylo na místě omezit tuto možnost pouze na konzultace týkající se materiálů zařazených na program jednání daného voleného orgánu. Vzhledem k tomu, že jak citovaný rozsudek, tak stanovisko v zásadě směřují k ochraně nestranného výkonu služby, mám za to, že neplacená fyzická práce odvedená ve prospěch politické strany by měla být považována za činnost v její prospěch.

Do budoucna by navíc zvažování zasluhovaly také otázky výkonu shromažďovacího a petičního práva, a projevů víry ze strany policistů, případně příslušníků dalších bezpečnostních sborů.

Literatura

HORÁK, J. První politický manuál pro policisty: Když budou stranám radit, dostanou vyhazov. *Aktuálně.CZ*. Dostupné online: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/prvni-politicky-manual-pro-policisty/r~f1e54572fca611e984260cc47ab5f122/>

HORÁK, J. Co zlomilo vaz detektivovi z NCOZ: Od Pirátů dostal 25 000, spravoval jim i Facebook. *Aktuálně.CZ*. Dostupné online: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/smid-pirati-rozsudek/r~ef231d9854af11ebb408ac1f6b220ee8/>

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. prosince 2020, spis. zn. 11 Ad 8/2020

Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra České republiky - č. j. MV-107263-6/OBP-2019

Zákon č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, v platném znění

Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky v platném znění

Key words: *police; policeman; political rights and freedoms; limitations; Czech Republic*

Summary

The performance of the police profession is in many ways specific. The society establishes the police to get a service in the form of impartial law enforcement. For this reason, it is considered as acceptable to restrict a number of rights and freedoms of the policemen. Particular attention is paid to the question of finding a complex balance between the requirement and the need of impartial performance of the police and policemen, on the one hand, and the preservation in particular of the political rights and freedoms of policemen, on the other. The paper is devoted to this topic with regard to legislation in the Czech Republic.

*Doc. JUDr. Jan Kudrna, Ph.D.
Policejní akademie České republiky v Praze
Fakulta bezpečnostního managementu
Katedra veřejného práva
j.kudrna@polac.cz*

Profylaktická policajná verejno-poriadková metóda pôsobenia staršieho referenta pre prácu v komunitách v procese predchádzania a riešenia policajne relevantných udalostí v rómskych osadách¹⁵²

Anotácia: Vedecká štúdia je zameraná na profylaktickú policajnú verejno-poriadkovú metódu pôsobenia staršieho referenta pre prácu v komunitách v procese predchádzania a riešenia policajne relevantných udalostí v rómskych osadách. Autor charakterizuje rómsku komunitu v podmienkach Slovenskej republiky a základný útvar služby poriadkovej polície, na ktorom je systemizovaná funkcia staršieho referenta pre prácu v komunitách.

Kľúčové slová: rómska komunita, rómske osady, starší referent pre prácu v komunitách, profylaktická metóda policajnej verejno-poriadkovej činnosti

Úvod

V tejto vedeckej štúdii svoju pozornosť zameriam na rómsku komunitu, špecifickejšie na rómske osady, ktorá v našich podmienkach patrí medzi minoritu a svojim počtom členov patrí medzi najväčšiu komunitu v Slovenskej republike a taktiež poukážeme na problémy, ktoré rezonujú v spojení s rómskou komunitou, ako sú napríklad kriminalita, narušovanie verejného poriadku a protiprávne správanie a iné. Následne autor charakterizuje vybraný útvar služby poriadkovej polície do pôsobnosti, ktorého spadá riešenie rómskej problematiky, tým je obvodné oddelenie Policajného zboru, v pôsobnosti ktorého vykonáva svoju činnosť starší referent pre prácu v komunitách. Ďalšia časť je venovaná profylaktickej policajnej verejno-poriadkovej metóde a jej pôsobeniu prostredníctvom vybraného útvaru služby poriadkovej polície. Profylaktická metóda policajnej verejno-poriadkovej činnosti je metóda, v ktorej škodlivý následok už bezprostredne hrozí, ale ešte nenastal a včasným vykonaním služobného zákroku ani nemusí nastať, typickým predstaviteľom tejto metódy je policajná výzva v mene zákona, kde policajt osobu vyzve, aby v mene zákona upustila od protiprávneho konania inak proti nej budú použité donucovacie prostriedky a tu je možné vidieť, že následok už bezprostredne hrozil, ale ak policajt použil výzvu a bola uposlúchnutá, tak nenastal. Cieľom vedeckej štúdie je definovať profylaktickú metódu policajnej verejno-poriadkovej činnosti a rozsah jej upotrebenia v procese eliminácie vzniku policajne relevantných udalostí v rómskych osadách a vymedziť jej pôsobnosť v procese eliminácie policajne relevantných udalostí v rómskych osadách. Prínosom vedeckej štúdie bude poukázať na spôsobilosť staršieho referenta pre prácu v komunitách ako účelnou a efektívnou realizáciou profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti dokáže predchádzať a zamedzovať vzniku problémov v rómskych osadách a taktiež porovnanie názorov odborníkov na danú problematiku, ich pohľad a nové návrhy a odporúčania na možné zlepšenie pre aplikačnú prax. Predpokladáme, že empirický výskum vykonávaný prezenčnou formou na základných útvaroch služby poriadkovej polície formou riadeného rozhovoru s odborníkmi na danú problematiku, umožní identifikovať niektoré problémy v oblasti predchádzania a riešenia rómskej problematiky a preukáže opodstatnenosť činnosti staršieho referenta pre prácu v komunitách na úseku ochrany verejného poriadku, pretože mnoho policajných činností v policajnej praxi je natoľko komplikovaných, že môžu byť zvládnuté len vysoko racionálnymi metódami, systémami, prostriedkami, postupmi a operáciami, ktoré sa opierajú o vedecké poznanie. Táto vedecká štúdia vznikla s podporou agentúry na podporu výskumu a vývoja a je vstupom

¹⁵² Táto vedecká štúdia vznikla s podporou agentúry na podporu výskumu a vývoja a je vstupom projektu č. APVV-17-0217 Služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru a aplikácia zásady primeranosti z trestnoprávneho a administratívno-právneho hľadiska.

projektu č. APVV-17-0217 Služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru a aplikácia zásady primeranosti z trestnoprávneho a administratívno-právneho hľadiska.

Rómska komunita

Medzi ľuďmi vznikajú rôzne spoločenstvá, ktoré majú svoje špecifiká odlišujúcimi sa od iných skupín, čím sa stávajú podľa miesta usídlenia sa členmi určitého štátu. Na základe vzniku rôznych spoločenstiev vznikajú v štáte minority, ktoré sa začleňujú do spoločenstva majority. V každej civilizovanej spoločnosti vznikajú minority, ktoré sú odlišné od majority a nutnosťou je začlenenie, spolunažívanie a akceptovanie sa navzájom. Výnimkou v danom rebríčku nie je ani rómska komunita, ktorá sa nachádza aj v Slovenskej republike, kde je úlohou štátu riešenie danej problematiky.

Spoločenstvá, ktoré vznikajú sa odlišujú svojimi špecifikami, ale odlišnosti ich zároveň spájajú, čím vytvárajú vlastné komunity. Každá komunita sa nachádza vo svojom vyčlenenom území, kde vykonáva každodenné aktivity a uspokojujú vlastné sociálne potreby, čím získavajú štatút komunity.¹⁵³

Schopnosť spoločnosti vytvoriť pre jednotlivcov alebo menšiny podmienky pre participáciu na ekonomickom, spoločenskom, politickom a sociálnom živote je sociálna inklúzia, pričom jej podstatou je začlenenie minorít do spoločensky akceptovateľnej hranice, čo je v mnohých prípadoch ťažšie vzhľadom na odlišnosti komunit, prípadne jednotlivcov. Medzi základné pojmy európskej integrácie je sociálna súdržnosť, pričom sa jedná o schopnosť spoločnosti znižovať priepastné rozdiely medzi ľuďmi, ktoré vytvárajú príliš veľké majetkové a príjmové rozdiely, avšak netreba zabúdať na základné ľudské práva. Vzhľadom k danej problematike hovoríme aj o spoločenskej integrácii, teda ide o snahu začleňovania sociálne a zdravotne znevýhodnených jedincov do spoločnosti, ale je to proces náročný a zložitý v každej oblasti každodenného života. Pri danej problematike je dôležitým medzníkom sociálna práca, ktorej cieľom je napomáhať pri riešení problémov jednotlivcov, ale i rodín, kde vznikla aj terénna sociálna práca, ktorá sa poskytuje priamo v prirodzenom prostredí.¹⁵⁴

V stratégii sú uvedené princípy solidarity, zákonnosti, partnerstva, komplexnosti, koncepcnosti, systémového prístupu a trvalej udržateľnosti, rešpektovania regionálnych a subetnických charakteristík, rodovej rovnosti, zodpovednosti a predvídateľnosti. Pri využití správnych princípov stratégie prichádza k úspešnosti integrácie komunit aj napriek tomu, že to nie je jednoduchá záležitosť a trvá dlhodobo.¹⁵⁵

V súvislosti s rómskou komunitou sa prijalo za posledných niekoľko rokov mnoho nariadení, opatrení u nás, ale aj na medzinárodných úrovniach, ktorých hlavným cieľom bolo začlenenie minoritných skupín do majoritnej spoločnosti, aby neboli sociálne vylučovaní. Rómovia žijú v súčasnosti vo všetkých krajinách Európy, pričom väčšina z nich trpí vážnymi sociálnymi problémami, ako napríklad nezamestnanosť, bývanie, ale aj zdravotné podmienky, v ktorých sa nachádzajú a to je jeden z dôvodov, prečo sú medzi obyvateľmi majoritnej spoločnosti vnímaní negatívne, čo pramení z predsudkov, ale aj zo skúsenosti s danou skupinou. Napriek mnohým snahám v krajinách, či už z oblasti politickej, spoločenskej i ekonomickej transformácie, priepasť medzi majoritným a minoritným obyvateľstvom sa iba prehľbuje, pretože rómske etnikum nie je pripravené na mnohé zmeny. Ak chceme riešiť

¹⁵³ HOTAR, V. a kol., 2000. *Výchova a vzdelávanie dospelých*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. s. 24 - 27

¹⁵⁴ VÝCHODISKÁ PRE INTEGRÁCIU MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKYCH KOMUNIT KOŠICKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA: Košický samosprávny kraj, 2016. (online) (cit. 11.12.2020). Dostupné na internete: https://web.vucke.sk/files/socialne_veci/2016/vychodiska-integraciu-mrk-ksk.pdf.

¹⁵⁵ STRATÉGIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY PRE INTEGRÁCIU RÓMOV DO ROKU 2020: Úrad vlády Slovenskej republiky, 2012. (online) (cit. 01.10.2020). Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/files/legislativa/dokumenty-zoznamy-pod/strategia-integracie-romov-do-roku-2020.pdf>

rómsku problematiku globálne, musíme rešpektovať ich osobitosti, ich odlišný historický pôvod, mentalitu i kultúru.¹⁵⁶

Napriek tomu, že dochádza pravidelne na Slovensku k sčítaniu obyvateľstva, bohužiaľ doposiaľ sa nepodarilo získať reálny stav o rómskej populácii, pretože je sčítanie medzi nimi je komplikovanou a náročnou záležitosťou vzhľadom k nepresnostiam ich skupiny. Mnoho Rómov pri sčítaní obyvateľstva sa nehlási k rómskemu etniku, ale k slovenskej národnosti, čím vznikajú mnohé nesúlady a neaktuálne sčítacie údaje. Musíme pripomenúť, že veľká časť Rómov sa neasimilovala, nepocit'ovali potrebu organizovať sa, vytvárať spoločný jazyk, spolky, prežívajú vďaka svojmu spôsobu života a v súčasnosti je Rómom ten, koho tak označia ostatní. Vzhľadom k tomu, že prebehlo u nás niekoľko sčítaní obyvateľstva, podľa oficiálneho posledného z roku 2011 sa uvádza, že k rómskej národnosti sa hlási 105 738 obyvateľov, čo predstavuje 2 % z celkového počtu populácie, avšak podľa Atlasu rómskych komunít z roku 2019 sa odhaduje počet rómskych obyvateľov na Slovensku okolo 440 000.¹⁵⁷

Profylaktická metóda policajnej verejno-poriadkovej činnosti

Metóda profylaktickej policajnej verejno-poriadkovej činnosti je priama aktívna činnosť umiestnená medzi preventívnou a represívnou činnosťou policajnej verejno-poriadkovej činnosti, pretože jej pôsobením navonok môže mať znaky oboch týchto metód. Pod pojmom profylaktická metóda policajnej verejno-poriadkovej činnosti možno rozumieť zámerný, cieľavedomý a uvedomelý spôsob postupu subjektov ochrany verejného poriadku, ktorý je zameraný na ovplyvnenie prvkov bezprostredne hroziaceho nebezpečenstva vyplývajúceho z konkrétnej policajnej situácie, pre zabránenie vzniku nežiaduceho účinku či jeho zminimalizovanie, čiže bude vykonávaná inými aktivitami ako preventívna metóda policajnej verejno-poriadkovej činnosti. Je potrebné sa zamerať na pojem bezprostredné ohrozenie, kde situácia bola podmienená kvalitatívnymi aj časovými rozmermi nebezpečenstva, ktorý sa prejavuje v následku, čiže ide o moment, kedy už nemožno predchádzať danej situácii preventívne ale je potrebné realizovať profylaxie.

Metódy preventívna a profylaktická majú rovnaký cieľ, ktorým je zabránenie nežiadúcemu následku, no k dosiahnutiu tohto cieľa využívajú inú cestu, kde zásadným rozdielom je bezprostredné ohrozenie. V preventívnej metóde policajnej verejno-poriadkovej činnosti policajť, ktorý ju vykonáva nie je v bezprostrednom ohrození, tak pri profylaktickej metóde policajnej verejno-poriadkovej činnosti je už policajť bezprostredne ohrozený, čiže je tu podmienená rozdielna časová súvislosť medzi vykonávanými aktivitami v rámci tej ktorej metódy činnosti a vznikom nežiadúceho následku. Metóda preventívnej policajnej verejno-poriadkovej činnosti sa realizuje v situácii predpokladaného ohrozenia, čiže jej aktivity sú z hľadiska časového vykonávané vo väčšom predstihu pred vznikom nežiadúceho následku než pri realizácii metódy profylaktickej policajnej verejno-poriadkovej činnosti.

Hlavným dôvodom toho je, že sa profylaktická metóda policajnej verejno-poriadkovej činnosti realizuje v situácii bezprostredného ohrozenia, teda v čase, keď vzniknutá situácia bezprostredne hrozí vznikom nežiadúceho následku alebo je veľmi blízko jeho vzniku. Ďalšou rozdielnosťou medzi týmito dvoma metódami je možné vidieť v tom na čo pôsobíme a čo ovplyvňujeme, kde pri metóde preventívnej policajnej verejno-poriadkovej činnosti pôsobením na príčiny a podmienky vzniku nežiadúceho následku, tak pri profylaktickej policajnej metóde verejno-poriadkovej činnosti pôsobením na prvky bezprostredného nebezpečenstva vyplývajúceho z konkrétnej situácie a realizujú sa rozdielnymi realizačnými formami a taktiež majú rozdielny charakter používaných prostriedkov.

¹⁵⁶ DAVIDOVÁ, E. a kol., 2010. Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice. Praha : Triton, 2010. s. 15 - 18

¹⁵⁷ HAJKO, J. 2015. Hod' do mňa kameňom. Spolužitie s Rómami na Slovensku. Bratislava: Slovart, 2015. s. 78 - 80

Charakteristickou črtou profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti je jej realizácia, ktorá sa môže realizovať v trojakej situácii. Prvou situáciou je, ak hrozí nebezpečenstvo bezprostredne vzniku nežiadúceho následku, kde z časového hľadiska sú profylaktické aktivity za merané na zabránenie nežiadúceho následku tesne, čiže bezprostredne, pred jeho vznikom, čiže je možné poznamenať, že majú obranný charakter, čo vyplýva k kvalitatívneho rozmeru bezprostrednej hrozby v konkrétnej situácii. Ďalšou situáciou je ak následok už vzniká, ale ešte nie je dokonaný, tu majú profylaktické aktivity charakter obranno-záchranný, no a ich zmysel je v tom, aby vznikajúci následok nebol dokonaný, čiže väčší, ale zároveň smerujú k jeho minimalizácii. Poslednou situáciou je ak následok už vznikol, teda bol dokonaný, v nej majú profylaktické aktivity záchranný charakter smerujúci k odstráneniu takých javov, čiže dôsledkov, ktoré sú predpokladom vzniku ďalšieho ako aj nového neželaného následku.¹⁵⁸

Obvodné oddelenie

Obvodné oddelenia Policajného zboru sú základnými útvarmi služby poriadkovej polície, no možno konštatovať, že aj hlavnými, dominujúcimi a nosnými útvarmi v rámci celého Policajného zboru a to nie len, čo do počtu systemizovaných funkcií, ale aj preto, lebo prvotne a najčastejšie sa občania obracajú na nich s prosbou o pomoc alebo radu, riešenie akýchkoľvek problémov či policajne relevantných udalostí. Riešia tieto záležitosti najčastejšie práve s policajtmi obvodných oddelení Policajného zboru, bez ohľadu na to či sa dostavia na obvodné oddelenia, alebo policajti po oznámení policajne relevantnej udalosti na operačné stredisko či stálu službu obvodného oddelenia prídu na miesto danej udalosti, či občan podá oznámenie hliadke obvodného oddelenia, ktorá vykonáva hliadkovú službu vo svojom obvode.¹⁵⁹ Na základe prvotného kontaktu občanov s policajtmi obvodných oddelení a ich vzájomnej komunikácie, môžu občania následne posudzovať spôsobilosť, kompetentnosť polície ako celku a formovať svoj názor ohľadne dôveryhodnosti Policajného zboru ako inštitúcie, ktorá slúži občanom. Je nesmierne dôležité ako policajti na obvodných oddeleniach komunikujú s občanmi, ako sa ku nim správajú, vedia si získať ich dôveru a nadviazať s nimi kontakt, aby sa zhostili čo najkvalitnejšie svojho poslania, ktoré majú pri vykonávaní svojich povinností vykonávať.

Policajti obvodných oddelení si musia budovať dôveru občanov, aj na základe osobnej znalosti, kde vo svojom zverenom teritóriu poznajú občanov (primátorov, starostov, ľudí pracujúcich na pošte, v pohostinstvách, baroch, reštauráciách, diskotékach, občanov, ktorí sa často dopúšťajú policajne relevantných udalostí, recidivistou, bitkárov, občanov, ktorí sa často dopúšťajú domáceho násillia a mnoho iných) a taktiež miestnej znalosti, kde vo svojom zverenom teritóriu poznajú dôležité miesta (okresný úrad, obecný úrad, kostol, bary, diskotéky, pohostinstvá, reštaurácie, miesta, kde sa stretávajú osoby, ktoré páchajú trestnú činnosť a mnoho ďalších), z uvedeného vyplýva, že majú podstatný význam pri tvorbe verejnej mienky občanov na Policajný zbor.¹⁶⁰

Typizácia a systemizácia sú veľmi úzko prepojené, pretože aký máme typ obvodného oddelenia od toho sa bude odvíjať aká bude systemizácia na danom obvodnom oddelení, čiže konkrétne zaradenia policajtov do príslušných funkcií. Typizácia predstavuje počet policajtov zaradených na obvodnom oddelení Policajného zboru, pričom na oddelení I. typu je zaradených 56 a viac policajtov, na oddelení II. typu je zaradených 31 až 55 policajtov, na oddelení III.

¹⁵⁸ CULBA, M., KLAČAN, M., 2004. Vybrané problémy verejného poriadku, jeho ochrana a činnosti obvodného oddelenia Policajného zboru. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. s. 109 - 111

¹⁵⁹ LOFFLER, B., ZÁMEK, D., 2017. Aplikácia vybraných subsystémov ochrany osôb a majetku pri eliminácii hromadného narušenia verejného poriadku. 2017. s. 142

¹⁶⁰ KURILOVSKÝ, R., Obvodné oddelenie a jeho pôsobnosť na mieste vzniku policajne relevantnej udalosti, In: Teória a prax vyšetrovania, Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020, s. 75-76

typu je zaradených 16 až 30 policajtov a na policajnej stanici je zaradených 3 až 8 policajtov, no tu sa nejedná o typ oddelenia Policajného zboru, ale o vysunuté pracovisko, ktoré sa zriadi iba tam, kde si to bezpečnostná situácia vyžaduje. Systematizáciu možno popísať ako zaradenie policajtov do príslušných funkcií.¹⁶¹

Formy služobnej činnosti základného útvaru služby poriadkovej polície obvodného oddelenia poznáme:

- stála služba,
- hliadková služba,
- obchôdzková služba,
- hlásna služba,
- administratívne práce,
- ostatná služobná činnosť.¹⁶²

Starší referent pre riadenie referentov

Starší referent pre prácu v komunitách je zaradený na obvodných oddeleniach Policajného zboru, ktoré sú základnými útvarmi služby poriadkovej polície, na 4. platovej triede, kde je plánovaná hodnosť nadporučík. Jeho základné úlohy definuje článok 28 z nariadenia č. 80/2018 o činnosti základných útvarov Policajného zboru, ako napríklad že si má najmä samostatne riadiť a organizovať svoju služobnú činnosť, ktorá sa týka vytvárania, udržiavania, upevňovania a usmerňovania vzájomných vzťahov medzi Policajným zborom a sociálne vylúčenou skupinou, taktiež má vykonávať služobnú činnosť v oblasti prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti cielenú na sociálne vylúčené osoby, čo predstavuje to, že počas výkonu hliadkovej činnosti navštevuje rómske osady, komunikuje s Rómami žijúcimi v týchto osadách, poskytuje im rady ohľadom rôznych žiadostí a poskytuje im informácie zákonoch a všeobecné záväzných právnych predpisoch. Takisto má vykonávať prednáškovú, lektorskú a publikačnú činnosť zameranú na sociálne vylúčené skupiny a právnu osvetu, ktorá má za cieľ zvyšovať právne vedomia u sociálne vylúčených osôb. Ma taktiež spolupracovať s terénnymi sociálnymi pracovníkmi, komunitnými centrami, mimovládnyimi organizáciami, záujmovými združeniami, so zástupcami samosprávy a štátnej správy a inými právnickými osobami a fyzickými osobami a v neposlednom rade s úradom splnomocnenca vlády pre rómske komunity. Ak nemožno výkon služby zabezpečiť referentom stála služba alebo referentom s územnou alebo objektovou zodpovednosťou tak vykonáva stálu službu, hliadkovú službu a taktiež vykonáva obchôdzkovú službu, ktorá je spojená s územnou a objektovou zodpovednosťou v územnej časti obvodu so zvýšenou koncentráciou sociálne vylúčených osôb. V rozsahu prijímania oznámení o priestupkoch a trestných činoch, ktoré súvisia s osobami zo sociálne vylúčených skupín vykonáva administratívne práce.

Na jemu príslušnom krajskom riaditeľstve Policajného zboru sa zúčastňuje pravidelných štvrtročných súčinnostných porád starších referentov pre prácu v komunitách. Plní úlohy ako sú ochrana verejného poriadku, ktorá je nosným pilierom jeho výkonu služobných činností v jemu zverenej komunite, následne bojuje proti trestnej činnosti, dohliada na bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky, odhaľuje, objasňuje, oznamuje a následne prejednáva priestupky, ak je to možné v blokovom konaní, zisťuje ich páchatel'ov, taktiež plní úlohy na úseku dokladov a evidencií, kde pomáha osobám zo sociálne vylúčených skupín vybaviť nové doklady, napríklad pri ich strate alebo odcudzení a v neposlednom rade plní úlohy podľa rozhodnutia riaditeľa obvodného oddelenia Policajného zboru, kde je zaradený. Starší

¹⁶¹ Nariadenie prezidenta Policajného zboru č. 99/2018 o zásadách dislokácie, typizácie a systemizácie základných útvarov Policajného zboru

¹⁶² Nariadenie prezidenta Policajného zboru č. 80/2018 o činnosti základných útvarov služby poriadkovej polície Policajného zboru

referent pre prácu v komunitách plní úlohy v sociálne vylúčenej skupine v rozsahu najmenej 50 % základného fondu času služby, no kde riaditeľ odboru poriadkovej polície okresného riaditeľstva Policajného zboru môže rozhodnúť písomne na návrh riaditeľa v prípade vyhlásenia mimoriadnej udalosti o znížení rozsahu plnenia úloh v sociálne vylúčenej skupine a predmetné rozhodnutie musí obsahovať rozsah základného fondu času služby vyjadrený v percentách, taktiež sa vydáva pre každý kalendárny mesiac samostatne a pre každý základný útvar osobitne.¹⁶³

Služobná činnosť starších referentov pre prácu v komunitách je primárne zameraná na ochranu verejného poriadku, monitorovanie ohrozenia detí a mládeže na školách a v rómskych komunitách, kde by takéto pôsobenie malo prispieť k výraznému poklesu záškoláctva. Mal by sa stretávať so starostami obcí a primátormi miest a riešiť problematiky čistoty v osadách, nelegálnych stavieb, prihlasovania psov a mnoho iných činností, ktoré sú zdanlivo nepodstatné, avšak sú neuveriteľne užitočné z pohľadu celkového fungovania rómskych osád. Starší referenti pre prácu v komunitách pôsobia v rámci preventívnej verejno-poriadkovej činnosti a za účelom riešenia problémov rómskych komunit tak, že vykonávajú prednášky na školách k danej problematike rómskym deťom, vypracovávajú projekty na zlepšenie ochrany verejného poriadku v komunitách a začleňujú rómske deti do prostredia základných škôl, čo je nedocenenou ich služobnou činnosťou pri prevencii záškoláctva, ku ktorému v rómskych komunitách dochádza, ale touto mravenčou a veľmi namáhavou prácou ich starší referenti pre prácu v komunitách častokrát vrátia do školských lavíc a pozitívnym prístupom a vysvetľovaním často naprávajú myslenie rómskych detí, ktoré boli chronickí záškoláci a stávajú sa z nich poctiví študenti, čo vedie v budúcnosti ich lepšiemu sa uplatneniu v živote. V rámci represívnej verejno-poriadkovej činnosti referenti špecialisti pre prácu v komunitách vykonávajú najčastejšie služobné zákroky v rómskej komunite im zverenej, kde majú najlepšiu osobnú a miestnu znalosť daného rómskeho obyvateľstva, taktiež spracovávajú pridelené spisy a administratívu týkajúcu sa ich rómskej komunity, ktorá je na úseku priestupkov, zisťujú trestné činy súvisiace s komunitou a v neposlednom rade kontrolujú osoby v rómskej komunite, aby mali o nich osobnú znalosť a vedeli tak efektívnejšie predchádzať protiprávnemu konaniu z ich strany.

Ďalšou neoceniteľnou činnosťou starších referentov pre prácu v komunitách je osobná znalosť rómskej komunity, ktorá im bola pridelená, ak má rómska komunita vajdu, tak mať na neho kontakt v prípade potreby riešenia služobných činností, ako aj na rómsku hliadku, s ktorou majú mať vybudovaný veľmi dobrý vzťah, pretože väčšinou predmetná hliadka pochádza z danej komunity a má tam osobnú i miestnu znalosť na vysokej úrovni a Rómovia z danej komunity prechovávajú k nim určitý rešpekt, čo má priaznivý vplyv na predchádzanie protiprávneho konania zo strany rómskeho obyvateľstva. Starší referenti pre prácu v komunitách by mali mať poznatky o osobách z rómskeho obyvateľstva, ktoré boli viac krát odsúdené za páchanie trestnej činnosti, ako aj o osobách, ktoré možno zaradiť do skupiny nebezpečný páchatel, ktoré by mali poznať po mene či prezývke a taktiež mať vedomosť o mieste, kde sa zdržiavajú, vytvoriť si medzi nimi, ak je to možné svojich informátorov.¹⁶⁴

Zloženie výberového súboru

Respondenti, ktorí tvorili výberový súbor a boli zapojení do nášho empirického výskumu boli oslovení o zodpovedanie otázok riadeného rozhovoru a boli vytypovaní z konkrétne určenej skupiny expertov, ktorí sa problematike ochrany verejného poriadku,

¹⁶³ Nariadenie prezidenta Policajného zboru č. 80/2018 o činnosti základných útvarov služby poriadkovej polície Policajného zboru

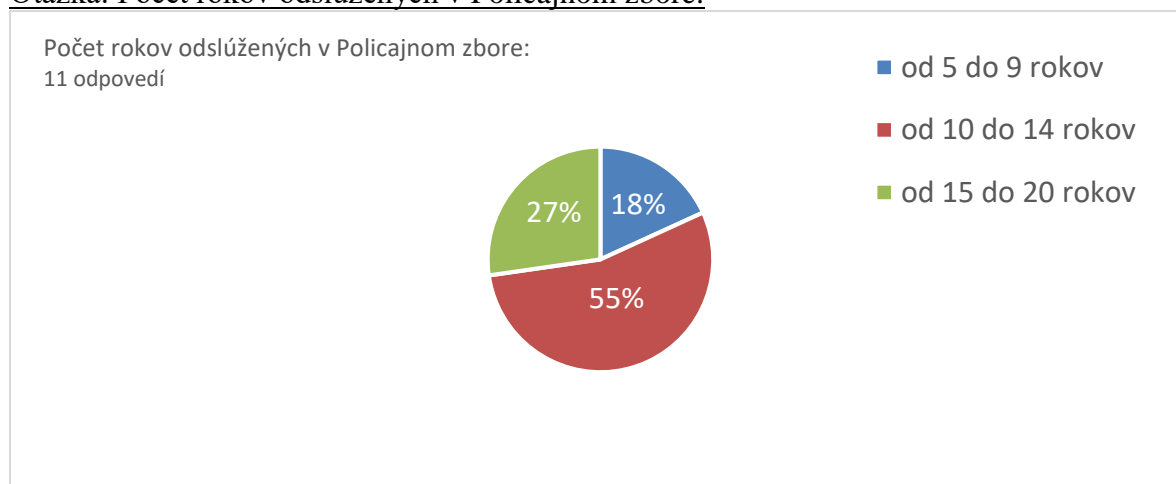
¹⁶⁴ KURILOVSKÝ, R., Teoreticko-spoločenské východiská komunit a komunitnej policajno-bezpečnostnej činnosti na území Slovenskej republiky, In: 100 rokov Československej štátnosti, právnicka a bezpečnosti, Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2019. s. 285

života, zdravia a majetku marginalizovaných skupín profesijne zaoberajú. Vzhľadom na skutočnosť, že pre účely našej práce bola dôležitá najmä odborná kvalifikácia expertov, nebolo možné osloviť veľkú skupinu expertov a na riadenom rozhovore sa tak podieľala zúžená skupina expertov s počtom 11.

Riadený rozhovor

Pri zostavovaní riadeného rozhovoru boli k zisteniu reálneho stavu vedomostí využité otázky vo forme uzavretých otázok. Uzavreté otázky boli vypracované z rôznych alternatív a druhov týchto otázok a z takejto klasifikácie boli použité otázky kategorické, kde si štatistický súbor vyberal z rôznych vopred daných odpovedí a v neposlednom rade boli využité otázky zoznamové, kde si štatistický súbor vyberal preňho relevantnú odpoveď, ako napríklad áno, čiastočne, nie. Pre potreby vedeckej štúdie bola na spracovanie, zisťovanie, analýzu a prezentáciu výsledkov využitá popisná štatistika, kde základný prvok respektíve štatistickú jednotku tvoril jednotlivец, príslušník Policajného zboru služobne zaradený na základnom útvare služby poriadkovej polície na obvodnom oddelení, na funkcii starší referent pre prácu v komunitách. Štatistický súbor je množina štatistických jednotiek, ktorý pozostával z počtu 11 a predmetom štatistického skúmania a taktiež zároveň štatistickým znakom boli vedomosti štatistického súboru v oblasti marginalizovaných skupín. Pri vyhodnocovaní riadeného rozhovoru a triedení štatistického súboru sme využili jednostupňové triedenia a to za pomoci absolútnych, takže číselných a relatívnych, čiže % početností.

Otázka: Počet rokov odslúžených v Policajnom zbore:

Graf č. 1

(Zdroj: Autor)

5-9 rokov	10-14 rokov	15-20 rokov
2	6	3

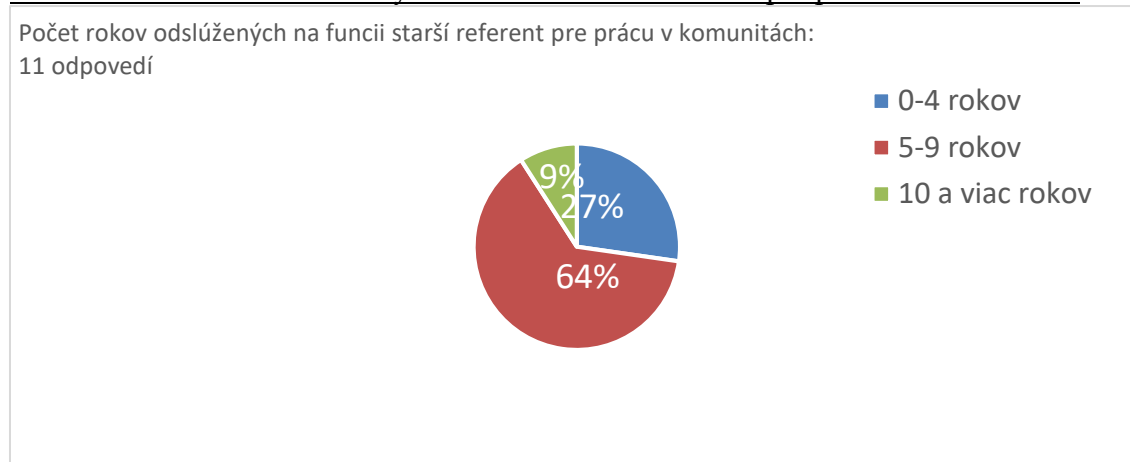
Tabuľka č. 1

(Zdroj: Autor)

Predmetom skúmania pomocou danej otázky bolo zistenie odpracovaných rokov v Policajnom zbore príslušníkov Policajného zboru. Z výsledkov odpovedí sledovaného štatistického súboru vyplýva, že najpočetnejšiu skupinu 6 respondentov tvoria príslušníci Policajného zboru, ktorí majú v Policajnom zbore odpracovaných od 10 do 14 rokov čo je zároveň 55% z celkového počtu štatistického súboru. Od 15 do 20 rokov odpracovaných v Policajnom zbore majú 3 respondenti, čo činí 27% a od 5 do 9 rokov odpracovaných v službách Policajného zboru majú 2 respondenti, čo predstavuje 18% z celkového počtu 11 odpovedí respondentov. Pri hodnotení dosiahnutých výsledkov môžeme konštatovať, že najväčšiu skupinu respondentov tvorili príslušníci Policajného zboru, ktorí majú

odpracovaných od 10 do 14 rokov v službe Policajného zboru a druhú skupinu respondentov tvorili policajti, ktorí majú odpracované od 15 do 20 rokov, čo považujeme z nášho pohľadu za skúsenejších a kvalifikovanejších príslušníkov Policajného zboru.

Otázka: Počet rokov odslužených na funkcii starší referent pre prácu v komunitách:

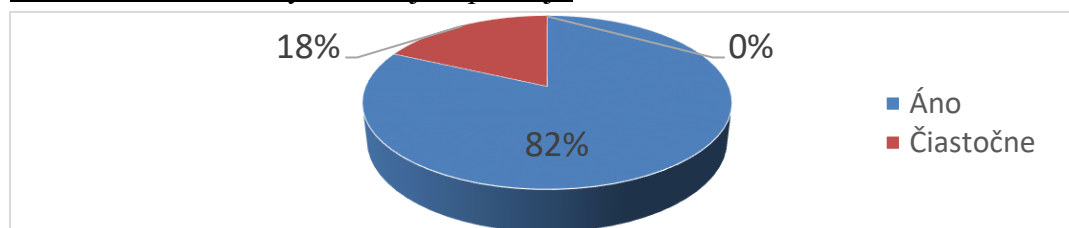
Graf č. 2
(Zdroj: Autor)

0-4 rokov	5-9 rokov	10 rokov a viac
3	7	1

Tabuľka č. 2
(Zdroj: Autor)

V danej otázke sme sa zamerali na zistenie odpracovaných rokov v Policajnom zbore na funkcii starší referent pre prácu v komunitách. Z výsledkov odpovedí sledovaného štatistického súboru vyplýva, že najpočetnejšiu skupinu respondentov tvoria príslušníci Policajného zboru, ktorí majú na funkcii starší referent pre prácu v komunitách v Policajnom zbore odpracovaných od 5 do 9 rokov s počtom 7 respondentov, čo je zároveň 64% z celkového počtu 11 respondentov. Pri hodnotení dosiahnutých výsledkov môžeme konštatovať, že najväčšiu skupinu 7 respondentov tvorili príslušníci Policajného zboru, ktorí majú odpracovaných od 5 do 9 rokov na funkcii staršieho referenta pre prácu v komunitách, čo považujeme z nášho pohľadu za skúsenejších a kvalifikovaných respondentov vzhľadom na to, že funkcia staršieho referenta pre prácu v komunitách je systemizovaná na obvodných oddeleniach Policajného zboru krátky čas.

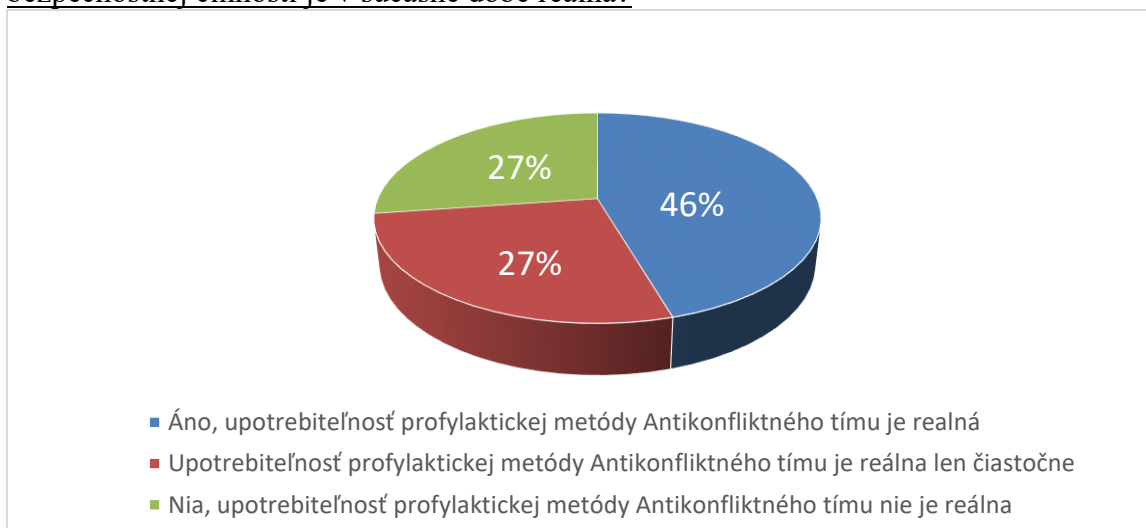
Otázka č. 1: Stotožňujete sa s názorom, že výzva ako realizačný prvok profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti pred vykonaním služobného zákroku v rómskej osade má vyššiu efektívnosť a šancu byť akceptovaná ak je vyzývateľom starší referent pre prácu v komunitách a nie iný zakročujúci policajt.

Graf č. 3
(Zdroj: Autor)

Predmetom skúmania otázky č. 1 je zistenie, či výzva ako realizačný prvok profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti pred vykonaním služobného zákroku v rómskej osade má vyššiu efektivitu a šancu byť akceptovaná ak je vyzývateľom starší referent pre prácu v komunitách a nie iný zakročujúci policajt ako napríklad príslušník pohotovostnej motorizovanej jednotky zakročujúci na mieste policajnej relevantnej udalosti. Z 11 odpovedí 9 respondentov, čo predstavuje 82%, sú názoru, že výzva, ak je vyzývateľom starší referent pre prácu v komunitách pri služobnom zákroku v rómskych osadách má vyššiu efektivitu a šancu byť akceptovaná a 2 respondenti odpovedali, čo je 18%, že má čiastočne vyššiu efektivitu. Takže 100% respondentov sa vyjadrilo, že výzva, ak je vyzývateľom starší referent pre prácu v komunitách má vyššiu efektivitu, alebo len čiastočne vyššiu hlavne kvôli ich osobnej a miestnej znalosti, vzťahmi s Rómami žijúcimi v osadách a ich vzájomnú rešpektu.

Otázka č. 2: Zastávate názor, že profylaktická upotrebitelnosť Antikonfliktného tímu pri hromadnom narušení verejného poriadku v rómskych osadách pri realizácii policajno-bezpečnostnej činnosti je v súčasne dobe reálna?

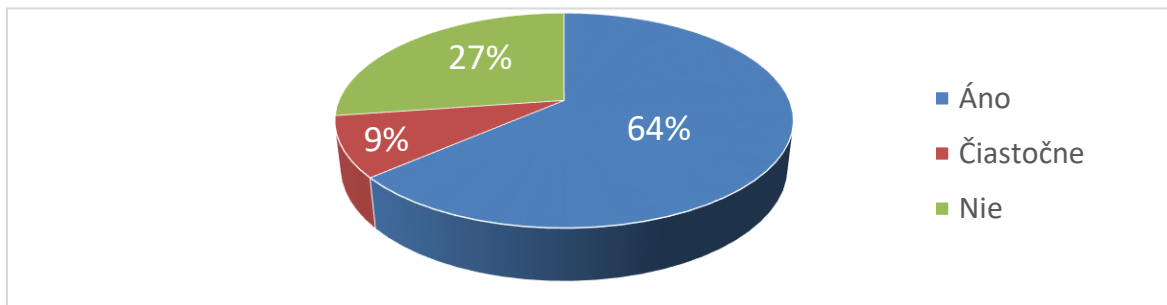

Graf č. 4
(Zdroj: Autor)

Pri hodnotení otázky č. 2 na upotrebitelnosť profylaktickej metódy Antikonfliktného tímu pri hromadnom narušení verejného poriadku v rómskych osadách pri realizácii policajno-bezpečnostnej činnosti najväčšiu skupinu 5 respondentov, čo znamená 46%, tvorili respondenti, ktorí zastávajú názor, že takáto upotrebitelnosť je reálna, 3 respondenti odpovedali, čo je 27%, že upotrebitelnosť je reálna len čiastočne a 3 respondenti odpovedali, čo predstavuje 27 %, že upotrebitelnosť profylaktickej metódy nie je reálna. Pri hodnotení otázky možno vychádzať z toho, že 73% respondentov si myslí, že profylaktická upotrebitelnosť Antikonfliktného tímu pri hromadnom narušení verejného poriadku v rómskych osadách pri realizácii policajno-bezpečnostnej činnosti je v súčasne dobe reálna, alebo len čiastočne reálna, a tým pádom nasadenie Antikonfliktného tímu pri hromadnom narušení verejného poriadku má zmysel a je efektívne.

Otázka č. 3: Uved'te, či sa stotožňujete s tvrdením, že starší referenti pre prácu v komunitách by mali mať pracovnú dobu 12/24 a následne 12/24 pohotovosť, aby boli nepretržite k dispozícii pre prípad náhleho (nepredpokladaného) vzniku mimoriadnej udalosti v rómskej osade nachádzajúcej sa v obvode daného obvodného oddelenia Policajného zboru. Ide najmä o prípady (hromadného narušenie verejného poriadku, výtržníctvo či domáce násilie) kedy

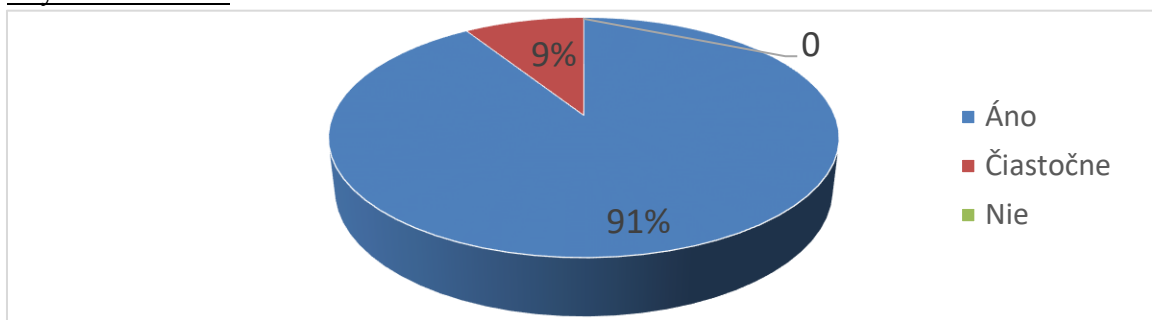
realizáciou profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti možno predísť narušeniu verejného poriadku.

Graf č. 5
(Zdroj: Autor)

Predmetom skúmania otázky č. 3 bolo zistiť, či realizáciou profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti možno predísť narušeniu verejného poriadku, ak by starší referenti pre prácu v komunitách mali pracovnú dobu 12/24 a následne 12/24 pohotovosť, aby boli nepretržite k dispozícii pre prípad náhleho (nepredpokladaného) vzniku mimoriadnej udalosti v rómskej osade nachádzajúcej sa v obvode daného obvodného oddelenia Policajného zboru. Najväčšiu skupinu tvorili policajti v počte 7 respondentov, čo je 64%, ktorý si myslia, že takáto pracovná doba a následná pohotovosť staršieho referenta pre prácu v komunitách by bola prínosná pri realizácii profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti a 1 respondent, čo znamená 9%, si myslí, že by bola prínosná len čiastočne. 3 respondenti, čo predstavuje 27%, sú toho názoru, že takáto pracovná doba a následná pohotovosť by nevedla k zlepšeniu realizácii profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti. Pri hodnotení otázky vyvodíme záver, že 73% respondentov si myslí, že ak by mali pracovnú dobu 12/24 a následne 12/24 pohotovosť, tak by to zlepšilo, alebo aspoň čiastočne, realizáciu profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti a boli by nepretržite k dispozícii pre prípad náhleho (nepredpokladaného) vzniku mimoriadnej udalosti v rómskej osade nachádzajúcej sa v obvode daného obvodného oddelenia Policajného zboru, za predpokladu navýšenia počtu tabuľkových miest starších referentov pre prácu v komunitách na obvodných oddeleniach, či úprave pracovnej doby a pokrytia pohotovosti.

Otázka č. 4: Uved'te, či sa stotožňujete s tvrdením, že využitie bezpečnostných technológií (dronov) a kamerových sústav v rómskych osadách by viedlo k zefektívneniu realizácie profylaktickej policajnej metódy realizovanej obvodnými oddeleniami Policajného zboru v týchto osadách.

Graf č. 6
(Zdroj: Autor)

Predmetom skúmania otázky č. 4 je zistiť, či by využitie bezpečnostných technológií (dronov) a kamerových sústav v rómskych osadách viedlo k zefektívneniu realizácie profylaktickej policajnej metódy realizovanej obvodnými oddeleniami Policajného zboru v osadách, ako napríklad pri hromadnom narušení verejného poriadku. Z 11 odpovedí, 10 odpovedí respondentov, čo predstavuje 91%, odpovedalo, že by to viedlo k zefektívneniu realizácie profylaktickej policajnej metódy obvodnými oddeleniami Policajného zboru, ak by využívali bezpečnostné technológie, ako napríklad drony, či kamerové sústavy v rómskych osadách pri vzniku policajne relevantnej udalosti a hlavne pri hromadnom narušení verejného poriadku a 1 respondent odpovedal, čo znamená 9%, že by to pomohlo len čiastočne, z čoho možno usudzovať, že by kamerové sústavy a bezpečnostné technológie pomohli pri práci a realizovaní služobných zákrokov a najmä pri ich vyhodnocovaní.

Upotrebitelnosť profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti v procese ochrany verejného poriadku pri jeho narušení alebo hromadnom narušení v rómskych osadách je reálna a jej použitie v rómskej osade je efektívnejšie, ak pri výkone služobných činností a pri ochrane verejného poriadku danú metódu použije starší referent pre prácu v komunitách. Konštatovanie je možné na základe výsledkov otázky číslo 1, 2, 3 a 4. Otázkou č. 1 autor vedeckej štúdie skúmal, či výzva ako realizačný prvok profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti pred vykonaním služobného zákroku v rómskej osade má vyššiu efektivitu a šancu byť akceptovaná ak je vyzývateľom starší referent pre prácu v komunitách a nie iný zakročujúci policajt ako napríklad príslušník pohotovostnej motorizovanej jednotky zakročujúci na mieste policajnej relevantnej udalosti. Z 11 odpovedí respondentov 9 odpovedalo, čo predstavuje 82%, že výzva, ak je vyzývateľom starší referent pre prácu v komunitách pri služobnom zákroku v rómskych osadách má vyššiu efektivitu a šancu byť akceptovaná hlavne kvôli ich osobnej a miestnej znalosti, vzťahmi s Rómami žijúcimi v osadách a ich znalosťou pracovať a komunikovať s rómskymi osadníkmi. Otázkou č. 2 zisťoval profylaktickú upotrebitelnosť Antikonfliktného tímu pri hromadnom narušení verejného poriadku v rómskych osadách pri realizácii policajno-bezpečnostnej činnosti, kde najväčšiu skupinu 5 respondentov, čo znamená 46%, tvorili respondenti, ktorý zastávajú názor, že takáto upotrebitelnosť je reálna a tým pádom nasadenie Antikonfliktného tímu pri takomto hromadnom narušení verejného poriadku má zmysel a je efektívne. Otázkou č. 3 bolo zisťované, či realizáciou profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti možno predísť narušeniu verejného poriadku, ak by starší referenti pre prácu v komunitách mali pracovnú dobu 12/24 a následne 12/24 pohotovosť, aby boli nepretržite k dispozícii pre prípad náhleho (nepredpokladaného) vzniku mimoriadnej udalosti v rómskej osade nachádzajúcej sa v obvode daného obvodného oddelenia Policajného zboru, kde najväčšiu skupinu tvorili 7 respondenti, čo je 64%, ktorý si myslia, že takáto pracovná doba a následná pohotovosť staršieho referenta pre prácu v komunitách by bola prínosná pri realizácii profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti a pri vzniku mimoriadnej udalosti v rómskej osade nachádzajúcej sa v obvode daného obvodného oddelenia Policajného zboru, za predpokladu navýšenia počtu tabuľkových miest starších referentov pre prácu v komunitách na obvodných oddeleniach a pri úprave pracovnej doby tak, aby bola vykrytá 24 hodinová pohotovosť v prípade vzniku mimoriadnych policajne relevantných udalostí v rómskych osadách, ako napríklad hromadné narušenie verejného poriadku. Otázkou č. 4 sme skúmali, či by využitie bezpečnostných technológií (dronov) a kamerových sústav v rómskych osadách viedlo k zefektívneniu realizácie profylaktickej policajnej metódy realizovanej obvodnými oddeleniami Policajného zboru v týchto osadách, ako napríklad pri hromadnom narušení verejného poriadku. Z 11 respondentov, 10 respondentov odpovedalo, čo predstavuje 91%, že by došlo k zefektívneniu realizácie profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti obvodnými oddeleniami Policajného zboru, ak by využívali bezpečnostné technológie, ako napríklad drony, či kamerové sústavy v rómskych osadách pri vzniku policajne relevantnej

udalosti a hlavne pri hromadnom narušení verejného poriadku. Záverom možno konštatovať, že kamerové systavy a bezpečnostné technológie by pomohli pri výkone služobnej činnosti a služobných zákrokoch najmä pri ich vyhodnocovaní.

Záver

Z názvu vedeckej štúdie profylaktická policajná verejno-poriadková metóda pôsobenia staršieho referenta pre prácu v komunitách v procese predchádzania a riešenia policajne relevantných udalostí v rómskych osadách vyplýva, že je zameraná na riešenie problematiky v rómskych osadách z pohľadu staršieho referenta pre prácu v komunitách pomocou profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti. V teoretickej časti vedeckej štúdie sa autor zamerával hlavne na rómsku komunitu, profylaktickú metódu policajnej verejno-poriadkovej činnosti, staršieho referenta pre prácu v komunitách a na empirický výskum.

Riešenie policajnej relevantných udalostí v rómskych osadách spadá do pôsobnosti staršieho referenta pre prácu v komunitách, ktorého minimálne 50% časového fondu služby má byť služobná činnosť s rómskou komunitou. Starší referent pre prácu v komunitách plní úlohy na základe nariadenia o činnosti základných útvarov a to najmä samostatne riadi a organizuje činnosť týkajúcu sa vytvárania, udržiavania, upevňovania a usmerňovania vzájomných vzťahov medzi Policajným zborom a sociálne vylúčenou skupinou, vykonáva prevenciu, taktiež prednáškovú, lektorskú a publikačnú činnosť, právnu osvetu a iné.

Starší referent pre prácu v komunitách častokrát predchádza a rieši policajne relevantné udalosti pomocou profylaktickej metódy policajnej verejno-poriadkovej činnosti, v ktorej už bezprostredne hrozí škodlivý následok, ktorý ešte nenastal, napríklad včasným zásahom staršieho referenta pre prácu v komunitách a použitím výzvy v mene zákona aby obyvateľ rómskej osady upustil od protiprávneho konania.

Každý policajt by mal svoju služobnú činnosť vykonávať profesionálne, eticky, čo je ukotvené zákone o Policajnom zbore ako aj v Etickom kódexe príslušníka Policajného zboru Slovenskej republiky, dbať na svoju česť, vážnosť i dôstojnosť, ale taktiež i na česť, vážnosť i dôstojnosť občanov proti ktorým vykonáva služobný zákrok. Je na zvážení každého policajta, ako dodržiava etický kódex, či dodržiava všetky zákony, nariadenia, pokyny, ústavu a či jeho služobná činnosť, vystupovanie i pôsobenie v Policajnom zbore je v súlade s uvedenými normami, zákonmi, pretože častokrát občania posudzujú skutky jednotlivca a pripisujú vlastné skúsenosti celému kolektívu, respektíve Policajnému zboru ako celku, čo vôbec nie je relevantný výstup a za subjektívne zlyhanie jednotlivca predsa nemôžu čestní policajti, ktorí dennodenne nasadzujú svoje životy a zdravie, aby chránili životy, zdravie a majetok občanov.

Cieľom vedeckej štúdie bolo definovať profylaktickú metódu policajnej verejno-poriadkovej činnosti a rozsah jej upotrebenia v procese eliminácie vzniku policajne relevantných udalostí v rómskych osadách a vymedziť jej pôsobnosť v procese eliminácie policajne relevantných udalostí v rómskych osadách. Cieľ práce sa nám podarilo splniť aj pomocou empirického výskumu, v ktorom sme sa zamerali na riadený rozhovor, kde výskumnú vzorku tvorilo 11 respondentov (starších referentov pre prácu v komunitách). Získanými determinantami z empirického výskumu možno konštatovať profylaktická metóda policajnej verejno-poriadkovej činnosti sa vykonáva na adekvátnej úrovni a častokrát jej výsledný efekt závisí od konkrétneho policajta, ktorý ju vykonáva, k čomu sme dospeli na základe empirického výskumu, z ktorého výsledkov možno poukázať na skutočnosť, že ak použije výzvu v rómskej osade starší referent pre prácu v komunitách, bude efektívnejšia ako keby ju použil policajt systemizovaný na inom tabuľkovom mieste.

Taktiež cieľom práce bolo po nadobudnutí poznatkov z empirického výskumu od respondentov v riadenom rozhovore a interview konkretizovať nadobudnuté zistenia a stanoviť konkrétne návrhy riešení a odporúčaní pre aplikačnú prax, ako napríklad: aby v rómskych osadách bol nainštalovaný kamerový systém, ako napríklad niekde v centre mesta, čo by

z jednej strany pomáhalo preventívne pôsobiť v rómskych osadách, pretože obyvatelia rómskych osád by boli upovedomení, že sú tam kamery a dopúšťali by sa menej policajne relevantných situácií, taktiež by kamerový systém dopomáhal riešiť veci spätne zo záznamov. Starší referent pre prácu v komunitách by vedel opoznať a označiť obyvateľov, ktorí sa dopustili protiprávneho konania a taktiež by plnil úlohu profylaktickú, pretože akonáhle by na kamerách bolo zaznamenané protiprávne konanie, okamžite by boli na miesto policajne relevantnej udalosti vyslané hliadky základných útvarov služby poriadkovej polície a jedným z členov hliadky pri hromadných narušeniach verejného poriadku by mal byť aj starší referent pre prácu v komunitách, pretože má v rómskej osade najlepšiu osobnú a miestnu znalosť, aby v antikonfliktnom tíme, v rozsahu pôsobnosti ktorého sa nachádzajú rómske komunity, bol zaradený aspoň jeden starší referent pre prácu v komunitách, z dôvodu lepšieho zvládnutia situácie pri hromadných narušeniach verejného poriadku, pretože pri výkone služobných činností antikonfliktného tímu bude čerpať zo svojich skúseností s rómskym obyvateľstvom, spôsobom ich komunikácie, poznania jeho správania, efektívnejšieho predchádzania vzniku protiprávneho konania z ich strany a jeho zaradenie do antikonfliktného tímu by celkovo zefektívnilo činnosť tímu pri hromadnom narušení verejného poriadku v rómskych osadách, aby starší referent pre prácu v komunitách mal rozdelený časový fond služby tak, aby bol vždy jeden z nich nepretržite k dispozícii v územnom obvode okresného riaditeľstva Policajného zboru, pod ktorým je zaradený na obvodnom oddelení Policajného zboru, a to tak že by mal 12 hodinovú službu a následne mal 12 hodinový dosah, alebo ak by sa to nedalo vykryť z dôvodu ich nedostačujúceho počtu, tak by mal 24 hodinový dosah vždy jeden z nich, počas ktorého by bol k dispozícii na telefóne pri vzniku závažnejšej policajne relevantnej udalosti, ako napríklad hromadné narušenie verejného poriadku, ktorú by bolo nutné riešiť v územnej časti daného okresného riaditeľstva Policajného zboru, pretože má v rómskych osadách lepšiu osobnú a miestnu znalosť ako policajt zaradený na inom tabuľkovom mieste, má pracovné skúsenosti s rómskymi osadníkmi a dokáže s nimi lepšie komunikovať, nakoľko pozná dobre ich mentalitu a kultúru. Taktiež dokáže efektívnejšie zvládnuť situáciu na mieste policajne relevantnej udalosti, ako aj použiť výzvu v mene zákona aby osoba upustila od protiprávneho konania, pretože ak ju použije starší referent pre prácu v komunitách, vychádzajúci zo svojich skúseností s rómskym obyvateľstvom, tak vo veľkej miere bude akceptovateľnejšia a Rómovia upustia od protiprávneho konania. Má dostatočné skúsenosti na to, aby vedel ako ju má vysloviť, s akým dôrazom, akou intonáciou aby bola lepšie pochopená zo strany rómskeho obyvateľstva, a tým pádom tak dokáže z pozície svojej funkcie efektívnejšie predchádzať protiprávnemu konaniu. Taktiež profylaktickú metódu verejno-poriadkovej činnosti zvládne na vyššej úrovni ako policajti základných útvarov služby poriadkovej polície, ktorých prioritnou služobnou činnosťou nie je pracovať s rómskym obyvateľstvom. Naše získané poznatky z empirického výskumu majú len odporúčací charakter, keďže by bolo vhodné zakomponovať aj názory určitých súčasných funkcionárov Policajného zboru, právnych odborníkov ako aj zástupcov rómskeho obyvateľstva. Autor zastáva názor, že táto vedecká štúdia iba okrajovo zasahuje do širokého diapazónu závažných otázok týkajúcich sa riešenia problematiky rómskych osád, kde vo svojej pôsobnosti realizujú služobnú činnosť základné útvary a zložky služby poriadkovej polície.

Literatúra

- CULBA, M., KLAČAN, M., 2004. Vybrané problémy verejného poriadku, jeho ochrany a činnosti obvodného oddelenia Policajného zboru. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2004. s. 96. ISBN 80-8054-320-8.
- DAVIDOVÁ, E. a kol., 2010. Kvalita života a sociálni determinanty zdravia u Romů v České a Slovenské republice. Praha : Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-428-5.

- HAJKO, J. 2015. Hod' do mňa kameňom. Bratislava : Slovart, 2015. 424 s. ISBN 978-80-556-1437-3.
- HOTAR, V. a kol., 2000. Výchova a vzdelávanie dospelých. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 547 s. ISBN 80-08-02814-9.
- LOFFLER, B., ZÁMEK, D., 2017. Aplikácia vybraných subsystémov ochrany osôb a majetku pri eliminácii hromadného narušenia verejného poriadku. Hodonín, 2017. ISBN 978-80-906601-6-8.
- KURILOVSKÝ, R., Obvodné oddelenie a jeho pôsobnosť na mieste vzniku policajne relevantnej udalosti, In: Teória a prax vyšetrovania, Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. - ISBN 978-80-8054-862-9. - S. 74-82.
- KURILOVSKÝ, R., Teoreticko-spoločenské východiská komunít a komunitnej policajno-bezpečnostnej činnosti na území Slovenskej republiky, In: 100 rokov Československej štátnosti, právnictva a bezpečnosti, Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2019. - ISBN 978-80-8054-839-1. - S. 278-287.
- Nariadenie prezidenta Policajného zboru č. 80/2018 o činnosti základných útvarov služby poriadkovej polície Policajného zboru
- Nariadenie prezidenta Policajného zboru č. 99/2018 o zásadách dislokácie, typizácie a systemizácie základných útvarov Policajného zboru
- STRATÉGIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY PRE INTEGRÁCIU RÓMOV DO ROKU 2020: Úrad vlády Slovenskej republiky, 2012. (online) (cit. 01.10.2020). Dostupné na internete <https://www.employment.gov.sk/files/legislativa/dokumenty-zoznamy-pod/strategia-integracie-romov-do-roku-2020.pdf>
- VÝCHODISKÁ PRE INTEGRÁCIU MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKYCH KOMUNÍT KOŠICKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA: Košický samosprávny kraj, 2016. (online) (cit. 11.12.2020). Dostupné na internete: https://web.vucke.sk/files/socialne_veci/2016/vychodiska-integraciu-mrk-ksk.pdf.

Key words: *Roma community, Roma settlements, senior clerk for community work, prophylactic method of police public order activity*

Summary

The title of the scientific study prophylactic police public order method of operation of a senior officer for community work in the process of preventing and resolving police-relevant events in Roma settlements implies that it is aimed at solving problems in Roma settlements from the point of view of senior officer for community work using prophylactic method police public order activities. In the theoretical part of the scientific study, the author focused mainly on the Roma community, the prophylactic method of police public order activity, a senior officer for community work and empirical research. The solution of police relevant events in Roma settlements falls within the competence of the senior officer for work in communities, whose at least 50% of the time fund of the service is to be a service activity with the Roma community. The senior officer for community work performs tasks on the basis of the regulation on the activities of basic departments, in particular independently manages and organizes activities related to creating, maintaining, consolidating and directing mutual relations between the Police Force and socially excluded group, performs prevention, also lectures, lectures and publishing, legal education and others. A senior community officer often prevents and addresses police-relevant incidents using a prophylactic method of policing, in which there is an imminent threat of a detrimental effect that has not yet occurred, such as the early intervention of a senior community officer and a call on behalf of the law to the inhabitant of the Roma settlement refrained from illegal action. The aim of the scientific study was to

define the prophylactic method of police public order activity and the extent of its use in the process of eliminating the occurrence of police-relevant events in Roma settlements and to define its scope in the process of eliminating police-relevant events in Roma settlements. We also managed to meet the goal of the work with the help of empirical research, in which we focused on a guided interview, where the research sample consisted of 11 respondents (senior clerks for work in communities). The obtained determinants from empirical research can be stated that the prophylactic method of police public order activity is performed at an adequate level and often its final effect depends on the specific policeman who performs it, which we came to on the basis of empirical research, from which the results can be pointed out that if a senior community labor officer uses the call in a Roma settlement, it will be more effective than if it had been used by a police officer systematized in another table.

*JUDr. Rastislav Kurilovský, PhD., MBA.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra policajných vied
rastislav.kurilovsky@akademiapz.sk*

COVID -19 a služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru¹⁶⁵

Anotácia: Autori sa v príspevku venujú aktuálnej téme a daniu v Slovenskej republike v súvislosti s celospoločenskou situáciou vyvolanou COVID – 19, s dôrazom na niektoré ústavnoprávne otázky a činnosť polície v uvedenom kontexte. Obsahom príspevku sú aj otázky súvisiace s vyhlásením núdzového stavu, jeho dopad na uplatňovanie základných práv a slobôd s poukázaním na postavenie polície, vykonávanie služobných zákrokov príslušníkov PZ.

Kľúčové slová: ľudské práva, núdzový stav, ústava, ústavný zákon, polícia, služobný zákrok

Úvod

Slovenská republika, tak ako aj ďalšie krajiny prechádza náročným obdobím v súvislosti s celospoločenskou situáciou COVID-19, ktorá má nepochybne zásadný a vážny dopad na fungovanie krajiny vo všetkých oblastiach. Opatrenia, ktoré prijíma Slovenská republika v záujme ochrany svojich obyvateľov, fungovania štátu aj v čase krízových a mimoriadnych situácií, majú presah do ústavnoprávnej roviny a vplyv na uplatňovanie základných práv a slobôd. Práve vybrané otázky z uvedenej oblasti sú predmetom záujmu predkladateľného príspevku.

Dlhodobá pretrvávajúca situácia si už v Slovenskej republike vyžiadala vykonanie viacerých zásadných opatrení, vyhlásenie núdzového stavu a žiaľ aj obmedzení na základných právach a slobodách. Základné práva a slobody, ľudské práva sú späté s každou ľudskou bytosťou, a sú predmetom širokého záujmu, dotýkajú sa každého z nás.

Obmedzenie základných práv a slobôd, ako aj činnosť a úlohy štátnych orgánov v čase krízových situácií upravuje ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov, ktorý má oporu už v samotnej Ústave SR. Ústava vo svojom čl. 102 ods. 3 stanovuje, že podmienky vypovedania vojny, vyhlásenia vojnového stavu, vyhlásenia výnimočného stavu, vyhlásenia núdzového stavu a spôsob výkonu verejnej moci v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu ustanoví ústavný zákon. Avšak aj niektoré ďalšie ustanovenia ústavy sa dotýkajú úpravy vonkajšej a vnútornej suverenity, či bezpečnosti štátu. Taktiež treba poukázať na čl. 51 ods. 2, z ktorého vyplýva, že podmienky a rozsah obmedzenia základných práv a slobôd a rozsah povinností v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu ustanoví ústavný zákon.

Prehľad udalostí súvisiacich s COVID-19 na Slovensku

Vzhľadom na celosvetový vývoj pandémie, prvé náznaky evidovania nového koronavírusu, je náročnejšie stanoviť presný dátum začiatku pandémie, avšak pre naše potreby sa zameriame na jednotlivé vybrané opatrenia, ktoré boli postupne vykonané zo strany štátnych orgánov na našom území. Vláda Slovenskej republiky vyhlásila uznesením vlády Slovenskej republiky č. 114 z 15. marca 2020¹⁶⁶ núdzový stav pre poskytovateľov zdravotnej starostlivosti. Predchádzalo tomu vyhlásenie mimoriadnej situácie (od 12. marca 2020), ktoré sledovalo vytvorenie podmienok na prijatie **nevyhnutných opatrení na zamedzenie a zmiernenie následkov mimoriadnej udalosti ohrozenia verejného zdravia**. Vyhlásením núdzového stavu na Slovensku zároveň došlo k zavedeniu pracovnej povinnosti na zabezpečenie výkonu

¹⁶⁵ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-17-0217 „Služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru a aplikácia zásady primeranosti z trestnoprávneho a administratívno-právneho hľadiska“.

¹⁶⁶ Predmetné uznesenie bolo publikované v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 45/2020 Z. z.

zdravotnej starostlivosti a zakázanie uplatňovania práva na štrajk niektorým pracovníkom. Tento **vyhlásený** núdzový stav trval do 13. júna 2020, kedy ho vláda svojím uznesením ukončila. Následne bol vládou Slovenskej republiky od 1. októbra 2020 vyhlásený núdzový stav pre celé územie Slovenskej republiky na obdobie 45 dní. Prijatím uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 718 z 11. novembra 2020¹⁶⁷ bol núdzový stav predĺžený na celom území Slovenskej republiky o ďalších 45 dní. Následne boli vládou prijaté ďalšie jej uznesenia, ktorými bol predĺžený núdzový stav na území Slovenskej republiky. Napríklad, o súlade uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 587 z 30. septembra 2020 k návrhu na vyhlásenie núdzového stavu podľa čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov uverejneného v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 268/2020 Z. z. rozhodol Ústavný súd Slovenskej republiky. Svojím Nálezom zo 14. októbra 2020 rozhodol, že „*Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 587 z 30. septembra 2020 k návrhu na vyhlásenie núdzového stavu podľa čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov uverejnené v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 268/2020 Z. z., ktorým bol vyhlásený núdzový stav, je v súlade s čl. 1 ods. 1 a čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 1 ods. 1 až 4 a čl. 5 ods. 1 až 3 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov*“.¹⁶⁸

Posledným uznesením vlády Slovenskej republiky č. 160 zo 17. marca 2021, ktorým sa predĺžil núdzový stav na obdobie o ďalších 40 dní s účinnosťou od 20. marca 2021 na postihnutom území Slovenskej republiky sa na podnet skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a generálneho prokurátora Slovenskej republiky podľa čl. 129 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky zaoberal aj Ústavný súd Slovenskej republiky a to v otázke súladu uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 160 zo 17. marca 2021 k návrhu na opakované predĺženie času trvania núdzového stavu s Ústavou Slovenskej republiky. K predmetnej veci ústavný súd rozhodol takto: „*Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 160 zo 17. marca 2021 k návrhu na opakované predĺženie času trvania núdzového stavu podľa čl. 5 ods. 2 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov vyhláseného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 587 z 30. septembra 2020 a na prijatie opatrení podľa čl. 5 ods. 4 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov, uverejnené v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 104/2021 Z. z., je v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2, čl. 13, čl. 16 ods. 1 a čl. 23 ods. 1 a 3 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 5 ods. 2 a 3 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov*“.¹⁶⁹

Núdzový stav **neplatí na území Slovenskej republiky od soboty 15. mája 2021, to znamená, že sú zrušené obmedzenia týkajúce sa vychádzania a zhromažďovania. Stále však pretrváva mimoriadna situácia a nezmenili sa ani opatrenia pri vstupe na územie Slovenska zo zahraničia.**

Počas trvania núdzového stavu prijala vláda Slovenskej republiky viacero rozhodnutí vo forme uznesenia vlády, ktorými došlo k obmedzeniu základných práv a slobôd. Niektorým konkrétnym sa budeme venovať v ďalšej časti tohto príspevku.

¹⁶⁷ Predmetné uznesenie bolo publikované v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 315/2020 Z. z.

¹⁶⁸ Bližšie pozri Nález Ústavného súdu SR č. PL. ÚS 22/2020-104 zo 14.10.2020.

¹⁶⁹ Bližšie pozri Nález Ústavného súdu SR č. PL. ÚS 2/2021-80 z 31. marca 2021.

Problematické oblasti vykonávania služobných zákrokov počas pandemickej situácie

Ústava Slovenskej republiky (č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov, ďalej len „*Ústava SR*“) vo svojom ustanovení v článku 2 ods. 2 jasne ustanovuje, že štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Zároveň článok 2 ods. 3 Ústavy SR ustanovuje, že každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.

Podľa čl. 11 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov sa rozhodnutia o vypovedaní vojny a o uzavretí mieru, o vyhlásení vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu a o ich skončení a o obmedzení základných práv a slobôd a uložení povinností, ako aj uznesenia Parlamentnej rady, Bezpečnostnej rady a bezpečnostných rád krajov a bezpečnostných rád okresov bezodkladne vyhlasujú v tlači a vo vysielaní rozhlasu a televízie a ich vydanie sa oznamuje v Zbierke zákonov Slovenskej republiky.

Úlohy Policajného zboru primárne upravuje § 2 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len „*ZoPZ*“). Policajný zbor najmä:

- spolupôsobí pri ochrane základných práv a slobôd (najmä ochrane života, zdravia, osobnej slobody, majetku, bezpečnosti osôb),
- odhaľuje trestné činy,
- spolupôsobí pri odhaľovaní daňových únikov, nezákonných finančných operácií,
- vykonáva vyšetrovanie o trestných činoch,
- vedie boj proti terorizmu, organizovanému zločinu,
- zaisťuje osobnú bezpečnosť ústavných činiteľov (prezidenta SR, predsedu Národnej rady Slovenskej republiky, predsedu vlády SR, predsedu Ústavného súdu Slovenskej republiky, ministra vnútra a ďalších osôb určených zákonom alebo vládou),
- zabezpečuje ochranu diplomatických misií, ďalších objektov určených vládou a spolupôsobí pri ochrane jadrových zariadení,
- zabezpečuje kontrolu hraníc Slovenskej republiky,
- vykonáva dohľad nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky,
- spolupôsobí pri zabezpečovaní verejného poriadku,
- odhaľuje priestupky a prejednáva ich,
- vykonáva pátranie po osobách a veciach,
- poskytuje ochranu ohrozenému a chránenému svedkovi,
- vykonáva kriminalisticko-expertízu činnosť a iné.

V citovanom paragrafe je uvedených niekoľko úloh, ktoré súvisia aj s riešením pandemickej situácie. K základným úlohám Policajného zboru patrí spolupôsobiť pri ochrane základných práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku a taktiež spolupôsobí pri zabezpečovaní verejného poriadku. Činnosť polície, plnenie úloh na jednotlivých úsekoch zo strany príslušníkov Policajného zboru v čase aktuálnej epidemiologickej situácie, sa taktiež museli prispôbiť danej situácii, v súlade s nastavenými opatreniami, a bola upravovaná aj viacerými internými predpismi, resp. usmerneniami a opatreniami.

V nadväznosti na uvedené, v súvislosti s protipandemickými opatreniami rezonovala v spoločnosti otázka, či sú vôbec policajti oprávnení kontrolovať prekrytie horných dýchacích ciest rúškom, prípadne respirátorom.

Vláda Slovenskej republiky 30. 9. 2020 schválila návrh na vyhlásenie núdzového stavu a od 01.10.2020 vyhlásila núdzový stav v Slovenskej republike na 45 dní a to uznesením vlády Slovenskej republiky, ktoré bolo publikované v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod číslom 268/2020 Z. z.¹⁷⁰ Paradoxne sa v tomto uznesení **neuvádzajú žiadne obmedzenia** pre obyvateľov. Následne prijala vláda Slovenskej republiky 28. októbra 2020 uznesenie č. 693 publikované ako č. 298/2020 Z. z., na základe ktorého **sa obmedzila sloboda pohybu a pobytu a to zákazom vychádzania** od 2. novembra 2020 do 8. novembra 2020 v čase od 05.00 hod. do 01.00 hod. nasledujúceho dňa. Toto obmedzenie sa nevzťahovalo okrem iných, aj na osobu, **ktorá sa preukáže potvrdením o negatívnom výsledku RT-PCR testu** vykonaným od 29. októbra 2020 do 1. novembra 2020 alebo certifikátom vydaným Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky s negatívnym výsledkom antigénového testu certifikovaného na území Európskej únie na ochorenie COVID-19 vykonaným od 29. októbra 2020 do 1. novembra 2020 subjektom podieľajúcim sa na celoplošnom testovaní "Spoločná zodpovednosť".

Vládou Slovenskej republiky plánované plošné testovanie obyvateľov Slovenskej republiky bolo/je podľa jej vlastného vyhlásenia dobrovoľné – neexistuje zákon, ktorý by ukladal danú povinnosť obyvateľom Slovenskej republiky.¹⁷¹

Rovnako ako v predchádzajúcom uznesení tak ani v uznesení č. 298/2020 Z. z. **sa neuvádza oprávnenie** pre príslušníkov Policajného zboru, prípadne príslušníkov iných silových zložiek Slovenskej republiky kontrolovať potvrdenie o negatívnom výsledku RT-PCR testu. Taktiež je dôležité poznamenať, že nebol prijatý zákon, ktorý by výslovne upravoval povinnosť kontroly potvrdenia o testovaní, Národná rada Slovenskej republiky neschválila novelu zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, ktorá by ukladala povinnosť kontrolovania potvrdenia o negatívnom výsledku RT-PCR testu príslušníkom Policajného zboru, prípadne príslušníkom Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Z ustanovení § 17 až § 34 ZoPZ upravujúcich oprávnenia policajtov nevyplýva žiadne oprávnenie policajta na zisťovanie a preukazovanie sa údajmi zo zdravotnej dokumentácie obyvateľov SR, na základe čoho by bol policajt oprávnený požadovať informáciu o zdravotnom stave obyvateľov Slovenska, kam podľa nášho názoru patria aj certifikáty o negatívnom teste na COVID-19. Na druhej strane však možno poukázať, že policajt je oprávnený na výkon určitej činnosti spojenej so zdravotnou starostlivosťou aj v iných súvislostiach, napríklad pri preverení preukazu na parkovanie osoby ZŤP.¹⁷² Otázkou by tak zostalo, do akej miery ide o oboznamovanie sa policajta so zdravotným stavom osoby a tak prípadným porušením lekárskeho tajomstva.

Ďalšou problematickou témou v spoločnosti bola oprávnenosť príslušníkov Policajného zboru kontrolovať prekrytie horných dýchacích ciest respirátorom, alebo prípadne inej preventívnej ochrannej pomôcky, a to rúška, šálu alebo šatky. Posledná prijatá Vyhláška po ukončení núdzového stavu týkajúca sa povinnosti prekrytia horných dýchacích ciest je Vyhláška č. **206/2021 V. v. SR Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky zo dňa 13. mája 2021**,¹⁷³ ktorou sa nariaďujú opatrenia pri ohrození verejného zdravia k povinnosti prekrytia horných dýchacích ciest s poukazom na § 5 ods. 4 písm. k) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, v § 2 uvádza, že podľa § 48 ods. 4 písm. r) vyššie uvedeného

¹⁷⁰ Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 587 z 30. septembra 2020 k návrhu na vyhlásenie núdzového stavu podľa čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov.

¹⁷¹ KOLLÁR, P. 2020. *Môže požadovať policajt alebo zamestnávateľ doklad o negatívnom teste na COVID-19?* Dostupné online na <https://www.epravo.sk/top/clanky/mze-pozadovat-policajt-alebo-zamestnavatel-doklad-o-negativnom-teste-na-covid-19-4941.html> zo dňa 25.5.2021.

¹⁷² Zákon č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹⁷³ Touto Vyhláškou sa zrušila Vyhláška Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky č. 175/2021 V. v. SR, ktorou sa nariaďujú opatrenia pri ohrození verejného zdravia k povinnosti prekrytia horných dýchacích ciest.

zákona sa všetkým osobám nariaďuje riadne prekrytie horných dýchacích ciest (nos a ústa) použitím respirátora¹⁷⁴ na verejnosti vo všetkých priestoroch interiérov budov, prostriedkoch verejnej dopravy, taxislužbách alebo inej preprave s osobami, ktoré nie sú členmi spoločnej domácnosti. Uvedená vyhláška s odkazom na § 48 ods. 4 písm. r) zákona o zdravotnej starostlivosti nariaďuje **všetkým osobám na verejnosti v exteriéroch** nachádzajúcim sa v územných obvodoch okresov v I., II. alebo III. stupni varovania podľa COVID AUTOMAT-u¹⁷⁵ riadne prekrytie horných dýchacích ciest (nos a ústa) použitím respirátora alebo inej preventívnej ochrannej pomôcky, a to rúška, šálu alebo šatky. Takisto vyhláška nariaďuje všetkým osobám nachádzajúcim sa v územných obvodoch okresov v stupni Monitoring, I. alebo II. stupni ostražiteľnosti podľa COVID AUTOMAT-u riadne prekrytie horných dýchacích ciest (nos a ústa) použitím respirátora alebo inej preventívnej ochrannej pomôcky, a to rúška, šálu alebo šatky na **hromadných podujatiach**.

V tejto otázke zastávame názor, že príslušníci Policajného zboru sú oprávnení kontrolovať prekrytie dýchacích ciest predpísaným spôsobom, nakoľko ich k tomu oprávňuje znenie § 2, písm. a) ZoPZ „*spolupôsobí pri ochrane základných práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku*“. Táto možnosť bola nepriamo upravená zákonom č. 69/2020 Z. z. o mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID – 19 v oblasti zdravotníctva a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, a to zmenou zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, z čoho vyplýva, že polícia môže udeliť blokovú pokutu do 1000 eur za priestupky na úseku verejného zdravotníctva. A ako vyplýva z uvedeného zákona, priestupku na úseku verejného zdravotníctva sa dopustí ten, kto nesplní nariadené opatrenie pri ohrozeniach verejného zdravia, používanie preventívnych a iných ochranných pomôcok.¹⁷⁶

Na základe aktuálnej epidemiologickej situácie na území Slovenskej republiky v súvislosti so šírením ochorenia COVID-19 príslušníci Policajného zboru vykonávali/jú kontroly a zameriavali/jú sa aj na odhaľovanie nedodržavania opatrení. Kontroly vykonáva polícia v rámci bežného výkonu služby. Policajti aj naďalej pomáhajú lekárom a zdravotníkom pri testovacích a vakcinačných centrách. Pokračujú aj v kontrolách dodržiavania lekárom stanovenej karantény. Príslušníci Policajného zboru od 24. do 30. mája 2021¹⁷⁷ skontrolovali viac ako 32-tisíc osôb. Pri kontrolách bolo zistených:

- 16 prípadov porušenia lekárom stanovenej karantény
- 73 prípadov porušenia povinnosti nosenia rúšok
- 3 prípady porušenia zákazu otvorenia prevádzok.

Napomenutím policajti vybavili 33 prípadov, uložili 53 pokút vo výške 5140 eur. Ďalších 29 prípadov postúpili na príslušné regionálne úrady verejného zdravotníctva. Od začiatku roka policajti zistili:

- 1324 prípadov porušenia lekárom stanovenej karantény
- 130 prípadov porušenia zákazu otvorenia prevádzok

¹⁷⁴ Na účely tejto vyhlášky sa respirátorom rozumie určený výrobok filtračná tvárová polmaska bez výdychového ventilu kategórie FFP2, ktorá je osobným ochranným prostriedkom podľa osobitného predpisu, alebo výrobok KN95 alebo N95 alebo iný výrobok, pre ktorý vydal Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo Slovenskej republiky rozhodnutie o uvedení určeného výrobku na trh bez posudzovania zhody podľa osobitného predpisu.

¹⁷⁵ Úlohou monitorovacieho a signalizačného systému je poskytnúť včasné varovanie pred nekontrolovaným šírením nákazy, tak aby mohol zdravotnícky systém podniknúť potrebné preventívne kroky a nekontrolovanému šíreniu nákazy vopred zabrániť, rovnako ako počas prebiehajúcej kritickej situácie prispieť k jej stabilizácii a postupnému zlepšeniu. Umožňuje predvídateľné nastavovanie opatrení –balansovať ekonomickú aktivitu a verejné zdravie. Cieľom tohto systému je zabezpečiť opatrenia, ktoré sú: jednoduché, zrozumiteľné, predvídateľné, cielené, vykonateľné, bezpečné a v súlade s legislatívou.

¹⁷⁶ § 56 ods. 1 písm. f).

¹⁷⁷ Aktuálny stav k 30.5. 2021. Údaje ministerstvo vnútra priebežne aktualizuje na webovej stránke ministerstva.

- 19046 prípadov porušenia povinnosti nosenia rúšok
- 44498 prípadov porušenia zákazu vychádzania.

Najviac spáchaných priestupkov a deliktov v súvislosti s dodržiavaním protiepidemiologických opatrení od začiatku roka bolo:

- v Prešovskom kraji 12529
- v Košickom kraji 9743
- v Banskobystrickom kraji 9743.¹⁷⁸

Oprávnenia príslušníkov Policajného zboru počas pandemickej situácie COVID - 19

Ako sme už uviedli vyššie v tomto príspevku Policajný zbor plní úlohy v zmysle ZoPZ. Úlohy, ktoré sú mu dané zo zákona plní za každých okolností, situácií a aj mimoriadnych udalostí. Za mimoriadnu udalosť sa dá považovať aj pandemická udalosť COVID -19. Príslušníci Policajného zboru aj počas pandemickej situácie boli a majú oprávnenie postupovať v zmysle § 17 až 33 ZoPZ. Počas tejto situácie príslušníci Policajného zboru za súčinnosti s príslušníkmi iných bezpečnostných zborov Slovenskej republiky vykonávali/jú množstvo kontrol zameraných na dodržiavanie protipandemických opatrení vyplývajúcich z uznesení vlády Slovenskej republiky a taktiež vyhlášok Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. Za opatrenia osobitného významu počas pandemickej situácie je možné považovať najmä oprávnenia v zmysle § 26 a §27 ZoPZ.

Frekventovaným oprávnením, ktorým disponujú policajti počas pandemickej situácie je oprávnenie v zmysle § 26 ZoPZ, ktorý stanovuje oprávnenia policajta pri zabezpečovaní kontroly štátnych hraníc. Pri zabezpečovaní kontroly vonkajšej hranice je policajt oprávnený vykonávať kontrolu cestovných dokladov osôb prekračujúcich vonkajšiu hranicu. Policajt je taktiež oprávnený vykonať kontrolu ostatných sprievodných dokladov a preverovať skutočnosti súvisiace s prekračovaním vonkajšej hranice, ak to ustanovuje *osobitný predpis*. Za osobitný predpis je možné považovať aj Vyhlášku Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky č. 218/2021, ktorou sa nariaďujú opatrenia pri ohrození verejného zdravia ku karanténnym povinnostiam osôb po vstupe na územie Slovenskej republiky. Uvedená vyhláška stanovuje karanténne podmienky vstupu osôb prichádzajúcich na územie Slovenskej republiky zo štátov zelenej, červenej a čiernej zóny, ktoré sú zaradené v Cestovateľskom semafore schváleného vládou Slovenskej republiky.¹⁷⁹

V súvislosti so zhromažďovacím právom sa viaže oprávnenie policajta podľa § 27 ZoPZ (oprávnenie zakázať vstup na určené miesto alebo prikázať zotrvanie na určenom mieste). Uvedené oprávnenie je možné využiť aj vtedy, ak je to nevyhnutné pre udržanie verejného poriadku, či ochranu zdravia. Policajt je oprávnený zasiahnuť do základného práva slobody pohybu alebo pobytu akejkoľvek osoby, nielen občanov Slovenskej republiky.¹⁸⁰ Za splnenia tejto podmienky je príslušník Policajného zboru oprávnený každému prikázať, aby:

¹⁷⁸ Dostupné online na <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy-2&sprava=aktualne-vysledky-policajnych-kontrol-dodrziavania-protiepidemiologickych-opatreni> zo dňa 5.6.2021.

¹⁷⁹ K 7.6.2021 boli podľa cestovateľského semaforu medzi zelené krajiny zaradené *Andorra, Austrália, Belgicko, Bulharsko, Chorvátsko, Cyprus, Česko, Čínska ľudová republika, Dánsko, Estónsko, Faerské ostrovy, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Grónsko, Holandsko, Hong Kong, Írsko, Island, Izrael, Japonsko, Južná Kórea, Lichtenštajnsko, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Macau, Maďarsko, Malta, Monako, Nemecko, Nórsko, Nový Zéland, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, San Maríno, Singapúr, Slovinsko, Svätá stolica (Vatikán), Španielsko, Švajčiarska konfederácia, Švédsko, Taiwan, Taliansko. Medzi štáty červenej zóny Albánsko, Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Bosna a Hercegovina, Čierna hora, Gruzínsko, Jordánsko, Kanada, Kosovo, Kuba, Libanon, Moldavsko, Portoriko, Ruská federácia, Severné Macedónsko, Srbsko, Spojené štáty americké, Tunisko, Turecko, Ukrajina. Medzi štáty čiernej zóny krajiny s výskytom a komunitným šírením nebezpečných variantov a krajiny s nedostupnými, nedôveryhodnými a nekvalitnými dátami /všetky ostatné, ktoré nie sú na zozname červenom a zelenom zozname/.*

¹⁸⁰ TITLOVÁ, M. – MEDELSKÝ, J. 2017. *Zákon o Policajnom zbore. Komentár*. Bratislava, Wolters Kluwer, 2017. s. 161.

- a) v nevyhnutne potrebnom čase nevstupoval na určené miesto, ani sa na ňom nezdržiaval,
- b) na nevyhnutne potrebný čas zotrval na určenom mieste.

Ako uvádza Škrobák, „*Toto oprávnenie je využiteľné na reguláciu prúdov pohybu osôb na verejnosti tak, aby sa predišlo ich zhlukovaniu a tým zvýšeniu rizika šírenia choroby. Možno ho však využiť aj na ten účel, aby sa verejnosť chránila pred vstupom na miesto, ktoré by mohlo byť virologicky rizikové.*“¹⁸¹

Uvedené obmedzenia slobody pohybu a pobytu v zmysle citovaného paragrafu sú limitované dosiahnutím vyššie uvedeného cieľa a môžu trvať iba v nevyhnutne potrebnom čase. Je výlučne na posúdení príslušníka Policajného zboru, či využije toto oprávnenie, ktoré je, okrem iného nevyhnutné aj pre ochranu verejného poriadku prípadne verejného zdravia.

K obmedzeniu zhromažďovacieho práva sa sťahovalo i uznesenie vlády Slovenskej republiky č. **645/2020 z 12. októbra 2020**, ktorým vláda s účinnosťou od 13. októbra 2020 v rámci vyhláseného núdzového stavu podľa čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov, schváleného uznesením vlády SR č. 587 z 30. septembra 2020, zakázala uplatňovanie práva pokojne sa zhromažďovať **v počte nad 6 osôb**, okrem osôb žijúcich v jednej domácnosti, podľa čl. 5 ods. 3 písm. h) ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov.

K využitiu oprávneniu policajta v zmysle § 27 ZoPZ by mohlo prísť aj v súvislosti s organizovaním hromadných podujatí. Najnovšia Vyhláška Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky č. **216/2021** zo dňa 10. júna 2021, ktorou sa nariaďujú opatrenia pri ohrození verejného zdravia k obmedzeniam hromadných podujatí. Vyhláška stanovuje obmedzenia všeobecnej povahy k hromadným podujatiam, Všeobecné opatrenia pre výkon hromadných podujatí, Opatrenia pre výkon bohoslužieb, cirkevné alebo civilné verzie sobášneho obradu, pohrebného obradu a obradu krstu, Opatrenia pre výkon zasadnutí alebo schôdzí orgánov verejnej moci a ich poradných orgánov, iných podujatí, ktoré sa uskutočňujú na základe zákona a volieb, Opatrenia pre výkon hromadných podujatí športového charakteru a Opatrenia pre výkon hromadných podujatí kultúrneho charakteru.¹⁸²

Dôležité je upozorniť aj na skutočnosti, že policajti boli a sú oprávnení využívať všetky ostatné oprávnenia, ktoré im umožňuje ZoPZ taktiež aj počas zložitej pandemickej situácie COVID – 19. Ďalšou skutočnosťou je povinnosť každého v zmysle § 34 ZoPZ uposlúchnuť výzvu, pokyn, príkaz a požiadavku policajta alebo strpieť výkon jeho oprávnení v zmysle vyššie uvedených oprávnení.

Počas COVID -19 prebiehali a aj v súčasnosti prebiehajú najmä medzi laickou verejnosťou diskusie o právnej povahe uznesení vlády Slovenskej republiky o ich záväznosti a vynútiteľnosti, pričom sa vyskytovali a vyskytujú rôzne právne názory o ich protiústavnosti, nezákonnosti, neúčinnosti, nezáväznosti, nevykonateľnosti. Ústava Slovenskej republiky ustanovuje, že medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom. Ústava však upravuje režim ochrany základných práv a slobôd v obvyklých situáciách bežného života a zároveň pamätá aj na výnimočné situácie, „*v ktorých sa dostupnosť základných práv a slobôd redukuje, či dokonca až vylučuje.*“¹⁸³ Článok 51 ods. 2 Ústavy SR upravuje, že podmienky a rozsah obmedzenia základných práv a slobôd a rozsah povinností v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu ustanoví

¹⁸¹ ŠKROBÁK, J. 2020. *Správne právo v časoch pandémie koronavírusu. Časť druhá: Úlohy a oprávnenia polície*. Dostupné online na <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/03/17/spravne-pravo-v-casoch-pandemie-koronavirusu-cast-druha-ulohy-a-opravnenia-policie/> zo dňa 30.5.2021.

¹⁸² Konkrétne opatrenia pozri vo Vyhláške č. 216/2021. Opatrenia sa menia v súvislosti s vývojom pandemickej situácie podľa COVID automatu.

¹⁸³ DRGONEC, J. 2015. *Ústava Slovenskej republiky*. Bratislava, C.H.Beck, 2015. s. 986.

ústavný zákon, ktorým je vyššie uvádzaný Ústavný zákon o bezpečnosti štátu. Jeho základné ustanovenia zakotvujú, že: základnou úlohou verejnej moci v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu je vykonávať všetky potrebné opatrenia na obranu štátu a zachovanie jeho bezpečnosti, na ochranu života a zdravia osôb, na ochranu majetku, na dodržiavanie základných práv a slobôd, na odvrátenie ohrozenia alebo na obnovu narušeného hospodárstva, najmä riadneho fungovania zásobovania, dopravy a verejných služieb v obciach a na riadne fungovanie ústavných orgánov. Uznesenie vlády zo dňa 30. septembra 2020, ktorým došlo k vyhláseniu núdzového stavu pre celé územie Slovenskej republiky, bolo napadnuté aj na Ústavnom súde Slovenskej republiky. Ústavný súd vo svojom rozhodnutí zo 14. októbra 2020 konštatoval, že „*napadnuté uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 587 o vyhlásení núdzového stavu a nariadenie vlády č. 269/2020 Z. z. z 30. septembra 2020 sú v súlade s článkom 1 ods. 1 a článkom 2 ods. 2 Ústavy a článkom 1 ods. 1 až 4 a článkom 5 ods. 1 až 3 ústavného zákona o bezpečnosti štátu (bod1). Rovnako v bode 62 ústavný súd konštatoval, „Ako už bolo uvedené, na základe núdzového stavu možno fakultatívne uznesením vlády priamo obmedziť základné práva alebo uložiť povinnosti. Okrem toho sa vo viacerých ustanoveniach právneho poriadku nachádza pojem, resp. okolnosť núdzového stavu, ktorý v prípade vyhlásenia spôsobuje predvídané následky, pričom existencia a povaha aktivačných účinkov núdzového stavu v konkrétnom právnom predpise sú po vyhlásení núdzového stavu niekde jednoznačné a na iných miestach je potrebné ich interpretovať.“¹⁸⁴ Právoplatné rozhodnutie ústavného súdu je všeobecne záväzná. Aj po zverejnení rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sa objavovali rôzne právne názory na danú skutočnosť. Napríklad Skurka okrem iného konštatuje, že „*Za daných okolností preto neobstoí záver, že by vládou vydané uznesenia obmedzujúce základné práva a slobody počas núdzového stavu boli nulitnými aktmi, teda právne nejestvujúcimi a že by boli ako také pre obyvateľov Slovenskej republiky nezáväznými. Práve naopak, ako to už potvrdil aj Ústavný súd SR, uznesenia vlády obmedzujúce niektoré práva a slobody vydávané počas núdzového stavu na základe Ústavného zákona o bezpečnosti štátu, sú rozhodnutiami vlády v súvislosti s núdzovým stavom, ktoré je vláda na základe citovaného zákona oprávnená v núdzovom stave vydávať. Z toho vyplýva, že obmedzenia základných práv a slobôd musia adresáti týchto uznesení vlády plne rešpektovať. V opačnom prípade sa ich nerešpektovanie stáva protiprávnym konaním, ktoré môže byť sankcionované“¹⁸⁵**

V súčasnosti počas výkonu konkrétnych opatrení alebo vykonávania služobných zákrokov v zmysle ZoPZ sú policajti na zníženie rizika šírenia ochorenia COVID -19 povinní dodržiavať hygienické opatrenie v zmysle Usmernenia vedúceho hygienika Ministerstva vnútra Slovenskej republiky zo dňa 20. apríla 2021. Na základe tohto usmernenia sa vyžaduje, aby policajti, ktorí vykonávajú prácu v exteriéri (napr. na hraničných prechodoch) mali prekryté horné dýchacie cesty ochranným rúškom. Vyšetrovatelia a policajti, ktorí vykonávajú neodkladné úkony so zadržanou osobou (nelegálnym migrantom) sú povinní používať respirátory FFP2 bez výdychového ventilu a jednorazové rukavice. V prípade, ak príde k nutnosti použitia donucovacích prostriedkov v zmysle ZoPZ, je tento úkon možné vykonať u osoby s príznakmi ochorenia i bez použitia osobných ochranných prostriedkov¹⁸⁶ pričom sa to klasifikuje ako bežný kontakt a nie je nutné pre príslušníkov Policajného zboru nariaďovať protiepidemické opatrenia. Po dokončení služobného zákroku je potrebné, aby si policajt vydezinfikoval ruky dezinfekčným prostriedkom a u osoby, voči ktorej služobný zákrok vykonal zabezpečil prekrytie horných dýchacích ciest.

¹⁸⁴ Bližšie pozri PL. ÚS 22/2020-104 zo dňa 14. októbra 2020.

¹⁸⁵ SKURKA, L. 2021. *Sú uznesenia vlády obmedzujúce základné práva a slobody počas núdzového stavu nulitné?* Dostupné online na <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a936-su-uznesenia-vlady-obmedzujuce-zakladne-prava-a-slobody-pocas-nudzoveho-stavu-nulitne> zo dňa 17. júna 2021.

¹⁸⁶ Bližšie pozri Usmernenie hlavného hygienika MV SR zo dňa 20. apríla 2021 – jedenásta aktualizácia.

Záver

Polícia ako ozbrojený bezpečnostný zbor je v prvom rade silovým orgánom určeným na pomoc pri realizácii ľudských práv, ktoré tvoria absolútny základ každej demokratickej a spravodlivej spoločnosti. Príslušníci Policajného zboru sa každý deň nachádzajú vo veľmi zložitej situácii medzi dvomi povinnosťami. V prvom rade chrániť základné práva a slobody a v druhom rade v prípade dôsledného uplatňovania zákonných možností na zjednanie želaného stavu ich obmedziť. Na základe uvedených skutočností v tomto príspevku, môžeme vysloviť záver, že Policajný zbor vykonáva dohľad nad zachovávaním právnych predpisov a v prípade, ak zistí ich porušenie, zjednáva nápravu, či už výzvou, dohovaraním, príkazom, alebo aj vykonaním služobného zákroku, vrátane využitia donucovacích prostriedkov. Celospoločenská pandemická situácia však otvorila viacero otázok vo vzťahu k obmedzeniam na základných právach a slobodách, ale aj niektoré oprávnenia príslušníkov Policajného zboru v súvislosti s policajnou činnosťou, ako bolo aj v príspevku poukázané. Polemiku a diskusie naďalej vyvolávajú otázky ochrany verejného zdravia na úkor práv jednotlivca, pretrvávajúce obmedzenia niektorých práv a slobôd.

Literatúra

DRGONEC, J. 2015. *Ústava Slovenskej republiky*. Bratislava, C.H. Beck, s. 1624, ISBN 978-80-89603-39-8.

KOLLÁR, P. 2020. *Môže požadovať policajt alebo zamestnávateľ doklad o negatívnom teste na COVID-19?* Dostupné online na <https://www.epravo.sk/top/clanky/mze-pozadovat-policajt-alebo-zamestnavatel-doklad-o-negativnom-teste-na-covid-19-4941.html> zo dňa 25.5.2021.

TITTLOVÁ, M., MEDELSKÝ, J. 2017. *Zákon o Policajnom zbore. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o. 2017. 394 s. ISBN 978-80-8168-577-4.

SKURKA, L. 2021. *Sú uznesenia vlády obmedzujúce základné práva a slobody počas núdzového stavu nulitné?* Dostupné online na <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a936-suznesenia-vlady-obmedzujuce-zakladne-prava-a-slobody-pocas-nudzoveho-stavu-nulitne> zo dňa 17. júna 2021.

ŠKROBÁK, J. 2020. *Správne právo v čase pandémie koronavírusu. Časť druhá: Úlohy a oprávnenia polície*. Dostupné online na <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/03/17/spravne-pravo-v-casoch-pandemie-koronavirusu-cast-druha-ulohy-a-opravnenia-policie/> zo dňa 30.5.2021.

Ústava Slovenskej republiky v platnom znení.

Nález Ústavného súdu SR č. PL. ÚS 22/2020-104 zo 14.10.2020.

Nález Ústavného súdu SR č. PL. ÚS 2/2021-80 z 31. marca 2021.

Usmernenie hlavného hygienika MV SR zo dňa 20. apríla 2021 – jedenásta aktualizácia. www.minv.sk

Key words: *human rights, state of emergency, constitution, constitutional law, police, service intervention*

Summary

The paper focuses on the ongoing worldwide pandemic situation that also persists in Slovakia. The attention is paid mainly to COVID-related restrictions on fundamental rights and freedoms. The authors provide an overview of selected legal regulations governing the pandemic situation, and focus on the activities of the Police Force in the problematic areas such as the performance of police activities and service interventions. The authors point out the contrast between human rights guaranteed by constitutional and international standards on the

one hand and their restriction in times of pandemic situation on the other hand by members of the Police Force. This has caused a lot of discussion and questions from the general public, e.g. checking if the person wears a mask or a respirator to protect its the upper airway, or handing over the certificate on a negative RT-PCR test result. Several regulations have been adopted by the authorities, imposing restrictions and, in particular, interfering with fundamental human rights. Some were also subject to decision before the Constitutional Court of the Slovak Republic. The authors also focused their attention on these matters, but due to the complexity and extensity of these issues, they approached only selected questions.

*plk. doc. JUDr. Klaudia Marczyová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnoprávnych vied
klaudia.marczyova@minv.sk*

*Mgr. Marián Piváček, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnoprávnych vied
marian.pivacek@minv.sk*

Právne aspekty zodpovednostných vzťahov vyvolaných nezákonným rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom štátneho orgánu pri výkone verejnej moci

Anotácia: Autor sa v článku zaoberá analýzou vybraných ustanovení zákona č. 514/2003 Z. z. upravujúcich zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci. Vymedzuje a charakterizuje pojmy ako sú zodpovednosť orgánu verejnej moci, jej predpoklady (právne relevantná škodná udalosť, ujma, kauzálny nexus) atď. vo vzťahu k tomuto typu zodpovednosti. Ďalej sa zaoberá otázkami nárokov na náhradu škody vzniknutej v dôsledku nezákonného rozhodnutia alebo nesprávneho úradného postupu.

KLúčové slová: Zodpovednosť, škoda, náhrada škody, nezákonné rozhodnutie, nesprávny úradný postup, liberácia

Úvod do problematiky

Efektívne fungovanie spoločnosti ako zložitého, vnútorne organizovaného a regulovaného systému, predpokladá existenciu jasne stanovených pravidiel zabezpečujúcich ochranu subjektívnych práv tak fyzických ako aj právnických osôb. Garancia ochrany práv všetkých subjektov je primárnou úlohou každého právneho štátu, Slovenskej republiky ako zvrhovaného a demokratického štátu nevynímajúc. V prípade porušenia týchto práv musia byť za splnenia zákonom stanovených predpokladov postihované všetky zodpovedné subjekty, zahŕňajúc nielen fyzické a právnické osoby v prípadoch porušenia ich primárnych právnych povinností, ale najmä orgány verejnej moci v prípadoch ich nezákonného rozhodnutia, či nesprávneho úradného postupu. Efektívna právna regulácia zodpovednosti orgánov verejnej moci je v právnom štáte priam nevyhnutnosťou, najmä ak zväzíme ich potencionálny a objektívne existujúci dosah do sféry práv fyzických a právnických osôb.

Pojem verejná moc je pojmom všeobecným. Subsumuje v sebe výkonnú moc, štátnu správu i správu verejnú. Zahŕňa v sebe tak výkon moci zákonodarných, výkonných a súdnych orgánov, ako aj výkon moci prostredníctvom iných subjektov. Štát totiž nie je jediným subjektom verejnej moci. Určitú časť jej výkonu preniesol na orgány územnej samosprávy, záujmovej samosprávy a verejnoprávne korporácie. Charakteristickým znakom verejnej moci je špecifické autoritatívne pôsobenie na spoločenské vzťahy v štáte a to nezávisle od vôle ich subjektov. Na účely zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci (ďalej len „Zákon č. 514/2003“) sa pod pojmom výkon verejnej moci rozumie: „rozhodovanie a úradný postup orgánov verejnej moci o právach, právom chránených záujmoch a povinnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb.“ Na základe ustálenej judikatúry verejná moc autoritatívne rozhoduje o právach a povinnostiach subjektov buď priamo alebo sprostredkované. Subjekt, ktorého práva a povinnosti sú predmetom rozhodovania orgánu verejnej moci, nie je v rovnoprávnom postavení s týmto orgánom. Výpočet zodpovedných subjektov (orgánov verejnej moci) vymedzuje § 2 Zákona č. 514/2003 Z. z. V intenciách tohto ustanovenia sú nimi:

- štátne orgány (úrady, súdy, štátne inštitúcie a orgány, ...),
- orgány územnej samosprávy (VÚC, obce, mestá),
- verejnoprávne inštitúcie (RTVS, Sociálna poisťovňa, ...),
- orgány záujmovej samosprávy (profesijné komory, Slovenská advokátska komora, Slovenská komora exekútorov, Slovenská komora audítorov ...),
- fyzické osoby alebo právnické osoby, ktorým zákon zveril výkon verejnej moci (notári pri výkone notárskej činnosti, exekútori pri výkone exekútorskej činnosti).

Zodpovednosť za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom štátneho orgánu pri výkone verejnej moci zaraďujeme medzi osobitné prípady

zodpovednostných vzťahov. Je to druh zodpovednosti za škodu, ktorá je založená na princípe sprísnenej *tzv. absolútnej objektívnej zodpovednosti*. Je to logické a najmä v záujme poškodených osôb, nakoľko negatívne následky neopodstatnených mocenských zásahov musia byť napravené, a to bez možnosti akejkoľvek liberácie zodpovedného subjektu. Otázky zavinenia sú logicky v tomto druhu zodpovednosti taktiež bezpredmetné.

Predpoklady¹⁸⁷ vzniku zodpovednosti:

- a) štátu za škodu spôsobenú orgánmi verejnej moci pri výkone verejnej moci sú:
 - nezákonné rozhodnutie, nezákonné zatknutie, zadržanie alebo iné pozbavenie osobnej slobody, rozhodnutie o treste alebo ochrannom opatrení, rozhodnutie o väzbe alebo nesprávny úradný postup,
 - škoda,
 - príčinná súvislosť medzi a) a b).
- b) obce a vyššieho územného celku za škodu spôsobenú orgánmi územnej samosprávy pri výkone samosprávy sú:
 - nezákonné rozhodnutie alebo nesprávny úradný postup,
 - škoda,
 - príčinná súvislosť medzi a) a b).

Aj keď z textácie Zákona č. 514/2003 výslovne nevyplýva, že upravuje aj zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú orgánmi územnej samosprávy pri prenesenom výkone štátnej správy máme za to, že ak dôjde k nezákonnému rozhodnutiu alebo nesprávne úradnému postupu orgánov územnej samosprávy pri činnostiach, ktoré predstavujú výkon štátnej správy, a ktoré boli štátom delegované na územnú samosprávu bude zodpovedným subjektom štát. Uvedené je logické, nakoľko prenesený výkon štátnej správy na orgány územnej samosprávy je nielen materiálne zo strany štátu krytý, ale aj patričnými prostriedkami kontrolovaný.

Zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci

V intenciách § 3 Zákona č. 514/2003 Z. z. je štát zodpovedný za škodu spôsobenú orgánmi verejnej moci pri výkone verejnej moci, teda aj orgánmi územnej samosprávy pri výkone verejnej moci nezákonným rozhodnutím, nezákonným zatknutím, zadržaním alebo iným pozbavením osobnej slobody, rozhodnutím o treste, o ochrannom opatrení alebo rozhodnutím o väzbe, alebo nesprávnym úradným postupom. Ako bolo spomínané už vyššie, jediným zodpovedným subjektom je štát, bez možnosti liberácie. Príčina porušenia povinností orgánom verejnej moci alebo jeho zamestnancami a ich zavinenie nie sú pri zodpovednosti štátu rozhodujúce. Podmienkou je, aby škodu spôsobil orgán verejnej moci a aby bola v príčinnej súvislosti s tou časťou jeho činnosti, ktorá je výkonom verejnej moci. Nie je dôležité ani to, či mal alebo nemal orgán verejnej moci právnu subjektivitu, resp. či ešte existuje alebo už zanikol.

Orgány oprávnené v zodpovednostných vzťahoch konať v mene štátu vymedzuje ustanovenie § 4 Zákona č. 514/2003 Z. z. Pre zákonodarcu bol v tomto smere určitým vodítkom kompetenčný zákon (zákon č. 575/2001 Z. z.), stanovujúci základné princípy del'by kompetencií ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy. Orgány enumerované príslušným ustanovením sú príslušné aj na konanie vo veci regresného nároku. V prípade, že príslušný orgán nie je možné určiť, koná v mene štátu automaticky Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. V prípadoch uplatnenia nároku u nepríslušného orgánu, je tento povinný žiadosť poškodeného postúpiť príslušnému orgánu. Zároveň o vyššie uvedenej skutočnosti upovedomí poškodeného. Účinky uplatneného nároku zostávajú zachované. Otázkou zostáva, ktorý subjekt koná v mene štátu v prípade, že dôjde k vzniku škody spôsobenej ministerstvom,

¹⁸⁷ Zákon č. 514/2003 Z. z. upravuje zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú orgánmi verejnej moci pri výkone verejnej moci a obce a vyššieho územného celku za škodu spôsobenú orgánmi územnej samosprávy pri výkone samosprávy.

prípadne iným ústredným orgánom štátnej správy. Aj keď to v Zákone č. 514/2003 Z. z. nie je výslovne normované, máme za to, že v mene štátu by konal minister resp. vedúci iného ústredného orgánu štátnej správy alebo ním poverený pracovník príslušného útvaru (samozrejme nie ten, ktorý vydal nezákonné rozhodnutie alebo nesprávne úradne postupoval. Zákon č. 514/2003 Z. z. neobsahuje ani ustanovenie o postupe v prípade, že by nezákonné rozhodnutie alebo nesprávny úradný postup spôsobil samotný minister (vedúci iného ústredného orgánu štátnej správy). V takom prípade sa môže poškodený domáhať ochrany svojich porušených práv žalobou na súde.¹⁸⁸

Zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím

Oprávnenou osobou na uplatnenie práva na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím je v zmysle § 5 Zákona č. 514/2003 Z. z.:

- účastník konania, ktorému vznikla škoda v dôsledku rozhodnutia vydaného v tomto konaní,
- osoba, s ktorou nebolo konané ako s účastníkom konania, hoci s ňou ako s účastníkom konania malo byť konané,
- osoba, ktorej vznikla škoda nezákonným rozhodnutím (len v prípade, že nezákonné rozhodnutie bolo vydané v konaní, na ktoré sa nevzťahujú predpisy o správnom konaní – zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní).¹⁸⁹

Obligatórnym predpokladom na uplatnenie nároku na náhradu škody je existencia nezákonného rozhodnutia. Konanie alebo jeho druh, v ktorom sú vydané nehrajú rolu. Zákon č. 514/2003 Z. z. u nezákonných rozhodnutí podstatne rozširuje zodpovednosť štátu nielen pozitívnou úpravou, ale aj tým, čo z doterajšej úpravy vypustil. Neobmedzuje zodpovednosť štátu len na škodu, ktorá vznikla rozhodnutím vydaným v civilnom konaní, v konaní pred notárom, v správnom konaní alebo v trestnom konaní, ale do zodpovednosti štátu sa zaraďujú aj rozhodnutia Národnej rady Slovenskej republiky, Najvyššieho kontrolného úradu, národnej banky, generálnej prokuratúry či jej orgánov a Súdnej rady. Ďalším z predpokladov je, že právoplatné rozhodnutie bolo zrušené alebo zmenené pre nezákonnosť príslušným orgánom. Konštatácia subjektívneho hodnotenia nezákonnosti rozhodnutia zo strany účastníka konania nepostačuje. Skutočnosť, že je rozhodnutie nezákonné musí vysloviť príslušný orgán, t.j. orgán oprávnený nezákonne rozhodnutie zrušiť alebo zmeniť v zmysle príslušných procesných regulatívov už v čase prejednávania nároku poškodeného subjektu. Nezákonnosť rozhodnutia nie je účelné a ani možné preskúmať v rámci konania o náhrade škody. Súd rozhodujúci o uplatnenom nároku na náhradu škody nie je oprávnený posúdiť, či ide o zákonné resp. nezákonné rozhodnutie, ktorým bola spôsobená škoda. Túto otázku nemôže vyriešiť ani ako predbežnú, pretože ju dostatočne vyriešil orgán určený platnými právnymi predpismi, ktorého autoritu musí súd rozhodujúci o náhrade škody rešpektovať. Týmto spôsobom je zaručené, že v posudzovanom prípade je právoplatné rozhodnutie určené za nezákonné už pred začatím konania o náhrade škody kvalifikovaným orgánom.¹⁹⁰ Podmienka zrušenia alebo zmeny právoplatného rozhodnutia obmedzuje možnosti poškodeného, pretože nie vždy je oprávnený také zrušenie alebo zmenu navrhnúť. Ak je osoba účastníkom môže podať návrh na obnovu, podnet na preskúmanie rozhodnutia v mimoodvolacom konaní, dovolanie proti právoplatnému rozhodnutiu odvolacieho súdu v civilnom konaní a žalobu v správnom súdnictve proti

¹⁸⁸ BARDELČÍK, T. Zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, In. Bulletin slovenskej advokácie, č.5/2011, s. 7-8.

¹⁸⁹ Napr. obvinený, poškodený, zúčastnená osoba, svedok, znalec, obhajca, resp. každý komu bola uložená poriadková pokuta, osoba vydaná do cudziny, osoba ktorej bola odňatá vec dôležitá pre trestné konania a ďalšie osoby, ktoré boli zasiahnuté na ľudských právach úkonmi trestného konania.

¹⁹⁰ BARDELČÍK, T. Zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, In. Bulletin slovenskej advokácie, č.5/2011, s. 8.

rozhodnutiu a postupu správneho orgánu. V iných prípadoch môže osoba iba podať podnet prokuratúre alebo ministrovi spravodlivosti na uplatnenie mimoriadnych opravných prostriedkov. V niektorých prípadoch zákon vylučuje alebo obmedzuje možnosť napadnutia alebo zrušenia právoplatného rozhodnutia. Niekedy je táto možnosť obmedzená aj zákonnou lehotou. Dôvodom pre zodpovednosť štátu je aj rozhodnutie, ktoré bolo zrušené na základe obnovy konania, za predpokladu, že vyšli najavo nové skutočnosti alebo dôkazy predtým pre rozhodujúci orgán neznáme. V zmysle Zákona č. 514/2003 Z. z. má teda pojem „nezákonnosť“ aj takúto podobu, napriek tomu, že v čase rozhodovania k porušeniu žiadneho zákona alebo právneho predpisu nedošlo.¹⁹¹ Úspešné uplatnenie nároku na náhradu škody v zmysle Zákona č. 514/2003 Z. z. predpokladá uplatnenie všetkých riadnych opravných prostriedkov na dosiahnutie nápravy. Uvedené je logické, nakoľko absencia takejto povinnosti by znamenala možnosť obísť štandardné prostriedky procesnej nápravy. Preto v prípade ak účastník konania/poškodený nepodal riadny opravný prostriedok proti nezákonnému rozhodnutiu, nevzniká štátu povinnosť nahradiť škodu aj napriek nezákonnosti rozhodnutia a vzniku škody. Zákon však z uvedeného normuje i výnimky ktorými sú:

- prípady hodné osobitného zreteľa,
- ak je rozhodnutie vykonateľné bez ohľadu na jeho právoplatnosť (je nevyhnutné pripustiť, že k škode dôjde skôr ako sa stane rozhodnutie právoplatným),
- ak ide o tzv. ničotné rozhodnutie, ktoré je vydané orgánom nad rámec jeho právomocí.¹⁹²

Zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú nesprávnym úradným postupom

Zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú nesprávnym úradným postupom normuje Zákon č. 514/2003 Z. z. v ustanovení § 9. V jeho intenciách sa za nesprávny úradný postup považuje porušenie povinnosti orgánu verejnej moci urobiť úkon alebo vydať rozhodnutie v zákonom ustanovenej lehote, nečinnosť orgánu verejnej moci pri výkone verejnej moci, zbytočné prietahy v konaní alebo iný nezákonný zásah do práv, právom chránených záujmov fyzických osôb a právnických osôb. Na rozdiel od zodpovednosti za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím vznik zodpovednosti za škodu nesprávnym úradným postupom nie je viazaný na podmienku, že sa poškodený vyčerpaním opravných prostriedkov pričínil o zamedzenie základného dôvodu vzniku škody. Vzhľadom na to nie je táto zodpovednosť podmienená ani zrušením rozhodnutia. Zodpovednosť za nesprávny úradný postup je spätý so správaním tých, ktorí plnia úlohy štátnych orgánov, a teda so správaním pracovníkov týchto orgánov.¹⁹³ Formulácia „nesprávny úradný postup“ nie je práve tým najvhodnejším vymedzením. Jej zmysel nespočíva v nevhodnosti alebo neúčelnosti postupu. Naopak o nesprávnom úradnom postupe hovoríme vtedy, ak konkrétny úradný postup trpí vadou a je teda v nesúlade s právnou úpravou. Vo svojej podstate ide o nezákonný úradný postup orgánu verejnej moci. Musí ísť o úradný postup, ktorý priamo súvisí s výkonom verejnoprávnej pôsobnosti orgánu verejnej moci. Pojem úradného postupu zákon nevymedzuje. O tom, či k nemu došlo je ponechané na posúdení praxe, ktorá sama skonštatuje, či došlo k úradnému a či k postupu inému. Dalo by sa zhrnúť, že nesprávny úradný postup predstavuje porušenie povinností pri realizácii jednotlivých úkonov v rámci konania, najmä ich nesprávne vykonanie, resp. ich vykonanie nespĺňajúce zákonné podmienky. Zároveň je to aj každý iný nezákonný zásah do práv, právom chránených záujmov fyzických a právnických osôb. Dôležité je

¹⁹¹ MIKLÍK, F. Problémy zodpovednosti štátu za škodu pri výkone verejnej moci, In. Justičná revue 10/2004, s. 1100-1101.

¹⁹² GALANDA, M., KMEŤ, M. Zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, In. Bulletin slovenskej advokácie, s. 9-10.

¹⁹³ LUBY, Š. Zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú rozhodnutím alebo úradným postupom, s.75.

podotknúť, že pri nesprávnom úradnom postupe sa uplatňuje nárok na náhradu škody, ktorá vznikla iným spôsobom než práve rozhodovacou činnosťou príslušného orgánu.

Náhrada škody spôsobenej orgánmi verejnej moci

Aj napriek tomu, že platná právna úprava Zákona č. 514/2003 Z. z., je z pohľadu „auditu“ právnej reglementácie zodpovednosti spravujúceho subjektu právnu úpravou najkomplexnejšou, má aj svoje „slabšie miesta“, ktoré i napriek mnohým novelizáciám zákona zostali kompetentnými nepovšimnuté. Jedná sa o právnu úpravu predbežného prerokovania nároku na náhradu škody. Tá, podľa nášho názoru, nezodpovedá požiadavke na efektívny výkon verejnej moci.¹⁹⁴ Nárok na náhradu škody spôsobenej orgánom verejnej moci je potrebné vopred prerokovať s príslušným orgánom. De lege lata sú to ústredné orgány štátnej správy¹⁹⁵, resp. ak kompetenciu rozhodovať nemožno určiť je príslušné ministerstvo spravodlivosti. V prípade ak bola žiadosť podaná na nepríslušnom orgáne, postúpi ju tento bezodkladne príslušnému orgánu a poškodeného o tom upovedomí. Účinky podania žiadosti zostávajú zachované. I keď zamýšľaným zmyslom tohto inštitútu bolo využitie všetkých zákonných možností na to, aby sa predbežným prerokovaním nároku napravili narušené vzťahy medzi poškodenými a orgánmi oprávnenými konať za štát (resp. územnú samosprávu) a v konečnom dôsledku sa tak predišlo súdnemu konaniu, musíme konštatovať, že tento inštitút je neefektívny. Pravidlá na základe ktorých by malo predbežné prerokovanie nároku prebiehať, zákon žiadnym spôsobom neupravuje. Uvedené defacto spočíva v mimosúdnej dohode medzi orgánom verejnej moci, ktorý spôsobil škodu a poškodeným. Takáto dohoda však nevyžaduje žiadne striktné pravidlá, ktorých splnenie by malo predchádzať jej uzavretiu. Účelom je dospieť k dohode bez ohľadu na spôsob jej dosiahnutia.¹⁹⁶ V zmysle § 16 ods. 4 Zákona č. 514/2003 Z. z je špecifikovaná len lehota predbežného prerokovania nároku. Ak príslušný orgán neuspokojí nárok na náhradu škody alebo uspokojí iba jeho časť do šiestich mesiacov odo dňa prijatia žiadosti alebo ak príslušný orgán písomne oznámi poškodenému, že neuspokojí jeho nárok na náhradu škody, môže sa poškodený domáhať uspokojenia nároku alebo jeho neuspokojenej časti na súde. Pri uplatnení nároku na súde môže poškodený požadovať úhradu len v rozsahu nároku a z titulu, ktoré boli predbežne prerokované. Ak súd rozhodnutím o náhrade škody prizná poškodenému aj úrok z omeškania, lehota omeškania začína príslušnému orgánu plynúť najskôr dňom oznámenia, že neuspokojí nárok na náhradu škody, alebo uplynutím šesťmesačnej lehoty na predbežné prerokovania nároku, ak súd neurčí začiatok jej plynutia neskôr. Pre poškodeného sú čas a obligatórnosť predbežného prerokovania nároku de facto limitujúcimi faktormi v možnosti uplatnenia práva súdnou cestou, nakoľko subjekt domáhajúci sa náhrady škody nemôže skôr než uplynie lehota 6 mesiacov, iniciovať žalobou konanie pred súdom. Respektíve môže iba vtedy, ak príslušný orgán písomne oznámi, že jeho nárok neuspokojí alebo uspokojí len čiastočne. Ten, kto nedostane žiadne „písomné vyrozumenie“, musí čakať na márne uplynutie lehoty 6 mesiacov. Súhlasíme s názorom, že je na hranu postavená logika keď kompetentný orgán v lehote 6 mesiacov povinnosť aktívne prejavíť sa nemá, ale subjekt domáhajúci sa náhrady škody je povinný 6 mesiacov čakať, či kompetentný orgán svoju kompetenciu zrealizuje alebo nie.¹⁹⁷ Takáto právna regulácia je nanajvýš nevhodná a neefektívna. Ak má v rozvoj demokracie nadväzovať na európske tradície a chápanie demokracie, nie je možné sa uspokojiť iba so zahrnutím právnych inštitútov vlastných parlamentnej demokracii do platného práva. Efektívne presadzovanie právnych regulatívov v aplikačnej aktivite verejnej správy je ich rovnako dôležitým, ak nie dôležitejším atribútom.

¹⁹⁴ TÓTHOVÁ, K. Stručný "audit" zodpovednosti štátu ako podmienky demokracie, s. 146.

¹⁹⁵ Bližšie pozri: § 4 a §11 Zákona č. 514/2003 Z. z.

¹⁹⁶ AUXTOVÁ, M. Zodpovednosť obce za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, s. 551.

¹⁹⁷ TÓTHOVÁ, K. Stručný "audit" zodpovednosti štátu ako podmienky demokracie, s. 147.

Spôsob a rozsah náhrady škody

Ako vyplýva z ustanovenia § 17 ods. 1 Zákon č. 514/2003 Z. z. preferuje z pohľadu spôsobu náhrady škody tzv. relutárnu náhradu. Z pohľadu rozsahu náhrady škody má škodca v intenciách predmetného ustanovenia povinnosť uhrádzať skutočnú škodu a ušlý zisk. V prípade náhrady škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom normuje ods. 2 povinnosť škodcu uhradiť aj nemajetkovú ujmu v peniazoch, ak nie je možné uspokojiť ju inak. Uvedené sa však uplatní len za predpokladu, že samotné konštatovanie porušenia práva nie je pre poškodeného dostačujúcim zadosťučinením. Platná právna úprava (na rozdiel od predošlého Zákona č. 58/1969 Z. z.) teda rozšírila náhradu škody, pretože zahŕňa aj právo na spravodlivé zadosťučinenie, čím sa rozšírila možnosť uplatnenia nároku na náhradu škody okrem náhrady skutočnej škody a ušlého zisku aj na nemajetkovú ujmu. Z toho vyvodzujeme, že náhrada škody by mala predstavovať spravodlivé zadosťučinenie napr. v podobe peňažnej náhrady nemajetkovej ujmy, a tiež iné formy zadosťučinenia, medzi ktoré môžeme zaradiť napr. aj verejné ospravedlnenie. Zákon č. 514/2003 Z. z. obsahuje aj podrobnú úpravu týkajúcu sa odškodňovania trov konania. Ustanovením § 18 ods. 1 sa do náhrady škody zahŕňa aj náhrada trov konania, ktoré poškodený vynaložil v konaní, v ktorom bolo vydané nezákonné rozhodnutie, rozhodnutie o treste, o ochrannom opatrení alebo rozhodnutie o väzbe, zatknutí a inom pozbavení osobnej slobody alebo vykonané zadržanie a v konaní, v ktorom došlo k zrušeniu rozhodnutia alebo bolo trestné stíhanie zastavené alebo sa vec postúpila inému orgánu. Trovami konania sa rozumejú aj trovy právneho zastúpenia, ktoré zahŕňajú účelne vynaložené hotové výdavky a odmenu za zastupovanie, ktorá sa určí ako tarifná odmena advokáta. Aj napriek tomu, že náklady poškodenému vznikajú aj pri predbežnom prerokovaní nároku, nie sú súčasťou trov konania. Náklady spojené s predbežným prerokovaním nároku na náhradu škody sú jeho príslušenstvom.¹⁹⁸ Náhrada trov konania, v ktorom došlo k nesprávnemu úradnému postupu je upravená osobitne. . Pokiaľ by nešlo o nesprávny úradný postup a orgán verejnej moci by konal v súlade s právnou úpravou, poškodený by trovy vynaložiť nemusel. Pre tieto prípady sa trovy konania hradia len, ak priamo súviseli s nesprávnym úradným postupom.

Premlčanie práva na náhradu škody

Premlčanie je tradičný a významný inštitút nielen občianskeho práva hmotného, ale aj slovenského právneho poriadku ako celku. Podstata premlčania spočíva uplynutí zákonom stanoveného času v kumulácii nevykonania subjektívneho práva zo strany oprávneného subjektu. Inými slovami, premlčanie predstavuje oslabenie práva spočívajúce v tom, že jeho následné uplatnenie a vymáhanie prostredníctvom štátneho orgánu je vylúčené tzn. prakticky neuskutočniteľné v tom prípade, že povinný subjekt vznesie riadne námietku premlčania. Z toho vyplýva, že účinným vznesením námietky premlčania dochádza k zániku nároku na autoritatívnu vynútiteľnosť veriteľom uplatňovanej pohľadávky. Premlčané právo oslabené tým, že stratilo nárok, trvá aj naďalej, avšak mení sa na právo naturálne, ktorému zodpovedá naturálna povinnosť (naturálna obligácia) tzn. situácia, kedy povinná strana podľa práva plniť nemusí, ale plniť môže. Zákon č. 514/2003 Z. z. upravuje inštitút premlčania práva na náhradu škody osobitne, konkrétne v ustanoveniach §19 a §20. Subjektívna lehota na uplatnenie práva je 3 roky a plynie odo dňa, keď sa poškodený o škodu dozvedel. Pre začatie plynutia subjektívnej premlčacej lehoty je podstatné, kedy sa poškodený o vzniknutej škode (nie o protiprávnom úkone či o škodovej udalosti) dozvedel reálne. Samozrejmom je aj vedomosť o tom, kto za takto vzniknutú škodu zodpovedá. Pre posúdenie, kedy sa subjekt dozvedel o škode je dôležité vychádzať z preukazovanej vedomosti poškodeného subjektu o vzniknutej škode. To znamená, že poškodený disponuje vedomosťou o majetkovej ujme určitého druhu a

¹⁹⁸ Bližšie pozri: Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. Zn. 2 Cdo 7/99

rozsahu, vie ju vyčíslit' v peniazoch a vie voči komu sa môže domáhať práva na náhradu škody na súde.¹⁹⁹ Ak je podmienkou uplatnenia práva na náhradu škody zrušenie alebo zmena právoplatného rozhodnutia, plynie premlčacia lehota odo dňa doručenia (oznámenia) rozhodnutia, ktorým bolo zmenené alebo zrušené právoplatné rozhodnutie. Objektívna lehota na uplatnenie práva je 10 rokov a plynie odo dňa, keď bolo poškodenému doručené (oznámené) rozhodnutie, ktorým mu bola spôsobená škoda. V tomto kontexte treba zároveň dodať, že objektívna lehota je irelevantná v prípadoch škôd spôsobených:

- na zdraví,
- rozhodnutím o zatknutí, zadržaní alebo iným pozbavením osobnej slobody
- rozhodnutím o treste, o ochrannom opatrení alebo rozhodnutím o väzbe.

Lehoty neplynú ani počas predbežného prerokovania nároku podľa § 15 Zákona č. 514/2003 Z. z. a to odo dňa podania žiadosti až do skončenia prerokovania, najdlhšie však počas šiestich mesiacov. Poslednou Zákonom č. 514/2003 Z.z. regulovanou oblasťou týkajúcou sa premlčania práva je právo štátu alebo územnej samosprávy domáhať sa regresnej náhrady v lehote jedného roka odo dňa, keď sa uhradila celá náhrada škody, ale nie skôr, ako za rok odo dňa, keď sa stal právoplatným trestný rozsudok alebo disciplinárne opatrenie voči osobe, ktorá sa dopustila trestného činu alebo disciplinárneho previnenia nesprávnym úradným postupom alebo v príčinnej súvislosti s ním alebo v príčinnej súvislosti s ním vydala nezákonné rozhodnutie.

Jednou z najvýraznejších funkcií premlčania je motivácia oboch subjektov (tak poškodeného ako aj škodcu), aby zásadu „vigilantibus iura“ akceptovali a v jej intenciách dbali o svoje subjektívne práva a uplatňovali ich včas. Tým, že premlčanie motivuje subjekty k včasnému uplatňovaniu ich subjektívnych práv, zároveň prispieva k právnej istote v právnych vzťahoch. Účelom tohto inštitútu je zabrániť stavu, v ktorom by boli „povinné“ subjekty ohľadom svojich povinností po neúmerne dlhý čas vystavení donucovaciemu zákroku, t.j. vynútiteľnosti zo strany súdu. V súlade s požiadavkou právnej istoty sa teda jeho ďalšia funkcia prejavuje v tom, že bráni existencii dlhotrvajúcich subjektívnych práv a im zodpovedajúcim povinnostiam, ktoré sú predovšetkým v súvislosti s ich dokazovaním po uplynutí dlhšej doby spravidla vždy spojené s istou mierou neurčitosti a spornosti.²⁰⁰ Ďalšou funkciou premlčania je aj uplatňovanie zásady autonómie vôle v právnych vzťahoch, inak povedané, presadenie slobodnej vôle poškodeného, či si svoje právo v zákonom stanovenom čase uplatní alebo nie, a rovnako aj škodcu, ktorý sa sám rozhodne, či vznesie námietku premlčania, resp. či dobrovoľne splní svoj záväzok spočívajúci v náhrade spôsobenej škody. Z iného aspektu prichádza do úvahy aj preventívna funkcia premlčania prejavujúca sa v tom zmysle, že poškodený je nútený uplatňovať svoje subjektívne práva včas, čo umožňuje predchádzať vzniku ďalšej ujmy, prípadne jej zväčšovaniu. Účelom inštitútu premlčania je čeliť komplikovaným sporom, ku ktorým by mohlo dochádzať v dôsledku časovo neobmedzenej či neúmerne dlhej možnosti uplatniť právo na súde, a to stanovením časového obmedzenia vynútiteľnosti práv bez toho, aby boli poškodení týchto práv pozbavení. Premlčanie ako právny inštitút možno považovať, vzhľadom na jeho podstatu ako aj jednotlivé funkcie ktoré plní za neoddeliteľnú súčasť akéhokoľvek moderného právneho poriadku. Na záver by sa dalo zhrnúť, že mocenská ochrana prináleží len takým subjektívnym právam, ktorých nositelia o ne dbajú, aktívne a iniciatívne ich realizujú a v prípade porušenia ich v intenciách príslušných zákonných regulatívov aj patrične vymáhajú. Uvedené slová je možné v plnom rozsahu aplikovať i na oblasť premlčania regulovanú Zákonom č. 514/2003 Z. z.

¹⁹⁹ Bližšie pozri: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. Zn. 3 Cdo 145/2004 „Za rozhodujúci pre začiatok plynutia subjektívnej premlčacej doby treba považovať deň, kedy sa oprávnený v konkrétnom prípade skutočne dozvie o tom, že mu vznikla škoda a kto za jej vznik zodpovedá; nie je pritom rozhodujúce, že oprávnený mal možnosť dozvedieť sa potrebné skutočnosti už skôr.“

²⁰⁰ VAŠKE, V. 2006. Přejhled judikatury ve věcech promlčení a prekluze v soukromém právu, s. 17.

Regresná náhrada

Problematika vyvodzovania zodpovednosti spravujúcich subjektov vo forme tzv. regresného konania je upravená Zákonom č. 514/2003 Z. z. v ustanoveniach § 21 až § 25. Platná právna úprava normuje obligatórne i fakultatívne regresné konanie. Povinné regresné konanie prichádza do úvahy všade tam, kde bola spôsobená škoda v rámci štátomocenských rozhodovacích procesov. Ak štát škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom uhradil, má zo zákona povinnosť uplatniť si voči verejnoprávnym inštitúciám, územnej samospráve, záujmovej samospráve, či fyzickej alebo právnickej osobe regres. Naopak, ak bola spôsobená škoda v rámci neštátomocenských rozhodovacích procesov, je podľa platného práva regresné konanie fakultatívne. Vo veciach regresnej náhrady koná a rozhoduje za štát príslušný orgán podľa § 4, t.j. orgán príslušný aj na uplatnenie nároku na náhradu škody a za územnú samosprávu príslušný orgán podľa § 11, t.j. starosta, primátor alebo predseda samosprávneho kraja. Ak škodu spôsobili viaceré osoby, zodpovedajú solidárne.²⁰¹ Štát nemá právo žiadať regresnú náhradu voči orgánu územnej samosprávy, ak nezákonné rozhodnutie územnej samosprávy pri výkone verejnej moci v oblasti prenesenej štátnej správy na územné samosprávy bolo vydané len preto, že ten kto ho vydal rešpektoval právny názor príslušného orgánu, ktorý bol nesprávny a tento orgán v konaní rozhodnutie územnej samosprávy zrušil. Dôsledné vyvodzovanie zodpovednosti voči pracovníkom za nekvalitný a nezákonný výkon štátnej správy je zdôvodnené tým, že činnosť, ktorú uskutočňujú, má významné ekonomické a sociálne dôsledky pre všetkých účastníkov konaní. Výšku regresnej náhrady, ktorú možno požadovať od zamestnancov participujúcich na výkone verejnej moci limitujú osobitné predpisy.²⁰²

Záver

Moc, nech už je v akejkoľvek podobe, by mala ísť ruka v ruke so zodpovednosťou. Dispozícia verejnou mocou nie je v tomto smere žiadnou výnimkou. Zodpovednosť za „pochybenia“ štátu a s tým súvisiace škody je namieste riadne a včas reparovať. V zmysle minimalizácie zásahov orgánov verejnej moci do súkromnoprávnej sféry je vhodné v tomto kontexte spomenúť čl. 2 ods. 2 Ústavy SR, ktorý uvádza, že štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Orgány verejnej moci zasahujúce do práv a právom chránených záujmov fyzických a právnických osôb autoritatívne, nemôžu konať na základe ľubovôle. Ak by predsa len áno, musí byť vytvorený systém efektívnych mechanizmov postihujúcich takého zlyhania.

Literatúra

- AUXTOVÁ, M. 2010. Zodpovednosť obce za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci. In *Právny obzor*. ISSN 0032-6984, 2010, roč. 93, č. 6, s.542-555.
- BARDELČÍK, T. 2011. Zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci nezákonným rozhodnutím a nesprávnym úradným postupom: druhá časť. In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, 2011, roč. 17, č. 5, s.6-14.
- KMEŤ, M. – GALANDA, M. 2005. Zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci. In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2005, roč. 11, č. 8, s. 9.
- LUBY, Š. 1971. *Zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú rozhodnutím alebo úradným postupom*. Bratislava: Obzor, 1971. 153 s.

²⁰¹ GALANDA, M., KMEŤ, M. Zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, In. *Bulletin slovenskej advokácie*, s.13.

²⁰² Napr. ustanovenie § 186 ods. 2 zákona č. 311/2001 Z. z. *Zákonník práce* v znení neskorších predpisov limituje výšku regresnej náhrady štvornásobkom priemerného mesačného zárobku pred porušením povinnosti, ktorou vznikla škoda.

MIKLÍK, F. 2004. Problémy zodpovednosti štátu za škodu pri výkone verejnej moci. In *Justičná revue*. 2004, roč. 56, č. 10, s. 1094-1105.

TÓTHOVÁ, K. 2018. Stručný "audit" zodpovednosti štátu ako podmienky demokracie In: *Notitiae iudiciales Academiae collegii aedilium in Bratislava*, ISSN 2453-6954, 2018, roč. 4, č. 2, s. 144-150.

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. z 1. septembra 1992.

Zákon Národnej rady SR č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov

Key words: *liability, damage, indemnity, illegal decision, maladministration, liberation*

Summary

In this article author deals with the analysis of selected provisions of Act no. 514/2003 which discuss the liability for damage caused in the executions of a public authority. He defines and explains concepts such as the liability of a public authority and its relations (legally relevant loss event, damage) to this type of liability. He also deals with the issues of claims for damages resulting from illegal decision or maladministration.

*JUDr. Vladislav Marko, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra súkromnoprávných vied
vladislav.marko@akademiapz.sk*

Trestnoprávna úprava trestných činov nebezpečného prenasledovania a nebezpečného vyhrážania a význam ich poznania a posudzovania z hľadiska práce policajta²⁰⁴

Anotácia: Príspevok sa venuje právnej úprave trestných činov nebezpečného vyhrážania a nebezpečného prenasledovania so zameraním na ich posudzovanie v zmysle znakov skutkovej podstaty trestného činu a ich následného odlišenia od možných závažnejších následkov, ktoré z tejto protiprávnej činnosti môže vyplývať. Cieľom príspevku je poukázať na to, akým spôsobom by mali príslušníci Policajného zboru posudzovať každý skutok individuálne z hľadiska hrozby, ktorá môže pre poškodeného vyplývať z konania páchatel'a.

Kľúčové slová: nebezpečné vyhrážanie, nebezpečné prenasledovanie, nebezpečné elektronické obťažovanie, ultima ratio, Trestný zákon

Úvod a teoretické východiská skúmanej problematiky

Činnosť príslušníka Policajného zboru v zmysle zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov je založená na realizácii viacerých úloh, ktoré vyplývajú z § 2 tohto zákona. Medzi jednu z týchto úloh, ktoré Policajný zbor plní je možné zaradiť aj odhaľovanie trestných činov a zisťovanie ich páchatel'ov, pričom ide o úlohu, ktorá svojím charakterom patrí medzi činnosť vyplývajúcu zo zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len Trestný zákon) a zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len Trestný poriadok). V tomto smere sú úlohy vyplývajúce z § 2 zákona o Policajnom zbore vyslovene viazané len na ustanovenia týchto dvoch základných zákonov, ktoré nám stanovujú v akých prípadoch je možné protiprávne konanie posúdiť ako trestný čin a následne upraviť aj postup príslušných subjektov tak, aby tieto trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní. Novou právnou úpravou trestných kódexov, ktorá je účinná od 1. 1. 2021 sa zároveň posilnili aj možnosti odnímania výnosov z trestnej činnosti.

Pri riešení a posudzovaní základných otázok, ktoré vyplývajú z činnosti príslušníkov Policajného zboru je teda nevyhnutné, aby ustanovenia právnych predpisov, ktoré upravujú rôzne druhy protiprávnych konaní, boli zrozumiteľné a nastavené takým spôsobom, že bude možné efektívne postihovať trestné činy a ich páchatel'ov. V tomto smere je však nevyhnutné, aby trestné právo plnilo svoju základnú úlohu v rámci systému právnych noriem len ako prostriedok „ultima ratio“, čiže ako krajný prostriedok ochrany spoločnosti. Zároveň je však nevyhnutné, aby trestné právo vhodným spôsobom reagovalo aj na zmeny v spoločnosti, napr. aj v oblasti novších druhov protiprávnych konaní, ktoré zahrnie do svojich ustanovení ale zároveň tiež aby uplatňovalo prvky restorácie, čím nebude zvýraznený len represívny prvok trestného práva, ale aj možnosti použitia miernejších prostriedkov. Princíp *ultima ratio* je v Trestnom zákone predovšetkým v prípade trestných činov, ktoré sú v zmysle § 10 ods. 1 prečinom. Uvedené paragrafové znenie zároveň v ods. 2 vymedzuje tzv. materiálny korektív, ktorý uvádza, že „nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel'a, je jeho závažnosť nepatrná.“ Princíp *ultima ratio* v kontexte trestného práva zároveň zvyrazňuje aj zásadu subsidiarity trestnej represie, ktorá znamená, že ustanovenia Trestného zákona je možné použiť vtedy, ak právne možnosti iných právnych odvetví nepostačujú na obnovu narušených spoločenských vzťahov. Princíp *ultima ratio* predstavuje dôležitý prvok medzi zásadami

²⁰³ Autorka je spoluriešiteľom grantu APVV č. APVV-17-0217.

²⁰⁴ Tento príspevok vznikol s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-17-0217 - "Služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru a aplikácia zásady primeranosti z trestnoprávneho a aplikácia administratívno-právneho hľadiska."

trestného práva v minulosti bol tento princíp uvádzaný aj ako zásada pomocnej úlohy trestnej represie.²⁰⁵ Snahy o zvýšenie preventívnej úlohy trestného práva (teda nielen represie) boli v trestných kódexoch prítomné už od 50-tych rokov minulého storočia, čiže sa snažili trestným činom predovšetkým predchádzať za využívania iných prostriedkov ako prostriedkov trestného práva a ak tieto nestačili, využívať prvky trestnoprávnej prevencie – generálnej a individuálnej, ktorá vychádza z účelu trestu. Jednotliví autori túto časť označovali aj ako ekonómia trestnej represie.²⁰⁶

Z hľadiska represívnej zložky je práve trestné právo tým nástrojom, ktorý v porovnaní s inými právnymi odvetviami disponuje najzávažnejšími prostriedkami štátneho donútenia, ktorými zasahuje do základných ľudských práv a slobôd. Skutočnosť, že by trestné právo malo mať subsidiárny charakter je vyvodzovaná aj z toho, že chráni spoločenské vzťahy, ktoré majú svoju základnú právnu úpravu vyjadrenú v iných právnych odvetviach, pričom tieto už nedisponujú prostriedkami na ochranu práv a povinností, ktoré z nich vyplývajú a zákonnosť použitia trestného práva je nevyhnutná pre ich ochranu.

Princíp *ultima ratio* v judikatúre pripustil dokonca aj Najvyšší súd SR, ktorý ho do určitého obdobia (rok 2013) dokonca odmietal,²⁰⁷ ako samostatný princíp viažuci sa na aplikačný postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu. Odmietnutie princípu *ultima ratio* však v tomto smere príde pomerne zmätočné, vzhľadom ku skutočnosti, že právna úprava Trestného zákona umožňovala aj do tohto obdobia jeho možné použitie zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdu pri posudzovaní toho, či prečin a jeho závažnosť vo vzťahu k uvedeným skutočnostiam v zmysle § 10 ods. 2 (prípadne § 95 ods. 2) je nevyhnutné posúdiť ako trestný čin.

V predchádzajúcej právnej úprave bol princíp *ultima ratio* v trestnom práve naviazaný aj na materiálne vyjadrenie trestného činu, kedy sa za trestný čin považoval čin nebezpečný pre spoločnosť, ktorého znaky boli uvedené v Trestnom zákone,²⁰⁸ pričom samotná nebezpečnosť činu pre spoločnosť bola určovaná najmä významom chráneného záujmu, ktorý bol činom dotknutý, spôsobom vykonania činu a jeho následkami, okolnosťami, za ktorých bol čin spáchaný, osobou páchatel'a, mierou jeho zavinenia a jeho pohnútkou. Stupne nebezpečnosti činu pre spoločnosť boli v tomto zákonom znení uvedené vzhľadom k jednotlivým inštitútom trestného práva, pričom stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť, ktorý boli menší ako nepatrný spôsoboval to, že čin sa následne nepovažoval za trestný čin. Týmto spôsobom sa malo zabrániť tomu, aby sa trestné právo využívalo aj pri protiprávných činoch, ktorých nebezpečnosť nebola vysoká. Mohlo by sa teda zdať, že aj v súčasnom formálnom chápaní trestného činu je princíp *ultima ratio* uplatnený len pri posudzovaní tzv. materiálneho korektívu v zmysle § 10 ods. 2 TZ, ktorý čiastočne vyjadruje posudzovanie materiálneho znaku, obdobne ako v predchádzajúcom znení zákona.²⁰⁹ Uplatňovanie princípu *ultima ratio* je však v rámci súčasného znenia zákona možné aj pri iných inštitútoch trestného práva – napr. sa môže využiť aj pri výklade formálnych znakov konkrétnej skutkovej podstaty trestného činu – napr. hrubá neslušnosť, výtržnosť, marenie a pod. ale taktiež aj pri posudzovaní jednotlivých znakov skutkovej podstaty trestného činu – napr. ak objektívna stránka síce bola naplnená protiprávnym konaním, ale nie je možné, resp. sú pochybnosti o subjektívnej stránke.

²⁰⁵ bližšie pozri napr. Čič, M. a kol. Trestné právo hmotné. Praha: Panorama. 1984s. 19. alebo Matys, K. Trestní zákon. Komentár. Praha: Panorama 1980 s. 20.

²⁰⁶ tamtiež

²⁰⁷ ŠAMKO, P., 2014. Základné východiská princípu ultima ratio. [online]. [cit. 13. 05. 2021] Dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a288-zakladne-vychodiska-principu-ultima-ratio>

²⁰⁸ V zákone č. 140/1961 Zb. - § 3

²⁰⁹ Nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel'a je jeho závažnosť nepatrná.

Nebezpečné prenasledovanie a nebezpečné vyhrážanie

Aj napriek tomu, že princíp *ultima ratio* je jedným z dôležitých princípov trestného práva, základným účelom trestného práva je chrániť práva a oprávnené záujmy spoločnosti, ako aj fyzických a právnických osôb pred protiprávnymi konaniami, ktoré majú znaky trestného činu. Keďže trestné právo sa v zmysle subsidiarity trestnej represie uplatňuje len vtedy, ak je to nevyhnutné, keďže iné právne odvetvia neposkytujú dostatočnú záruku ochrany tých najdôležitejších práv. V tomto smere je právne odvetvie, ktoré má veľmi blízko k posudzovaniu protiprávneho konanie, je správne právo, v rámci svojich ustanovení zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch. Niektoré skutkové podstaty trestných činov, tak ako sú uvedené v Trestnom zákone majú totiž z hľadiska vyjadrenia niektorých znakov pomerne blízko ku skutkovej podstate priestupkov. Medzi tieto trestné činy môžeme zaradiť aj skutkové podstaty trestných činov Nebezpečného vyhrážania podľa § 360 a Nebezpečného prenasledovania v zmysle § 360a, za ktoré je možné v zmysle základnej skutkovej podstaty uložiť trest odňatia slobody až na jeden rok, čo v podstate znamená, že je možné pri nich uplatniť materiálny korektív, ktorý je viazaný na princíp *ultima ratio*. Z hľadiska závažnosti protiprávneho konania, ktoré je však vymedzené v týchto skutkových podstatách, ide o trestné činy, ktoré svojím charakterom patria medzi trestné činy domáceho násillia²¹⁰, čiže je potrebné im venovať zvýšenú pozornosť.

Nebezpečné vyhrážanie podľa § 360 Trestného zákona a nebezpečné prenasledovanie podľa § 360a Trestného zákona sú v právnej úprave SR relatívne mladé trestné činy, hoci právna úprava obdobných protiprávných konaní existovala v niektorých právnych systémoch už skôr. Nebezpečné prenasledovanie – teda stalking, nie je síce nový fenomén avšak jednotlivé znaky tohto trestného činu boli uvedené do Trestného zákona až v roku 2011 – novelou TZ č. 262/2011 Z. z. Pred touto novelou Trestného zákona nebolo možné efektívne postihovať protiprávne konania tohto typu a bolo možné použiť len tie prípady, ktoré bolo možné subsumovať pod niektorú z iných skutkových podstat v Trestnom zákone. Nebezpečné vyhrážanie je javom, ktorý sa od nepamäti vyskytuje v spoločnosti avšak mnohokrát je veľmi tenká hranica medzi neškodným vyhrázaním a vyhrázaním, ktoré je už je tak závažné, že je potrebné a nevyhnutné jeho postihovanie zabezpečiť prostriedkami trestného práva. Pri posudzovaní toho, či určité konanie naplňa znaky skutkovej podstaty trestného činu nebezpečného vyhrážania je dôležité venovať pozornosť konkrétnym okolnostiam prípadu, subjektívnym pocitom adresáta vyhrážok a nezameriavať sa iba na samotné konanie osoby možného páchatel'a. Je nutné poznať konkrétne okolnosti prípadu a všetky aj tie najmenšie detaily, aby bolo možné skutok správne právne posúdiť. Práve v tejto súvislosti je vhodné poznamenať, že slovenský zákonodarca ponechal súdom pomerne veľký priestor pre výklad niektorých znakov skutkovej podstaty a to najmä pri vyhrážke smerujúcej k inej ťažkej ujme a k nutnosti, aby bola vyhrážka spôsobilá vzbudiť dôvodnú obavu. Pri nebezpečnom prenasledovaní môžeme hovoriť o znaku dlhodobosti prenasledovania. Skutkové podstaty obidvoch trestných činov sa javia ako pomerne jednoduché, ale ich zložitost' následne nespočíva v definovaní jednotlivých znakov skutkovej podstaty trestného činu, ale skôr v praktickej aplikácii toho, že určité protiprávne konanie naplňa príslušnú skutkovú podstatu týchto trestných činov. Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že zákonná aplikácia ustanovení Trestného zákona musí po správnej aplikácii vyústiť do príslušného právneho posúdenia. Pri posudzovaní daných otázok je policajt v rámci svojej vymedzenej procesnej samostatnosti vystavený viacerým úvahám a musí sa rozhodnúť tak, aby zabránil možnému ďalšiemu protiprávnemu konaniu zo strany páchatel'a predvídaním možných rizík, ktoré môžu nastať. Ak skutok totiž v prípadoch týchto trestných činov vyhodnotí nesprávne, môže to mať za následok

²¹⁰ Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní

omnoho závažnejšie následky, ako len ohrozenie príslušných chránených záujmov tak ako je to vyjadrené v znení skutkových podstat týchto trestných činov.

Skutková podstata trestného činu nebezpečného vyhrážania v zmysle § 360 je nasledovná:

§ 360 Nebezpečné vyhrážanie

(1) Kto sa inému vyhráza smrťou, ťažkou ujmom na zdraví alebo inou ťažkou ujmom takým spôsobom, že to môže vzbudiť dôvodnú obavu, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

Trestný čin nebezpečného vyhrážania bol síce prijatý v právnej úprave Slovenskej republiky až rekonštrukciou trestného práva v roku 2005, no do účinnosti súčasného znenia zákona bolo možné v zmysle § 197a²¹¹ (Násilie proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi)²¹² predchádzajúceho znenia zákona č. 140/1961 Zb. právne postihovať protiprávne konania, ktoré naplnili skutkovú podstatu tohto trestného činu. Táto skutková podstata len s novým názvom v podstate platí do súčasnosti.

Objekt tohto trestného činu nie je explicitne uvedený v ustanovení, ale v zmysle objektívnej stránky, tak ako je uvedená, môžeme konštatovať, že ide o tie hodnoty, ktoré Trestný zákon považuje za potrebné chrániť pred vyhrážaním sa, čiže predovšetkým život a zdravie, ale zároveň aj také hodnoty, ktorých ohrozenie môže predstavovať inú ťažkú ujmu pre poškodeného. Objektívna stránka, ktorá je tvorená konaním, následkom a príčinným vzťahom medzi konaním a následkom, má v tomto prípade ohrozovací charakter, v rámci ktorého páchatel' svojou vyhrážkou smeruje k ohrozeniu poškodeného spôsobom, ktoré u neho môže spôsobiť dôvodnú obavu o jeho život alebo zdravie. Samotná ujma, čiže porucha na chránenom záujme nemusí v dôsledku konania páchatel'a nastať, stačí, že vznik obavy je reálny. Samotné vyhrážanie sa je potrebné vždy posudzovať individuálne s prihliadnutím na konkrétne okolnosti prípadu. Na posúdenie naplnenia skutkovej podstaty – objektívnej stránky skutkovej podstaty je nevyhnutné zistiť, či daná vyhrážka bola spôsobilá vzbudiť dôvodnú obavu. Vyhrážka musí byť objektívne spôsobilá vzbudiť dôvodnú obavu, ale nemusí ju nutne u adresáta vyhrážka vzbudiť, čo zdôraznil aj Najvyšší súd SR²¹³, ktorý konštatoval v jednom zo svojich rozhodnutí, že vyhrážky páchatel'a „boli spôsobilé vzbudiť dôvodnú obavu napriek tomu, že poškodený pri jednom čiastkovom útoku reagoval takým spôsobom, že vyzval páchatel'a, aby si to ihneď išli vyriešiť, pretože sa mu páchatel' opakovane vyhrážal zabitím použitím drastického popisu, pričom páchatel' mal povesť násilníka o čom poškodený vedel.“ Z hľadiska subjektu môže byť páchatel'om tohto trestného činu aj fyzická osoba, ale aj právnická osoba v zmysle § 3 zákona č. 91/2016 Z. z. Z pohľadu štatistických ukazovateľov²¹⁴ tohto trestného činu však zatiaľ žiadna právnická osoba nebola trestne zodpovedná za takýto trestný čin a *de lege ferenda*, by bolo možné vhodné posúdiť, či dané ustanovenie nie je v tomto katalógu trestných činov vymedzených osobitným zákonom, nadbytočné. Subjektívna stránka trestného činu v danom prípade vyžaduje úmyselné zavinenie.

Skutková podstata trestného činu nebezpečného prenasledovania v zmysle § 360a je nasledovná:

§ 360a Nebezpečné prenasledovanie

(1) Kto iného dlhodobo prenasleduje takým spôsobom, že to môže vzbudiť dôvodnú obavu o jeho život alebo zdravie, život alebo zdravie jemu blízkej osoby alebo podstatným spôsobom zhoršiť kvalitu jeho života, tým, že

a) sa vyhráza ublížením na zdraví alebo inou ujmom jemu alebo jemu blízkej osobe,

²¹¹ Skutková podstata tohto trestného činu bola prijatá novelou Trestného zákona č. 56/1965 Zb.

²¹² § 197a - „Kto sa inému vyhráza smrťou, ťažkou ujmom na zdraví alebo inou ťažkou ujmom takým spôsobom, že to môže vzbudiť dôvodnú obavu, potrestá sa odňatím slobody až na jednej rok.“

²¹³ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 23. 06. 2015, sp. zn. 2T do 35/2015

²¹⁴ Evidenčno-štatistický systém kriminality

- b) vyhľadáva jeho osobnú blízkosť alebo ho sleduje,
 - c) ho kontaktuje prostredníctvom tretej osoby alebo elektronickej komunikačnej služby, písomne alebo inak proti jeho vôli,
 - d) zneužije jeho osobné údaje na účel získania osobného alebo iného kontaktu, alebo
 - e) ho inak obmedzuje v jeho obvyklom spôsobe života,
- potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

Uvedený trestný čin bol v minulosti spájaný predovšetkým s prenasledovaním známych osobností v zahraničí, no v posledných desiatkach rokov je tento novodobý fenomén spájaný aj s bežnými ľuďmi. V podmienkach SR je častokrát spájaný aj s prípadmi domáceho násillia, predovšetkým, ak ide o bývalých partnerov. Nebezpečné prenasledovanie býva označované aj ako stalking, ktoré síce nemá jednotnú definíciu, ale predstavuje nežiadúce a /alebo opakované sledovanie osoby jednotlivcom alebo skupinou, pričom správanie tohto jednotlivca alebo skupiny môže súvisieť s obťažovaním, či zastrašovaním. Súčasťou stalkingu môže byť osobné sledovanie ale súčasné možnosti informačných technológií prinášajú aj nové typy, ako je napr. kybestalking, ktorý môže následne tiež prerásť do oveľa závažnejších protiprávných konaní, hlavne ak je obeťou dieťa. *„Stať sa obeťou stalkingu je vysoko stresujúca situácia, pri ktorej sa kumulujú negatívne pocity nielen zo samotného prenasledovania, straty súkromia, ale aj nepochopenia okolia. V dôsledku uvedeného sa objavujú pocity bezmocnosti, sebaobviňovania, často sa rozvíjajú psychoreaktívne úzkostno-depresívne stavy alebo psychosomatické poruchy. Má významný a nepriaznivý vplyv aj na sociálny a profesionálny život obeť a vedie k sociálnej izolácii, zmene práce resp. sťahovaniu.“*²¹⁵

Tým, že aj v podmienkach SR narastali protiprávne konania tohto typu, ktoré nebolo možné trestnoprávne postihnúť, bolo nevyhnutné zaviesť do Trestného zákona nový trestný čin. Skutkový stav nebezpečného prenasledovania *de facto* existoval avšak *de iure* nemohol byť trestnoprávne riešený.

Aj zo znenia skutkovej podstaty vyplýva, že spôsob páchania trestného činu môže mať rôzne podoby, ktoré môžu mať charakter vyslovene kontaktného spôsobu, ale aj charakter nekontaktného spôsobu, ale zároveň je tento spôsob dostatočný na to, že môže vzbudiť dôvodnú obavu o život alebo zdravie samotnej prenasledovanej osoby alebo jemu blízkej osoby alebo môže podstatným spôsobom zhoršiť kvalitu jeho života. Kontaktné útoky môžu predstavovať fyzické alebo aj psychické následky, pričom bezkontaktné spôsoby zanechávajú „len“ psychické následky, ktoré však častokrát môžu mať omnoho závažnejšie a dlhodobejšie následky na poškodeného, ako fyzická ujma.

Objektom trestného činu je teda obdobne ako v predchádzajúcom ustanovení život alebo zdravie samotného prenasledovaného alebo jemu blízkej osoby, ako aj možné práva osoby vo vzťahu k jej osobnej slobode, či jej telesná integrita a súkromný život. Objektívne stránka skutkovej podstaty trestného činu je taktiež ohrozovacia, čiže k poruche na uvedených chránených záujmoch dôjsť vôbec nemusí, stačí, že spôsob prenasledovania môže vzbudiť už spomínanú dôvodnú obavu. Zároveň je znakom skutkovej podstaty aj dlhodobosť prenasledovania, čo predpokladá v zmysle jednotlivých spôsobov konania, ktoré sú vymedzené v písm. a) – e), rôzne spôsoby. Ide napr. o najmenej niekoľko kontaktov v zmysle písm. c), prípadne aspoň pokusov o tieto kontakty, pričom tieto nemôžu byť len ojedinelé, ale opakované, ktoré sa vymykajú bežným spôsobom správania sa v spoločnosti. Môže ísť napr. o zasielanie sms správ, e-mailov, listov, pričom niektoré z týchto foriem naplňajú znaky kyberprenasledovania (cyberstalking). Dlhodobosť však v týchto prípadoch prináša z hľadiska dokazovanie značné problémy a ide skôr o len o určité „obťažovanie“, či možnú šikanu, čo z hľadiska právnej úpravy v súčasnosti nie je postihnuteľné. Tu je možné spomenúť novelu TZ,

²¹⁵ PFUNDTNER, E. ŠANTA, J. Nebezpečné prenasledovanie – stalking. Justičná revue, s. 273

ktorá je v súčasnosti v legislatívnom procese a ktorou sa práve táto oblasť dostáva do popredia, pričom sa s účinnosťou od 1. 7. 2021 má zaviesť nový trestný čin - § 360b Nebezpečné obťažovanie (v druhom čítaní premenované na Nebezpečné elektronické obťažovanie).

(1) Kto úmyselne prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby, počítačového systému alebo počítačovej siete podstatným spôsobom zhorší kvalitu života iného tým, že

- a) ho dlhodobo ponízuje, zastráša, neoprávnene koná v jeho mene alebo dlhodobo inak obťažuje, alebo
 - b) neoprávnene zverejní alebo sprístupní tretej osobe obrazový, zvukový alebo obrazovo-zvukový záznam jeho prejavu osobnej povahy získaný s jeho súhlasom, spôsobilý značnou mierou ohroziť jeho vážnosť alebo privodiť mu inú vážnu ujmu na právach,
- potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až štyri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) na chránenej osobe, alebo
- b) z osobitného motívu.

(3) Odňatím slobody na dva roky až šesť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobí ním značnú škodu,
- b) s úmyslom získať pre seba alebo iného značný prospech, alebo

hoci bol za taký čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený.

Obdobná právna úprava existuje tiež v rakúskom trestnom zákone.²¹⁶ Keďže ide o právnu úpravu, ktorá je v legislatívnom procese nie je možné vyhodnotiť jej znenie. Uvedený trestný čin však nie je súčasťou tohto príspevku a možné aplikačné problémy ukáže až prijatá právna úprava a prípadné protiprávne konania. Je však namieste aj uvažovať v zmysle zásady *ultima ratio*, či je skutočne nevyhnutné prijímať skutkové podstaty trestného činov bez toho, aby existoval relevantný výskum v tejto oblasti, z hľadiska potrebnosti a nevyhnutnosti tieto protiprávne konania posúdiť ako trestný čin a či by nebolo vhodnejšie upraviť tieto protiprávne konania, aj ako priestupky.

Následne je nevyhnutné skúmať aj ďalší znak skutkovej podstaty a to je vzbudenie dôvodnej obavy, či zhoršenia kvality života, čo je však vždy potrebné posudzovať prísne individuálne vzhľadom na všetky skutkové okolnosti prípadu. Z hľadiska dôsledného rozpoznanie týchto skutočností je nevyhnutné vždy premýšľať aj nad možnosťou následného stupňovania týchto konaní zo strany páchatel'a. Čiže ak poškodený skutočne pociťuje dôvodnú obavu o život alebo zdravie, z hľadiska následného postupu je nevyhnutné zabezpečiť to, aby skutočne nedošlo k reálnej poruche. Aby páchatel' naplnil objektívnu stránku trestného činu, musí byť splnených niekoľko podmienok. Tieto môžeme v zmysle skutkovej podstaty zhrnúť do troch častí (podmienok):

- Prítomnosť znaku času – dlhodobosť závislá od okolností každého prípadu
- Prítomnosť znaku intenzity – vzbudenie dôvodnej obavy alebo zhoršenia kvality života.
- Prítomnosť niektorého z konaní, ktoré je vyjadrené v psím a) – e).²¹⁷

²¹⁶ § 107c. (1) Wer im Wege einer Telekommunikation oder unter Verwendung eines Computersystems in einer Weise, die geeignet ist, eine Person in ihrer Lebensführung unzumutbar zu beeinträchtigen, eine längere Zeit hindurch fortgesetzt

1. eine Person für eine größere Zahl von Menschen wahrnehmbar an der Ehre verletzt oder

2. Tatsachen oder Bildaufnahmen des höchstpersönlichen Lebensbereiches einer Person ohne deren Zustimmung für eine größere Zahl von Menschen wahrnehmbar macht, ist mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr oder mit Geldstrafe bis zu 720 Tagessätzen zu bestrafen.

²¹⁷ BRIEŠŤANSKÝ, A. Trestnoprávna úprava stalkingu -aktuálne otázky teórie a praxe [online]. [cit. 13. 05. 2021]. Dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a654-trestnopravna-uprava-stalkingu-aktualne-otazky-teorie-a-praxe>

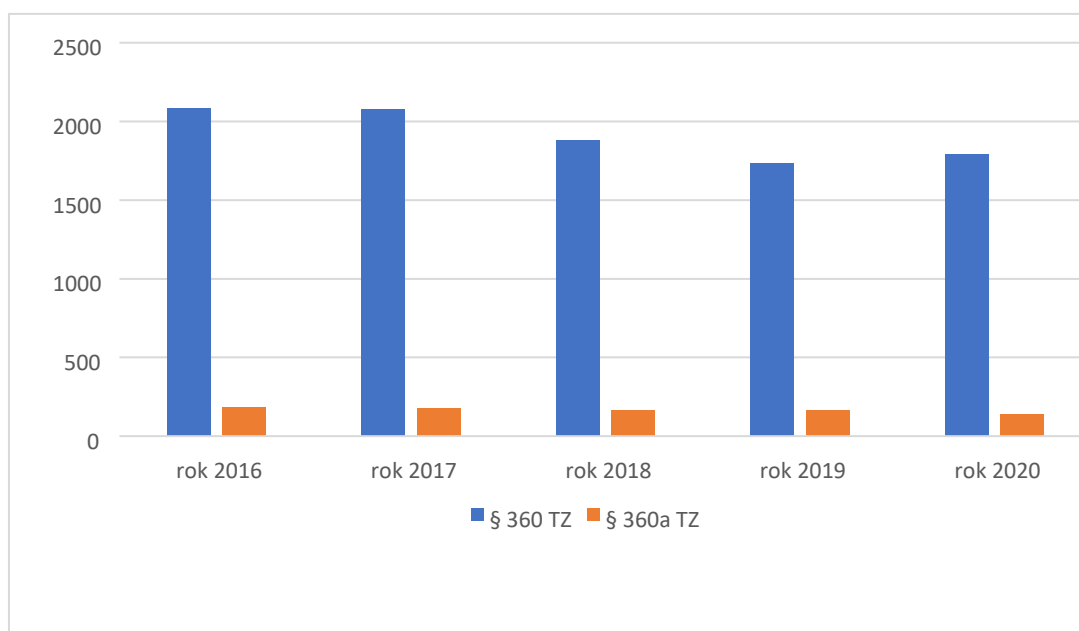
Uvedenú skutočnosť musí následne vedieť vyhodnotiť policajt²¹⁸, ktorý skutok rieši, čo teda predpokladá dôsledné poznanie právnej úpravy, ale tiež aj skúsenosti z posúdenia možného rizika. Z hľadiska vecnej príslušnosti je v daných prípadoch príslušný na konanie poverený príslušník PZ²¹⁹, ktorý v zmysle § 202 Trestného poriadku realizuje v týchto veciach skrátené vyšetrovanie, čo patrí v týchto prípadoch do vecnej príslušnosti Obvodného oddelenia PZ.²²⁰

Subjekt skutkovej podstaty tohto trestného činu je všeobecný a tohto trestného činu sa nemôže dopustiť právnická osoba. Subjektívna stránka predpokladá zavinenie úmyselné.

Aplikačné súvislosti posudzovania trestných činov nebezpečného vyhrážania a nebezpečného prenasledovania

Ak sa pozrieme na štatistické ukazovatele týchto trestných činov v predchádzajúcich rokoch (obdobie 5 rokov – 2016 - 2020) je možné konštatovať určitý nepomer v samotnom nápade, čo je možné aj prisudzovať tomu, že v prípade § 360a ide o pomerne mladší trestný čin.

**Porovnanie nápadu trestných činov podľa § 360 a § 360a TZ
v rokoch 2016 – 2020.**

Na základe uvedenej štatistiky je možné konštatovať, že existuje vyššia početnosť trestných činov nebezpečného vyhrážania, ako trestných činov nebezpečného prenasledovania, pričom objasnenosť z hľadiska ukazovateľov sa pohybuje na približne rovnakej úrovni – 90 %. V posledných rokoch je uvedený vývojový trend týchto trestných činov pomerne ustálený, aj keď pri trestnom čine nebezpečného vyhrážania je možné pozorovať istý pokles v celkovom

²¹⁸ Policajt v zmysle § 10 ods. 7 TP.

²¹⁹ Čl. 4 Nariadenia MV SR č. 175/2010 - Povereným príslušníkom je príslušník Policajného zboru, ktorý má v popise služobnej činnosti určenú náplň činnosti skrátené vyšetrovanie alebo príslušník Policajného zboru, ktorý je písomným rozkazom nadriadeného s ustanovovacou pôsobnosťou) poverený vykonávaním služobných činností v skrátenom vyšetrovaní

²²⁰ Čl. 11 Nariadenia MVSR č. 175/2010 - Obvodné oddelenie je vecne príslušné na skrátené vyšetrovanie o prečinoch, za ktoré Trestný zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje tri roky, okrem prečinov proti životnému prostrediu, 13a) a okrem prečinov, ktoré sú vo vecnej príslušnosti okresného dopravného inšpektorátu, krajského dopravného inšpektorátu alebo oddelenia železničnej polície krajského riaditeľstva, ak o nich nekoná útvar uvedený v čl. 2 písm. a), b), d) alebo j).

nápade. Obidvoch trestných činov sa v tomto období dopúšťali nielen dospelí páchatelia, ale aj mladiství, dokonca sa vyskytli aj prípady, kedy sa skutkov dopúšťali aj maloleté osoby.

Pre posudzovanie toho, či skutok napĺňa znaky skutkovej podstaty trestného činu nebezpečného vyhrážania je nevyhnutné, aby nešlo teda len o bežné vyhrážanie, ale o konanie ktoré vzbudí dôvodnú obavu, teda vyšší stupeň tiesnivého pocitu. Je nevyhnutné odlišiť výstupy, pri ktorých boli použité silné slová a v realite o nič závažné nešlo, od trestného činu nebezpečného vyhrážania. Do úvahy je preto dôležité zobrať nielen obsah slovného vyhlásenia, ale aj samotné slovné výroky, ktoré je potrebné analyzovať v spojení s konaním páchatel'a. Následne pre vyvodenie záveru o možnom trestnoprávnom posúdení je potrebné komplexne vyhodnotiť celú situáciu predovšetkým však povahu vyhrážania, charakterové a fyzické vlastnosti páchatel'a v komparácii s charakterovými a fyzickými vlastnosťami poškodeného, kde sa do úvahy berie aj ich vzájomný vzťah a iné.

V otázke nebezpečného vyhrážania je irelevantné, či sa má vykonať hneď alebo smeruje do budúcnosti, či je vyhrážka deklarovaná ústne, písomne alebo prostredníctvom tretej osoby. Rozhodujúcim atribútom je, že vyhrážka je vyslovená, či napísaná a úmysel páchatel'a smeruje k tomu, aby sa vyhrážka stala reálnou voči osobe poškodeného alebo jemu blízkej osobe.

V súvislosti s nebezpečným prenasledovaním je tiež potrebné zvažovať okolnosti konkrétneho skutku, pričom tieto následne ovplyvňujú, či skutok bude posúdený ako trestný čin alebo priestupok. Ak ide o ojedinelý skutok páchatel'a, aj keď je zložený z niekoľkých útokov, nie je po formálnej stránke naplnený znak dlhodobosti, ale ak ide o opakovaný čin páchatel'a, príp. o pokračovanie v čiastkových útokoch proti tomu istému poškodenému a predchádza mu riešenie v priestupkovom konaní, jedná sa už o trestný čin.

V zmysle judikatúry²²¹ Českej republiky, ktorá sa venuje pojmu dlhodobosti z hľadiska ich právnej úpravy je posúdenie tohto pojmu viazané na minimálne tri útoky, medzi ktorými je časový odstup 72 hodín. Je nutné, aby bola zachovaná podstata časovej súvislosti skutku. Tá je kontroverzná v tom prípade, ak je medzi jednotlivými útokmi väčší časový odstup. Keďže ide o hromadný trestný čin, ak sa vyskytne časový odstup viac ako rok, zrejme nebude zachovaná časová súvislosť. Nie sme si však celkom istí, či tento spôsob posudzovania veci je vhodný z hľadiska koncepcie skutkovej podstaty tohto trestného činu v našich podmienkach. Osobne sa prikláňam k zvoleniu pomerne striktnému individuálnemu prístupu skutkových okolností každého prípadu, ako posudzovaniu toho, či existuje určitá hodinová, či dňová súvislosť medzi útokmi.

Rovnako pri posudzovaní dôvodnej obavy je nevyhnutné riešiť aj subjektívne vnímanie poškodeného, ak to však on sám vníma ako traumu, berie sa to do úvahy pri posudzovaní skutkového stavu. Určiť však následne prípustnú hranicu nie je vždy ľahké a jednoznačné rozhodnutie, pretože k prekročeniu prípustnej hranice často dochádza postupne. Celkom určite k prekročeniu prípustnej miery prenasledovania dochádza v prípade, keď páchatel' pokračuje v prenasledovaní mesiace aj roky a intenzita prenasledovania a obťažovania narastá.

Aplikačné problémy pri posudzovaní trestných činov nebezpečného vyhrážania a nebezpečné prenasledovanie

V prípadoch, v ktorých nie sú naplnené všetky obligatórne znaky pre naplnenie skutkovej podstaty trestného činu nebezpečného prenasledovania podľa § 360a Trestného zákona, ale napriek tomu sa daná vec „nedá zmiest' zo stola“ so záverom, že nedochádza k protiprávnemu konaniu, je možné takúto oznámenú vec kvalifikovať ako priestupok proti občianskemu spolunažívaniu. V prípade, že poverený príslušník PZ má dostatočné skúsenosti, už pri prvotnom oznámení dokáže vyhodnotiť mieru a závažnosť oznamovaných skutočností a

²²¹ Uznesenie Najvyšší súd ČR sp. zn. 8 Tdo 1082/2011

na základe toho kvalifikovať skutok ako priestupok proti občianskemu spolunažívaniu podľa § 49 ods. 1 písm. d/ Zák. č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších noviel.

Všetky skutočnosti, ktoré súvisia so skutkom musí vedieť orgán činný v trestnom konaní správnym spôsobom vyhodnotiť, nakoľko v prípadoch týchto skutkov, existuje skutočne veľmi malý priestor na vyhodnotenie toho, aký postup policajta v konkrétnej situácii zvolí, pričom tento jeho spôsob, môže výrazne ovplyvniť následné konanie páchatel'a a možné ohrozenie poškodeného týmto trestným činom. Hodnotenie situácie, ktorá vypláva z podaného trestného oznámenie môže v prípade nesprávneho a nedôkladného postupu, ktorý je vyhodnotený ako protiprávne konanie vykazujúce znaky priestupku, prerásť do závažnejšieho konania páchatel'a. Každá posudzovaná udalosť by mala byť prísne vyhodnocovaná a už od prvotných úkonov je potrebné dôsledne skúmať informácie uvedené trestnom oznámení a prispôbovať tomu následný postup policajta. Takéto posudzovanie oznámenia je spravidla pomerne zložitý myšlienkový proces policajta, nakoľko pri tom, aby správne postupoval a rozhodol, musí zobrať do úvahy množstvo objektívnych, ale aj subjektívnych informácií, ktoré priamo súvisia so spáchaným skutkom. Je potrebné skúmať konanie predpokladaného páchatel'a jeho motív, pohnútku, časové súvislosti, vzťahové súvislosti medzi páchatel'om a obeťou, príbuzenské vzťahy, miestne pomery, miesto spáchania skutku, ale taktiež aj vzdelanie, príslušnosť k etnickej skupine, vierovyznanie, rodinné prostredie a pod. Všetky tieto skutočnosti môžu následne ovplyvňovať aj pohľad na vyvolanie dôvodnej obavy u poškodeného. Čo napr. u niektorej skupiny osôb môže vzbudzovať pohoršenie, či dôvodné obavy, je u druhej skupiny prijateľné správanie.

Schopnosť posúdiť zložiť skutku a vyvodiť príslušné závery je spravidla ovplyvnená aj praktickými skúsenosťami policajta, ktorý vykonáva úkony trestného konania. Po prijatí trestného oznámenia má policajta možnosť použiť niektorý zo 4 procesných postupov:

- začať trestné stíhanie vo veci procesným postupom podľa § 199 ods. 1 TP Trestného poriadku a následne vykonávať všetky potrebné úkony
- začať trestné stíhanie podľa § 199 ods. 1 TP a zároveň vzniesť obvinenie podľa § 206 ods. 1 TP
- odovzdať vec príslušnému orgánu na prejednanie priestupku alebo iného správneho deliktu podľa § 197 ods. 1 písm. a) TP, najčastejšie priestupku proti občianskemu spolunažívaniu v zmysle § 49 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch,
- odmietnuť vec v zmysle § 197 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku s tým, že konanie nenapĺňa ani znaky priestupku.

V prípade, že je niektorý skutok na hranici trestného činu a priestupku môže nastať práve neočakávaná situácia, v dôsledku ktorej môže následne vzniknúť omnoho závažnejší následok. Je preto potrebné venovať príslušnú iniciatívu zo strany policajtov a dôsledne preveriť všetky skutočnosti, čo však môže mať za následok, že trestné oznámenie je riešené dlhší čas, v dôsledku čoho si oznamovateľ alebo poškodený môžu myslieť, že daný policajta v tej veci nekoná. Uvedené však vždy súvisí aj s osobou a iniciatívou policajta, ktorý úkony vykonáva a s jeho činnosťou vo vzťahu k oboznámeniu sa s profilom páchatel'a z rôznych evidencií, ktoré už môžu poskytnúť pri prvotných úkonoch informáciu o tom, ktorý postup bude v tej danej situácii najvhodnejší. Získané návyky pri vyšetrowaní trestných činov, spravidla násilného charakteru je následne možné efektívnejšie aplikovať, čím sú všetky úkony trestného konania zrealizované zákonným spôsobom, čo môže prispieť až k podaniu obžaloby a následne odsudzujúcemu rozsudku. Nízka efektivita úkonov a vykonaných dôkazov môže následne vyústiť k oslobodzujúcemu rozsudku, čo v prípade trestných činov násilného charakteru len vyvoláva u páchatel'a predstavu, že jeho činnosť nie je postihnutelná prostriedkami trestného práva. V prípade, že nie je dostatočne preukázaný skutkový stav veci, platí v trestnom práve *in dubio pro reo* – v pochybnostiach v prospech veci (obvineného).

Keďže trestnú zodpovednosť za riešené trestné činy, je možné posudzovať aj bez prítomnosti fyzickej ujmy, je nevyhnutné dôsledne posúdiť riziká, ktoré hrozia z páchatel'ovho protiprávneho konania. Ďalšou činnosťou páchatel'a sa totiž vyhrážky, ako aj dôvodné obavy môžu naplniť, čím skutočne môže byť spôsobená porucha na chránenom záujme. V aplikačnej praxi sa vyskytujú aj tie prípady, kedy intenzita konania páchatel'a vykazovala nižší stupeň závažnosti konania, ale postupne časom sa táto intenzita stupňovala, prípadne došlo k nepredvídateľným udalostiam, či skratu a došlo k zásahom do telesnej integrity iného človeka, čím bola zároveň naplnená aj závažnejšia skutková podstata trestného činu.

V súvislosti s trestným činom nebezpečného prenasledovania môžu byť incidenty, kedy ide napr. aj o dlhodobé a intenzívne prejavy, v istých prípadoch hodnotené ako nenápadné, no môžu postupne naberať na intenzite. Hovoriť o prekročení takejto hranice je možné vtedy, keď snaha páchatel'a získať záujem obete rastie na intenzite a v tomto konaní pokračuje po dlhší čas. Je nutné túto dobu porovnávať s intenzitou jednotlivých útokov páchatel'a. Podstatné je, aby policajt vopred vedel správne analyzovať vzniknutú situáciu, aby uvažoval a zamýšľal sa na základe zistených okolností, ktoré sa už odohrali, kam môžu aktivity páchatel'a pokračovať a aká ďalšia - následná situácia sa môže ešte odohrať.

Pri pohľade na osobu páchatel'a, môžeme konštatovať, že subjektom tohto trestného činu môže byť akákoľvek fyzická a mentálne zdravá osoba, avšak psychické rozpoloženie páchatel'a môže mať negatívny vplyv na jeho správanie sa, ktoré mnohokrát vyústi do skratového konania. Konanie páchatel'a a intenzita jeho konania môže prechádzať viacerými fázami. Do prvej fázy patrí také konanie páchatel'a, v ktorom sa objavuje snaha o nadviazanie kontaktu páchatel'a s obeťou. Následne toto konanie prechádza do fázy, kde začína páchatel' vyhľadávať fyzickú blízkosť obete. V nadchádzajúcej fáze sa v konaní páchatel'a objavujú vyhrážky, urážanie, nadávky, ale aj zastrasovanie obete a tiež môže dôjsť k situáciám, že páchatel' zverejní súkromie obete napríklad prostredníctvom sociálnych sietí. Najzávažnejšou fázou je okamih, kedy dochádza k fyzickému násiliu zo strany páchatel'a.²²²

Záver

Posudzovanie konania páchatel'a a rozhodnutie o tom, pod ktorú skutkovú podstatu trestného činu uvedenú v osobitnej časti Trestného zákona je možné samotný skutok subsumovať vytvára priestor pre rôzne názory a situácie. V žiadnom prípade nemožno podceňovať okrem iného hodnotenie osoby páchatel'a, jeho kriminálnu minulosť a iné podstatné okolnosti, pretože v aplikačnej praxi sa nezmene vyskytujú príklady takzvaného stupňovania kriminálnej činnosti. V prípadoch, kedy je možné konanie páchatel'a spoľahlivo hodnotiť a kvalifikovať ako trestný čin, môže nastať aj následný nepredvídateľný vývin. Je potrebné konštatovať, že žiadne zákonné procesné postupy policajta nemôžu zabrániť v následnom závažnejšom konaní páchatel'a. Je však možné počas predsúdneho konania predpokladať resp. predvídať prípadný nežiadúci vývoj protizákonnej činnosti páchatel'a, čo je však možné docieľiť len skúsenosťami policajta, ktoré získava pravidelným vzdelávaním napr. na akademickej pôde, ale aj praktickými skúsenosťami, ktoré nabera počas výkonu služby.

Ide teda o kombináciu teoretických a praktických vedomostí, ktoré sú nenahraditeľné v prípade správneho hodnotenia akéhokoľvek prípadu, a táto kombinácia zohráva významnú úlohu v hodnotení kvality práce policajta aj z pohľadu laickej verejnosti, ktorá nemá žiadne skúsenosti s trestným právom.

²²² DESET, M, 2018. Niekoľko poznámok k trestnému činu nebezpečného prenasledovania. In: *Ústavnoprávne, zákonné a kriminologické atribúty o obetiach trestných činov*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2018, s. 49 [online].[cit. dňa 02. 05. 2021]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/bpf_2018_new/Zbornik_BPF2018_sekcia_1.pdf

Pri trestných činoch nebezpečného vyhrážania a nebezpečného prenasledovania sú tieto skúsenosti zvlášť potrebné, nakoľko konanie páchatel'a v tých najkritickejších prípadoch môže prerásť až k spáchaniu závažnejších trestných činov – zločinov, obzvlášť závažných zločinov. Samozrejme vyšetrowanie týchto trestných činov nemôže mať preventívny charakter a nemožno ihneď počítat' s tým najhorším scenárom, ale je správne, ak sa policajt zamyslí, kam až môže konanie páchatel'a v tom najhoršom prípade smerovať.

Opätovne je potrebné uviesť, že včasné a promptné reagovanie na informácie obsiahnuté, či už v trestnom oznámení alebo výsluchu obete, môžu priniesť pozitívny výsledok v celom hodnotení postupu Policajného zboru, a teda vo vyšetrowaní samotného prípadu. Je teda primerané a dôvodné konštatovať, že ustanovenia nebezpečného vyhrážania a nebezpečného prenasledovania majú takpovediac teoretický súvis so závažnejšími trestnými činnosťami uvedenými v prvej hlave osobitnej časti Trestného zákona, konkrétne zločinu úkladnej vraždy, vraždy alebo ublíženia na zdraví (spôsobeniu ťažkej ujmy na zdraví). Reálnym faktom je, že keď sa páchatel'ovi akékoľvek protiprávne konanie násilného charakteru nedokáže, resp. z určitých dôvodov sa v rámci trestného konania na základe vykonaných dôkazov nedá rozhodnúť o vznesení obvinenia, resp. nedôjde k podaniu obžaloby, na druhý pokus má o to menšie zábrany a tým viac sa môže stupňovať intenzita jeho útoku. Je preto potrebné poznamenať, že pod hrozbou trestného stíhania si páchatel' ďalšie útoky zväží, resp. môže zväziť. Už v priebehu prípravného konania má prijatie včasných procesných opatrení za následok odvrátenie, resp. zamedzenie následnej závažnej trestnej činnosti. Týmto opatreniami sú predovšetkým zaistiť ovacie úkony, ktorými zasiahneme do osobnej slobody, čím znemožníme osobe pokračovať v ďalšom páchaní trestnej činnosti. Určitý predbežný charakter stanoviť riziko ohrozenia má mať aj dotazník (v zmysle pokynu Prezidenta Policajného zboru SR z 19.12.2016²²³), v zmysle ktorého bolo vyhodnocovanie rizika ohrozenia poškodenej osoby formou otázok. Efektivita tohto postupu sa z pohľadu praxe nie je úplne jednoznačná vzhľadom na charakter jednotlivých otázok, ktoré boli formulované alternatívne a nebolo možné presne vyhodnotiť, ktorých skutočností sa reálne ohrozenie poškodeného dotýka. Keďže je dotazník vyhodnocovaný bodovým systémom, v prípade získania a viac bodov to znamenalo, že musí dôjsť k zadržaniu útočníka a posúdenie činu ako priestupku nebolo možné. Týmto spôsobom sa následne znemožňuje individuálne posúdenie v závislosti od okolností skutku, čím sa v konečnom dôsledku kriminalizujú konania, ktoré môžu byť inak len pristupkom. Namiesto dotazníkov, by v tomto smere boli efektívnejšie školenia policajtov za účelom správneho posúdenia a identifikácie hrozieb z trestného oznámenia, či výsluchu ohrozenej osoby.

Príspevok je uverejnený s podporou grantu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-17-0217: "Služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru a aplikácia zásady primeranosti z trestnoprávneho a administratívnoprávneho hľadiska."

Literatúra

- ČIČ, M. a kol., 1984. *Trestní právo hmotné*. Praha: Panorama. 1984, 233 s.
- MATYS, K., 1980. *Trestní zákon: Komentár I. část obecná*. Praha: Panorama, 380 s.
- PFUNDTNER, E. ŠANTA, J., 2012. Nebezpečné prenasledovanie – stalking. In *Justičná revue*, roč. 64 č. 2, s. 271 – 280. ISSN 1335-6461.
- BRIEŠŤANSKÝ, A. Trestnoprávna úprava stalkingu -aktuálne otázky teórie a praxe [online]. [cit. 13. 05. 2021]. Dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a654-trestnopravna-uprava-stalkingu-aktualne-otazky-teorie-a-praxe>

²²³ Príloha k rozkazu Prezidenta Policajného zboru SR č. PPZ-OPP1-1080-020/2016.

DESET, M, 2018. Niekoľko poznámok k trestnému činu nebezpečného prenasledovania. In: Ústavnoprávne, zákonné a kriminologické atribúty o obetiach trestných činov. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2018, s. 49 [online]. [cit. dňa 02. 05. 2021]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/bpf_2018_new/Zbornik_BPF2018_sekcia_1.pdf

ŠAMKO, P., 2014. Základné východiská princípu ultima ratio. [online]. [cit. 13. 05. 2021] Dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a288-zakladne-vychodiska-principu-ultima-ratio>

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 31. 12. 2005

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 23. 06. 2015, sp. zn. 2T do 35/2015

Uznesenie Najvyšší súd ČR sp. zn. 8 Tdo 1082/2011

Príloha k rozkazu Prezidenta Policajného zboru SR č. PPZ-OPP1-1080-020/2016.

Key words: *The Dangerous Threats, the Stalking, the cyberbullying, ultima ratio, Criminal Code*

Summary

The article deals with the legal regulation of Dangerous Threats and Stalking with a focus on their assessment in terms of the facts of the crime and their subsequent distinction from the possible more serious consequences that may result from this illegal activity. The aim of the article is to point out how members of the Police Force should assess each act individually in terms of the threat that may arise for the injured party from the perpetrator's actions.

*pplk. JUDr. Veronika Marková, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra trestného práva
veronika.markova@minv.sk*

Jozef Medelský

Právny rámec ako základ činnosti príslušníka Policajného zboru (zhodnotenie a vízia)²²⁴

Anotácia: Príspevok zdôrazňuje úlohu práva vo vzťahu k aktivitám príslušníkov Policajného zboru. Poukazuje na právny základ, ako aj pripravované legislatívne zmeny. Zamýšľa sa nad konkrétnymi oblasťami, ktoré sú regulované právnymi predpismi a poukazuje na potrebu ich reformy, za účelom zvýšenia efektivity. Zároveň je ponúknutá analýza právnej ochrany príslušníka Policajného zboru. Záverom autor zdôrazňuje úlohu vzdelávania v oblasti právnych vied, ktoré je základom pre efektívny výkon činnosti príslušníka Policajného zboru

Kľúčové slová: príslušník polície, právo, právne vedy, stav de lege lata, stav de lege ferenda, vízia, analýza, zhodnotenie, závery, odporúčania

Úvod

Právo bolo je a bude základom všetkých aktivít, ako aj nástrojov v boji proti akýmkoľvek negatívnym skutočnostiam, či protiprávnym konaniam. Právo vytvára základ pre ďalšie budovanie konkrétnych nástrojov. Týka sa to aj činnosti príslušníka Policajného zboru, ktorého aktivity sú nevyhnutne regulované právnym rámcom. Len kvalitný právny rámec umožňuje ďalšie budovanie a kreovanie efektívnych nástrojov v boji proti nelegálnym aktivitám fyzických, či právnických osôb. Bez právneho rámca jednotlivých činností a aktivít by dochádzalo k zmareniu realizovaných úkonov a teda ich efektivita v praktickej rovine by bola nulová.

Z tohto dôvodu je možné považovať zásadu zákonnosti, vo vzťahu k aktivitám príslušníkov Policajného zboru za esenciálnu požiadavku, bez ktorej nie je reálna žiadna činnosť, či aktivita.

Právo reguluje všetky aktivity príslušníkov Policajného zboru. Nie sú to len základné náležitosti potrebné pre prijatie do Policajného zboru, ale aj ďalšie podstatné náležitosti výkonu ďalšej činnosti. Problematika právnej regulácie činnosti príslušníkov Policajného zboru je pomerne náročná, primárne z dôvodu, že samotné aktivity pokrývajú veľmi širokú škálu okruhov, ktorými sa zasahuje do práv a právom chránených záujmov iných osôb.

Z tohto dôvodu je nevyhnutné aby formovanie právneho rámca, jeho udržiavanie a prípadné reformovanie bolo plánovité a konkrétne. Za týmto účelom je nevyhnutné, aby samotnú realizáciu mali na starosti osoby znalé práva a následne, aby boli tieto ich poznatky prepojené s teóriou, ako aj praxou. Vypočítaný musí byť okruh osôb, ktoré priamo jednotlivé aktivity realizujú. Tieto poznatky musia byť následne vyhodnotené a v čo najväčšej miere aj zapracované do prípadných návrhov.

Stav de lege lata a de lege ferenda v oblasti činností príslušníka Policajného zboru

Rovnako ako sa vyvíja spoločnosť je potrebné, aby dochádzalo aj k rozvoju a vytváraniu nových inštitútov aj v rámci aktivít príslušníkov Policajného zboru. Nové, resp. reformované nástroje majú byť adekvátnou odpoveďou na vývoj, napr. v oblasti nových druhov páchania trestnej činnosti. Zmeny závisia jednak od požiadaviek a potrieb vývoja spoločnosti, ako aj od vôle realizovať zmeny na základe politickej vôle, ktoré sa opierajú o potreby praxe. Uvedené sa v súčasnosti deje. Dôkazom je príprava pomerne rozsiahlej reformy zákona č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov, či zákona č. 73/1998 Z.z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície. Zákon o štátnej službe prináša niekoľko

²²⁴ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-17-0217

podstatných zmien, ktoré sa týkajú samotného pôsobenia príslušníka polície v Policajnom zbore. Ako príklad je možné spomenúť:

- a) zmena vo veku nástupu do Policajného zboru zo súčasných 21 na 18 rokov, tak ako to bolo pred 1. januárom 2016,
- b) zmena v požiadavkách výkonu funkcie, ktorá je previazaná na ukončený stupeň vysokoškolského vzdelania. Nový návrh počíta aj s formuláciou previazania výkonu funkcie na ukončenie vysokoškolského vzdelania v príslušnom odbore.
- c) zmeny v príplatku za nerovnomernosť,
- d) zmeny v príspevku na bývanie,
- e) zmeny v novom motivačnom príspevku.,
- f) povinnosť podrobiť sa psycho-fyzilogickému overeniu pravdivosti, ak tak určí minister,
- g) povinnosť podrobiť sa nielen dychovej skúške, ale aj odberu krvi, ak to požaduje nadriadený a podobne.

Zákon o Policajnom zbore prináša podstatné zmeny v niektorých oblastiach. Ako príklad by bolo možné uviesť:

- a) Zmena preukazovania príslušnosti k Policajnému zboru (§ 13 ods. 2 zákona o PZ). V tomto prípade sa jedná o zrušenie menoviek, ktoré sú súčasťou uniformy. Predkladaná zmena vychádza z množstva podnetov od samotných príslušníkov Policajného zboru, ktorí boli v rámci výkonu svojich aktivít identifikovaní menom a priezviskom, čo napokon viedlo zo strany osôb k urážkam dotyčného príslušníka, ako aj jeho rodiny na sociálnych sietiach, či osobne. Uvedených prípadov za posledné mesiace narastá. V niektorých prípadoch sú zdokumentované vyhrážky zabitím, likvidáciou samotnej osoby, resp. rodinných príslušníkov. Táto neúnosná situácia vyvolala značný tlak samotných príslušníkov Policajného zboru na kompetentné osoby s cieľom realizácie zákonnej zmeny. Jedinou požiadavkou v tomto prípade bolo odstránenie mena a priezviska príslušníka Policajného zboru. Základným identifikátorom zostane aj naďalej identifikačné číslo, ktoré je špecifické v prípade každého jedného príslušníka Policajného zboru. Špecifické číslo umožňuje identifikovať každého príslušníka. Dôvodová správa k pripravovanej legislatívnej zmene dodáva: „Navrhujeme zrušenie povinnosti policajta pri výkone služobnej činnosti používať menovku, nakoľko v mnohých prípadoch pri výkone služobných zákrokov dochádza k osočovaniu, vyhrážaniu sa zakročujúcim policajtom a jeho rodinným príslušníkom, ako aj k zaznamenávaniu si osobných údajov policajtov. Zrušením by sa dosiahlo rešpektovanie súkromného a rodinného života policajtov, ale aj ich rodinných príslušníkov. Taktiež by to prispelo i k zatraktívneniu povolania policajta.“²²⁵ Osobne zastávam názor a prikláňam sa k potrebe odstránenia mena a priezviska z uniforiem. Identifikátor je dostačujúcim údajom pre potreby poukázania na konkrétneho príslušníka Policajného zboru. Číselné označenie je dostačujúcim údajom aj pre potreby kontroly, či inšpekcie z prípadného podozrenia z protiprávných aktivít príslušníka Policajného zboru, resp. z podozrenia z inej nelegálnej činnosti, či porušenia zásady zákonnosti a primeranosti napríklad v prípade použitia donucovacích prostriedkov. Odstránením mena a priezviska z uniforiem príslušníkov Policajného zboru, dôjde k vyššej ochrane ich súkromia, ako aj súkromia blízkych osôb.

²²⁵ Dôvodová správa k novele zákona č. 171/1993 o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

Tak ako príslušníci Policajného zboru musia dodržiavať podmienky zákonnosti pri výkone svojich aktivít, tak je potrebné zdôrazniť, že aj samotní príslušníci disponujú určitým právnym rámcom, ktorý chráni ich postavenie, ako aj výkon služobnej činnosti. V súčasnosti sa množia útoky na príslušníkov Policajného zboru, ktorý sú nahrávaní pri výkone svojej služobnej činnosti. Na realizácii samotnej nahrávky nie je možné namietat' nič nezákonné. Príslušník Policajného zboru je povinný takéto nahrávanie strpieť. V súčasnosti sa čoraz viac objavujú na sociálnych sietiach, resp. v inom mediálnom prostredí, rôzne nahrávky, kde často dochádza k urážkam a dehonestácii príslušníka Policajného zboru, ktorý realizuje služobný zákrok v súlade s požiadavkami zásady zákonnosti. Je potrebné zdôrazniť, že takéto nahrávky je možné použiť len na účely kontroly, resp. Inšpekcie, ktorá môže začať a viesť konanie, ak je z nahrávky zrejmé narušenie zásady zákonnosti, či primeranosti v prípade realizácie služobného zákroku. Zverejňovanie nahrávok na sociálnych sietiach, v médiách a podobne je hrubým narušením osobnej slobody príslušníka Policajného zboru. Uvedené je možné konštatovať na základe konkrétnych článok Ústavy Slovenskej republiky ako aj Občianskeho zákonníka.

V prípade Ústavy Slovenskej republiky to je čl. 19:

„(1) Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.

(2) Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

(3) Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.“ (čl. 19 Ústavy SR)

Keďže Ústava SR úvodom každého odseku spomína slovo „každému“ tak tieto práva bez pochyb patria aj policajtovi. Policajtovi prislúcha právo na občiansku česť a dôstojnosť. Občianska česť fyzickej osoby je výrazom úcty, uznání a ocenení, ktorú táto osoba pre svoje postoje a správanie postupne získava a požíva a ktorá ovplyvňuje posudzovanie jej postavenia a uplatňovania v spoločnosti.²²⁶

Článok 12. Ústavy SR garantuje rovnosť ľudí v dôstojnosti a právach. Ochrana tohto práva spočíva v zákaze neoprávnených či zneučt'ujúcich zásahov. Príkladom môže byť písomný, ústny prejav zhotovený technickými prostriedkami.

V prípad Občianskeho zákonníka je to ustanovenie § 12: „Písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy sa smú vyhotoviť alebo použiť len s jej privolením.“ (§ 12 ods. 1 OZ) Bez udelenia povolenia dochádza do zásahu práva na súkromie. Zásahy do práva na súkromie môžu mať teda ústnu alebo písomnú podobu.

Na základe citovaných ustanovení je možné konštatovať právo príslušníka Policajného zboru na právnu ochranu prostredníctvom príslušných súdov. Je to však na každom príslušníkovi Policajného zboru, či je ochotný zahájiť takúto ochranu svojich práv vo svojom čase a na svoje vlastné náklady. Osobne neevidujem prípad, kedy by sa príslušník obrátil na príslušné súdy za účelom ochrany svojich osobnostných práv. V tomto prípade by bolo do budúcnosti vhodné v rámci Policajného zboru ponúknuť väčšiu, najmä právnu podporu a ochranu. Osobne zastávam názor, že takúto pomoc by privítal každý jeden príslušník Policajného zboru, nakoľko by dochádzalo k reálnej podpore od „zamestnávateľa“ pri ochrane jeho narušených, či poškodených práv. Väčšia právna ochrana by bola veľkým pozitívom a akýmsi ochranným štítom príslušníka Policajného zboru, ktorý realizuje služobné zákroky, resp. vykonáva inú služobnú činnosť.

²²⁶ VETERNÁKOVÁ, M., 2003, Právna ochrana osobnosti v slovenskom občianskom práve. Bratislava: Procom, s. 40

- b) Novelizácia § 17 zákona o Policajnom zbore, kde absentovalo požadovanie vysvetlenia od osoby, ktorá by mohla prispieť k objasneniu skutočností dôležitých pre odhalenie trestného činu,
- c) Oprávnenie zaistiť osobu sa v novelizovanom znení rozširuje z osoby pristihnutej pri páchaní priestupku aj na osoby, ktoré sa dopúšťajú iného správneho deliktu,
- d) V prípade zaistenia osoby sa v novelizovanom znení navrhuje spísať len úradný záznam, ktorým by sa nahradilo rozhodnutie o zaistení osoby,
- e) V novelizovanom znení sa rozširuje možnosť vykonať prehliadku dopravného prostriedku aj v prípade, ak je podozrenie, že používaním dopravného prostriedku, na dopravnom prostriedku alebo v súvislosti s dopravným prostriedkom bol spáchaný priestupok. Dôvodová správa k návrhu dodáva: „V súvislosti s oprávnením na zastavovanie a prehliadku dopravného prostriedku návrhom dochádza k rozšíreniu právomoci policajta pri výkone prehliadky dopravného prostriedku aj pri priestupku. Nakoľko množstvo vecí zaistených pri prehliadkach dopravného priestupku súvisí nielen s trestným činom, ale aj s priestupkom, navrhujeme túto skutočnosť zohľadniť aj v samotnom oprávnení.“²²⁷
- f) V novelizovanom znení sa zavádza nové oprávnenie pre príslušníka Policajného zboru, konkrétne oprávnenie umiestniť osobu do určeného priestoru,
- g) Oprávnenie uzavrieť verejne prístupné miesta aj na prípady, kedy hrozí porušenie/narušenie verejného poriadku (§ 28 ods. 3 návrhu),
- h) V novelizovanom znení (§ 32a návrhu) sa zavádza oprávnenie na zaistenie požitia alkoholu alebo iných návykových látok. Dôvodová správa k navrhovanej zmene dodáva: „Na základe skúseností z aplikačnej praxe je vhodné upraviť samostatným ustanovením oprávnenie policajta vyžadovať vyšetrenie na zistenie požitia alkoholu orientačnou dychovou skúškou alebo inej návykovej látky. Schopnosť osoby, s ktorou policajt vykonáva úkony súvisiace s objasňovaním protiprávneho konania, napríklad výsluch, konfrontácia, rekonštrukcia, môže byť požitím alkoholických nápojov alebo iných návykových látok ovplyvnená. Pokiaľ nie je preukázateľne vylúčená možnosť ovplyvnenia schopnosti osoby na požadovaný úkon požitím alkoholu alebo iných návykových látok, môže byť takto vykonaný dôkaz spochybnený.“
- i) V prípade použitia technických prostriedkov na zabránenie odjazdu dopravného prostriedku sa rozšíri použitie tohto oprávnenia aj v prípade účasti vodiča na dopravnej nehode (§ 55 písm. e). Dôvodová správa k návrhu dodáva: „Navrhuje sa rozšíriť oprávnenie policajta použiť technické prostriedky na zabránenie odjazdu dopravného prostriedku aj v prípade účasti vodiča na dopravnej nehode a jeho nezotrvaní na mieste dopravnej nehody. Ide o prípad, kedy si vodič, ktorý mal účasť na dopravnej nehode nesplnil povinnosti vodiča a to zotrvať na mieste DN. Doplnenie uvedeného dôvodu na použitie tohto technického prostriedku bude mať pozitívny vplyv na rýchlosť objasňovania dopravnej nehody povereným príslušníkom PZ.“²²⁸
- j) Ďalšie z ustanovení sa novelizujú v dôsledku pripravovaných organizačných zmien v Policajnom zbore.

Pomerne komplexné zmeny, ktoré sú navrhované, majú priniesť nové oprávnenia, resp. upraviť existujúce oprávnenia, tak aby boli prínosnejšie pre policajnú prax. Navrhovaných je spolu 41 zmien.

²²⁷ Dôvodová správa k novele zákona č. 171/1993 o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

²²⁸ Dôvodová správa k novele zákona č. 171/1993 o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

Právo v konkrétnych súvislostiach a víziách

Tak ako bolo poukázane v úvode príspevku je možné konštatovať, že právo je absolútnym základom vytvárania efektívnych nástrojov, ako aj základom pre samotnú realizáciu činností príslušníkov Policajného zboru.

Pre efektívny výkon práv a oprávnení príslušníkov Policajného zboru je nevyhnutné dodržiavať zákonnosť. Je to základ úspechu akéhokoľvek úkonu, ktorí príslušník realizuje. V opačnom prípade sú takéto úkony nulité, zmarené, čo v konečnom dôsledku poukazuje na neschopnosť štátnej zložky dodržiavať základný princíp, a teda zákonnosť. V súčasnosti je obrovské množstvo zákonných ale aj podzákonných, interných predpisov, ktoré regulujú jednotlivé aktivity príslušníkov Policajného zboru. Obrovské množstvo takýchto predpisov spôsobuje neprehľadnosť a takmer nereálnosť mať vedomosť o všetkých ustanoveniach takýchto predpisov. Na mieste je teda vyvolanie odbornej diskusie, ktorej cieľom by malo byť sprehľadnenie aktuálnych predpisov (zákonných, aj podzákonných) pre potreby praxe. Sprehľadnenie by bolo značným prínosom pre príslušníkov Policajného zboru, ktoré by sa dokázali efektívnejšie orientovať vo veľkom množstve predpisov.

Pre efektívne realizovanie aktivít príslušníka Policajného zboru v jednotlivých oblastiach jeho pôsobenia je nevyhnutná spolupráca s inými inštitúciami. Ako príklad je možné spomenúť spoluprácu orgánov činných v trestnom konaní medzi sebou, teda príslušníka Policajného zboru a prokurátora. Táto vzájomná spolupráca je nevyhnutným predpokladom úspechu v rámci trestného konania, kde sú určité osoby podozrivé zo spáchania trestného činu. Z praxe mnoho krát zaznieva, že príslušník Policajného zboru robí svoju prácu, ktorú mu prokurátor sťažuje, napríklad svojou nečinnosťou, odmietavými stanoviskami. Prokurátor sa na druhej strane sťažuje na nedostačujúce podklady, právnu kvalifikáciu skutku, vágnosť, zlú dôkaznú situáciu a podobne. Aj v súčasnosti je v rámci OČTK prítomný interný spor, kde ma tak príslušník Policajného zboru, ako aj prokurátor svoju pravdu. Ich spolupráca je však esenciálnou požiadavkou úspešnosti trestného konania. Z tohto dôvodu zastávam názor, že je nevyhnutné vytvoriť diskusnú platformu medzi príslušníkmi Policajného zboru a prokurátormi, ktorá by bola určite prínosná pre obe strany. Vhodné by bolo vytvoriť takúto platformu v rámci celého Slovenska, nakoľko spolupráca medzi príslušníkmi Policajného zboru a prokurátormi je v jednotlivých okresoch rôzna. Takáto platforma by mala byť vytvorená na pravidelnej báze a mala by byť otvorená čo najširšiemu okruhu dotknutých osôb. Nemala by to byť platforma otvorená len pre obmedzený počet príslušníkov Policajného zboru a prokurátorov. Takýmto spôsobom je možné zabezpečiť pravidelnú komunikáciu a najmä výmenu relevantných informácií k jednotlivým prípadom a zefektívniť tak priebeh samotného trestného konania.

Problematickou oblasťou je aj nejednotný postup, resp. rôznorodá interpretácia právnych predpisov v rámci Policajného zboru. Tento negatívny fenomén je v podmienkach Slovenskej republiky je žiaľ prítomný aj v mnohých ďalších oblastiach, ako sú súdy, či prokuratúra. V praxi sa je možné stretnúť s tým, že napríklad vyšetrovateľ spracúva relevantné uznesenie vzhľadom na štádium trestného konania. Pri spracovaní postupuje v zmysle ustanovení zákona č. 301/2005 Z.z. Trestného poriadku. Po spracovaní uznesenia v súlade s aktuálnou právnou úpravou, ho predloží nadriadenému. Uznesenie je však odmietnuté nadriadeným a to z dôvodu, že používajú inú šablónu. Problém je v tom, že v niektorých prípadoch sú tieto šablóny zastarane a nereflektujú aktuálny právny stav. Takýto nesúlad spôsobuje nulitu právneho úkonu, čo má negatívny dopad na prebiehajúce trestné konanie. Uvedený príklad sa týka konkrétnej, špecifickej oblasti. V praxi sa je však možné stretnúť s mnohými obdobnými prípadmi. Aj v tomto prípade je potrebné poukázať na dôležitosť práva, ako aj sledovanie rôznych zmien, ktoré novelizácie prinášajú. Je potrebné klásť dôraz na jednotný postup a jednotnú interpretáciu. Len takýmto spôsobom je možné zabezpečiť, čo najefektívnejšie plnenie služobných aktivít.

Príslušník Policajného zboru musí poznať právne predpisy. Je to nevyhnutným predpokladom realizácie akejkoľvek z jeho aktivít. Z tohto dôvodu je potrebné zdôrazniť význam vyučovania právnych predmetov, či už na odborných školách alebo na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. Právo, reprezentované jednotlivými právnymi odvetviami, má svoje opodstatnenie v rámci vzdelávacieho procesu. Je však potrebné klásť dôraz na vzdelávací proces, kde budú vyvážené teoretické poznatky, ako aj praktické skúsenosti. Takouto kombináciou je možné pripraviť vzdelaných príslušníkov Policajného zboru, ktorí budú pripravení na výkon služby. Vzdelávanie je prostriedkom, ktorým je možné odstrániť neznalosť určitých právnych predpisov, či nesprávnosť realizácie zákonných postupov. Aj takýmto spôsobom je možné vyhnúť sa prípadom, kedy príslušník Policajného zboru vykoná služobný zákrok, resp. iný relevantný úkon, ktorý následne prokurátor odmietne/zruší z dôvodu nedodržania zákonnosti, samotného zákonného postupu. Takýchto prípadov je evidovaných pomerne veľa, a práve vzdelávací proces môže byť nápomocný pri eliminácii, resp. minimalizácii takýchto postupov, ktoré niekedy umožnia páchatelom trestných činov byť na slobode.

Záver

Záverom je potrebné zdôrazniť, že právo je esenciálnou požiadavkou pre všetky aktivity, ako aj celkové pôsobenie príslušníka Policajného zboru v Bratislave. Nevyhnutné je kontinuálne vzdelávanie budúcich ale aj súčasných príslušníkov Policajného zboru v právnych vedách. Prepojením teoretických poznatkov a praktických skúseností je možné realizovať kvalitnú prípravu príslušníkov, ktorí budú prínosom pre prax.

Zároveň je nevyhnutné, aby právo dominovalo aj pri ochrane samotných príslušníkov Policajného zboru, pred často nezmyselnými útokmi na ich osobu, resp. aj rodinných príslušníkov. Je preto potrebné vytvoriť nové, resp. podporiť existujúce mechanizmy, ktoré môžu poskytnúť vyššiu právnu ochranu príslušníkom Policajného zboru. Takáto ochrana je potrebná, čo zdôrazňujú aj narastajúce podnety od samotných príslušníkov Policajného zboru. Zároveň by takýto mechanizmus zvýšil efektívnosť realizácie aktivít príslušníkov Policajného zboru.

Okrem samotnej existencie množstva právnych predpisov je nevyhnutné apelovať na rovnakú interpretáciu, ktorá zabezpečí rovnaké postupy, čo je taktiež esenciálne pre úspešný výkon služobných aktivít. Zároveň je potrebné zdôrazniť potrebu dialógu medzi kompetentnými inštitúciami, ktorá je nevyhnutná na úspešnú realizáciu úkonov. Diskusná platforma môže priniesť pozitíva, najmä čo sa týka praktickej činnosti.

Literatúra

- VETERNÍKOVÁ, M., 2003, Právna ochrana osobnosti v slovenskom občianskom práve. Bratislava: Procom, 2003. 159 s. ISBN: 80-85717-12-3.
- Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 73/1998 Z.z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície.
- Návrh novely č. 73/1998 Z.z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície.
- Návrh novely zákona č. 171/1993 o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
- Dôvodová správa k novele zákona č. 171/1993 o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Key words: *police officer, law, legal sciences, state de lege lata, state de lege ferenda, vision, analysis, evaluation, conclusions, recommendation*

Summary

The article emphasizes the role of law in relation to the activities of members of the Police Force. It points to the legal basis as well as the forthcoming legislative changes. It reflects on specific areas that are regulated by law and points to the need to reform them in order to increase efficiency. At the same time, an analysis of the legal protection of a member of the Police Force is offered. In conclusion, the author emphasizes the role of education in the field of legal sciences, which is the basis for the effective performance of the activities of a member of the Police Force.

*kpt. Doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnoprávnych vied,
jozef.medelsky@minv.sk*

Karol Murdza

Rozvoj kľúčových kompetencií realizátorov policajných činností z pohľadu edukačných špecifik vzťahu teórie a praxe

Anotácia: Príspevok sa zaoberá rozvojom kľúčových kompetencií realizátorov policajných činností z pohľadu edukačných špecifik vzťahu teórie a praxe. V úvodnej časti autor vymedzuje podstatu a charakteristické znaky kľúčových kompetencií. V ďalšej časti sa zaoberá optimalizáciou vzťahu teórie a praxe. Kriticky poukazuje na absolutizáciu praktickej výučby, tzv. „fachidiotizmus“ a odmietanie teórie. Upozorňuje na to, že vysoká škola nie je rekvalifikačným kurzom a najlepším praktickým návodom realizátorov policajných činností je kvalitná teória.

Kľúčové slová: Kľúčové kompetencie, policajné činnosti, teória, prax, funkčná gramotnosť, „fachidiot“

Úvod

V súčasnej postmodernej, vzdelanostnej spoločnosti narastá význam vedy a aplikácie jej poznatkov do výučby. Od vysokých škôl sa očakáva, že budú efektívne budovať a využívať svoj edukačný potenciál na zvyšovanie vzdelanostnej úrovne obyvateľstva, ktorá je rozhodujúcim predpokladom rozvoja spoločnosti. Zložité úlohy bezpečnostno-právnej praxe kladú vysoké nároky na prípravu študentov Akadémie PZ a rozvíjanie ich funkčnej gramotnosti. Uvedená gramotnosť umožňuje absolventom akadémie aplikovať získané teoretické vedomosti na riešenie konkrétnych situácií v bezpečnostno-právnej praxi. V rámci skvalitňovania vzdelávacieho procesu je nutné sa zamýšľať nad možnosťami prehĺbovania vzájomného vzťahu teórie a praxe.

Podstata kľúčových kompetencií

Kľúčové kompetencie, niektorými autormi označované aj ako „*prierezové kompetencie*“ (Vančo) sú tie, ktoré potrebujú všetci jednotlivci na osobné uspokojenie a rozvoj, na aktívne občianstvo, spoločenské začlenenie a zamestnanosť²²⁹. Pre kľúčové kompetencie je charakteristická predovšetkým ich prenositeľnosť, t. j. možnosť ich využitia v nových a nepredvídaných situáciách. Typickými príkladmi kľúčových kompetencií sú napr.²³⁰:

- *metodologické kompetencie* (riešenie problémov, používanie informačných a komunikačných technológií),
- *komunikatívne kompetencie* (cudzí jazyky, písomné a ústne vyjadrovanie)
- *osobnostné kompetencie* (kritické myslenie, schopnosť tímovej práce, schopnosť učiť sa, sebariadenie, sebakontrola).

Rozvoj týchto kompetencií vyžaduje, podľa autorov spomínanej stratégie, uskutočniť zásadné zmeny v obsahu a metódach výučby v prvotnom aj v ďalšom vzdelávaní. Znamená dôsledne realizovať *kurikulárnu reformu*, kladúcu podstatne vyššiu váhu na rozvoj všeobecných kľúčových kompetencií²³¹. V strategickom dokumente vlády Slovenskej republiky v oblasti výchovy a vzdelávania v projekte *MILÉNIUM* Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike sa za kľúčové kompetencie považovali²³²:

²²⁹ VANČO, M. a kol. 2016. Analýza získavania prierezových kompetencií na slovenských vysokých školách. *Odbor metodiky a tvorby informácií školstva, Oddelenie VŠ, Centrum VTI : Bratislava*, 2016, s. 5. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/att/10091.pdf>

²³⁰ Podrobnejšie viď.: Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava, marec 2010, s. 276. Dostupné na internete: In: <http://archiv.vlada.gov.sk/old.uv/data/files/5613.pdf>

²³¹ Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava, marec 2010, s. 276. Dostupné na internete: In: <http://archiv.vlada.gov.sk/old.uv/data/files/5613.pdf>

²³² Milénium – Národný program výchovy a vzdelávania v SR na najbližších 15 až 20 rokov. Dostupné na internete: In: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=13020>

- *komunikačné schopnosti a spôsobilosti* - schopnosti ústne a písomne sa vyjadrovať, vysvetľovať, čítať s porozumením, vyhľadávať, uchovávať poznatky v pamäti a používať ich, komunikovať a tvoriť informácie, a to aj v cudzích jazykoch,
- *personálne a interpersonálne schopnosti* - spôsobilosti sebazdokonaľovania a výkonnosti, schopnosti racionálne a samostatne sa celý život vzdelávať, kontrolovať sa, regulovať svoje správanie, tvoriť progresívne medziľudské vzťahy, schopnosť tímovej práce, preberania zodpovednosti, ďalej schopnosti starať sa o svoje zdravie a životné prostredie, spôsobilosť byť tolerantným, rešpektovať všeludské etické hodnoty, uznávať ľudských práv a slobôd, a pod.,
- *schopnosti tvorivo a kriticky riešiť problémy* – identifikovať ich, analyzovať, navrhovať riešenia, reflexívne ich zhodnocovať a učiť sa z nich, vedieť pracovať aj v náročných, záťažových podmienkach,
- *pracovať s modernými informačnými technológiami* - zručnosti pracovať s osobným počítačom, internetom, využívať rozličné informačné zdroje a informácie v pracovnom aj mimopracovnom čase,
- *osvojenie si komplexného programu výchovy k zdraviu*
- *schopnosť aktívne sa zapojiť do občianskej spoločnosti* - schopnosť občanov prispievať na miestnej, štátnej, európskej i globálnej úrovni k rozvíjaniu demokratického systému spoločnosti, k trvale udržateľnému hospodárskemu a sociálnemu rozvoju štátu so zodpovednosťou voči životnému prostrediu a zachovaniu života na zemi.

*Rozvojom kľúčových kompetencií sa zaoberala aj EÚ. V Odporúčaní Európskeho parlamentu a rady z 18.12.2017 bolo vytvorených osem kompetencií, ktoré vytvárajú Európsky referenčný rámec v oblasti vzdelávania:*²³³

- komunikácia v materinskom jazyku
- komunikácia v cudzích jazykoch
- matematická kompetencia a základné kompetencie v oblasti vedy a techniky
- digitálna kompetencia
- naučiť sa učiť
- spoločenské a občianske kompetencie
- iniciatívnosť a podnikavosť
- kultúrne povedomie a vyjadrovanie

Novšie iniciatívy Európskej Únie vo vzťahu k vzdelávaniu nadväzujú na *strategický dokument Európa 2020*, ktorý vytýčil prioritu inteligentného rastu, t.j. rozvoja hospodárstva založeného na znalostiach a inovácii a prioritu inkluzívneho rastu, ktorá znamená podporu hospodárstva s vysokou mierou zamestnanosti. Z iniciatív, ktoré tento materiál prináša, treba spomenúť napr. iniciatívu „*Inovácia v Únii*“ a Iniciatíva „*Mládež v pohybe*“.

Vysokoškolské vzdelávanie a jeho úloha pri rozvoji kľúčových kompetencií

Rastúca dynamika spoločenských procesov je jednou z hlavných črt súčasnej spoločnosti. Prejavom spoločenskej dynamiky sú prudké a rýchle zmeny vo všetkých oblastiach spoločenského života (ekonomika, technológia, politika, bezpečnosť atď.), na ktoré musia byť ľudia pripravení a musia byť schopní adekvátne reagovať. Takáto požiadavka otvára aktuálnu diskusiu o postavení a úlohách vysokých škôl a vysokoškolského vzdelávania v tomto dynamickom prostredí.

Vo vzťahu k *vysokoškolskému vzdelávaniu* sú významné Závery Rady Európskej Únie vyzývajúce členské štáty k účasti na modernizácii vysokoškolského vzdelávania. Posilniť sa má najmä vzťah medzi vysokými školami, zamestnávateľmi a inštitúciami trhu práce. Cieľom

²³³ Odporúčanie 2006, podrobnejšie vid'.: Dostupné na internete: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/145SK_HI.pdf

je zohľadňovať viac potreby trhu práce v študijných programoch a lepšie zosúladiť zručnosti s pracovnými miestami. Skvalitnenie vzdelávania má umožniť poskytovanie variabilnejších študijných modelov (napr. externé vzdelávanie, dištančné a modulové vzdelávanie, kontinuálne vzdelávanie pre dospelých) so zavedením finančných podporných mechanizmov, ak sa to ukáže ako potrebné. Zmodernizovať sa musia aj metódy výučby, a to s využitím možností, ktoré poskytujú informačné technológie. Vzdelávací proces treba prepojiť s inštitúciami trhu práce, využívať aktuálne informácie o potrebe zručností a povolání.

Od *absolventov vysokých škôl* sa očakáva, že budú flexibilnejší, pripravení sa neustále učiť a adaptovať na rýchlo meniace sa podmienky. Aj systém vysokoškolského vzdelávania na to musí adekvátne zareagovať. V dôsledku výskytu nových globálnych bezpečnostných hrozieb a dynamických zmien bezpečnostnej reality sa bezpečnosť občanov stáva čoraz významnejším faktorom, ktorý ovplyvňuje komplexnú kvalitu ich spoločenského života. „Globalizácia sa stala priestorom pre spoločenské, ekonomické, politické analýzy, ako i pre návrhy riešenia kríz a negatívnych dopadov jej pôsobenia a tiež pre konštruovanie alternatívnych spoločensko-ekonomických usporiadaní.“²³⁴

Zmyslom *optimalizácie teórie a praxe vo vysokoškolskom vzdelávaní* by nemala byť snaha jednostranne redukovať vedeckú teóriu, resp. predmety, ktoré sú zdanlivo „*nepraktické*“. Vysoká škola nie je rekvalifikačným kurzom na formovanie praktických zručností. Študenti by sa nemali učiť len to, čo je známe, resp. zaužívané v doterajšej praxi bezpečnostno-právnych služieb vo verejnej správe. Navyše, nie všetko čo sa v súčasnej praxi bežne používa musí byť automaticky aj správne. Mnohé zaužívané postupy sú často nevedecké, poznačené rutinou a zdeformovanými praktikami. Tak ako konštatuje Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti, zrýchlený spoločenský vývoj bude neustále vytvárať medzeru medzi nárokmi na novovznikajúce profesie a kvalifikačnou štruktúrou, bude skracovať životnosť existujúcich profesií a viesť k rýchlejšiemu zastarávaniu nadobudnutých vedomostí.²³⁵

Poslaním vysokej školy je naučiť študentov efektívne využívať dostupnú vedeckú teóriu a najnovšie vedecké poznatky na zdokonaľovanie existujúcej praxe, resp. pripraviť ich na riešenie potenciálnych problémov, ktoré sa ešte nevyskytujú v súčasnej praxi. Nové praktické spôsobilosti sa nemôžu rozvíjať bez dostatočných teoretických zdôvodnení. Budúci pracovník bezpečnostno-právnych služieb vo verejnej správe musia vedieť nielen „čo“, „ako“ a „za koľko“, ale hlavne aj „prečo“. Mnohé z týchto odpovedí môžu získať okrem špecificky zameraných bezpečnostno-právnych predmetov aj prostredníctvom sociológie, psychológie, ekonómie, filozofie, či etiky, tzn. prostredníctvom zdanlivo nepraktických, ale v praxi použiteľných informácií opierajúcich sa o osvedčené vedecké teórie.

Súčasťou moderného vzdelávania, napríklad v ekonómii, by mala byť podľa M. Sabayovej „*daňová gramotnosť*“, rovnako ako osveta týkajúca sa používania sankcií pri neplnení daňových povinností²³⁶. V uvedenom kontexte M. Sabayová upozorňuje, že v rámci boja proti daňovým únikom všetky zainteresované ministerstvá, vrátane MV SR, poukazujú na nedostatočnú erudovanosť policajtov, prokurátorov, sudcov a volajú po vytvorení systému pravidelného vzdelávania.²³⁷

V Národnom programe výchovy a vzdelávania v SR sú veľmi adresne a konkrétne vymenované aj úlohy, na ktorých môžu participovať spoločenské vedy. Uvedený dokument konštatuje, že ak sa má SR efektívne vyrovnáť so závažnými politickými, sociálnymi,

²³⁴ DINUŠOVÁ, D. 2019 O stratégiách zmeny civilizačnej paradigmy: Revolúcia alebo reforma? In: DINUŠ, P. (ed.) 2019 *Svet v bode obratu. O protirečivosti vývoja civilizácie v 20. a na začiatku 21. storočia*. Bratislava: VEDA, s. 123.

²³⁵ Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava: VEDA, 2008, s. 131.

²³⁶ SABAYOVÁ, M. 2008. *Účinnosť výberu daní v Slovenskej republike – výzvy a bariéry*. Security Threats and Challenges of the Global World research study. Praha. 2017. s. 329

²³⁷ SABAYOVÁ, M. 2017. *Účinnosť výberu daní v Slovenskej republike – výzvy a bariéry*. Security Threats and Challenges of the Global World research study. Praha. 2017. s. 330

ekonomickými a kultúrnymi zmenami, tak potom všeobecné ciele systému výchovy a vzdelávania by mali spočívať v cieľavedomom a systematickom rozvoji:

- *motivácie* k sústavnému zdokonaľovaniu sa, učeniu, sebarozvoju, túžbe po hľadaní progresívneho zmyslu života, tvorivej aktivite človeka po celý život - ide o procesy *motivácie* človeka, ktoré obsahujú aj osvojenie si pozitívnych ľudských, spoločenských a morálnych hodnôt;
- *emocionality* človeka, zdokonaľovania citových kvalít osobnosti, jeho pozitívneho prežívania, pozitívneho vzťahu a hodnotovej orientácie k sebe, k iným, k práci, k svetu – ide o proces *emocionalizácie*.,
- *sebaregulácie* ako vyjadrenia schopnosti prevziať zodpovednosť za seba, riadiť sám seba, ovládať sa, byť autentickým, ovládať svoje impulzy a pudy, ako aj vonkajšie, sociálne tlaky - ide o procesy *autoregulácie a axiologizácie* človeka; patrí sem aj spôsobilosť starať sa o fyzické a psychické zdravie svoje i iných;
- *prosociálneho správania* ktoré zahŕňa aj schopnosti a zručnosti efektívne komunikovať, žiť s inými ľuďmi, spolupracovať s nimi, pomáhať im - je to proces *socializácie* človeka, jeho prosociálneho správania ;
- *poznávacích (kognitívnych) schopností* a procesov (pozornosť, pamäť, predstavivosť, fantázia, myslenie), schopnosti riešiť problémy – ide o proces *kognitivizácie* človeka, kde patria aj schopnosti orientovať sa v explózii informácií, rozumieť im a vedieť ich využívať; kde ide o schopnosti racionálne sa učiť, vzdelávať sa po celý život a pružne sa prispôsobovať rýchle sa meniacim podmienkam života;
- *tvorivosti*, tvorivých schopností, tvorivého riešenia problémov - ide o proces *kreativizácie* človeka, ktorý sa neuspokojí s daným, existujúcim stavom, ale bude chápať seba aj svet okolo seba ako neustále otvorený systém, systém umožňujúci zdokonalenie, zlepšenie²³⁸.

Optimalizácia pomeru teoretickej a praktickej výučby, resp. „univerzalizmus“ verzus „fachidiotizmus“

Medzi často diskutované otázky týkajúce sa výučby v študijných programov bezpečnostnej vedy patrí najmä optimalizácia pomeru teoretickej a praktickej výučby. Z hľadiska šírky nadobudnutých teoretických vedomostí a praktických skúseností spravidla rozlišujeme dva typy osobností. Sú to tzv. „*univerzalisti*“, ktorých zaujíma prakticky všetko a usilujú sa dosiahnuť čo najkomplexnejšiu predstavu o svete a tzv. „*špecialisti*“, ktorých zaujíma len jedna oblasť, ale do najmenších a často nepodstatných detailov. Práve na takúto skupinu používajú Nemci veľmi pejoratívne a hanlivé označenie: „*fachidiot*“.

Fachidiot je človeka s obmedzeným rozhľadom. Je to človek, ktorý nevidí cez horizont svojho odboru. Má obmedzenú sociálnu inteligenciu a schopnosť vnímať veci okolo seba v širších súvislostiach. Ide o špecifickú odborovú „zaslepenosť“.

R. Kohoutek výstižne definuje takýto typ pracovníka ako vysoko, avšak jednostranne vzdelaného a špecializovaného odborníka, ktorému chýba humanitné vzdelanie, celostné myslenia a sociálno-komunikačné schopnosti a spôsobilosti²³⁹. R.K. Müller dáva tento pojem do širších odborných a vedeckých súvislostí. Prílišná špecializovanosť a odborná zameranosť môže brániť aj vedcom posudzovať skúmané javy v dostatočnej komplexite. „Izolované skúmanie sociálnych javov, ktoré má podobu akéhosi tunelu vedúceho skrz skutočný svet (existuje pre to krásny výraz „fachidiotizmus“), môže byť zdrojom vzniku škodlivých teórií.“²⁴⁰

²³⁸ Milénium – Národný program výchovy a vzdelávania v SR na najbližších 15 až 20 rokov. Dostupné na internete: In: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=13020>

²³⁹ KOHOUTEK, R. Dostupné na internete: In: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/fachidiot>.

²⁴⁰ MÜLLER, K.B. 2008. *Politická sociologie*. Praha: Portál, 2008, s. 14.

J.H. Newman vo svojich prednáškach „Idea univerzity“ si pôvodne myslel, že právo nepatrí na univerzitu, ale veril, že štúdium obohatené o slobodné poznanie umožní právnikovi uchopiť jeho profesiu z nadhľadu, kedy bude stáť nad svojimi vedomosťami, nie ležať pod ich ťarchou. Podľa Z. Daniškovej tento typ vzdelávania nás chráni pred tým, čo dnes pomerne vulgárne označujeme za „fachidiotizmus“, ale je ochranou aj pred predpojatosťou voči ostatným odborom. Obe situácie sú dnes pomerne časté.²⁴¹

Nežiaduci však nie je len fachidiot, ako obmedzený špecialita, ale aj univerzálny diletant, ktorý neštudujú pre potreby praxe, ale pre abstraktné poznanie a rovnako sa vzdáľuje potrebám reálneho života. Profesor J. Sokol, disident, bývalý politik a v posledných rokoch prodekan Fakulty humanitných štúdií Univerzity Karlovej v Prahe, v jednom zo svojich rozhovorov poukázal na zaujímavý fakt. Keď mu údajne poslali na posúdenie nemecký vzdelávací program Priemysel 4.0 tak zistil, že v tomto programe podľa jeho slov: „je síce veľa pekných rečí o tom, čo všetko absolventi potrebujú, ale keď dôjde na konkrétne veci, tak sa ukáže, že všetko, čo potrebujú, sú humanitné kompetencie“²⁴². Komunikáciu, rozhodovanie, tímovú prácu, vyjadrovanie a schopnosť formulovať svoje myšlienky považuje citovaný autor za kľúčové kompetencie.

Fachidioti sú všade a nájdeme ich v každej profesii. M. Limbeck ich označuje za „ukecaných všeznalcov“, ktorí sa napríklad v obchodných rokovaniach sústreďujú na detaily a formality, pripadajú si dôležití, ale v skutočnosti zanedbávajú hlavnú podstatu svojej činnosti.“²⁴³ Analogicky by sme toto prirovnanie mohli použiť aj na policajta, ktorý zabúda, že má „pomáhať“ a „chrániť“, nie iba dokazovať znalosť predpisov. U mnohých policajtov, ktorí sa dožadujú jednoduchých metodických návodov na riešenie konkrétnych situácií prevláda doslova odpor k teórii. Takáto skreslená predstava o praktickosti sa pravdepodobne odráža aj v kritických názoroch študentov Akadémie PZ na prínos a potrebnosť teórie. Deformácie o vzdelávacích úlohách školy je možné zhrnúť do najčastejšie používaných argumentov: „*V praxi som to nikdy nepotreboval a ani to nikdy potrebovať nebudem, „resp.: „To čo je teoretické je nepraktické“.*

Žiaľ, za pravdu im dávajú mnohí personalisti odborných útvarov, ktorí žiadajú od uchádzačov o zamestnanie predovšetkým znalosť normatívnych aktov, zákonov, vnútorných predpisov a vykonávacích procedúr. Dôkazom toho sú aj príklady niektorých podmienok výberových konaní, ktoré sú zverejnené na intranetovej stránke Ministerstva vnútra SR. Z ich obsahu jednoznačne vyplýva, že na prvom mieste sú od uchádzačov požadované znalosti všeobecne záväzných a interných predpisov, pričom absolútnu prevahu v nich majú osobitné kvalifikačné požiadavky týkajúce sa znalosti zákonov. Niektoré pozície ich dokonca vyčerpávajúcym spôsobom vypočítavajú. Mnohí policajti považujú z hľadiska svojej profesionálnej a odbornej prípravy za jediné a najpodstatnejšie, naučiť sa len to, čo je obsahom príslušnej právnej normy, ktorá bezprostredne rieši potenciálny problém ich činnosti.

Dobrým policajtom sa však automaticky nestáva iba ten kto ovláda príslušný právny predpis. Znalosť práva je síce nevyhnutnou, ale nie postačujúcou podmienkou kvality výkonu policajnej práce. Na to, aby sa z novoprijatého príslušníka Policajného zboru stal skutočne dobrý policajt pripravený riešiť nielen štandardné, ale aj neštandardné bezpečnostné situácie a vyšetrovať zložité kriminálne prípady v dynamickom, multikultúrnom a multietnickom globalizovanom spoločenskom prostredí, musí mať aj kvalitné základy z modernej

²⁴¹ DANIŠKOVÁ, Z. Na univerzite sa pravda hľadá, učí a raduje sa z nej. Dostupné na internete: In: <https://www.truni.sk/news/na-univerzite-sa-pravda-hlada-uci-raduje-sa-z-nej>

²⁴² SOKOL, J. Dostupné na internete: In: <https://dennikn.sk/630320/filozof-jan-sokol-keby-mal-zvolili-za-prezidenta-uz-by-som-asi-nebol-medzi-zivymi/>

²⁴³ LIMBECK, M. 2012. *Jak myslí špičkový obchodník*. Praha: Grada, 2012, ISBN: 978-80-247-4067-6, s. 28

kriminológie, sociológie, politológie, psychológie²⁴⁴, etiky, sociálnej komunikácie, či ekonómie. Výučba práva a praktický nácvik akýchkoľvek bezpečnostných situácií by bola bez tohto širšieho spoločensko-vedného základu slepá a naopak, výučba spoločenských vied bez aplikácie práva a konkrétneho praktického príkladu by bola samoúčelná a bezbrehá.

Z hľadiska názorov na optimalizáciu proporcií medzi teoretickou a praktickou výučbou silnejú tendencie postaviť klasický pyramidálny model, ktorého podstatou je širší teoretický základ vyúsťujúci do užšej prakticky orientovanej výučby, z nohy na hlavu. Cieľom je zúžiť podiel teoretickej prípravy a rozšíriť prakticky orientovanú výučbu. V istom zmysle je táto požiadavka opodstatnená. Škola by mala pripravovať svojich absolventov najmä na to, aby boli úspešní v praxi. Často sa však zabúda na fakt, že najlepším praktickým návodom je dobrá teória. Rovnako aj na to, že stabilita získaných praktických informácií, ktoré sú postavené na úzkej „špičke“ osvojenej teórie je veľmi labilná. Nekoncepčné „otáčanie pyramídy na hlavu“ eliminuje edukačný potenciál vied tzv. širšieho spoločenského základu, resp. podporných vedných disciplín, ktoré vytvárajú nevyhnutné podmienky pre chápanie a rozvíjanie kriminologickej teórie. Celá praxeologická stavba potom stojí iba na „jednej nohe“.

Zmyslom optimalizácie teórie a praxe vo vysokoškolskom vzdelávaní by nemala byť snaha jednostranne redukovať vedeckú teóriu, resp. predmety, ktoré sú zdanlivo „nepraktické“. Vysoká škola nie je rekvalifikačným kurzom na formovanie praktických zručností. Študenti by sa nemali učiť len to, čo je známe, resp. zaužívané v doterajšej policajnej a bezpečnostnej praxi. Navyše, nie všetko čo sa v súčasnej praxi bežne používa musí byť automaticky aj správne. Mnohé zaužívané postupy sú často nevedecké, poznačené rutinou a zdeformovanými praktikami. Tak ako konštatuje Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti, zrýchlený spoločenský vývoj bude neustále vytvárať medzeru medzi nárokmi na novovznikajúce profesie a kvalifikačnou štruktúrou, bude skracovať životnosť existujúcich profesií a viesť k rýchlejšiemu zastarávaniu nadobudnutých vedomostí.²⁴⁵

Poslaním vysokej školy je preto naučiť študentov efektívne využívať dostupnú vedeckú teóriu a najnovšie vedecké poznatky na zdokonaľovanie existujúcej praxe, resp. pripraviť ich na riešenie potenciálnych problémov, ktoré sa ešte nevyskytujú v súčasnej praxi. Nové praktické spôsobilosti sa nemôžu rozvíjať bez dostatočných teoretických zdôvodnení. Budúci policajti musia vedieť nielen „čo“, „ako“ a „za koľko“, ale hlavne aj „prečo“. Mnohé z týchto odpovedí môžu získať okrem kriminológie aj prostredníctvom sociológie, psychológie, ekonómie, filozofie, či etiky, tzn. prostredníctvom zdanlivo nepraktických, ale v praxi použiteľných informácií opierajúcich sa o osvedčené vedecké teórie. V súlade so spomínanou všeobecnou víziou rozvoja spoločnosti je potrebné zdôrazniť, že aj v policajnej praxi budú narastať požiadavky na tzv. „funkčnú gramotnosť“ policajtov, t.j. na schopnosť prispôbovať sa zmenám v meniacom sa prostredí.

Funkčná gramotnosť ako kľúčová životná kompetencia

Pojem gramotnosť sa najčastejšie používa v pedagogickej praxi. Pedagogika rozpracovala pomerne podrobne jeho obsah a charakterizovala jednotlivé druhy gramotnosti. Odhliadnuc od najvšeobecnejšej charakteristiky gramotnosti, ktorej zmyslom je odlišiť stupeň alfabetizácie jedinca, pojem gramotnosť sa používa v oveľa širších súvislostiach. V kontexte spomínanej elementárnej, resp. „bazovej“ (P. Gavora) gramotnosti, ktorá charakterizuje človeka, ktorý už dokáže extrahovať významy z písaného textu a dokáže produkovať vlastný text, tzn. vie už čítať a písať, sa začal v 80-tých rokoch minulého storočia používať pojem

²⁴⁴ Podrobnejšie napr.: CIPRO, I. 2019. *Psychologická príprava vo výchovno- vzdelávacom procese príslušníkov Policajného zboru tridsať ro-kov po revolúcii*. In: November 1989- politika, právo, polícia a bezpečnosť: zborník príspevkov z vedeckej konferencie konanej dňa 6.11.2019 na Akadémii PZ v Bratislave (zost. MURDZA. K.) Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2019, 390 s.

²⁴⁵ Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava: VEDA, 2008, s. 131.

„funkčná gramotnosť“. P. Gavora poukazuje, že kým v prvom význame sa gramotnosť chápala ako „akademická (študijná) kompetencia“, v tom druhom sa začala chápať už ako kľúčová „životná kompetencia.“ Funkčná gramotnosť v tomto chápaní už nezahŕňa len mechanické reprodukovanie obsahu textu, ale stáva sa *spôsobilosťou, ktorá umožňuje človeku spracovať získané informácie a použiť ich na riešenie konkrétnej životnej situácie.*²⁴⁶

S ohľadom na širokú škálu textov, ktoré človek používa sa funkčná gramotnosť začala členíť na literárnu, dokumentovú a numerickú. Kým literárna gramotnosť zahŕňa vedomosti a zručnosti potrebné na porozumenie a využívanie informácií získaných zo súvislých textov, dokumentová gramotnosť znamená vedomosti potrebné na vyhľadávanie a požívanie informácií v krátkych, často nesúvislých textoch. Numerická gramotnosť umožňuje zasa uskutočňovanie operácií s číslami, ktoré sú implementované do rôznych textov, dokumentov a formulárov. Napriek tomu sa odborníci zhodujú, že uvedené tri základné typy gramotnosti nevyčerpávajú bohatosť a šírku životných situácií, ktoré prináša súčasná postmoderná spoločnosť, často označovaná ako spoločnosť „vzdelanostná, „informačná“, „digitálna“, ale aj „riziková“, „multikultúrna“ a „konfliktná.“

Z uvedeného dôvodu sa čítanie, písanie, spracovávanie a využívanie informácií v súčasnej spoločnosti chápe ako aktivita s výrazným spoločensko-politickým, kultúrnym a bezpečnostným rozmerom. Takýto prístup odmieta univerzálnu gramotnosť a presadzuje konkrétne druhy, formy a podoby gramotnosti. Inými slovami, podľa popularizátorov týchto myšlienok neexistuje jedna, ale množstvo rôznych gramotností. Gramotnosť je podľa nich situačne zakotvená a naviazaná na rôzne sociálne štruktúry, vzťahy a činnosti²⁴⁷. Gramotnosť, ako socio-kultúrny fenomén kladie dôraz na praktické aspekty vyučovania, na priblíženie sa životu a špecifickým socio-kultúrnym podmienkam.

Ďalší typ gramotnosti sa viaže na používanie elektronických médií, internetu, e-mailu ap. Hovoríme o tzv. „E- gramotnosti“, resp. „digitálnej gramotnosti“, ktorá v dnešnej dobe vyžaduje od človeka celý rad nových kompetencií. Nie je to len technická spôsobilosť manipulovať s médiom, ale aj schopnosť vyhľadávať informácie a kriticky ich zhodnocovať. Tzv. „Dr. Google“ je vynikajúcim vyhľadávačom informácií, avšak vyžaduje, aby jeho používatelia boli schopní kritickej reflexie a selekcie vyhľadaných informácií. V opačnom prípade je mechanické preberanie neoverených informácií skôr dôkazom negramotnosti. Internet ponúka okrem seriózných odborných textov aj množstvo neoverených správ, „hoaxov“ a falošných špekulácií. Schopnosť porozumieť informáciám a používať ich v rôznych formátoch z rôznych zdrojov, ktoré sú prezentované prostredníctvom informačných a komunikačných technológií sa stalo dôležitou výzvou rozvoja stratégie vzdelávania v súčasnej informačnej spoločnosti a rovnako tak aj výzvou pre bezpečnostno-právne vzdelávanie na Akadémii PZ.

Záver

Vízia stratégie rozvoja Slovenskej spoločnosti, ešte v roku 2010 konštatovala, že tradičné vzdelanie zamerané na jednu konkrétnu oblasť a na existujúce povolania sa stáva v meniacom svete nefunkčné. Budúca škola podľa autorov tejto stratégie bude musieť preklenúť existujúcu strnulosť a prispôbovať sa zmenám v meniacom sa prostredí tak, že bude vo väčšej miere rozvíjať tzv. kľúčové kompetencie, ako „multifunkčný súbor vedomostí, zručností, návykov a postojov využiteľný v rôznych oblastiach činnosti.“²⁴⁸

²⁴⁶ Podrobnejšie vid'.: GAVORA, P. 2002. Gramotnosť: vývin modelov, reflexia praxe a výskumu. In *Pedagogika*, roč. LII, 2002, str. 173.

²⁴⁷ GAVORA, P. 2002. Gramotnosť: vývin modelov, reflexia praxe a výskumu. In *Pedagogika*, roč. LII, 2002, str. 177.

²⁴⁸ *Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti*. Bratislava, marec 2010, s. 276. Dostupné na internete: In: <http://archiv.vlada.gov.sk/old.uv/data/files/5613.pdf>

Tradičné policajné vzdelanie, dominantne zamerané iba na jednu konkrétnu oblasť, resp. na znalosť jedného predmetu, napr. na poznatky získané zo zaužívanej výučby práva, bude v rýchle sa meniacom a dynamickom bezpečnostnom prostredí nefunkčné. Všeobecne platí, že budúca škola bude musieť prekonať existujúcu strnulosť a vo väčšej miere rozvíjať kľúčové kompetencie ako „multifunkčný súbor vedomostí, zručností, návykov a postojov využiteľných v rôznych oblastiach činnosti“²⁴⁹.

Aj policajti by sa mali prispôbovať progresívnym alternatívam k tradičnej reakcii spoločnosti na trestnú činnosť a negatívne spoločenské javy. Trendom modernej spoločnosti nie je iba „dozerať“ a „trestať“, ale hľadať optimálny systém fungovania tzv. „restoratívnej justície.“²⁵⁰ Výzvou pre policajné vedy je hľadať v uvedenom systéme, ktorý charakterizuje spolupráca troch strán: obeť, páchateľ a spoločnosť aj miesto polície, jej úlohu a adekvátne reakcie, ktoré budú korešpondovať s cieľmi, princípmi a hodnotami restoratívnej justície.

Literatúra

- CIPRO, I. 2019. *Psychologická príprava vo výchovno- vzdelávacom procese príslušníkov Policajného zboru tridsať rokov po revolúcii*. In: November 1989- politika, právo, polícia a bezpečnosť: zborník príspevkov z vedeckej konferencie konanej dňa 6.11.2019 na Akadémii PZ v Bratislave (zost. MURDZA. K.) Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2019, 390 s.
- DANIŠKOVÁ, Z. Na univerzite sa pravda hľadá, učí a raduje sa z nej. Dostupné na internete: In: <https://www.truni.sk/news/na-univerzite-sa-pravda-hlada-uci-raduje-sa-z-nej>
- DINUŠOVÁ, D. 2019 O stratégiách zmeny civilizačnej paradigmy: Revolúcia alebo reforma? In: DINUŠ, P. (ed.) 2019 *Svet v bode obratu. O protirečivosti vývoja civilizácie v 20. a na začiatku 21. storočia*. Bratislava: VEDA. ISBN 978-80-224-1768-6
- DINUŠOVÁ, D. a kol. 2020 *Teoretické východiská skúmania dôveryhodnosti Policajného zboru*. (projekt vedecko-výskumnej úlohy) Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave.
- Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava: VEDA, 2008.
- GAVORA, P. 2002. Gramotnosť: vývin modelov, reflexia praxe a výskumu. In *Pedagogika*, roč. LII, 2002, str. 177.
- KOHOUTEK, R. Dostupné na internete: In: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/fachidiot>.
- LIMBECK, M. 2012. *Jak myslí špičkový obchodník*. Praha: Grada, 2012, ISBN: 978-80-247-4067-6, s. 28
- Milénium – Národný program výchovy a vzdelávania v SR na najbližších 15 až 20 rokov. Dostupné na internete: In: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=13020>
- MÜLLER, K.B. 2008. *Politická sociologie*. Praha: Portál, 2008, s. 14.
- Podrobnejšie viď.: Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava, marec 2010, s. 276. Dostupné na internete: In: <http://archiv.vlada.gov.sk/old.uv/data/files/5613.pdf>
- SABAYOVÁ, M. 2017. *Účinnosť výberu daní v Slovenskej republike – výzvy a bariéry*. Security Threats and Challenges of the Global World research study. Praha. 2017. s. 330
- SOKOL, J. Dostupné na internete: In: <https://dennikn.sk/630320/filozof-jan-sokol-keby-mal-zvolili-za-prezidenta-uz-by-som-asi-nebol-medzi-zivymi/>
- STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLEOVÁ, M. 2015. *Restoratívna justícia*. Praha: Leges, 2015.
- Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava, marec 2010, s. 276. Dostupné na internete: In: <http://archiv.vlada.gov.sk/old.uv/data/files/5613.pdf>

²⁴⁹ Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava: VEDA, 2008, s. 133.

²⁵⁰ Podrobnejšie viď.: STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLEOVÁ, M. 2015. *Restoratívna justícia*. Praha: Leges, 2015.

VANČO, M. a kol. 2016. Analýza získavania prierezových kompetencií na slovenských vysokých školách. *Odbor metodiky a tvorby informácií školstva, Oddelenie VŠ, Centrum VTI : Bratislava*, 2016, s. 5. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/att/10091.pdf>

Key words: *key competencies, policing, theory, practice, functional literacy, "fachidiot"*

Summary

In today's postmodern, educational society, the importance of science and the application of its knowledge to teaching is growing. Higher education institutions are expected to effectively build and use their educational potential to increase the educational level of the population, which is a crucial prerequisite for the development of society. Theoretical knowledge and practical experience, we usually distinguish between two types of personalities. They are so-called "Universalists" who are interested in practically everything and strive to achieve the most comprehensive idea of the world and the so-called "Specialists" who are only interested in one area, but to the smallest and often insignificant details. It is to such a group that the Germans use a very pejorative and derogatory term: "fachidiot". Many police officers consider, from the point of view of their professional and vocational training, the only and most important thing to learn is only what is the content of the relevant legal norm, which immediately solves the potential problem of their activity. However, it is not only those who control the relevant legislation that automatically become good police officers. Although knowledge of the law is a necessary, but not a sufficient condition for the quality of police work. Traditional police education, dominantly focused on only one specific area, resp. for knowledge of one subject, to the knowledge gained from the usual teaching of law will be dysfunctional in a rapidly changing and dynamic security environment. In general, the future school will have to overcome existing rigidities and further develop key competences such as a "multifunctional set of knowledge, skills, habits and attitudes that can be used in different areas of activity".

*doc. Karol Murdza, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra spoločenských vied
karol.murdza@akademiapz.sk*

Zásahy do základných ľudských práv a slobôd v trestno procesnej činnosti polície

Anotácia: Článok pod vyššie uvedeným názvom zoznamuje čitateľa s najčastejšími druhmi zákonných zásahov orgánov policajtov do základných ľudských práv a slobôd. Vychádza pritom zo základného zákona, z Ústavy Slovenskej republiky, ako aj z Trestného poriadku. Autor v ňom uvádza podmienky stanovené trestným poriadkom, ktoré musia byť bezpodmienečne splnené, ak orgány Policajného zboru majú pre účely trestného konania obmedziť, resp. zasahovať do jednotlivých základných práv a slobôd uvedených v druhej hlave Ústavy Slovenskej republiky, predovšetkým do práva osobnej slobody, majetkového práva, listového tajomstva a osobných údajov. Autor taktiež systematicky popisuje postupy polície pri zasahovaní do uvedených práv a slobôd a to od miernejších zásahov, až po tie razantnejšie.

Kľúčové slová: Ľudské práva a slobody, Policajt, Ústava Slovenskej republiky, Trestný poriadok, predvolanie, predvedenie, zadržanie, väzba, zatknutie, osobná sloboda, majetok, domová a osobná prehliadka, vydanie a odňatie vecí, listové tajomstvo

Na úvod svojho článku považujem za potrebné uviesť stručnú charakteristiku pojmov, ktoré úzko súvisia a z ktorých vychádzam v popisovaní činnosti, ktoré naznačuje názov článku. Prvým z pojmov sú základné ľudské práva a slobody. Ide o veľmi známu a frekventovanú kategóriu pojmov, o ktorej už bola veľa napísané, pričom ich zakotvujú a charakterizujú viaceré tak národné, ako aj medzinárodné právne dokumenty, ako je napríklad Ústava Slovenskej republiky z roku 1992, Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Charta základných práv Európskej únie a mnohé ďalšie, ktoré základné ľudské práva a slobody zakotvujú.

Vychádzajúc z názvu článku, relevantnými pojmami sú trestno - procesná činnosť polície, vyšetrovanie a skrátene vyšetrovanie, vyšetrovateľ PZ a poverený príslušník, PZ resp. policajt podľa ustanovenia § 10 ods. 1, 7 písm. a až h, ako aj ods. 8 a 9 Trestného poriadku.²⁵¹

Pod pojmom trestno – procesná činnosť polície je treba rozumieť jeden z troch základných smerov činnosti polície. Ide v podstate o osobitný druh poznávacieho procesu, ktorý je zameraný na dokazovanie zisteného trestného činu a zistenie a usvedčovanie jeho páchatela, resp. na vyhľadávanie, vykonávanie a zhromažďovanie dôkazov potrebných v konečnom dôsledku pre rozhodnutie súdu o trestnom čine, o jeho páchatelovi, prípadne následku spôsobeného trestným činom. Trestno-procesná činnosť polície je vykonávaná v dvoch formách a to vo forme vyšetrovania (§ 200 ods. 1, 2, 3 Trestného poriadku) a vo forme skrátene vyšetrovania (§ 202 ods. 1, 2, 3 trestného poriadku). Skrátene vyšetrovanie sa vykonáva o tých trestných činoch za ktoré Trestný zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou neprevyšujúcou tri roky. Vyšetrovanie sa vykonáva o všetkých trestných činoch, za ktoré Trestný zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou prevyšujúcou tri roky. Vyšetrovanie sa vykonáva aj o trestných činoch, o ktorých sa inak vykonáva skrátene vyšetrovanie a to vtedy, ako je obvinený vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave, ak ide o konanie proti mladistvému, ušlému alebo proti osobe, ktorá je pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená, alebo ak sú vzhľadom na telesné alebo duševné chyby obvineného pochybnosti o jeho spôsobilosti náležite sa brániť. Tiež, ak ide o náhle úmrtie obvineného vo výkone väzby alebo odsúdeného vo výkone trestu odňatia slobody, ďalej

²⁵¹ § 10 ods. 1 Trestného poriadku.

ak ide o trestné konanie proti právnickej osobe, ako aj ide o trestné činy extrémizmu, alebo ak to nariadi prokurátor.²

Tak skrátene vyšetrowanie, ako aj vyšetrowanie sa spravidla vykonáva v prvých dvoch štádiách trestného konania, teda v tzv. predprípravnom konaní a v prípravnom konaní, podľa toho či sa trestné konanie začína prijatím podnetu s nutnosťou jeho následného doplnenia (§ 199 ods. 1 Trestného poriadku), vtedy sa vykonáva v predprípravnom konaní, alebo prijatím podnetu a bezodkladným vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania, resp. ak vec nepripúšťa odklad, vykonaním niektorého z neodkladných alebo neopakovateľných úkonov a následným bezodkladným vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania, vtedy sa vykonáva v prípravnom konaní v zmysle §199 ods. 1 druhá veta Trestného poriadku.

Pokiaľ ide o pojem policajt, pod týmto pojmom sa podľa ustanovení § 10 ods. 1, 7 písm. a – h, ods. 8 a 9 Trestného poriadku rozumie jednak vyšetrowateľ Policajného zboru, vyšetrowateľ Policajného zboru zaradený na Úrade inšpekčnej služby, ak ide o trestné činy príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov, ako aj ak ide o trestné činy colníkov a napokon aj vyšetrowateľ finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní.²⁵² Policajtom sa ďalej rozumie aj poverený príslušník Policajného zboru, poverený príslušník vojenskej polície v konaní o trestných činoch príslušníkov ozbrojených síl, poverený príslušník Zboru väzenskej a justičnej stráže v konaní o trestných činoch osôb vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo väzbe, poverený pracovník finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní, ako aj veliteľ námornej lode v konaní o trestných činoch spáchaných na tejto lodi.²⁵³

Policajtom sa pre účely trestného konania rozumie v rozsahu poverenia úkonov vyšetrowania aj zástupca príslušného orgánu iného štátu, orgánu Európskej únie alebo orgánu vytvoreného spoločne členskými štátmi Európskej únie, ktorý je zaradený do spoločného vyšetrowacieho tímu vytvoreného na základe dohody.²⁵⁴ Napokon Policajtom sa na účely trestného konania sa rozumie aj príslušník Policajného zboru, ktorý nie je vyšetrowateľom Policajného zboru ani povereným príslušníkom Policajného zboru uvedeným v odseku 7 písm. a, b a d Trestného poriadku, a to v rozsahu určenom všeobecne záväzným právnym predpisom, ktorý vydá Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky na vykonávanie rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrowaní alebo v skrátene vyšetrowaní.²⁵⁵

Vychádzajúc z témy prezentovanej v názve článku kľúčovou problematikou sú jednotlivé inštitúty zásahov policajtov do základných ľudských práv a slobôd v procese vyšetrowania trestných činov. Policajti s procesnou samostatnosťou – vyšetrowatelia a poverení príslušníci zasahujú do základných ľudských práv a slobôd zákonnými spôsobmi predovšetkým na základe Trestného poriadku 301/2005 Z. z. v znení neskorších právnych predpisov. Ide o zásahy vykonávané najmä na základe ustanovení podľa IV. hlavy Trestného poriadku, ktorá upravuje spôsoby zaistenia osôb a vecí pre účely trestného konania. Ide o procesné úkony, ktoré sú nevyhnutné pre dosiahnutie účelu trestného konania, resp. pre zaistenie prítomnosti osôb za účelom vykonania jednotlivých procesných úkonov, pri ktorých sa vyžaduje ich prítomnosť. Ide najmä o zásahy do osobnej slobody človeka, ako základného ľudského práva garantovaného Ústavou Slovenskej republiky. Základnými prostriedkami pre zaistenie prítomnosti osôb na procesných úkonoch podľa ustanovení IV. hlavy Trestného poriadku sú predvolanie, predvedenie, zadržanie, príkaz na zatknutie a väzba.

² Benčík, M. a kol.: Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou. Bratislava: IURA EDITION, 2002, s.221

²⁵² Zákon č. 301/2005 Z. z., § 10 ods. 7 písm. a – c, § 200 ods. 1, 2 písm. a – e

²⁵³ Zákon č. 301/2005 Z. z., § 10 ods. 7 písm. d – g

²⁵⁴ Zákon č. 301/2005 Z. z., § 10 ods. 8

²⁵⁵ Zák. č. 301/2005 Z. Z., § 10 ods. 9

Najmiernejším zásahom do osobnej slobody je predvolanie. Ide o zaist'ovací procesný úkon, ktorým si policajt, prokurátor alebo súd obstaráva prítomnosť osoby na inom procesnom úkone. Je to výzva policajta, prokurátora alebo súdu, aby sa určitá osoba dostavila na stanovené miesto a v určený čas za účelom vykonania určitého procesného úkonu. Najčastejšou formou predvolania je písomná forma ale osoba môže byť predvolaná osobne policajtom, ktorý sa s predvolávanou osobou osobne dohodne, na aké miesto a k akému úkonu sa má osoba v určenom čase dostaviť. Vhodnou formou predvolania je tiež telefonické predvolanie. Trestný poriadok umožňuje predvolať obvineného, svedka, poškodeného, znalca, tlmočníka, obhajcu, splnomocnenca.

Razantnejšou formou zásahu do osobnej slobody je predvedenie. Podstatou tohto inštitútu je dopravenie osoby na určené miesto, v určený čas za účelom vykonania procesného úkonu. Rozdiel medzi predvolaním a predvedením spočíva v tom, že pri predvolaní sa osoba sama rozhoduje o spôsobe dopravy, zatiaľ čo pri predvedení o spôsobe dopravy osoby rozhoduje predvádzajúci orgán. Predvádzať možno iba obvineného a svedka, pričom obvineného možno predvádzať aj bez predchádzajúceho predvolania, ak je to nevyhnutné pre úspešné vykonanie procesného úkonu, najmä keď sa osoba skrýva alebo nemá stále bydlisko. Inštitút predvádzania nie je možné použiť voči osobám, ktoré majú diplomatickú výsadu a imunitu, osobám pripútaným na lôžko pre vážnu chorobu alebo osobám vykonávajúcim dôležité zamestnanie, ak ich v ňom nemožno vystriedať.²⁵⁶

Iným zákonným spôsobom zásahu do osobnej slobody je príkaz na zatknutie podľa § 73 Trestného poriadku. Ide o krátkodobé obmedzenie osobnej slobody obvineného za účelom jeho dodania orgánu (sudcovi, súdu), ktorý príkaz na zatknutie vydal. Príkaz na zatknutie môže vydať iba predseda senátu a v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie. Na vydanie príkazu na zatknutie musia byť splnené zákonom stanovené podmienky podľa vyššie uvedeného ustanovenia. To znamená, musí byť daný niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 Trestného poriadku, musí ísť o obvineného a prítomnosť obvineného na procesnom úkone nie je možné zaistiť iným spôsobom, ani predvolaním, predvedením alebo zadržaním. Zatknutie na základe príkazu vykonávajú príslušníci Policajného zboru, Vojenskej polície a colníci. So zatýkaním obvineného je obvykle spojené pátranie po jeho pobyte. Po vypátraní pobytu a zatknutí obvineného je policajt, ktorý zatknutie vykonal, povinný zatknutého obvineného bez meškania, najneskôr do 24 hodín od zatknutia vydať sudcovi, ktorý príkaz na zatknutie vydal, ak sa tak nestane, musí byť obvinený prepustený na slobodu.²⁵⁷

Ďalším významným zásahom do osobnej slobody je zadržanie. Zadržanie je časovo obmedzené opatrenie, účelom ktorého je skúmať, či sú dané dôvody väzby. Účel zadržania spočíva v tom, že orgánu činnému v trestnom konaní, resp. policajtovi poskytuje dostatok času na obstaranie podkladov pre obvinenie (v tomto prípade ide o inštitút zadržania podozrivého), ako aj pre preukázanie, či je daný niektorý z dôvodov väzby. Trestný poriadok pozná tri druhy zadržania, a to: zadržanie obvineného policajtom podľa § 86 Trestného poriadku, zadržanie osoby podozrivej zo spáchania trestného činu podľa § 85 ods. 1 Trestného poriadku a obmedzenie osobnej slobody osoby pristihnutej pri trestnom čine alebo bezprostredne po jeho spáchaní podľa § 85 ods. 2 Trestného poriadku. Obvineného môže policajt zadržať, ak je daný niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 Trestného poriadku a pre neodkladnosť veci nemožno rozhodnutie súdu o väzbe vopred zadovážiť. V takom prípade môže policajt obvineného zadržať sám. Je však povinný vykonané zadržanie bez meškania ohlásiť prokurátorovi a odovzdať mu odpis zápisnice o zadržaní, ako aj ďalší spisový materiál, ktorý prokurátor potrebuje, aby prípadne mohol podať návrh na vzatie obvineného do väzby. Návrh musí byť podaný tak, aby obvinený mohol byť najneskôr do 48 hodín od zadržania odovzdaný súdu, inak musí byť prepustený na slobodu.

²⁵⁶ Zák. č. 301/2005 Z. z. , § 120 ods. 1, 2

²⁵⁷ Zák. č. 301/2005 Z. z. , § 73

Osobu dôvodne podozrivú zo spáchania trestného činu môže policajt podľa § 85 ods. 1 Trestného poriadku zadržať, ak je daný niektorý z dôvodov väzby, aj keď proti nej doteraz nebolo vznesené obvinenie. Na zadržanie však potrebuje predchádzajúci súhlas prokurátora. Bez takého súhlasu môže zadržanie vykonať len ak vec nepripúšťa odklad a súhlas vopred nemožno dosiahnuť, najmä ak bola taká osoba pristihnutá pri trestnom čine alebo zastihnutá na úteku.

Osobnú slobodu osoby, ktorá bola pristihnutá pri páchaní trestného činu alebo bezprostredne po spáchaní trestného činu smie podľa § 85 ods. 2 Trestného poriadku obmedziť ktokoľvek, ak je to potrebné na zistenie jej totožnosti, na zabránenie v úteku alebo na zaistenie dôkazov. Je však povinný takú osobu odovzdať ihneď útvaru Policajného zboru, príslušníka ozbrojených síl môže odovzdať aj najbližšiemu útvaru ozbrojených síl alebo správcovi posádky. Ak takú osobu nemožno ihneď odovzdať, treba niektorému z uvedených orgánov obmedzenie osobnej slobody bez odkladu oznámiť. Ak takú osobu prevzal iný orgán Policajného zboru než ako policajt, je povinný ju ihneď odovzdať policajtovi.

Ten, kto obmedzí osobnú slobodu osoby, ktorá bola pristihnutá pri trestnom čine alebo bezprostredne po ňom, môže sa presvedčiť bežným prehliadnutím, či taká osoba nemá pri sebe zbraň alebo inú vec, ktorou by mohla ohroziť život alebo zdravie vlastné alebo cudzie. Policajt, ktorý zadržanie vykonal, alebo ktorému bola odovzdaná osoba pristihnutá pri páchaní trestného činu, vykonané zadržanie neodkladne oznámi prokurátorovi a spíše o ňom bez odkladu zápisnicu, v ktorej označí miesto, čas a bližšie okolnosti zadržania, ako aj podstatné dôvody zadržania a osobné údaje o zadržanej osobe. Odpis zápisnice doručí bez odkladu prokurátorovi. Zadržanej osobe neodkladne oznámi dôvody zadržania a vypočuje ju. V prípade, že bude podozrenie rozptýlené alebo dôvody zadržania z inej príčiny odpadnú, prepustí ju ihneď na slobodu. Ak zadržanú osobu neprepustí na slobodu, vznesie jej obvinenie a vypočuje ju. Po jej výsluchu odovzdá spis spolu s uznesením o vznesení obvinenia prokurátorovi, aby prokurátor mohol prípadne podať návrh na vzatie do väzby a do 48 hodín odovzdať súdu, inak musí zadržanú osobu prepustiť na slobodu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných zločinoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o prípadnej väzbe, inak ju musí prepustiť na slobodu.²⁵⁸ Zadržaná osoba má právo zvoliť si obhajcu a radiť sa s ním už v priebehu zadržania bez prítomnosti tretej osoby. Má právo tiež požadovať, aby obhajca bol prítomný pri jej výsluchu (výsluchu zadržaného podozrivého), ibaže je obhajca v uvedenej lehote nedosiahnuteľný.²⁵⁹

Istý problém vzniká, ak zadržaniu predchádzalo zaistenie podľa § 19 Zákona o Policajnom zbore. Ústavný súd SR v náleze č. 36/1994 vyslovil stanovisko, že v správnom konaní nemôže dôjsť k porušeniu základných práv a slobôd vyplývajúcich z čl. 17 ods. 2 Ústavy SR (nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť osobnej slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý stanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť osobnej slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok), nakoľko nejde o trestné stíhanie. Nezaujal však stanovisko, či sa doba zaistenia započítava do lehoty, ak následne dôjde k odovzdaniu zaisteného orgánom činným v trestnom konaní.²⁶⁰

Okrem trestu odňatia slobody časovo najdlhším zásahom do osobnej slobody je väzba. Pokiaľ ide o zásahy orgánov polície do osobnej slobody v súvislosti s väzbou, ich činnosť sa obmedzuje len na zaistenie prítomnosti osoby obvinenej pre posúdenie prokurátorom, resp. sudcom pre prípravné konanie, či je daný niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 Trestného poriadku. Z uvedeného dôvodu sa problematikou väzby v súvislosti so zásahom polície do základných práv a slobôd ďalej nie je potrebné zaoberať.

²⁵⁸ Zák. č. 301/2005 Z. z., § 85 ods. 4

²⁵⁹ Zák. č. 301/2005 Z. z., § 85 ods. 6

²⁶⁰ Nález Ústavného súdu SR č. 36/1994

Podľa ustanovení Trestného poriadku môže policajt zákonným spôsobom zasiahnuť aj do ďalšieho základného práva a to do nedotknuteľnosti majetku. Predmetom zásahu však môže byť iba vec dôležitá pre trestné konanie. Za takúto vec Trestný poriadok považuje vec ktorou bol trestný čin spáchaný, vec na ktorej bol trestný čin spáchaný, veci ktoré pochádzajú z trestnej činnosti, veci ktoré boli získané výmenou za veci získané trestnou činnosťou a iné veci, ktoré môžu prispieť k objasneniu trestného činu. Inštitútmi pre zaistenie uvedených druhov vecí sú vydanie a odňatie veci, domová a osobná prehliadka, prehliadka iných priestorov a pozemkov, vstup do obydľia, iných priestorov a na pozemky, zadržanie a otvorenie zásielok, zámena obsahu zásielok, kontrolovaná dodávka, predstieraný prevod. Uvedené inštitúty znamenajú taktiež zásah aj do práva na súkromie. Preto aj príkaz na domovú prehliadku podľa § 100 Trestného poriadku je oprávnený nariadiť pred začatím trestného stíhania predseda senátu a v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie. V neodkladných prípadoch tak môže urobiť predseda senátu alebo sudca pre prípravné konanie, v obvode ktorého sa má domová prehliadka vykonať. K výkonu prehliadky možno pristúpiť iba vtedy, ak predchádzajúca výzva na vydanie veci bola márna, teda ak nedošlo k dobrovoľnému vydaniu veci, alebo ak neboli odstránené dôvody, ktoré viedli k vykonaniu prehliadky podľa § 84 Trestného poriadku. Pri vstupe do obydľia, prehliadke iných priestorov a pozemkov sa použijú primerane ustanovenia o domovej prehliadke.

Pokiaľ ide o inštitút vydanie alebo odňatie veci, Trestný poriadok stanovuje, že každý kto má pri sebe vec dôležitú pre trestné konanie, je povinný ju na výzvu policajta alebo súdu predložiť. Ak policajt, prokurátor alebo sudca usúdi, že ide skutočne o vec dôležitú pre trestné konanie, vlastník alebo držiteľ tejto veci je povinný na výzvu policajta, prokurátora alebo súdu túto vec vydať. Pri výzve na vydanie veci treba dotknutú osobu upozorniť, že ak by sa zdráhala takúto vec vydať, vec jej môže byť odňatá a môže jej byť uložená poriadková pokuta až do výšky 1650 eur, právnickej osobe až do výšky 16 590 eur (§ 70 TP). Ak vec, ktorá bola vydaná alebo odňatá nie je už pre ďalšie konanie potrebná, a ak neprichádza do úvahy jej prepadnutie alebo zhabanie, vráti sa tomu, kto ju vydal, alebo osobe, ktorej nepochybne patrí. V pochybnostiach sa vec uloží do úschovy a osoba, ktorá si na vec robí vlastnícky nárok sa upozorní, aby svoj nárok uplatnila v občiansko-súdnom konaní. Povinnosť vydať vec sa nevzťahuje len na listinu, ktorej obsah sa týka okolnosti o ktorej platí zákaz výsluchu (§ 129 TP), okrem prípadu, že príslušným orgánom došlo k oslobodeniu od povinnosti zachovať vec v tajnosti, alebo k oslobodeniu od mlčanlivosti. Povinnosti vydať vec nepodliehajú len osoby úplne alebo čiastočne vyňaté z právomoci orgánov činných v trestnom konaní a súdu, to sú diplomati, prezident SR, poslanci NR SR, pokiaľ obsah listiny súvisí s výkonom ich poslaneckej funkcie.

Okrem ustanovení Trestného poriadku o vydaní a odňatí veci, vec dôležitá pre trestné konanie môže byť zaistená aj podľa ustanovení zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore. V takom prípade ju na účely trestného konania prevezme prokurátor alebo policajt podľa ustanovenia § 92 Trestného poriadku.²⁶¹ Osobe, ktorá vec dobrovoľne vydala, alebo ktorej bola odňatá orgán, ktorý úkon vykonal, vydá písomné potvrdenie o prevzatí veci alebo odpis zápisnice o vydaní (odňatí) veci.

V súvislosti so zaistením a odňatím veci majú policajt a prokurátor podľa ustanovení §§ 99 až 102 Trestného poriadku právo nariadiť domovú a osobnú prehliadku. Domová prehliadka je činnosť zameraná na vyhľadanie a odňatie vecí dôležitých pre trestné konanie alebo činnosť zameraná na vyhľadanie a zaistenie osoby dôvodne podozrivej zo spáchania trestného činu. Jej účelom je teda nájsť a odňať veci dôležité pre trestné konanie alebo nájsť a zaistiť osobu podozrivú zo spáchania trestného činu. Policajt potrebuje na domovú prehliadku príkaz, ktorý na základe návrhu prokurátora vydá predsedu senátu a pred začatím trestného

²⁶¹ Trestný poriadok, IV. Hlava, 4. diel, § 92

stíhania alebo v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie. V neodkladných prípadoch tak môže urobiť predseda senátu, alebo sudca pre prípravné konanie, v obvode ktorého sa má domová prehliadka vykonať. Príkaz na domovú prehliadku musí byť vydaný vždy písomne a musí byť odôvodnený. Doručí sa osobe, u ktorej sa má prehliadka vykonať, ak to pre neodkladnosť veci nie je možné, najneskôr 24 hodín po odpadnutí prekážky brániacej doručeniu. Domovú prehliadku vykoná orgán, ktorý ju nariadil, alebo policajt. Policajt ktorý spravidla domovú prehliadku vykonáva, je povinný umožniť osobe, u ktorej sa má prehliadka vykonať alebo niektorému dospelému členovi jej domácnosti účasť pri prehliadke. Pri prehliadke iných priestorov alebo pozemku touto osobou môže byť aj zamestnanec firmy. K výkonu domovej prehliadky treba pribrať aj osobu, ktorá nie je na veci zúčastnená. Bezprostredne pred samotným vykonaním domovej prehliadky policajt vyzve osobu, u ktorej sa má prehliadka vykonať, aby mu vydala vec alebo osobu, o nájdenie ktorej ide. K výkonu prehliadky môže pristúpiť, iba ak táto výzva bola márna, teda ak nedošlo k dobrovoľnému vydaniu veci, alebo ak neboli odstránené dôvody, ktoré viedli k vykonaniu prehliadky (§ 104 TP). O domovej prehliadke policajt spíše zápisnicu, v ktorej okrem iného uvedie, či boli dodržané ustanovenia o predchádzajúcej výzve, prípadne prečo neboli dodržané. Ak pri domovej prehliadke došlo k nájdeniu a odňatiu hľadaných vecí, treba uviesť ich popis, množstvo, ako aj miesto, kde boli nájdené. Zápisnicu podpisujú všetky osoby prítomné pri prehliadke, ako aj osoba u ktorej sa prehliadka vykonala a osoba na veci nezúčastnená. Osobe u ktorej bola domová prehliadka vykonaná, policajt ktorý ju vykonal doručí hneď, ak to nie je možné, najneskôr do 24 hodín po jej vykonaní potvrdenie o prevzatí nájdených vecí, resp. rovnopis zápisnice o domovej prehliadke.

Aj na vykonanie osobnej prehliadky podľa § 102 Trestného poriadku policajt potrebuje predchádzajúci súhlas prokurátora. Bez predchádzajúceho súhlasu môže policajt vykonať osobnú prehliadku, ak súhlas nemožno vopred dosiahnuť a vec neznesie odklad alebo ak ide o osobu pristihnutú pri páchaní trestného činu alebo o osobu na ktorú bol vydaný príkaz na zatknutie. Účelom osobnej prehliadky je nájsť a odňať vec dôležitú pre trestné konanie alebo nájsť a odňať zbraň alebo inú vec, ktorou by páchatel trestného činu alebo osoba na ktorú bol vydaný príkaz na zatknutie mohla ohroziť život a zdravie vlastné, alebo cudzie. Inak pre vykonanie osobnej prehliadky patria tie isté zákonné podmienky, ako pre vykonanie domovej prehliadky. Ak osobnú prehliadku nevykoná orgán, ktorý ju nariadil (policajt), vykoná ju na jeho príkaz iný príslušník Policajného zboru. Osobnú prehliadku však môže vykonať iba osoba rovnakého pohlavia.

Pri vstupe do obydľia, prehliadke iných priestorov a pozemkov použijú orgány Policajného zboru primerané ustanovenia o domovej prehliadke. Účasť na týchto úkonoch dospelého člena z domácnosti a osoby, ktorá nie je na veci zúčastnená môžu odoprieť, ak by mohlo dôjsť k ohrozeniu ich života alebo zdravia. Orgán Policajného zboru môže za určitých podmienok vstúpiť do obydľia, resp. obytných priestorov bytu alebo domu, ako do nebytových priestorov a na pozemok bez toho, aby vykonal prehliadku. Ide o situáciu, ak vec neznesie odklad a ak účelom tohto vstupu je ochrana života alebo zdravia osôb alebo ochrana štátu, ochrana verejného poriadku, ochrana majetku alebo ochrana iných práv a slobôd a na vymedzených územiach aj záujem na ochranu prírody, najmä ak ide o obydľie alebo iné priestory, alebo pozemok osoby pristihnutej pri trestnom čine. Orgán Policajného zboru môže vstúpiť do uvedených priestorov a na uvedené územia aj vtedy, ak bol vydaný príkaz na zatknutie alebo príkaz na dodanie do výkonu trestu odňatia slobody osoby, ktorá sa tam zdržuje, alebo ak je treba predviesť obvineného alebo svedka, ktorý sa tam zdržuje. Postupuje tak podľa ustanovenia § 103 ods. 2 Trestného poriadku o vstupe do obydľia, iných priestorov a na pozemok.²⁶²

²⁶² Zákon o trestnom konaní súdnom, IV. hlava, diel, § 103 ods. 2

Policajti pri objasňovaní skutočností dôležitých pre trestné konanie za podmienok uvedených v Trestnom poriadku zasahujú do ďalšieho základného práva a to listového tajomstva. Týmto inštitútmi sú mienené zadržanie, otvorenie a zámena zásielok podľa ustanovení §§ 108 a 110 a kontrolovaná dodávka podľa § 111 Trestného poriadku. Vydanie a zadržanie prichádza do úvahy v takom prípade, ak je na objasnenie skutočností závažných pre trestné konanie nevyhnutné zistiť obsah nedoručených listov alebo iných zásielok, ktoré pochádzajú od obvineného alebo sú mu určené. Ide najmä trestné konanie o zločinoch korupcie, trestnom čine zneužívania právomoci verejného činiteľa a trestnom čine legalizácie príjmu z trestnej činnosti. V uvedených prípadoch nariadi predseda senátu a pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní prokurátor alebo s jeho súhlasom policajt, aby mu ich pošta alebo organizácia vykonávajúca ich prepravu vydali. Bez príkazu možno prepravu zásielok zadržat' na príkaz prokurátora, alebo policajta ale len vtedy, ak nemožno príkaz vopred zadovážiť a vec neznesie odklad. Ak v takom prípade nedôjde pošte alebo právnickej osobe vykonávajúcej prepravu zásielok do troch dní uvedený príkaz, nesmie pošta alebo právnická osoba prepravu zásielok ďalej zdržiavať. Listovú zásielku, alebo iný nosič informácii medzi obhajcom a obvineným však orgán Policajného zboru nemôže zadržat'. Je treba zdôrazniť, že aj v tomto prípade príkaz na vydanie zásielok musí mať písomnú formu a musí byť vždy odôvodnený, pričom musí byť vždy doručený pošte alebo právnickej osobe vykonávajúcej ich prepravu.²⁶³

Vydané zásielky smie otvoriť len predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor. Policajt môže zadržanú zásielku taktiež otvoriť ale len s predchádzajúcim súhlasom sudcu pre prípravné konanie. Otvorenú zásielku so záznamom o jej otvorení odovzdá adresátovi, a ak nie je jeho pobyt známy, niektorej z jeho blízkych osôb. Inak zásielku vráti odosielateľovi. Ak je však obava, že by jej odovzdaním bolo zmarené alebo podstatne sťažené trestné stíhanie, pripojí zásielku ku spisu, ak to jej rozmery a charakter umožňujú, inak ju uloží do depozitu. Ak to neohrozí trestné stíhanie, oznámi adresátovi jej obsah. Ak nie je jeho pobyt známy, oznámi jej obsah niektorej z jeho blízkych osôb.

V záujme zistenia osôb, ktoré majú účasť na nakladaní so zásielkou obsahujúcou omamné látky, psychotropné látky, jedy, prekurzory, jadrové alebo iné podobné rádioaktívne materiály, vysokorizikóvu chemickú látku, falšované alebo pozmenené peniaze, falšované alebo pozmenené cenné papiere, falšované, pozmenené alebo nedovolené vyrobené kolkové známky, nálepky a poštové pečiatky, strelné alebo hromadne účinné zbrane, strelivo, výbušniny, kultúrne pamiatky, iné veci, na nakladanie s ktorými ja potrebné osobitné povolenie, veci určené na spáchanie trestného činu, alebo veci pochádzajúce z trestného činu, predseda senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor, alebo s jeho súhlasom policajt môže nariadiť, aby bol obsah takejto zadržanej zásielky zamenený za iný a takto upravená zásielka bola daná na ďalšiu prepravu. Zámenu vykoná policajt, ktorý o tom spíše záznam a zabezpečí úschovu zamenených vecí alebo materiálov.²⁶⁴

Pokiaľ ide o kontrolovanú dodávku, ňou sa u podľa § 111 Trestného poriadku rozumie sledovanie pohybu zásielky od odosielateľa k adresátovi pri jej dovoze, vývoze, alebo prevoze, ak okolnosti prípadu odôvodňujú predpoklad, že zásielka bez príslušného povolenia obsahuje omamné látky, psychotropné látky, jedy, prekurzory, jadrové alebo iné podobné rádioaktívne materiály, vysokorizikóvu chemickú látku, falšované alebo pozmenené peniaze, falšované alebo pozmenené cenné papiere, falšované, pozmenené alebo nedovolené vyrobené kolkové známky, poštové ceniny, nálepky a poštové pečiatky, platobnú kartu, strelné alebo hromadne účinné zbrane, strelivo, výbušniny, kultúrne pamiatky, iné veci, na nakladanie s ktorými ja potrebné osobitné povolenie, veci určené na spáchanie trestného činu, alebo veci pochádzajúce z trestného činu v záujme zistenia osôb, ktoré majú účasť na nakladaní s touto zásielkou.

²⁶³ Trestný poriadok, § 109

²⁶⁴ Trestný poriadok § 110

Príkaz na kontrolovanie takýchto zásielok vydáva predseda senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor. Sledovanie dodávky (zásielky) vykonávajú príslušné orgány Policajného zboru, spravidla orgány kriminálnej polície v súčinnosti s orgánmi colnej správy v rámci vzájomnej dohodnutej súčinnosti. Bez príkazu môže policajt začať sledovanie zásielky ak vec neznesie odklad a príkaz nemožno vopred zadovážiť. O tomto úkone príslušný policajt bez meškania vyrozumie prokurátora. Ak prokurátor do 48 hodín nevydá príkaz na sledovanie zásielky, policajt musí sledovanie zásielky ukončiť a informácie získané takýmto spôsobom nemôže použiť v ďalšom konaní a tieto musia byť predpísaným spôsobom bez meškania zničené.

Policajt sledovanie zásielky ukončí na základe písomného príkazu prokurátora, a ak hrozí nebezpečenstvo, že disponovaním so zásielkou by bol vážne ohrozený život alebo zdravie, alebo by mala vzniknúť značná škoda na majetku, alebo ak hrozí vážne nebezpečenstvo, že zásielku nebude možné ďalej sledovať, môže ukončiť sledovanie zásielky aj bez písomného príkazu prokurátora. Obsah zásielky Polícia zaistí podľa zákona. To neplatí, ak sledovaná zásielka prechádza štátnou hranicou a v rámci medzinárodnej spolupráce jej sledovanie prevezme príslušný orgán cudzieho štátu. Pri sledovaní zásielok orgány Policajného zboru a orgány colnej správy spravidla používajú vhodné informačno-technické prostriedky podľa § 111 ods. 7 trestného poriadku.²⁶⁵

K základným ľudským právam patrí aj tajomstvo dopravovaných správ garantovaných čl. 22 Ústavy Slovenskej republiky. Podľa uvedeného ustanovenia sa okrem listového tajomstva a tajomstva prepravovaných správ zaručuje aj tajomstvo správ podávaných telefónom, emailom alebo iným podobným spôsobom.²⁶⁶ Avšak orgány policajti smú za podmienok stanovených zákonom zasahovať aj do tohto základného ľudského práva. Ide o inštitút odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky. Policajti môžu vykonať odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky, ak ide o trestné konanie vo veciach trestných činov korupcie, zneužívania právomoci verejného činiteľa, legalizácie príjmu z trestnej činnosti, alebo vo veciach iných trestných činov o ktorých na konanie zaväzuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná. Na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky však policajt potrebuje predchádzajúci príkaz, ktorý vydá predseda senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie. Ak ide o vec, ktorá neznesie odklad a príkaz sudcu pre prípravné konanie nemožno získať vopred, môže tento príkaz vydať pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor, pokiaľ však odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky nie je spojený so vstupom do obydľia. Príkaz vydaný prokurátorom však musí najneskôr do 24 hodín od jeho vydania potvrdiť sudca pre prípravné konanie, inak stráca platnosť a takto získané informácie nemôžu byť použité pre účely trestného konania a musia byť predpísaným spôsobom zničené. Okrem toho, že príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky musí byť patrične odôvodnený, musí byť v ňom uvedený čas, po ktorý sa bude vykonávať, najviac však po dobu šesť mesiacov. Podľa potreby čas na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky môže v prípravnom konaní na návrh prokurátora predĺžiť sudca pre prípravné konanie vždy o dva mesiace, a to aj opakovane. V príkaze musí byť určená aj účastnícka stanica alebo zariadenie a osoba, ak je známa, ktorej sa odpočúvanie týka. Ak ide o trestné stíhanie pre iný úmyselný trestný čin, než je vyššie uvádzaný, policajt alebo prokurátor môže takýto príkaz vydať len so súhlasom užívateľa odpočúvaného alebo zaznamenávaného telekomunikačného zariadenia.

Účelom inštitútu odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky musí byť reálny predpoklad, že ním budú zistené závažné skutočnosti potrebné pre trestné stíhanie pre vyššie uvedené trestné činy. Ak však obsahom telefonátu je rozhovor medzi obvineným a jeho

²⁶⁵ Trestný poriadok § 111 ods. 7

²⁶⁶ Ústava SR čl. 22 ods. 2

obhajcom, takýto záznam nemôže byť použitý a musí byť predpísaným spôsobom zničený. To neplatí ak ide o vec, v ktorej advokát nezastupuje obvineného ako jeho obhajca. Samotné odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky vykonáva príslušný útvar Policajného zboru. Policajt poverený odpočúvaním je však povinný sústavne skúmať dôvody, ktoré viedli k vydaniu príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky. Ak dôvody pominuli, odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky policajt musí ukončiť aj pred uplynutím lehoty stanovenej v príkaze. Orgán Policajného zboru, ktorý odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky vykonával túto skutočnosť bez meškania oznámi tomu orgánu, ktorý príkaz vydal a v prípravnom konaní aj prokurátorovi.²⁶⁷

K základným ľudským právam garantovaným Ústavou Slovenskej republiky v čl. 22 ods. 1 patrí aj právo na ochranu osobných údajov. Za splnenia podmienok presne stanovených zákonom, konkrétne v § 118 Trestného poriadku orgány Policajného zboru smú pre účely trestného konania zisťovať aj tieto osobné údaje. Ide o inštitút „Porovnávanie údajov v informačných systémoch“. Toto právo polície je však zákonom presne vymedzené, musí ísť o trestné konanie pre úmyselné trestné činy s hornou hranicou trestu odňatia slobody prevyšujúcou tri roky, trestný čin korupcie alebo iný trestný čin, o ktorom na konanie Slovenskú republiku zaväzuje medzinárodná zmluva. V uvedených prípadoch polícia smie porovnať údaje v informačných systémoch obsahujúce charakteristické, prípadne vylučujúce znaky týkajúce sa osôb alebo vecí dôležitých pre trestné konanie s údajmi v iných informačných systémoch, ak je to nevyhnutné pre objasnenie daného trestného činu.²⁶⁸

Avšak aj na porovnanie údajov s údajmi v iných (súkromných) informačných systémoch policajt potrebuje písomný príkaz. Tento príkaz v písomnej forme vydáva predseda senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor. Príkaz teda musí mať písomnú formu, musí obsahovať označenie prevádzkovateľa informačného systému, ako aj vymedzenie údajov a skúšobných znakov potrebných na porovnanie. Prevádzkovateľ predmetného informačného systému je povinný orgánom policajti poskytnúť údaje potrebné na porovnanie. Ak nemožno požadované údaje oddeliť od iných údajov, je povinný poskytnúť aj tieto údaje. Avšak tieto iné údaje nemôžu byť v trestnom konaní použité ako dôkaz. Ak boli údaje poskytnuté na nosičoch informácií, orgány polície tieto musia po skončení porovnávania bez meškania vrátiť prevádzkovateľovi daného informačného systému. Ak boli v rámci porovnávania porovnávané údaje prenesené na iný nosič informácií, policajt, ktorý porovnávanie vykonal, ich musí bez meškania vymazať, ak už nie sú pre trestné konanie potrebné. Rovnako policajt postupuje, ak sa pri porovnávaní údajov nezistili skutočnosti významné pre trestné konanie.²⁶⁹

Literatúra

SVÁK, J. a kol. Ústavné právo SR. Bratislava: Akadémia PZ, 2008

NESVADBA, A., ZACHOVÁ, A. : Teória štátu a práva (druhé doplnené vydanie). Bratislava, Akadémia PZ, 2008

OTTOVÁ, E.: Teória práva, 2. doplnené vydanie. Šamorín: Heureka, 2010

Ústava Slovenskej republiky 1992 v znení neskorších právnych predpisov

Zákon č. 301/2005 Z. z. o trestnom konaní súdnom v znení neskorších právnych predpisov

Key words: *Human Rights and Freedoms, Police, the Slovak Constitution, the Criminal Procedure Code, interventions of the Police Force, a procedural step, summons, presentation,*

²⁶⁷ Trestný poriadok § 115 ods. 1 až 5

²⁶⁸ Trestný poriadok § 118 ods. 1

²⁶⁹ Trestný poriadok § 118ods. 8 n

arrest, detention, arrest, personal liberty, property, home and personal search, issuance and withdrawal of cases, secrecy

Summary

Article under the above title introduces for readers with the most common type of legal intervention of the Police of the fundamental human rights and freedoms. This is derived from the Constitution of the Slovak Republic and the Law on Criminal Procedure. The author focus on the conditions according Criminal Code, which must be strictly complied when the authorities of the Police Force shall, for the purposes of criminal proceedings restrict, interfere the individual fundamental rights and freedoms mentioned in Title II of the Constitution of the Slovak Republic, in particular the right to personal freedom, property rights, secrecy and personal data. Author also systematically describes the approach of the police in intervening in these rights and freedoms from milder interventions to the most vigorously.

*doc. JUDr. Antonín Nesvadba, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnoprávnych vied
antonin.nesvadba@minv.sk*

Anglický jazyk pre policajné účely – aktuálny stav v Slovenskej republike

Anotácia: Príspevok sa zaoberá členstvom Slovenskej republiky v stálom zbore, ktorý bol zriadený Nariadením Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1896 z 13. novembra 2019 o európskej pohraničnej a pobrežnej strážii a zrušení nariadení (EÚ) č. 1052/2013 a (EÚ) 2016/1624. Stály zbor tvorí rezervu rýchleho zásahu, ktorý je agentúre FRONTEX okamžite k dispozícii a ktorý môže byť nasadený z každého členského štátu. Nevyhnutným predpokladom členstva je aj znalosť odborného anglického jazyka príslušníkov pohraničnej stráže.

Kľúčové slová: Európska pohraničná a pobrežná stáž, stály zbor, zahraničná jednotka Policajného zboru, anglický jazyk

Úvod

Kroky prijaté na posilnenie vonkajšej hranice Európskej únie a redefinícia organizácie a úloh Európskej pohraničnej a pobrežnej stráže (ďalej len FRONTEX) potvrdzujú názory, že medzinárodná policajná spolupráca v oblasti vonkajších hraníc je potrebná. Pre vytvorenie efektívnych nástrojov v boji proti trestnej činnosti, resp. akejkoľvek inej protiprávnej činnosti je nevyhnutná medzinárodná spolupráca.²⁷⁰ Medzinárodná komunikácia, ktorá je realizovaná prevažne v anglickom jazyku, ostáva dôležitou súčasťou a je jej venovaná pozornosť aj v rámci špecializovaného jazykového vzdelávania príslušníkov služby hraničnej a cudzineckej polície v európskom kontexte. *Stratégia vnútornej bezpečnosti Európskej únie – smerom k európskemu bezpečnostnému modelu*²⁷¹ je založená na spolupráci členských štátov ako aj národných a medzinárodných organizácií a za hlavné riziká súvisiace s trestnou činnosťou a hrozby, ktorým dnes čelí Európa považuje

- terorizmus,
- závažnú a organizovanú trestnú činnosť,
- obchodovanie s drogami, počítačovú kriminalitu,
- obchodovanie ľuďmi,
- sexuálne vykorisťovanie detí a detskú pornografiu,
- hospodársku trestnú činnosť a korupciu,
- obchodovanie so zbraňami
- **cezhraničnú trestnú činnosť.**

Dokument *Stratégie vnútornej bezpečnosti* vyzdvihuje nevyhnutnosť spolupráce orgánov presadzovania práva a orgánov pohraničnej stráže, justičných orgánov a iných útvarov. *Stratégia vnútornej bezpečnosti Európy* má snahu využiť potenciálnu synergiu, ktorá existuje v oblastiach spolupráce pri presadzovaní práva, integrovaného riadenia hraníc a systémoch trestnej justície. Z dokumentu vyplýva, že Európa musí skonsolidovať bezpečnostný model založený na zásadách a hodnotách Európskej únie: dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd, zásad právneho štátu, demokracie, dialógu, tolerancie, transparentnosti a solidarity. Pri zmienke o presadzovaní práva sa dokument odvoláva na Lisabonskú zmluvu, ktorá vytvorila *Stály výbor pre operačnú spoluprácu v oblasti vnútornej bezpečnosti*²⁷² na zabezpečenie účinnej koordinácie a spolupráce medzi orgánmi presadzovania práva a riadenia hraníc, vrátane kontroly a ochrany vonkajších hraníc, prípadne justičnej spolupráce v trestných veciach, ktorá je

²⁷⁰ MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY, T., ŠIMONOVÁ, J. a kol. 2019. *Policajné právo*. Plzeň, Vydavateľstvo Aleš Čeněk s.r.o. 2019, s. 230.

²⁷¹ *Stratégia vnútornej bezpečnosti* sa prijala s cieľom pomôcť Európe v napredovaní, pričom sa v nej zoskupujú existujúce činnosti a stanovujú zásady a usmernenia pre budúcu činnosť. Jej cieľom je predchádzať trestnej činnosti a zvýšiť kapacitu na poskytovanie včasnej a náležitej reakcie na prírodné katastrofy a katastrofy spôsobené ľudskou činnosťou prostredníctvom účinného rozvoja a riadenia adekvátnych nástrojov.

²⁷² Standing Committee on Internal Security - COSI

relevantná pre operačnú spoluprácu. Stály výbor pre operačnú spoluprácu v oblasti vnútornej bezpečnosti zabezpečuje úzku spoluprácu medzi agentúrami a orgánmi EÚ zainteresovanými na vnútornej bezpečnosti EÚ (Europol, FRONTEX, Eurojust, Ceuol a Sitcen), aby nabádal na koordinovanejšie, integrovanejšie a účinnejšie operácie. V bode 7 *Integrované riadenie hraníc* dokument Stratégie vnútornej bezpečnosti vyzýva na využívanie najlepších postupov medzi príslušníkmi pohraničnej stráže a posilnenie integrovaného mechanizmu riadenia hraníc. Za kľúčovú otázku je považovaná spolupráca a koordinácia FRONTEX-u s inými agentúrami Európskej únie a orgánmi presadzovania práva členských štátov. Účinnosť Vízového kódexu, vývoj Schengenského informačného systému, ako aj elektronické systémy kontroly hraníc, ako je vstupný/výstupný systém, určite prispievajú k integrovanému riadeniu hraníc založenému na spravodajských informáciách. Čo sa týka odbornej prípravy príslušníkov pohraničnej stráže, bod 8 *Závazok k inovácii a odbornej príprave* apeluje na strategický prístup k **profesionálnej odbornej príprave** v Európe pre cieľovú skupinu orgánov presadzovania práva, justičných orgánov a orgánov riadenia hraníc.²⁷³ Dôraz kladený na medzinárodnú dimenziu pohraničnej spolupráce a odbornej prípravy dáva dôvody na prieskum aktuálneho stavu pripravenosti príslušníkov pohraničnej stráže v odbornej angličtine (teda v jazyku oficiálnej komunikácie) v členských štátoch, keďže anglický jazyk je primárnym pracovným jazykom v Európskej únii.

Strategické dokumenty a východiská odbornej jazykovej prípravy

Na žiadosť Európskej komisie, CEPOL v rokoch 2011 – 2012 zmapoval realizáciu vzdelávacích kurzov v rámci odbornej prípravy príslušníkov pohraničnej stráže a orgánov presadzovania práva. V súlade s vyššie uvedeným dokumentom Stratégie vnútornej bezpečnosti, a na základe výstupov prieskumu CEPOL-U, vyšlo v roku 2013 *Oznámenie Komisie Európskemu Parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov - Zriadenie európskej schémy odbornej prípravy v oblasti presadzovania práva*²⁷⁴ za účelom zabezpečenia štandardov kvality v rámci inštitucionálneho vzdelávania. Takmer všetky zo štyroch vzdelávacích oblastí uvedené v tomto dokumente sa vzťahujú k medzinárodnej pohraničnej spolupráci, ktorá **vyžaduje znalosť anglického jazyka pre policajné účely**. V strategických prioritách pre oblasť vzdelávania bolo uvedené, že nadnárodné agentúry ako CEPOL, EUROPOL, FRONTEX, Agentúra pre základné práva²⁷⁵, Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť²⁷⁶, ako aj Európsky podporný úrad pre azyl²⁷⁷ sa podieľajú na odbornej príprave špecializovaných orgánov presadzovania práva či už v rámci prezenčných kurzov, spracovania učebných plánov, prípravy odborných škooliteľov, zriadenia online učebných modulov a pod. Čo sa týka odbornej prípravy na vnútroštátnej úrovni odborníci však počas konzultácií jasne poukázali na skutočnosť, že v týchto oblastiach je potrebné poskytovať viac odbornej prípravy s podporou Európskej únie. V časti 2.3 *Nedostatky v odbornej príprave* je uvedené, že zo všeobecnejšieho hľadiska predstavujú znalosti jazykov vrátane angličtiny, ktorá sa v cezhraničnej spolupráci používa čoraz viac, kľúčovú kompetenciu pre všetkých príslušníkov orgánov presadzovania práva, ktorí sa zapájajú do cezhraničnej spolupráce. V mnohých členských štátoch je však ešte stále príliš málo pracovníkov s dostatočne vysokou úrovňou jazykových znalostí.²⁷⁸

²⁷³ Rada Európskej únie, 2010. *Stratégia vnútornej bezpečnosti Európskej únie – smerom k európskemu bezpečnostnému modelu*. Online, [cit. 17.05.2021], dostupné na <https://www.consilium.europa.eu/media/30746/qc3010313skc.pdf>

²⁷⁴ z angl. LETS – Law Enforcement Training Scheme

²⁷⁵ Fundamental Rights Agency - FRA

²⁷⁶ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction - EMCDDA

²⁷⁷ European Asylum Support Office - EASO

²⁷⁸ Európska komisia, 2013. *Oznámenie Komisie Európskemu Parlamentu, Rade, Európskemu*

Požiadavka spoločných učebných štandardov vo vzdelávaní príslušníkov hraničnej a cudzineckej polície je aktuálnou témou najmä od účinnosti Schengenského dohovoru. Aktivity FRONTEX-u sú v tomto zmysle považované za míľnik: spracovanie a implementácia CCC – Common Core Curriculum²⁷⁹, organizovanie vzdelávacích projektov pre vyšších policajných dôstojníkov (Mid-level training projects), zavedenie siete partnerských akadémií, implementácia modulu vyššieho vzdelávania v oblasti strategického manažmentu hraníc (Joint Master's) a pod.

V súlade s požiadavkami vyplývajúcimi z Kódexu schengenských hraníc je členský štát povinný nasadiť na vykonávanie kontroly hraníc dostatočný počet personálu. Týmto personálom majú byť špecializovaní príslušníci pohraničnej stráže, ktorí sú riadne vyškolenými odborníkmi v oblasti kontroly hraníc. Požiadavky na zabezpečenie odbornej prípravy príslušníkov pohraničnej stráže sú uvedené v Spoločných učebných osnovách.²⁸⁰ Čo sa týka samotnej histórie, spoločné štandardy pre vzdelávanie príslušníkov pohraničnej stráže boli po prvýkrát vypracované v roku 2003 a implementované v členských štátoch v roku 2004. Od toho času ich FRONTEX pravidelne aktualizuje. Vzhľadom na životný cyklus vývoja Spoločných učebných osnov FRONTEX začiatkom roka 2016 rozhodol o začatí štvrtej aktualizácie, ktoré bolo dovŕšené a schválené v júni 2017 pri príležitosti Európskeho dňa pohraničnej stráže. Posledná aktualizácia bola zameraná na zosúladenie Spoločných učebných osnov so Sektorovým kvalifikačným rámcom pre pohraničnú stráž a na aktualizáciu obsahu. Po úspešnom ukončení základnej odbornej prípravy podľa Spoločných učebných osnov policajti v deň absolvovania nadobúdajú pracovné kompetencie v súlade so Sektorovým kvalifikačným rámcom pre pohraničnú stráž, ktoré sú potrebné na vykonávanie príslušných služobných úloh. Cieľom takýchto spoločných učebných osnov je presadzovať najprísnejšie normy a najlepšie postupy pri vykonávaní právnych predpisov Európskej únie v oblasti riadenia hraníc. Členské štáty majú povinnosť začleniť Spoločné učebné osnovy do odbornej prípravy, ktorú poskytujú príslušníkom svojej vnútroštátnej pohraničnej stráže a pracovníkom zapojeným do úloh súvisiacich s návratom. V podmienkach Slovenskej republiky sa základná odborná príprava policajtov služby hraničnej a cudzineckej polície vykonáva na SOŠ PZ Košice, ktorá ako jediná v Slovenskej republike bola určená na takéto vzdelávanie. V rámci uvedeného systému ďalšieho vzdelávania je okrem odborných vzdelávacích aktivít zabezpečované jazykové vzdelávanie na všetkých úrovniach riadenia služby hraničnej a cudzineckej polície. Aktuálne je napríklad výučba cudzích jazykov (anglický, ruský a ukrajinský) v troch rôznych úrovniach podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky realizovaná na základe grantovej zmluvy uzatvorenej medzi Ministerstvom vnútra SR a PLUS Academiou SK²⁸¹.

FRONTEX taktiež niekoľko rokov realizoval medzinárodný jazykový projekt Language Training Project s cieľom zvýšiť jazykové kompetencie príslušníkov pohraničnej stráže členských štátov a pridružených krajín Schengenu. Projekt bol predovšetkým zameraný na vybudovanie štandardizovaného systému celoživotného jazykového vzdelávania pre hraničnú políciu – vzdušnú a morskú hranicu, aby príslušníci pohraničnej stráže vyslaní na spoločné operácie boli schopní viesť komunikáciu so svojimi zahraničnými partnermi. Projekt bol ukončený vypracovaním a implementáciou niekoľkých multimediálnych učebných nástrojov:

- Basic English for Border Guards at Airports (2010),
- Mid-level English for Border Guards at Airports (2012),
- Mid-level English for Air and Maritime Crews (2013),

hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov - Zriadenie európskej schémy odbornej prípravy v oblasti presadzovania práva. Online, [cit. 17.05.2021], dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0172:FIN:SK:PDF>

²⁷⁹ Spoločné učebné osnovy pre základnú odbornú prípravu príslušníkov pohraničnej stráže

²⁸⁰ Pozri čl. 15 a 16 nariadenia č. 2016/399 a čl. 36 ods. 5 2016/1624 o európskej pohraničnej a pobrežnej strážii.

²⁸¹ Národná stratégia integrovaného riadenia hraníc na roky 2019 až 2022. s. 22-24.

- online jazykový nástroj pre pozemnú, morskú a vzdušnú hranicu (Frontex Virtual Aula, 2016).

Stály zbor agentúry FRONTEX a Zahraničná jednotka Policajného zboru

Zabezpečenie jednotnej úrovne kontroly vonkajších hraníc je v kompetencii Európskej pohraničnej a pobrežnej stráže, ktorú tvoria:

- Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž - FRONTEX;
- vnútroštátne orgány členských štátov, ktoré sú zodpovedné za riadenie hraníc, vrátane pobrežnej stráže v rozsahu, v akom vykonáva úlohy kontroly hraníc.

Európska pohraničná a pobrežná stráž vykonáva európske integrované riadenie hraníc ako spoločnú zodpovednosť FRONTEX-u a vnútroštátnych orgánov. Členským štátom zostáva primárna zodpovednosť za riadenie ich úsekov vonkajších hraníc a výkon rozhodnutí o návrate, ktoré vykonávajú v úzkej spolupráci s FRONTEX-om, vo vlastnom záujme a v spoločnom záujme všetkých členských štátov, a to v plnom súlade s právom Únie, vrátane rešpektovania základných práv a v súlade s viacročným strategickým cyklom politik európskeho integrovaného riadenia hraníc.²⁸²

Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1896 z 13. novembra 2019 o európskej pohraničnej a pobrežnej strážii a zrušení nariadení (EÚ) č. 1052/2013 a (EÚ) 2016/1624 značne rozšírilo mandát FRONTEX-u. Silnejšia ochrana vonkajších hraníc má zásadný význam pre bezpečnejší schengenský priestor a efektívnejšie riadenie migrácie. Nové pravidlá umožnia agentúre FRONTEX pohotovejšie a účinnejšie podporovať členské štáty pri vykonávaní viacerých úloh vrátane kontrol hraníc a návratu osôb bez práva na pobyt. Posilnilo sa personálne zabezpečenie a technické vybavenie FRONTEX-u. Agentúra zároveň dostala širší mandát na podporu aktivít členských štátov v oblasti ochrany hraníc, návratu a spolupráce s tretími krajinami²⁸³. V uvedenom nariadení sa uvádza, že oblasti kontroly vonkajších hraníc, návratu, boja proti cezhraničnej trestnej činnosti a azylu treba ďalej zlepšovať. Na uvedený účel a s cieľom ďalej podporovať súčasné a budúce plánované operačné úsilie by sa mala uskutočniť reforma európskej pohraničnej a pobrežnej stráže tým, že sa posilní mandát agentúry, najmä poskytnutím potrebnej spôsobilosti vo forme **stáleho zboru európskej pohraničnej a pobrežnej stráže**. Stály zbor by mal postupne, ale rýchlo, dosiahnuť strategický cieľ, ktorým je kapacita vo forme 10 000 operačných pracovníkov s výkonnými právomocami, v náležitých prípadoch s cieľom účinne podporovať priamo na mieste členské štáty v ich snahe chrániť vonkajšie hranice, bojovať proti cezhraničnej trestnej činnosti a výrazne zintenzívniť účinný a udržateľný návrat neregulárnych migrantov. Takáto kapacita 10 000 operačných pracovníkov znamená maximálnu dostupnú kapacitu potrebnú na účinné riešenie existujúcich a budúcich operačných potrieb pre operácie týkajúce sa hraníc a návratové operácie v Únii a tretích krajinách vrátane kapacity rýchlej reakcie na riešenie budúcich kríz. Stály zbor sa skladá zo štyroch kategórií operačných pracovníkov, konkrétne zo stálych zamestnancov, pracovníkov dlhodobo vyslaných do agentúry z členských štátov, pracovníkov, ktorých členské štáty poskytli na krátkodobé nasadenie, a pracovníkov, ktorí sú súčasťou rezervy rýchleho zásahu na rýchle pohraničné zásahy. Operační pracovníci zahŕňajú príslušníkov pohraničnej stráže, eskortné skupiny pre návrat, špecialistov na návrat a iných príslušných pracovníkov. Skutočný počet operačných pracovníkov nasadených zo stáleho zboru závisí od operačných potrieb. Operační pracovníci nasadzovaní ako členovia tímov majú všetky potrebné právomoci na vykonávanie úloh kontroly hraníc a návratu vrátane úloh, ktoré si vyžadujú výkonné právomoci

²⁸² CHRENŠŤ, J. – NESVADBA, A. 2020. *Právo Európskej únie*. Bratislava, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 1. vydanie s. 289.

²⁸³ Rada EÚ. 2019. *Európska pohraničná a pobrežná stráž: Rada potvrdila dohodu o posilnenom mandáte*. <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2019/04/01/european-border-and-coast-guard-council-confirms-agreement-on-stronger-mandate/>

stanovené v príslušnom vnútroštátnom práve.²⁸⁴ Nariadenie v prílohe II a III určuje počty, ktorými členské štáty majú prispieť do stáleho zboru pre dlhodobé vysielania a krátkodobé nasadenia. Jednotlivé príspevky členských štátov sú stanovené na základe distribučného kľúča dohodnutého počas rokovaní o nariadení (EÚ) 2016/1624 v roku 2016 na účely rezervy rýchleho zásahu.

Katégoria/Rok	Katégoria 1 stáli zamestnanci	Katégoria 2 operační pracovníci na dlhodobé vysielanie	Katégoria 3 operační pracovníci na krátkodobé nasadenie	Katégoria 4 rezervy rýchleho zásahu	Spolu pre stály zbor
2021	1 000	400	3 600	1 500	6 500
2022	1 000	500	3 500	1 500	6 500
2023	1 500	500	4 000	1 500	7 500
2024	1 500	750	4 250	1 500	8 000
2025	2 000	1 000	5 000	0	8 000
2026	2 500	1 250	5 250	0	9 000
2027 a neskôr	3 000	1 500	5 500	0	10 000

Tabuľka 1 Kapacita stáleho zboru v jednotlivých rokoch a podľa kategórie²⁸⁵

Slovensko	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 a neskôr
dlhodobé vyslania	9	12	12	18	23	29	35
krátkodobé nasadenia	84	82	93	99	117	123	128

Tabuľka 2 Ročné príspevky, ktoré má Slovensko poskytnúť stálemu zboru na dlhodobé vyslania a krátkodobé nasadenia²⁸⁶

Z nariadenia vyplýva, že hlavnú zodpovednosť za riadenie svojich hraníc budú naďalej niesť členské štáty, pričom FRONTEX a jej personál im bude s ich súhlasom poskytovať technickú a operačnú pomoc. Na základe navrhnutých nových pravidiel bude mať personál stáleho zboru nasadený v členskom štáte – vždy pod podmienkou schválenia zo strany hostiteľského členského štátu – výkonné právomoci na výkon kontroly hraníc a úkonov súvisiacich s návratom vrátane použitia sily a zbraní. Stály zbor je nasadzovaný od 1. januára 2021.

V tejto súvislosti došlo v roku 2020 k aktualizácii **nariadenia Ministerstva vnútra SR o zahraničnej jednotke Policajného zboru**. Nové nariadenie MV SR č. 164/2020 v čl. 2 vymedzuje pojmy zahraničná jednotka, zahraničná aktivita, rýchly pohraničný zásah, zahraničnú aktivitu dlhodobého charakteru a zahraničnú aktivitu krátkodobého charakteru. Zahraničnou jednotkou sa rozumejú policajti, ktorí sú vysielaní na zahraničnú aktivitu, v ktorej policajt plní úlohy pri zabezpečovaní Európskeho integrovaného riadenia hraníc a kontroly hraníc na území iných štátov, ako aj na plnenie úloh pri zabezpečovaní kontroly hraníc na území Slovenskej republiky. Zahraničnou aktivitou sa rozumie vyslanie

²⁸⁴ bod (5) a (58) Nariadenia 2019/1896

²⁸⁵ Zdroj Príloha I Nariadenia 2019/1896

²⁸⁶ Zdroj Príloha II a III Nariadenia 2019/1896

policajta prostredníctvom FRONTEXU do operácií krátkodobého alebo dlhodobého charakteru, vyslanie policajta na rýchly pohraničný zásah, vyslanie policajta na výkon kontroly hraníc do iných štátov na základe medzinárodných dohôd alebo na základe žiadosti iného štátu schválenej vládou Slovenskej republiky. Rýchly pohraničný zásah je činnosť na účely rýchlej reakcie na situáciu predstavujúcu osobitný a neprimeraný problém na hraniciach niektorého z členských štátov Európskej únie alebo na území tretích štátov, pričom táto činnosť sa vykonáva počas obmedzeného obdobia. Zahraničnou aktivitou dlhodobého charakteru sa rozumie vyslanie policajtov z databázy do agentúry FRONTEX ako členov tímov v rámci zahraničnej aktivity dlhodobého charakteru. Zahraničnou aktivitou krátkodobého charakteru sa rozumie vyslanie policajtov z databázy do agentúry FRONTEX ako členov tímov v rámci zahraničnej aktivity krátkodobého charakteru. Čl. 6 nariadenia stanovuje podmienky výberového konania na vytvorenie a dopĺňanie databázy, ktoré vyhlasuje riaditeľ úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ÚHCP P PZ):

- Výberové konanie vykonáva výberová komisia zriadená riaditeľom ÚHCP P PZ interným predpisom vo svojej pôsobnosti. Vyhodnotenie výberového konania sa vykoná za účasti zástupcu odborového orgánu.
- Zaradenie do výberového konania policajt žiada po vyhlásení výberového konania dorúčením vlastnoručne podpísanej žiadosti na úrad prostredníctvom pošty, faxom alebo elektronicky na adresu zahranicna.jednotka@minv.sk.
- Na výberové konanie sa pozýva policajt po posúdení jeho žiadosti ÚHCP P PZ. Po splnení podmienok je policajt pozvaný na výberové konanie riaditeľom úradu. Policajt, ktorý nespĺňa podmienky, je z výberového konania vyradený.
- Policajt bezodkladne informuje svojho nadriadeného o pozvaní na výberové konanie. Nadriadený umožní policajtovi, ktorý bol pozvaný na výberové konanie, účasť na výberovom konaní v rámci služobnej činnosti.
- Výberové konanie pozostáva z
 - **previerky znalostí z anglického jazyka**, ktorá je zameraná na zistenie úrovne písomného prejavu a na plynulý hovorový prejav v požadovanej úrovni,
 - osobného pohovoru so špecifickým zameraním na zistenie schopností a zručností potrebných na zvládnutie vyslania na zahraničnú aktivitu.
- Previerku znalostí z anglického jazyka zabezpečuje Akadémia Policajného zboru v Bratislave alebo stredná odborná škola Policajného zboru.

Čl. 7 a čl. 8 stanovujú prípravu vysielaných policajtov. Príprava policajta pozostáva z jazykovej prípravy a odbornej prípravy. Jazykovú prípravu tvorí kurz anglického jazyka zameraný na rozšírenie znalostí z odbornej terminológie v oblasti Európskeho integrovaného riadenia hraníc. Jazykovú prípravu zabezpečuje po dohode s úradom Akadémie Policajného zboru v Bratislave alebo stredná odborná škola Policajného zboru. Jazyková príprava realizovaná na Akadémii Policajného zboru v Bratislave sa riadi Pokynom rektorky Akadémie Policajného zboru v Bratislave č. 91/2018 o zásadách a kritériách preverovania znalostí z anglického jazyka na účely zahraničnej jednotky Policajného zboru. Cieľom jazykovej skúšky je preveriť jazykové vedomosti a zručnosti z anglického jazyka, ktoré zodpovedajú jazykovým požiadavkám úrovne B1 definovaným Spoločným európskym referenčným rámcom pre jazyky. Obsah jazykovej skúšky je zameraný na bežné životné situácie a na základnú problematiku služobného zaradenia príslušníka Policajného zboru. Jazyková skúška pozostáva z písomnej časti skúšky a ústnej časti skúšky. Účastník má preukázať schopnosť porozumieť hovorenému a písomnému textu a samostatne ústne i písomne sa vyjadrovať o určených témach v rozsahu jazykových prostriedkov, ktoré sú definované úrovňou B1. Písomnou časťou skúšky sa preveruje schopnosť používať vybrané gramatické štruktúry a terminológiu odborného anglického jazyka. Ústnou časťou všeobecnej jazykovej skúšky sa preveruje schopnosť pohotovo, prirodzene, plynulo a správne hovoriť v

anglickom jazyku o určených konverzačných témach na jazykovej úrovni B1. V ústnej časti skúšky, ktorá má formu rozhovoru v anglickom jazyku, sa účastníkovi poskytne možnosť súvislo samostatne hovoriť v anglickom jazyku o vyžrebovanej téme. Pri odpovedi komisia prihliada na tieto kritériá:

- a) úroveň komunikatívnych kompetencií, čo predstavuje ovládanie a používanie slovnej zásoby vrátane frazeológie v rozsahu komunikačných situácií a tematických okruhov,
- b) úroveň gramatických kompetencií,
- c) úroveň sémantických kompetencií,
- d) úroveň fonologických kompetencií,
- e) jazykovo správne a primerané reagovanie účastníka v bežných životných situáciách,
- f) bezprostredné nadviazanie na témy z každodenného života, účastník je schopný súvisle hovoriť o svojich skúsenostiach, pocitoch, zážitkoch a odôvodniť a vysvetliť svoj názor.

Cieľom následného odborného jazykového kurzu je zvýšenie úrovne odbornej cudzojazyčnej kompetencie účastníkov prostredníctvom zdokonaľovania zručností písania, hovorenia, čítania s porozumením a počúvania s porozumením integrovane tak, ako je to v reálnom živote.²⁸⁷

Záver

V roku 2020 bolo vyslaných 87 policajtov zahraničnej jednotky Policajného zboru. Za roky 2015 – 2020 bolo celkovo vyslaných 1 271 policajtov, z toho pre potreby FRONTEX-u 571 policajtov a 700 policajtov v rámci bilaterálnych dohôd. V súčasnosti sa v databáze zahraničnej jednotky nachádza 414 policajtov, z toho v personálnej databáze rýchleho zásahu 60 policajtov.²⁸⁸ V roku 2021 má Slovensko zastúpenie aj v stálom zbore. Anglický jazyk pre policajné účely a súčasne otázky interkultúrnej kompetencie sa v tejto súvislosti dostávajú do popredia, keďže anglický jazyk sa v tomto kontexte stáva nie cieľom, ale prostriedkom na porozumenie a komunikáciu medzi príslušníkmi pohraničnej stráže počas krátkodobého nasadenia alebo dlhodobého vyslania.

	krajina	počet	profil
FRONTEX	Grécko	31	readmisia, eskorty, hraničný dozor
	Taliansko	10	registrácia migrantov
	Španielsko	2	1. a 2. línia, registrácia, hraničný dozor
	Maďarsko	16	hraničný dozor
	Poľsko	1	1. línia
	Belgicko	1	2. línia
	Albánsko	8	hraničný dozor
Spolu		69	
Bilaterálne vyslania	Macedónsko	18	hraničný dozor
Spolu		87	

Tabuľka 3 Prehľad vyslaní členov zahraničnej jednotky Policajného zboru v rokoch 2015-2020

²⁸⁷ Meždejová, K. 2017. Realizácia odborného jazykového kurzu pre policajtov určených na pôsobenie v medzinárodných policajných mierových misiách. In: *Policajná teória a prax*. Akadémia Policajného zboru v Bratislave. Roč. 25, č. 2(2017), s. 74.

²⁸⁸ Zdroj: Úrad hraničnej a cudzineckej polície P PZ

Literatúra

- EURÓPSKA KOMISIA, 2013. *Oznámenie Komisie Európskemu Parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov - Zriadenie európskej schémy odbornej prípravy v oblasti presadzovania práva*. Online, [cit. 17.05.2021], dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0172:FIN:SK:PDF>
<https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2019/04/01/european-border-and-coast-guard-council-confirms-agreement-on-stronger-mandate/>
- CHRENŠŤ, J. – NESVADBA, A. 2020. *Právo Európskej únie*. 1. vydanie. ISBN: 978-80-8054-868-1
- MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY, T., ŠIMONOVÁ, J. a kol. 2019. *Policajné právo*. Plzeň, Vydavateľstvo Aleš Čeněk s.r.o. 2019, ISBN 978-80-7380-790-0
- MEŽDEJOVÁ, K. 2017. Realizácia odborného jazykového kurzu pre policajtov určených na pôsobenie v medzinárodných policajných mierových misiách In: *Policajná teória a prax*. Akadémia Policajného zboru v Bratislave. Roč. 25, č. 2(2017). ISSN 1335-1370
- Nariadenie MV SR č. 164/2020 o Zahraničnej jednotke Policajného zboru
- Národná stratégia integrovaného riadenia hraníc na roky 2019 až 2022.
- Pokynom rektorky Akadémie Policajného zboru v Bratislave č. 91/2018 o zásadách a kritériách preverovania znalostí z anglického jazyka na účely zahraničnej jednotky Policajného zboru
- Rada EÚ. 2019. *Európska pohraničná a pobrežná stráž: Rada potvrdila dohodu o posilnenom mandáte*.
- RADA EURÓPSKEJ ÚNIE, 2010. *Stratégia vnútornej bezpečnosti Európskej únie – smerom k európskemu bezpečnostnému modelu*. Online, [cit. 17.05.2021], dostupné na <https://www.consilium.europa.eu/media/30746/qc3010313skc.pdf>
- RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. 2019. *Európska pohraničná a pobrežná stráž: Rada potvrdila dohodu o posilnenom mandáte*.

Key words: *European Border and Coast Guard, standing corps, Foreign unit of the Police Force, English language*

Summary

An outline of strategic documents and impacts for specialized English language training clearly shows that knowledge of English for Policing is crucial for every member of the Frontex standing corps, well, and of the Foreign unit of the Police Force. Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard has strengthen Frontex mandate and led Member States to prepare and train their border guards not only in special service actions to be taken during border control, but also in English language for Border Policing. When conducting Professional communication in English the complex system of competencies is essential. As a result, Slovak border guards are guided by the Regulation No. 164/2020 on the Foreign unit of the Police Force which stipulates the requirements along with English language skills.

*pplk. doc. Mgr. Iveta Nováková, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra jazykov
iveta.novakova@akademiapz.sk*

Právne východiská použitia donucovacích prostriedkov príslušníkmi Policajného zboru²⁸⁹

Anotácia: Právny základ použitia donucovacích prostriedkov príslušníkmi Policajného zboru je upravený v zákone č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore. Donucovacie prostriedky zákon stanovuje taxatívne a zároveň určuje podmienky ich použitia. Cieľom príspevku je zhodnotiť takúto právnu úpravu najmä z aplikačného pohľadu. Dôležitým aspektom skúmania bude najmä rozsah podmienok pre použite donucovacích prostriedkov vzhľadom na ich rýchlu a správnu aplikáciu.

Kľúčové slová: donútenie, donucovacie prostriedky, Policajný zbor, zásady používania donucovacích prostriedkov, podmienky používania donucovacích prostriedkov

Úvod

Príslušníci Policajného zboru zaradení v priamom výkone štátnej služby sa dostávajú pomerne často do situácií, kedy sú oprávnení použiť donucovacie prostriedky v zmysle zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o Policajnom zbore“). O tom, kedy ich aj skutočne použijú, rozhoduje niekoľko faktorov. V každom prípade sem môžeme zaradiť aj skutočnosť, ako si policajt pamätá právne podmienky použitia konkrétneho donucovacieho prostriedku a to, ako vie tieto podmienky použiť v praxi (najmä vzhľadom na rýchlosť, v akej sa musí rozhodnúť). „*Donucovacie prostriedky možno charakterizovať ako zákonné právne nástroje, ktorými disponuje príslušník Policajného zboru, a ktoré mu pri vykonávaní služobného zákroku umožňujú odvrátiť protiprávne konanie alebo nebezpečenstvo ohrozujúce verejný poriadok alebo ohrozujúce bezpečnosť osôb a majetku, pričom ich využitím príslušník Policajného zboru zasahuje do základných práv a slobôd osoby, voči ktorej zakročuje.*“²⁹⁰

Zákon o Policajnom zbore upravuje donucovacie prostriedky v rámci tretej hlavy nazvanej „*Povinnosti, oprávnenia a prostriedky policajta a Policajného zboru*“. V piatom oddieli tejto hlavy sú donucovacie prostriedky upravené v § 50 až 68a zákona o Policajnom zbore. V týchto paragrafoch sa nachádza:

- taxatívny výpočet donucovacích prostriedkov,
- povinnosti policajta pred ich použitím,
- osobitné podmienky použitia konkrétneho donucovacieho prostriedku,
- špeciálne donucovacie prostriedky, špeciálne zbrane a ich použitie,
- povinnosti policajta po použití donucovacích prostriedkov,
- služobné zákroky a použitie donucovacích prostriedkov policajta v službe osobitného určenia.

Zasahujúci policajt je povinný tieto zákonné podmienky pre použitie donucovacích prostriedkov dobre ovládať a dokázať ich správne (a rýchlo) aplikovať. Okrem toho je povinný dodržiavať zásady použitia donucovacích prostriedkov, ktoré z ustanovení zákona o Policajnom zbore vyplývajú a tiež by mal mať vedomosti o príslušnej judikatúre týkajúcej sa použitia donucovacích prostriedkov. Keďže ide o pomerne veľké množstvo informácií, ktoré potrebuje policajt ovládať a správne ich vyhodnotiť v konkrétnej situácii (niekedy v priebehu pár sekúnd), takéto nároky sa môžu pri služobných zákrokoch negatívne odrážať na reakcii policajta. Ten potom môže mať sklon reagovať buď *intuitívne* (čo môže spôsobiť napr. nedodržanie zásady primeranosti) alebo v obave pred neoprávneným použitím donucovacieho prostriedku tento radšej *nepoužije*, v dôsledku čoho bude služobný zákrok neúspešný. Pri

²⁸⁹ Príspevok vychádza z vedeckovýskumnej úlohy riešenej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, č. Výsk. 246: Analýza využitia donucovacích prostriedkov vo vybraných policajných službách.

²⁹⁰ MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY, T., ŠIMONOVÁ, J. a kol. 2019. *Policajné právo*, s. 92.

právnej úprave použitia donucovacích prostriedkov je preto nevyhnutné myslieť aj na tento aspekt a snažiť sa o čo najjednoduchšie pravidlá v rámci zachovania práv osôb, voči ktorým sa donucovacie prostriedky používajú.

Všeobecne k donucovacej moci v štáte

K podmienkam použitia donucovacích prostriedkov by sme pri širšom pohľade na problematiku mohli zaradiť aj zásady uplatňovania donucovacej moci v štáte. Ide najmä o tieto zásady:

- **zákonnosti** – len spôsobom a za podmienok uvedených v zákone,
- **subsidiarity** – ak miernejšie prostriedky zlyhali, príp. tieto v danej situácii nie je možné účinne uplatniť,
- **primeranosti** – vzhľadom na konkrétnu situáciu a podľa povahy vymáhanej povinnosti,
- **uplatnenia iba kompetentným orgánom** – ten je stanovený v právnych predpisoch,
- **použitia len voči subjektu, ktorý porušil právnu normu** – teda v prípadoch, keď osoba koná protiprávne,
- **prezumpcie správnosti postupu orgánu štátnej správy** – to znamená, že sa predpokladá, že príslušný orgán štátnej správy postupuje správne a zákonne a osoba je povinná rešpektovať jeho rozhodnutie, príkaz, či pokyn.²⁹¹

Donútenie však nikdy nemôže byť samoučelné. Akákoľvek forma donútenia zo strany štátu musí byť realizovaná v najširšom zmysle za účelom plnenie funkcií a úloh štátu. V demokratických krajinách býva donútenie, jeho formy a metódy, väčšinou rešpektované verejnosťou, aj keď ojedinele sa môže vyskytnúť určité formy protestov.

Donucovanie vo všeobecnosti je jednou z **metód činnosti verejnej správy**. Vo vonkajšom svete sa prejavuje v rôznych formách. Ide o subsidiárnu metódu, ktorá predstavuje určitý zásah do práv a slobôd, resp. určitú sankciu pre jej adresáta. Donucovanie delíme na:

- **priame** – kedy dochádza k odstráneniu protiprávneho stavu,
- **nepriame** – kedy pôsobí skôr preventívne, aby adresát svoje protiprávne konanie viac neopakoval.²⁹²

Použitie donucovacích prostriedkov príslušníkmi Policajného zboru zaraďujeme k priamemu donucovaniu, pri ktorom dochádza k zasahovaniu do základných ľudských práv a slobôd. Každý zásah do základných ľudských práv a slobôd pri služobných zákrokoch by mal prejsť testom proporcionality pozostávajúcim z troch krokov:

1. **identifikácia účelu zásahu do základného práva a test vhodnosti tohto zásahu na jeho dosiahnutie** – teda či ústava pripúšťa obmedzenie základného ľudského práva z dôvodu dosiahnutia stanoveného cieľa,
2. **test nevyhnutnosti tohto zásahu** – či nie je možné použiť na dosiahnutie cieľa iný prostriedok, ktorý by bol vo vzťahu k obmedzenému právu šetrnejší,
3. **test proporcionality v užšom zmysle** – vyvažovanie dvoch v kolízii stojacich práv, či hodnôt a následné uprednostnenie jedného z nich v konkrétnom prípade.

Princíp proporcionality vymedzil vo svojej rozhodovacej činnosti aj Ústavný súd Slovenskej republiky: „*Zákonodarca musí aj pri zmene chráneného právneho postavenia – aby zásah bol ústavnoprávne prípustný – vychádzať z princípu proporcionality, ktorý je vlastný právnenému štátu. Tento princíp predovšetkým znamená primeraný vzťah medzi cieľom (účelom) sledovaným štátom a použitými prostriedkami. V týchto súvislostiach cieľ (účel) sledovaný štátom smie byť sledovaný; prostriedky, ktoré štát použije, smú byť použité; použitie*

²⁹¹ HAŠANOVÁ, J., DUDOR, L. 2019. Základy správneho práva, s. 12-13.

²⁹² HAŠANOVÁ, J., DUDOR, L. 2019. Základy správneho práva, s. 58.

*prostriedkov na dosiahnutie účelu je vhodné; použitie prostriedkov na dosiahnutie účelu je potrebné a nevyhnutné.*²⁹³

Výpočet donucovacích prostriedkov

Taxatívny výpočet donucovacích prostriedkov stanovuje § 50 ods. 1 zákona o Policajnom zbore. Spolu ich je 17 plus špeciálne donucovacie prostriedky a špeciálne zbrane a môžeme ich rozdeliť na základe niekoľkých kritérií. Podľa toho, kto ich používa, ich môžeme rozdeliť na donucovacie prostriedky zvyčajne používané:

- **každým policajtom v priamom výkone štátnej služby** – hmaty, chvaty, údery a kopy sebaobrany, prostriedky na prekonanie odporu a odvrátenie útoku, putá, vytlačanie motorovými vozidlami, technické prostriedky na zabránenie odjazdu dopravného prostriedku, zastavovací pás a iné prostriedky na násilné zastavenie dopravného prostriedku²⁹⁴, úder strelnou zbraňou, hrozba zbraňou, varovný výstrel do vzduchu, zbraň,
- **policajtni zaradenými na konkrétnych útvaroch Policajného zboru** – spútať opasok, spútať popruhy, služobný pes, vytlačanie koňmi, špeciálna vodná striekačka, zásahová výbuška, použitie špeciálneho streliva, použitie lietadla, špeciálne donucovacie prostriedky, špeciálne zbrane.

Podľa následku, ktoré sú schopné spôsobiť, ich môžeme deliť na **smrťiace** (zbraň, špeciálna zbraň) a **nesmrťiace** (všetky ostatné, aj keď následkom nesprávneho použitia niektorých z nich môže nastať smrť).

Z hľadiska frekvencie ich používania je možné ich rozdeliť na **bežne používané** (napr. hmaty, chvaty, údery a kopy sebaobrany, putá, obušky) a **používané v špecifických prípadoch** (napr. vytlačanie koňmi, zásahová výbuška, použitie lietadla).

Ďalšie možné delenie donucovacích prostriedkov je na tie, ktorými **disponuje každý policajt** (napr. putá, obušok, zbraň) a tie, ktorými **disponuje útvar Policajného zboru** (napr. špeciálna vodná striekačka, zastavovací pás, lietadlo).

V porovnaní s ostatnými policajno-bezpečnostnými zložkami (Vojenská polícia, obecná polícia, Zbor väzenskej a justičnej stráže, finančná správa) je možné skonštatovať, že výpočet donucovacích prostriedkov je pre príslušníkov Policajného zboru najširší. Takýto rozsah je odrazom pôsobnosti Policajného zboru, ktorý má prioritné a všeobecné postavenie pri ochrane vnútorného poriadku, bezpečnosti a plnení ďalších úloh. Zároveň považujem za dôležité poznamenať, že zákon o Policajnom zbore síce dáva policajtom možnosť používať množstvo donucovacích prostriedkov, v praxi však niektoré vo vybavení policajtov a policajných útvarov chýbajú, a to najmä zastavovacie pásy a elektrické paralyzátory. Pritom o význame týchto donucovacích prostriedkov v praktickej činnosti policajtov nie je možné pochybovať. V mnohých prípadoch by nimi bolo možné nahradiť použitie strelnej zbrane a služobný zákrok vykonať bezpečnejším spôsobom.

Pri výskume realizovanom na Akadémii Policajného zboru v Bratislave v rámci vedeckovýskumnej úlohy č. Výsk. 246: Analýza využitia donucovacích prostriedkov vo vybraných policajných službách bolo zistené, že samotní policajti sú presvedčení o význame používania elektrických paralyzátorov pri služobných zákrokoch a vo veľkej miere sa domnievajú, že ich používanie by mohlo v mnohých prípadoch nahradiť použitie zbrane.²⁹⁵ Vychádzajúc zo zákonných dôvodov použitia zbrane policajtni by sme mohli považovať elektrické paralyzátory za účinné najmä v prípadoch pomerne blízkeho kontaktu policajta s osobou, proti ktorej zakračuje – nutná obrana, prekonanie odporu smerujúceho k zmareniu

²⁹³ Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 24. apríla 2001, sp. zn. PL ÚS 3/2000.

²⁹⁴ V súčasnosti nimi nedisponuje väčšina základných policajných útvarov.

²⁹⁵ Bližšie pozri TUREČEK a kol., 2020. *Analýza využitia donucovacích prostriedkov vo vybraných policajných službách: záverečná správa medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy.*

služobného zákroku apod., keďže najefektívnejšou vzdialenosťou pre použitie dištančného elektrického paralyzátora je od 1,5 do 4 m.

Zastavovacie pásy sú policajti oprávnení použiť za podmienok ustanovených v § 56 zákona o Policajnom zbore. Napriek tomu sa používajú iba minimálne, a to zrejme aj z toho dôvodu, že nie každá hliadka disponuje takýmito pásmi, resp. často nie sú v spôsobilom technickom stave. Fungujú na jednoduchom princípe – po tom, čo po nich prejdú pneumatiky vozidla, prerazia ich, čím sa výrazne zníži rýchlosť a ovládateľnosť vozidla. Ich nevýhodou môže byť dlhý reakčný čas potrebný pre rozloženie a zloženie zastavovacieho pásu a ťažká manipulácia s nimi (tie, ktorými policajti disponujú v súčasnosti, sú ťažké a hrozí riziko zranenia pri manipulácii). Tiež môžu spôsobiť závažný následok pre vozidlo a jeho posádku, keď príliš veľký únik vzduchu rýchlo znižuje ovládateľnosť vozidla a zvyšuje riziko následnej nehody.²⁹⁶

Podmienky používania donucovacích prostriedkov

Pri používaní donucovacích prostriedkov musí policajt zohľadniť niekoľko právnych východísk:

- zásady použitia donucovacích prostriedkov,
- všeobecné podmienky pre použitie donucovacích prostriedkov,
- osobitné podmienky pre použitie konkrétneho donucovacieho prostriedku,
- príslušnú judikatúru.

K **zásadám použitia donucovacích prostriedkov** zaraďujeme najmä nasledovné:

- **legality (zákonosti)** – policajt je povinný použiť donucovací prostriedok v súlade so zákonom o Policajnom zbore,
- **oficiality** – policajt používa donucovacie prostriedky pri služobných zákrokoch, pričom tie je v prípadoch stanovených v zákone o Policajnom zbore povinný vykonať,
- **proporcionality (primeranosti)** – nielen vo vzťahu k zvolenému donucovaciemu prostriedku, ale aj k spôsobu, akým ho policajt použije,
- **graduality (postupnosti)** – typické pre niektoré prípady použitia zbrane, ktorým predchádza hrozba zbraňou a varovný výstrel – táto zásada sa však nevyužíva pri každom použití donucovacieho prostriedku,
- **subsidiarity (podpornosti)** – ak to okolnosti služobného zákroku dovoľujú, najskôr použiť miernejší donucovací prostriedok,
- **numerus clausus (taxatívny výpočet)** – donucovacie prostriedky sú v zákone o Policajnom zbore taxatívne uvedené,
- **rýchlosti, rozhodnosti a ráznosti** – dôležitá podmienka pre úspešné ukončenie služobného zákroku,
- **bdelosti a ostráživosti** – policajt musí okrem iného dbať napr. aj na to, aby sa páchatel nezmocnil jeho donucovacieho prostriedku (najmä zbrane) a nevystavil tak nebezpečenstvu seba alebo ine osoby,
- **prezumpcie správnosti postupu policajta** – z čoho vyplýva povinnosť rešpektovať skutočnosť, že policajt vykonáva služobný zákrok s použitím donucovacích prostriedkov.²⁹⁷

Zákonné podmienky pre použitie donucovacích prostriedkov

Všeobecné podmienky pre použitie donucovacích prostriedkov sú stanovené v § 50 ods. 3 a 4 a v § 63 – 68 zákona o Policajnom zbore. Možno ich rozdeliť na tie, ktoré musí brať

²⁹⁶ OHERA, M. 2011. Násilné zastavovanie vozidiel policíi. In: *Policista*. Roč. 17, č. 9, s. 13.

²⁹⁷ MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY, T., ŠIMONOVÁ, J. a kol. 2019. *Policajné právo*, s. 93 – 94.

policajt do úvahy ešte pred použitím donucovacieho prostriedku, a tie, ktoré má policajt po ich použití.

Zákon o Policajnom zbore dáva v § 50 ods. 4 možnosť zakročujúcemu policajtovi, aby sa na základe okolností služobného zákroku **sám rozhodol**, ktorý donucovací prostriedok použítie. Možnosť voľby policajta však má svoje hranice – obmedzujú ju už uvedené zásady použitia donucovacích prostriedkov a pri niektorých donucovacích prostriedkoch aj osobitné podmienky, ktoré pre ich použitie musia byť naplnené. Policajt má správne zvoliť výber donucovacieho prostriedku tak, aby sa jeho služobný zákrok nemohol považovať za nezákonný (najmä ak by išlo o zjavnú neprímeranosť), zároveň by však jeho voľba mala viesť k dosiahnutiu účelu, ktorý služobným zákrokom sleduje.²⁹⁸

Aby sa predišlo zbytočným dilemám o primeranosti použitia donucovacieho prostriedku, v zákone o Policajnom zbore je formulovaný **zákaz zjavnej neprímeranosti**. K nesplneniu tejto podmienky by mohlo prísť vtedy, ak by bol následok použitia donucovacieho prostriedku vo výraznom nepomere k následku konania páchatel'a, keď by policajt donucovací prostriedok nepoužil.²⁹⁹

Pred použitím donucovacieho prostriedku je policajt povinný v zmysle § 50 ods. 3 zákona o Policajnom zbore použiť **výzvu s výstrahou**. Výzva musí byť smerovaná voči osobe, proti ktorej policajt zakročuje a jej obsahom má byť vhodne zvolená jednoduchá formulácia, aby páchatel' upustil od konkrétneho protiprávneho konania (napr. aby prestal útočiť na inú osobu, aby prestal utekať pri prenasledovaní a pod.). Výzva tiež musí obsahovať výstrahu, v ktorej policajt informuje páchatel'a, čo bude nasledovať, ak jeho výzvu neuposlúchne – t. j., že bude použitý konkrétny donucovací prostriedok. Nie každý služobný zákrok umožňuje vykonať tento postup, a preto zákon o Policajnom zbore ustanovuje výnimky, kedy policajt nie je povinný použiť výzvu s výstrahou. Ide o situácie, kedy by na seba z taktického hľadiska zbytočne upozornil, alebo by ho to zbytočne zdržalo, čo by mohlo mať za následok neúspešnosť služobného zákroku.

Po použití donucovacieho prostriedku má policajt ďalšie povinnosti stanovené v § 63 a 64 zákona o Policajnom zbore. Keďže použitie donucovacieho prostriedku môže mať za následok zranenie osoby, policajt je povinný **poskytnúť jej prvú pomoc a privolať lekára**. Pri tejto povinnosti je dôležitá podmienka – „*ak to okolnosti dovoľia*“. To znamená, že k jej splneniu dochádza až vtedy, keď je situácia pod kontrolou a nemalo by sa stať, že napr. kvôli poskytovaniu prvej pomoci zranenej tretej osobe utečie nebezpečný páchatel'.

Ďalšou povinnosťou po použití donucovacieho prostriedku je povinnosť policajta **hlásiť jeho použitie svojmu nadriadenému**. Je to práve z toho dôvodu, aby bolo možné čo najskôr vyhodnotiť zákonnosť jeho použitia. Hlásenie sa podáva **písomne** a jeho obsahom sú všetky okolnosti použitia donucovacieho prostriedku, t. j. ktorý donucovací prostriedok bol použitý, akým spôsobom, proti komu, na základe ktorého zákonného ustanovenia, dôvody a okolnosti, ktoré policajta oprávňovali použiť ho, či boli splnené povinnosti pred a po použití donucovacieho prostriedku v zmysle zákona o Policajnom zbore, či došlo k zraneniu alebo usmrteniu osoby, k škode na majetku, aké ďalšie opatrenia policajt vykonal, či existujú svedkovia a ich osobné údaje a podpis policajta.³⁰⁰

Osobitné obmedzenia použitia donucovacích prostriedkov sa vzťahujú na služobné zákroky proti niektorým osobám, ktorých zdravotný stav alebo vek môže spôsobiť závažnejšie následky použitia donucovacích prostriedkov. Ide o tehotnú ženu, osobu vysokého veku, osobu

²⁹⁸ TUREČEK, J., ODLEROVÁ, M., HAJDÚKOVÁ, T. 2021. *Zbrane nesmrtiace a strelné ako donucovacie prostriedku polície*, s. 72.

²⁹⁹ ODLEROVÁ, M. 2020. Zákonné dôvody použitia zbrane príslušníkmi Policajného zboru. In: *Notitiae iudiciales Academiae collegii aedilium in Bratislava*. Roč. VI., č. 1, s. 38.

³⁰⁰ Bližšie pozri TUREČEK, J., ODLEROVÁ, M., HAJDÚKOVÁ, T. 2021. *Zbrane nesmrtiace a strelné ako donucovacie prostriedku polície*.

so zjavnou telesnou chybou alebo chorobou a osobu mladšiu ako 15 rokov. Pri služobnom zákroku proti týmto osobám je policajt oprávnený v zásade použiť iba hmaty, chvaty a putá. Avšak v prípade, ak by útok týchto osôb bezprostredne ohrozoval životy a zdravie iných osôb alebo zakročujúceho policajta, alebo by hrozila závažná škoda na majetku a nebolo by možné nebezpečenstvo odvrátiť inak, mohol by policajt použiť aj ostatné donucovacie prostriedky – samozrejme, za dodržania už uvedených podmienok zákonnosti a primeranosti a ďalších zásad ich používania.

Osobitné podmienky pre použitie donucovacích prostriedkov sú stanovené takmer pri každom z nich. Nie sú upravené v prípade prostriedkov na prekonanie odporu a odvrátenie útoku (obušky, obranné tyče, obranné štíty, slzotvorné prostriedky a elektrické paralyzátory). Najpodrobnejšie sú tieto podmienky stanovené napr. pri hmatoch, chvatoch, úderoch, kopoch sebaobrany a prostriedkov na prekonanie odporu a odvrátenie útoku, použití pút a spúšťačového opasku, služobného psa, či zbrane.

Faktory ovplyvňujúce použitie donucovacích prostriedkov v praxi

Ako už bolo uvedené, ak si chce byť policajt pri použití donucovacieho prostriedku istý, že dodrží všetky zákonné podmienky, musí ich splnenie vyhodnotiť vopred, pričom niekedy má na to iba minimum času. Preto niekedy bývajú najmä policajti, ktorí ešte nemajú toľko skúseností, opatrní pri ich voľbe a spôsobe použitia. Aj v dotazníkovom prieskume realizovanom v rámci riešenia vedeckovýskumnej úlohy č. Výsk. 246 sa respondenti (príslušníci Policajného zboru) opakovane vyjadrovali, že majú tendenciu radšej zbraň ako jeden z donucovacích prostriedkov nepoužiť, len aby nemali problémy s vyhodnotením jej použitia ako nezákonného.

Na príklade použitia zbrane ako smrtiaceho donucovacieho prostriedku je možné poukázať na zložitosť rozhodovania o jej použití. Pre oprávnené použitie zbrane policajtom je nevyhnutné, aby dodržal tri skupiny podmienok stanovených v zákone o Policajnom zbore, a to:

1. Všeobecné podmienky pre použitie donucovacích prostriedkov stanovené v § 50 ods. 3 a 4 zákona o Policajnom zbore – keďže zbraň sa považuje za donucovací prostriedok:

- § 50 ods. 3 – výzva s výstrahou,
- § 50 ods. 4 – skutočnosť, že policajt rozhoduje sám o použití donucovacieho prostriedku podľa konkrétnej situácie tak, aby dosiahol účel sledovaný služobným zákrokom a použitý donucovací prostriedok a intenzita jeho použitia neboli zjavne neprimerané nebezpečnosti útoku.

2. Všeobecné podmienky pre každé použitie zbrane stanovené v § 61 ods. 3 a 4 zákona o Policajnom zbore:

- výzva, výstraha, varovný výstrel, tiež kedy je možné od výstrahy a varovného výstrelu do vzduchu upustiť,
- povinnosť policajta pri použití zbrane dbať na potrebnú opatrnosť, najmä aby nebol ohrozený život iných osôb a aby čo najviac šetril život osoby, proti ktorej zákrok smeruje.

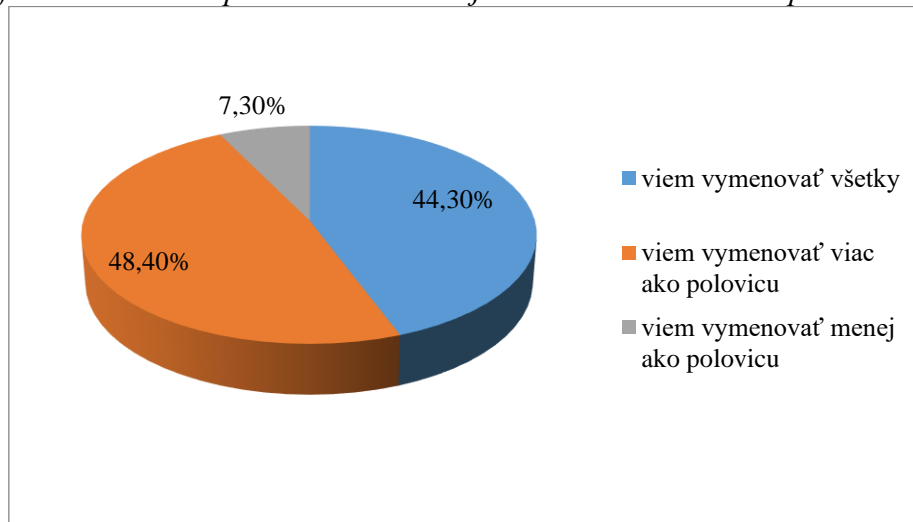
3. Osobitné podmienky stanovené pri jednotlivých dôvodoch použitia zbrane v § 61 ods. 1 zákona o Policajnom zbore – konkrétne, či nastala jedna z uvedených možností, kedy je policajt oprávnený použiť zbraň:

- a) v nutnej obrane a krajnej núdzi,
- b) ak sa nebezpečný páchatel', proti ktorému zakročuje, na jeho výzvu nevzdá alebo sa zdráha opustiť úkryt,
- c) ak nemožno inak prekonať odpor smerujúci k zmareniu jeho služobného zákroku,
- d) aby zamedzil útek nebezpečného páchatel'a, ktorého nemôže iným spôsobom zadržať,

- e) ak osoba, proti ktorej sa použila hrozba zbraňou alebo varovný výstrel do vzduchu, neuposlúchne výzvu policajta smerujúcu na zaistenie bezpečnosti inej alebo jeho vlastnej osoby,
- f) ak nemožno inak zadržať dopravný prostriedok, ktorého vodič bezohľadnou jazdou vážne ohrozuje život a zdravie osôb a na opakovanú výzvu alebo znamenie dané podľa osobitných predpisov nezastaví,
- g) aby odvrátil nebezpečný útok, ktorý ohrozuje strážený objekt alebo miesto, kde je vstup zakázaný, po márnej výzve, aby sa upustilo od útoku,
- h) aby zneškodnil zviera ohrozujúce život alebo zdravie osôb,
- i) aby v bezprostrednom priestore štátnej hranice prinútil zastaviť dopravný prostriedok, ktorého vodič na opakovanú výzvu alebo znamenie dané podľa osobitných predpisov nezastaví.

V ďalšom dotazníkovom prieskume, ktorý sa realizoval v rámci spomínanej vedeckovýskumnej úlohy sa zisťovalo, ako poznajú príslušníci Policajného zboru ustanovenia zákona o Policajnom zbore k použitiu zbrane, či dokážu vymenovať všetky dôvody, kedy môže policajt zbraň použiť – pýtali sme sa teda na 9 dôvodov oprávňujúcich použiť zbraň uvedených v § 61 ods. 1 zákona o Policajnom zbore. Tento dotazník bol zameraný špeciálne na zbraň ako donucovací prostriedok príslušníkov Policajného zboru v Slovenskej republike a obsahoval aj otázky týkajúce sa vnímania právnej úpravy použitia zbrane v zákone o Policajnom zbore. Respondenti mali na otázky odpovedať na základe svojich osobných skúseností a názorov. Dotazník vyplnilo 508 respondentov – príslušníkov Policajného zboru z celej Slovenskej republiky a z rôznych útvarov Policajného zboru. Výsledky sú nasledovné:

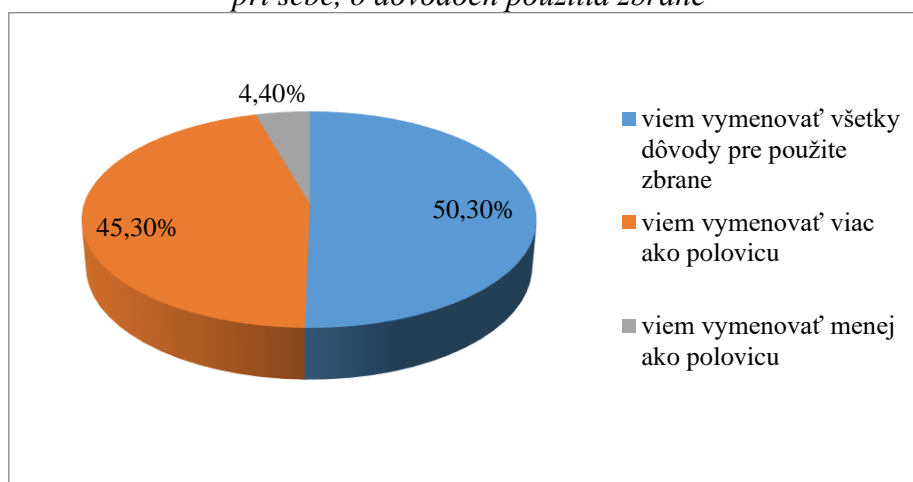
Graf č. 1: Vedomosti príslušníkov Policajného zboru o dôvodoch použitia zbrane

Zdroj: vlastné spracovanie

Keďže používanie donucovacích prostriedkov musia ovládať najmä tí policajti, ktorí ich počas výkonu služby aj skutočne používajú, ďalej sme zisťovali, aké sú vedomosti policajtov, ktorí nosia zbraň počas služby pri sebe. Výsledky sú nasledovné:

Graf č. 1: Vedomosti príslušníkov Policajného zboru, ktorí nosia zbraň prevažnú časť služby pri sebe, o dôvodoch použitia zbrane

Zdroj: vlastné spracovanie

Samozrejme, ak by sme mali možnosť reálne ich vedomosti overiť, môžeme predpokladať, že by sme dospeli k ešte horším výsledkom. Z uvedeného je možné vyvodit' znepokojujúci záver, že **použitie zbrane policajtmi nebýva vždy výsledkom analýzy splnenia zákonných podmienok jej použitia, ale zrejme z časti aj intuitívnej reakcie.**

Okrem toho je však pri posudzovaní zákonnosti použitia zbrane policajtom (ako donucovacieho prostriedku, ktorým je možné usmrtiť človeka) potrebné vychádzať v širšom kontexte z viacerých prameňov práva.

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd vo svojom čl. 2 chráni život. Zbavenie života sa nepovažuje za spôsobené v rozpore s týmto článkom, ak vyplýva z použitia sily, ktoré je *bezpodmienečne nevyhnutné* pri:

- obrane osoby proti nezákonnému násiliu;
- vykonávaní zákonného zatknutia alebo zabránení úteku osoby zákonne zadržanej;
- zákonnom potlačení nepokojov alebo vzbury.

ESLP už niekoľkokrát skúmal dodržanie týchto podmienok v prípadoch sťažností na streľbu príslušníkov ozbrojených zložiek štátu – napr. rozhodnutie ESLP vo veci Juozaitiene a Bikulčius proti Litve č. 70659/01, 74371/01, rozhodnutie ESLP vo veci Toubache proti Francúzsku č. 19510/15, rozhodnutie ESLP vo veci Makaratzis proti Grécku č. 50385/99, rozhodnutie ESLP vo veci Nachová a ostatní proti Bulharsku č. 43577/98. V daných prípadoch skonštatoval, že použitie zbrane nebolo bezpodmienečne nevyhnutné, ako to predpokladá čl. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Podľa čl. 15 **Ústavy SR** má každý právo na život a nikto nesmie byť pozbavený života. Podľa tohto článku nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.

Uvedené podporuje aj **Trestný zákon**. Podľa jeho § 26 ods. 1 použitie zbrane v súlade so zákonom nie je trestným činom. Ide o okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu. Takýmto zákonom je aj zákon o Policajnom zbore.

Záver

Zákon o Policajnom zbore stanovuje pre použitie väčšiny donucovacích prostriedkov pomerne podrobné podmienky. Rozsah podmienok je kľúčový pre ich jednoduchosť či zložitnosť zapamätania a rýchlosť rozhodovania, či ich v danej situácii je policajt oprávnení použiť alebo nie. Čím podrobnejšie budú tieto podmienky v zákone uvedené, tým presnejšie sa dá definovať oprávnenosť ich použitia v konkrétnej situácii, na druhej strane však budú pre

zakročujúceho policajta znamenať väčšie riziko ich nezákonného použitia (z dôvodu, že si ich všetky nezapamätá), príp. môžu zvýšiť reakčný čas policajta, ktorý si bude v duchu vyhodnocovať ich splnenie a bude konať menej intuitívne.

Naopak, všeobecnejšia koncepcia zákonných dôvodov použitia donucovacích prostriedkov dáva väčší priestor pre voľnejšie rozhodovanie policajta v konkrétnom prípade, zároveň však dáva aj väčší priestor pre možné chyby, ktoré sa často robia práve pod vplyvom psychického stresu, kedy je navyše potrebné sa rozhodnúť v krátkom časovom úseku. Zákon č. 273/2008 Sb. o Polícii České republiky v znení neskorších predpisov, ktorý má podobnú koncepciu ako zákon o Policajnom zbore, upravuje osobitné podmienky iba pri použití pút a prostriedkov k zamedzeniu priestorovej orientácie, pri použití prostriedkov k násilnému zastaveniu vozidla alebo zabránení jeho odjazdu a pri použití zbrane (aj keď česká právna úprava nezaraďuje zbraň k donucovacím prostriedkom).

Vhodne nastavené zákonné podmienky použitia donucovacích prostriedkov by mali umožniť zakročujúcemu policajtovi určitú autonómiu pri rozhodovaní, zároveň by mali nastaviť hranice tak, aby nedochádzalo k porušovaniu základných ľudských práv a slobôd osôb, voči ktorým zákrok smeruje. Z uvedeného dôvodu považujem za vhodnejšiu právnu úpravu takú, ktorá sa zameria na všeobecné podmienky použitia donucovacích prostriedkov, kde sa zohľadnia zásady ich používania a osobitné podmienky by boli upravené iba pri tých, kde je to vyslovene potrebné (najmä pri použití zbrane). Všetky podrobnejšie podmienky by v prípade potreby mohli byť upravené internými predpismi, ktoré je možné flexibilnejšie meniť, vzhľadom na aktuálne problémy s interpretáciou a aplikáciou príslušných ustanovení zákona o Policajnom zbore.

Literatúra

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

HAŠANOVÁ, J., DUDOR, L. 2019. Základy správneho práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. 414 s. ISBN 978-80-7380-757-3.

MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY, T., ŠIMONOVÁ, J. a kol. 2019. *Policajné právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-790-0.

ODLEROVÁ, M. 2020. Zákonné dôvody použitia zbrane príslušníkmi Policajného zboru. In: *Notitiae iudiciales Academiae collegii aedilium in Bratislava*. Roč. VI., č. 1, s. 37 – 51. ISSN 2453 – 6954.

OHRA, M. 2011. Násilné zastavovanie vozidel policíi. In: *Policista*. Roč. 17, č. 9. ISSN 1211-7943.

TUREČEK a kol. 2020. *Analýza využitia donucovacích prostriedkov vo vybraných policajných službách: záverečná správa medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. 217 s. Výsk. 249.

TUREČEK, J., ODLEROVÁ, M., HAJDÚKOVÁ, T. 2021. *Zbrane nesmrtiace a strelné ako donucovacie prostriedku polície*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021. 316 s. ISBN 978-80-8054-880-3.

Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 24. apríla 2001, sp. zn. PL ÚS 3/2000.

Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Key words: coercion, coercive means, Police force, principles of coercive means use, conditions of coercive means use

Summary

The legal basis for using coercive means by members of the Police Force is regulated in Act no. 171/1993 Coll. on the Police Force. The law provides taxative means of coercion and at the same time determines the conditions of their use. The thesis aims to evaluate such legislation, especially from an application point of view. An essential aspect of the research will be, in particular, the range of conditions for the use of coercive means concerning their rapid and correct application.

The Law on the Police Force sets relatively clear conditions for the use of most coercive means. The range of conditions is key to their simplicity or complexity of memorization and speed of deciding whether or not a police officer is authorized to use them in a particular situation. The more detailed these conditions are defined in the law, the more precisely defining the legitimacy of their use in a specific situation. However, on the other hand, they will mean a greater risk of illegal use for the intervening police officer (because one does not remember them all), or they can increase the reaction time of a police officer, evaluating their performance in mind and will act less intuitively.

On the contrary, a more general concept of legal reasons for the use of coercive means provides more room for freer decision-making by the police officer in a particular case, but also provides more room for possible mistakes, which are often made under the influence of psychological stress, when it is necessary to decide in a short period.

Appropriately set legal conditions for the use of coercive means should allow the intervening police officer a certain autonomy in decision-making while setting boundaries so as not to violate the fundamental human rights and freedoms of the persons against whom the intervention is directed.

*doc. JUDr. Miriam Odlerová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra správneho práva
miriam.odlerova@akademiapz.sk*

Pôsobenie príslušníka PZ v misiách krízového manažmentu Európskej únie - personifikovaná skúsenosť

Anotácia: Článok zdôrazňuje úlohu práva vo vzťahu k činnosti príslušníkov Policajného zboru. Poukazuje na právny základ, ako aj na nadchádzajúce legislatívne zmeny. Zamýšľa sa nad konkrétnymi oblasťami, ktoré upravuje zákon, a poukazuje na potrebu ich reformy s cieľom zvýšiť efektívnosť. Zároveň sa ponúka analýza právnej ochrany príslušníka Policajného zboru. Autor v závere zdôrazňuje úlohu vzdelávania v oblasti právnych vied, ktoré je základom efektívneho výkonu činnosti príslušníka Policajného zboru.

Kľúčové slová: policajť, právo, právne vedy, štát de lege lata, štát de lege ferenda, vízia, analýza, hodnotenie, závery, odporúčanie

Úvod

Hoci primárnu zodpovednosť za vnútornú bezpečnosť nesú členské štáty, v posledných rokoch čoraz viac prevláda presvedčenie, že bezpečnosť jedného členského štátu je bezpečnosťou všetkých. Samotná bezpečnosť a súčasné dodržiavanie všeobecne akceptovaných základných práv nie sú pritom protichodnými cieľmi, ale trvalými a navzájom sa dopĺňajúcimi cieľmi.

Naše civilizačné hodnoty a základné práva musia byť základom bezpečnostných politík štátov a zabezpečovať súlad so zásadami nevyhnutnosti, proporcionality a zákonnosti, pričom musia byť zavedené riadne záruky na zaistenie zodpovednosti a súdnej nápravy, ktoré zároveň umožnia účinnú reakciu zameranú na ochranu až po jednotlivcov, čím musí táto činnosť takisto presahovať hranice Európskej únie (ďalej len „EÚ“).

Ochrana Únie a jej občanov nespočíva už len v zaistení bezpečnosti v rámci hraníc EÚ, ale aj v riešení vonkajšieho rozmeru bezpečnosti. Prístup EÚ k vonkajšej bezpečnosti v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (ďalej len „SZBP“) a spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (ďalej len „SBOP“) zostáva hlavnou zložkou úsilia EÚ o posilnenie bezpečnosti v EÚ. Spolupráca s tretími krajinami na globálnej úrovni je zameraná na riešenie spoločných výziev. Jej kľúčovosť z hľadiska účinnej a komplexnej reakcie, pričom stabilita a bezpečnosť v susedstve EÚ je jej základným predpokladom, determinuje vlastnú bezpečnosť EÚ. Jedným z nástrojov predmetnej reakcie sú i misie krízového manažmentu EÚ.

Historický exkurz

Pre nás, Slovákov, sa začiatok deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia spája s rozdelením bývalého Československa. V období, keď po 1. januári 1993 vznikla samostatná Slovenská republika, prebiehali zároveň v európskom priestore procesy, formujúce základy politickej únie vytvorením spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky so súčasným začiatkom spoločnej obrannej politiky ako druhého piliera Maastrichtskej zmluvy³⁰¹. Maastrichtská zmluva (1992) výslovne prehlásila predchádzanie a potláčanie organizovanej a neorganizovanej kriminality, hlavne terorizmu, za jednu z úloh EÚ.³⁰²

V nasledujúcich rokoch, keď si slovenská spoločnosť budovala svoju samostatnosť, zároveň si uvedomovala prebiehajúce integračné procesy v európskom priestore a nutnosť riešenia a zaručenia vlastnej bezpečnosti. Od svojho vzniku deklarovala ústami politickej reprezentácie záujem o integráciu do euro-atlantických bezpečnostných a ekonomických zoskupení. V medzinárodnom prostredí bol po útoku na Svetové obchodné fórum vytvorený

³⁰¹ Text bol podpísaný vo februári 1992 a nadobudol účinnosť v novembri 1993.

³⁰² DAVID, V., BUREŠ P., FAIX, M., SLADKÝ, P., SVACEK, O.: Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou. Praha: Leges 2011, 384s.

zoznam jednotlivcov, skupín a iných subjektov, obviňovaných z vykonávania teroristických aktivít, ktoré majú dosah na európsky kontinent a tým i jednotlivé členské štáty EÚ.³⁰³

V programovom vyhlásení z roku 2002³⁰⁴ vláda M. Dzurindu prehlásila, že bude podporovať posilňovanie Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) EÚ a Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (EBOP), ako výraz legitímnych snáh EÚ zladit' svoj politický, ekonomický a kultúrny potenciál s medzinárodným vplyvom a zodpovednosťou za svetový vývoj. Vo vzťahu k európskej bezpečnostnej politike Slovenská republika deklarovala, že jej zahraničná a bezpečnostná politika je založená na rovnakých princípoch a orientácii ako SZBP EÚ, preto bude pozorne sledovať proces budovania bezpečnostných kapacít EÚ a je pripravená podieľať sa na rozvoji spolupráce, predovšetkým v oblasti krízového manažmentu a operácií humanitárneho a záchranného charakteru.

Už v roku 1999, v rámci prvých prístupových rokovaní s EÚ, Slovenská republika vyhlásila, že sa plne stotožňuje s cieľmi SZBP EÚ, pretože zodpovedajú aj strategickým záujmom zahraničnej politiky SR. Zároveň sa zaviazala, že sa bude aj naďalej aktívne zúčastňovať na jednotlivých formách spolupráce v rámci SZBP v rozsahu, ktorý jej umožní štatút asociovanej krajiny. Prijala tiež všetky potrebné technické opatrenia (vytvorenie priameho komunikačného spojenia medzi Generálnym sekretariátom Rady EÚ a Ministerstvom zahraničných vecí SR a Misiou Slovenskej republiky pri Európskych spoločenstvách) s cieľom operatívne informovať Európsku úniu a ostatné asociované štáty o zahraničnopolitických aktivitách Slovenska a o vývoji v oblasti SZBP v Slovenskej republike³⁰⁵.

Všetky tieto procesy sa zdynamizovali po 1. máji 2004, teda po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie.

Spoločná bezpečnostná a obranná politika a Lisabonská zmluva

V politických usmerneniach Komisie sa jasne uvádza, že pre ochranu našich občanov musíme urobiť úplne všetko. Bezpečnosť nie je len základom osobnej ochrany, ale takisto ochraňuje základné práva a predstavuje základ pre istotu a dynamiku v našom hospodárstve, našej spoločnosti a našej demokracii. Európania dnes čelia meniacej sa bezpečnostnej situácii, ktorú ovplyvňujú vyvíjajúce sa hrozby, ako aj iné faktory, medzi ktoré patrí zmena klímy, demografické trendy, migračné toky a politická nestabilita za našimi hranicami.

Občanov nemôžu chrániť len samostatne konajúce členské štáty. Nikdy predtým nebolo dôležitejšie využiť naše silné stránky v záujme spolupráce a EÚ nikdy predtým nemala EÚ viac potenciálu na dosiahnutie zmeny. Môže ísť príkladom okrem iného posilnením celkového systému krízového riadenia a prácou v rámci svojich geografických hraníc a mimo nich, ktorej cieľom je prispieť ku globálnej stabilite. Hoci primárnu zodpovednosť za bezpečnosť stále nesú členské štáty, v posledných rokoch čoraz viac prevláda presvedčenie, že bezpečnosť jedného členského štátu je bezpečnosťou všetkých.

Spoločná bezpečnostná a obranná politika³⁰⁶ (SBOP) stanovuje rámec politických a vojenských štruktúr EÚ a vojenských a civilných misií a operácií v zahraničí. Spoločná bezpečnostná a obranná politika (SBOP) je neoddeliteľnou súčasťou spoločnej zahraničnej a

³⁰³ Štáty EÚ formulovali definíciu terorizmu (27.12.2001) v ktorej sa kombinujú tri prvky: spôsob vykonania činu, charakter činu a úmysel páchatel'a.

³⁰⁴ Úrad vlády Slovenskej republiky/Vláda SR od 16. 10. 2002 do 04. 07. 2006 (gov.sk) Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky (od 16. 10. 2002 do 04. 07. 2006)

³⁰⁵ Pozri bližšie: TARASOVIČ, V.: Slovenská republika a spoločná zahraničná a bezpečnostná politika Európskej únie, portál Euractiv.sk; 31.3.2004. In. <https://euractiv.sk/section/zahranicie-a-bezpecnost/opinion/slovenska-republika-a-spolocna-zahranicna-a-bezpecnostna-pol/>

³⁰⁶ Lisabonská zmluva, podpísaná v roku 2007, nadobúda 1. decembra 2009 platnosť. Premenuje EBOP na spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku (SBOP). Ustanovuje sa v ňom vytvorenie Európskej služby pre vonkajšiu činnosť. Delegácie Komisie v krajinách mimo EÚ sa stávajú delegáciami EÚ.

bezpečnostnej politiky (SZBP) Únie³⁰⁷. Rámec SBOP tvorí Zmluva o Európskej únii (ZEÚ). V článku 41 je načrtnuté financovanie SZBP a SBOP, pričom bližší opis politiky možno nájsť v hlave V kapitole 2 oddiele 2 článkoch 42 – 46 (Ustanovenia o spoločnej bezpečnostnej a obrannej politike), ako aj v protokoloch č. 1, 10 a 11 a vo vyhláseniach 13 a 14. Konkrétna úloha Európskeho parlamentu v rámci SZBP a SBOP je vymedzená v článku 36 ZEÚ.³⁰⁸

Rozhodnutia, týkajúce sa SBOP, prijíma Európska rada a Rada Európskej únie (článok 42 ZEÚ). Tieto rozhodnutia sa prijímajú jednomyselne, až na niektoré dôležité výnimky týkajúce sa Európskej obrannej agentúry (EDA, článok 45 ZEÚ) a stálej štruktúrovanej spolupráce (PESCO, článok 46 ZEÚ), v prípade ktorých sa uplatňuje väčšinové hlasovanie. Návrhy rozhodnutí zvyčajne predkladá vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, ktorý zastáva aj funkciu podpredsedu Európskej komisie.

Lisabonská zmluva zaviedla pojem európskej politiky v oblasti spôsobilostí a vyzbrojovania (článok 42 ods. 3 ZEÚ) a prepojila SBOP s ďalšími politikami Únie stanovením požiadavky, aby EDA v prípade potreby pracovala v spojení s Komisiou (článok 45 ods. 2 ZEÚ). Týka sa to najmä politik Únie v oblasti výskumu, priemyslu a kozmického priestoru, v ktorých má Parlament v porovnaní s minulosťou právomoc vyvíjať oveľa výraznejší vplyv na SBOP.

Globálna stratégia EÚ 2016³⁰⁹ určuje stratégiu SBOP, zatiaľ čo Lisabonská zmluva objasňuje inštitucionálne aspekty a posilňuje úlohu Európskeho parlamentu. Hoci SBOP sa v prvých rokoch po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy v roku 2009 podstatne nezmenila, má výrazný potenciál vývoja z politického aj inštitucionálneho hľadiska.

V stratégii sa uvádza päť priorít zahraničnej politiky EÚ: bezpečnosť Únie, odolnosť štátov a spoločností na východ a na juh od EÚ, rozvoj integrovaného prístupu ku konfliktom, kooperatívne regionálne usporiadania a globálne riadenie pre 21. storočie.

Vykonávanie globálnej stratégie EÚ sa každoročne preskúmava v konzultácii s Radou, Komisiou a Parlamentom.

Jedným z najnovších dokumentom v tejto problematike je Oznámenie Komisie o stratégii EÚ pre bezpečnostnú úniu.³¹⁰

Táto nová stratégia nadväzuje na predchádzajúcu prácu Európskeho parlamentu, Rady a Komisie a je dôkazom toho, že skutočná a účinná bezpečnostná únia musí v sebe spájať silné jadro nástrojov a politik, ktoré zaistia bezpečnosť v praxi, a zároveň zohľadňovať skutočnosť, že bezpečnosť má vplyv na všetky súčasti spoločnosti a na všetky verejné politiky. Táto stratégia sa týka obdobia 2020 – 2025 a zameriava sa na budovanie spôsobilostí a kapacít na zabezpečenie nadčasového bezpečnostného prostredia. Stanovuje sa v nej celospoločenský prístup k bezpečnosti, ktorý umožní koordinovaným spôsobom účinne reagovať na rýchlo sa meniacu panorámu hrozieb.

Budovanie jednotky Policajného zboru pre pôsobenie v mierových misiách

V roku 2000 prijala vláda Slovenskej republiky uznesenie č. 943/2000. Ministri vnútra SR v ňom uložila úlohy, súvisiace s realizáciou opatrení pre vytvorenie legislatívneho, finančného a organizačného rámca, za účelom zriadenia jednotky Policajného zboru pre pôsobenie v misiách s termínom do 31.12.2002. Tento termín dobudovania jednotky PZ bol

³⁰⁷ Pozri hlavu V (Všeobecné ustanovenia o vonkajšej činnosti Únie a osobitné ustanovenia o spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike – SZBP) Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ)

³⁰⁸ SIMAN, M., SLAŠŤAN, M.: Primárne právo Európskej únie (aplikácia a výklad práva Únie s judikatúrou). Bratislava: Euroiuris – Európske právne centrum, o.z., 2010, 757-781s.

³⁰⁹ V júni 2016 predložila VP/PK Federica Mogherini Európskej rade Globálnu stratégiu pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku Európskej únie na rok 2016.

³¹⁰ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov o stratégii EÚ pre bezpečnostnú úniu; COM/2020/605 final; Brusel, 24.7.2020

uznesením vlády SR č. 1290/2002 upravený do konca roku 2004, keďže sa z dôvodu nízkej jazykovej vybavenosti príslušníkov PZ nepodarilo naplniť požadovanú databázu 50 príslušníkov.

Dňa 1. januára 2003 vzniklo v rámci úradu medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia PZ oddelenie policajných pridencov a mierových misií, ktoré metodicky riadi činnosť policajtov dlhodobo vyslaných na výkon štátnej služby v zahraničí v rôznych funkciách, ako sú policajní pridenci, styční dôstojníci, alebo členovia rôznych misií. Pre nich zároveň komplexne zabezpečuje personálnu, finančnú, logistickú a materiálnu starostlivosť.

I napriek pandémie ochorenia COVID-19 v roku 2020 sa PZ aktívne zapájal do medzinárodných misií formou vysielania príslušníkov PZ v rámci operácií civilného krízového manažmentu. Účasť slovenských policajných expertov na aktivitách v rámci civilného krízového manažmentu v zahraničí závisela nielen na bezpečnostnej situácii, ale i protipandemických opatreniach, čím si Slovenská republika, ako riadny člen EÚ, OBSE a OSN, plnila svoje záväzky na riešení bezpečnostných výziev v európskom a širšom mimo-európskom priestore.

Personálna databáza

Pre účely evidencie príslušníkov PZ určených na pôsobenie v mierových misiách civilného krízového manažmentu vedie oddelenie policajných pridencov a mierových misií úradu medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia Policajného zboru (ďalej len „oddelenie“) personálnu databázu. Kvantitatívny počet príslušníkov PZ v spomenutej databáze ku koncu roka 2020 predstavoval 87 komplexne vyškolených príslušníkov PZ z rôznych útvarov PZ a Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstva“)³¹¹.

Personálna databáza sa prostredníctvom výberového konania počas roka priebežne aktualizuje. Výberové konanie, realizované spravidla raz ročne, bolo pripravované na deň 28. – 29. októbra 2020. Z dôvodu šírenia ochorenia COVID-19 a k tomu prijatých opatrení bolo nakoniec výberové konanie riaditeľom úradu medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia policajného zboru zrušené.

Podmienkou pre zaradenie policajtov do personálnej databázy je úspešné absolvovanie jazykovej a odbornej prípravy. Jazyková príprava je zameraná na zdokonalenie a osvojenie si odbornej anglickej terminológie, používanej v mierových misiách. Realizuje sa každoročne v spolupráci s Katedrou jazykov Akadémie PZ.

Pracovníci oddelenia sa taktiež kontinuálne vzdelávajú. V priebehu roka 2020 pokračovali a spolupracovali na projektoch EÚ (COMPACT - Pakt o civilnej spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky a EUCTG - Civilná výcviková skupina EÚ) a OSN (Community Oriented Policing). Uvedené projekty zahŕňali aj odbornú prípravu a celkovú koordináciu spojenú s pandemickou situáciou ochorenia COVID-19 a jeho vplyvu na mierové misie.

Kľúčovou otázkou úspešného pôsobenia v misiách však naďalej ostáva početnosť a kvalita národných expertov, v našom prípade príslušníkov PZ, ktorí sú schopní uspieť v náročnom výberovom procese, splňať kritériá zdravotného stavu a zároveň byť ochotní a schopní v čase požadovaného vyslania vycestovať do zahraničia.

Vyslaní experti versus kontraktované pozície

Pri určitom historickom exkurze do personálneho zloženia misií SZBP vieme identifikovať dve osnovné línie participujúcich expertov. Jednou z línií je vysielanie expertov

³¹¹Pozri bližšie: Informácia o pôsobení príslušníkov PZ v MKM za rok 2020. <https://info.minv.sk/pz/umps/pracovne/Forms/AllItems.aspx?RootFolder=%2Fpz%2Fumps%2Fpracovne%2FMi erov%C3%A9%20misie%202020&FolderCTID=0x0120001C9E62FB37CDFB4792854EE4F778B96F&View=%7B7AD4C685%2D0F9A%2D4B5B%2DAC17%2D640A9D87C2FB%7D>

z pôsobnosti ministerstiev vnútra resp. spravodlivosti s praxou v oblasti policajných činností, alebo z oblasti vyšetrovania a justície. Druhou z línií je agenda ministerstiev zahraničných vecí, ktoré vysielali a vysielajú expertov v oblasti medzinárodných organizácií, nevládneho sektora a akademickej obce. Pri oboch líniách sú v podstate možné dva spôsoby vysielania expertov, a to tzv. sekondment/ vyslanie národnou autoritou alebo kontrakt³¹².

Pri týchto dvoch spôsoboch vysielania expertov je nevyhnutné poukázať i na určité „politikum“ v rámci zahraničnej ingerencie. Nie nezanedbateľným faktom je možnosť koncepčného vplyvania na operačné aktivity tej ktorej misie práve skladbou a kompetentnosťou vyslaných expertov z jednotlivých členských krajín EÚ. Pri nedostatku expertov tak môže konkrétna misia formou kontraktu získať experta z tzv. tretej krajiny³¹³. Konformita jeho expertízy s očakávanými štandardami EÚ politik tak môže byť otázna. Nie je tým myslená odborná kvalita tohto experta ale právne prostredie, z ktorého prichádza.

Naviac, po viac ako 15-ročnej skúsenosti EEAS prehodnocuje prístup k pôsobeniu v krízových oblastiach.³¹⁴ Od technickej pomoci v počiatočných fázach pôsobenia sa dôraz presúva na prevenciu konfliktov a stabilizáciu krajiny, teritória. Vyslaní experti sa tak musia viac zamerať na zlepšenie operačnej efektívnosti policajných zložiek a justičného systému, než na „technickú pomoc“ vo forme materiálno-technického zabezpečenia národných inštitúcií. Tým sa úmerne zvyšujú kvalitatívne požiadavky na personál misie (napr. experti na počítačovú kriminalitu, finančné vyšetrovanie, ale zároveň jazykovú výbavu – francúzsky jazyk), s ktorých nedostatkom „zápasia“ i samotné vysielajúce krajiny.

Potencionálne zdroje expertov sú zároveň dopytované i požiadavkami zo strany EUROPOL-u a FRONTEX-u, ktoré zvyšujú svoje operačné nasadenie v krajinách EÚ, susediacich s krízovými regiónmi. Jednotlivé členské štáty EÚ sa tak dostávajú pod tlak v súvislosti s plnením medzinárodných záväzkov, nárokmi na vlastnú bezpečnosť a zároveň limitovaním zdrojov pre bezpečnostné zložky na národných úrovniach.

Nezanedbateľnou skutočnosťou okrem narastajúceho dopytu po kapacitách sú i náklady pre národnú autoritu, spojené s vyslaním (sekondmentom) svojho štátneho príslušníka. Pri vysielaní do misií SZBP hradí vysielajúci štát všetky náklady spojené s vyslaním, vrátane mzdových náležitostí, zdravotného poistenia, dopravy do a z krajiny pôsobenia.

Pôsobenie slovenských príslušníkov PZ v jednotlivých medzinárodných misiách v roku 2020

Podkladom pre informácie o činnosti príslušníkov PZ je informácia o pôsobení príslušníkov PZ v MKM za rok 2020, vypracovaná oddelením policajných pridelencov a mierových misií úradu medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia Policajného zboru

Misia EUAM – Ukrajina

Poradenská misia EÚ pre reformu sektora civilnej bezpečnosti v Ukrajine EUAM bola zriadená 1. decembra 2014 s mandátom podporovať ukrajinské štátne orgány v oblasti reformy bezpečnostného sektora. Napriek výraznému zníženiu násillia od príméria 27. júla 2020 zostáva konflikt na východe Ukrajiny aktívny a kroky smerom k implementácii Minských dohôd boli obmedzené. Aj vzhľadom k pokroku dosiahnutému vo všetkých troch líniách operácie misie (strategické poradenstvo, operačná podpora a koordinácia a spolupráca) sa konečný stav do konca súčasného mandátu nedosiahne, a preto bol v poslednej revízii predložený návrh na pokračovanie misie bez väčšej zmeny mandátu aj v ďalších dvoch rokoch. Misia by mala

³¹² Sekondment znamená, že jednotlivci sú nominovaní jednotlivými členskými štátmi EÚ. Medzinárodne kontraktovaní experti sú naborovaní priamo misiou a to výlučne vtedy, keď neboli ponúknutí žiadni kandidáti formou sekondmentu.

³¹³ Takýmito krajinami sú napr. Kanada, Austrália, alebo iné štáty, ktoré nie sú členskými štátmi EÚ.

³¹⁴ EÚ v súčasnosti vykonáva 11 civilných misií: na Ukrajine, v Gruzínsku, Kosove, Líbyi, na palestínskych územiach (Ramalláh a Rafah), v Stredoafrickej republike, Nigeri, Mali, Somálsku a Iraku.

pokračovať v uvedených troch líniách, v posilňovaní svojich poľných kancelárií zriadených na podporu vykonávania centrálne vedených reforiem v regiónoch za predpokladu, že ich činnosti budú úzko koordinované s ústredím a zostanú striktne v rámci mandátu EUAM.

V roku 2020 pôsobili v misii dvaja príslušníci PZ, jeden na pozícii staršieho poradcu pre špeciálne služby v rámci kriminálneho vyšetrovacieho úradu na oddelení právnych záležitostí misie v meste Kyjev a druhý ako poradca pre spoluprácu verejnosti s ukrajinskou políciou – komunitná polícia v meste Lvov (Community-oriented Policing).

Misia EUBAM - Ukrajina a Moldavsko

Podporná hraničná misia EUBAM na území Ukrajiny a Moldavska bola zriadená v roku 2005 ako projekt pod záštitou rozvojového programu Európskej komisie. Misia aj v roku 2020 naďalej pracuje s Moldavskou republikou a Ukrajinou na harmonizácii hraničného režimu a hraničných kontrol, colných a obchodných štandardov a postupov v súlade s legislatívou Európskeho spoločenstva, s cieľom skvalitniť cezhraničnú spoluprácu pohraničných, colných a ďalších bezpečnostných orgánov oboch krajín. Misia prispieva k mierovému urovnaniu „Podnesterského konfliktu“ budovaním dôvery medzi jednotlivými stranami konfliktu a v harmonizácii legislatívy a postupov v colnej správe a obchodných vzťahov.

V priebehu roka 2020 pôsobili dvaja príslušníci PZ na pozíciách policajných expertov pre priamy výkon služby hraničnej polície na detašovaných pracoviskách pozdĺž ukrajinsko-moldavskej hranice.

Misia EULEX – Kosovo

Misia EULEX v Kosove začala svoju činnosť vo februári 2008 implementáciou rozhodnutia Rady EÚ o zriadení misie na posilňovanie právneho štátu v Kosove. V roku 2020 misia pokračovala v poradenstve kosovským orgánom pri vytváraní udržateľných a nezávislých inštitúcií právneho štátu prostredníctvom monitoringu, mentoringu a poradenstva. Súčasne misia dohliadala na nezávislosť uvedených inštitúcií od politického vplyvu a poskytovala asistenciu pri ich približovaní k európskym a medzinárodným štandardom. V rámci svojho súčasného mandátu misia vykonáva monitorovacie činnosti a má obmedzené výkonné funkcie. Mandát misie bol predĺžený do júna 2022.

V roku 2020 pôsobili v misii EULEX traja príslušníci PZ. Jeden príslušník PZ pôsobil ako osobný ochranca najvyššieho predstaviteľa misie, druhý príslušník PZ pôsobil na úseku ochrany svedkov trestných činov s citlivým charakterom (svedkovia vojnových trestných činov a podobne) a tretí príslušník PZ ako expert na informačné technológie – IT špecialista.

Misia EUMM - Gruzínsko

Politické rozhodnutie o zriadení monitorovacej misie EUMM na území Gruzínska bolo prijaté zo zasadnutia ministrov zahraničných vecí členských krajín EÚ v septembri 2008 ako reakcia na vývoj situácie na Južnom Kaukaze. Aj napriek situácii súvisiacej so šírením COVID-19 dokázala misia zostať plne operačná a prispôsobila svoje krízové plánovanie celkovému chodu misie. Zamerala sa na posilnenie analytických spôsobilostí misie, monitorovanie administratívnej hraničnej línie - ABL, monitorovanie médií s priamou reakciou na dezinformácie, posilnenie IT vybavenia pre boj s hybridnými hrozbami a dezinformačnou kampaňou, pokračovanie v implementácii projektov zameraných na budovanie dôvery.

Aj v roku 2020 sa SR aktívne zapojila do mierovej misie EUMM v Gruzínsku. V priebehu roka 2020 pôsobili v misii EUMM celkovo deväť príslušníci PZ na pozíciách policajných pozorovateľov. Šiesti príslušníci PZ pôsobili na základnom útvare v Gori, jeden príslušník PZ v Zugdidiu, dvaja príslušníci PZ v Mtskhete, kde jeden z nich pôsobil na pozícii bezpečnostného analytika.

Misia EUCAP - Somálsko

Na základe Rozhodnutia Rady EÚ č. 2012/389/SZBP bola v roku 2012 zriadená misia Európskej únie EUCAP Nestor na budovanie regionálnych námorných kapacít v Africkom rohu (Džibutsko, Keňa, Seychely, Somálsko a neskôr aj Tanzánia). Po strategickom preskúmaní v decembri 2016 Rada EÚ rozhodla, že sa misia zameria len na Somálsko, vrátane Somalilandu na severe krajiny. V decembri 2018 bol mandát misie EUCAP Somálsko predĺžený do konca roka 2020. EUCAP Somálsko úzko spolupracuje s Delegáciou Európskej únie v Somálsku a dvoma ďalšími operačnými misiami v rámci SBOP EÚ - EUNAVFOR Operácia Atalanta a EUTM Somalia. EUCAP Somálsko tiež spolupracuje s misiou AMISON (African Union Mission in Somalia) a tiež s misiou OSN UNSOM.

Misia EUCAP Somálsko buduje a posilňuje kapacity námornej civilnej polície v oblasti presadzovania práva podporou federálnych a regionálnych orgánov pri tvorbe právnych predpisov, posilňovaním reťazca trestného súdnictva v námornej oblasti a poskytovaním poradenstva o politike pre somálske ministerstvo vnútornej bezpečnosti a somálske policajné sily. EUCAP Somálsko sídli v Mogadišu s pobočkami v Hargeise (Somaliland), Garowe (Puntland) a back-office v Nairobi v Keni.

Začiatkom roku 2019 bol mandát misie rozšírený a okrem kapacít námorných civilných orgánov sa zameriava aj na budovanie a vytváranie kapacít na presadzovanie práva v Somálsku – teda na prácu s políciou na centrálnej úrovni. SR sa rozhodla do uvedenej misie zapojiť a od 1. októbra 2020 pôsobí na africkom kontinente v histórii prvý príslušník PZ, a to v hlavnom meste Mogadišu na funkcii policajného poradcu.

Európska služba pre vonkajšiu činnosť EEAS – Brusel, Belgicko

Po úspešnom absolvovaní výberového konania bol od 1. marca 2018 akceptovaný a vyslaný historicky prvý slovenský príslušník PZ ako národný expert na pozíciu plánovania a vedenia civilných operácií – EULEX Kosovo v rámci Európskej služby pre vonkajšiu činnosť EEAS v Bruseli³¹⁵. Na uvedenej pozícii sa podieľa na zabezpečovaní činností na úseku strategickej operačnej analýzy a poradenstva, spolupráce s členskými štátmi a inštitúciami EÚ. Zároveň pôsobí ako kontaktný bod v rámci uvedenej misie, sleduje vývoj bezpečnostnej situácie v hostiteľskej krajine a zabezpečuje všeobecný dohľad nad misiou. Na úseku plánovania prispieva k strategickému a operačnému plánovaniu novovzniknutých misií.

Špeciálna monitorovacia misia OBSE na Ukrajine

Špeciálna monitorovacia misia OBSE na Ukrajine bola zriadená na základe rozhodnutia Stálej rady OBSE dňa 21. marca 2014 a jej úlohou je monitorovanie implementácie všetkých princípov a záväzkov OBSE, Minských dohôd a ďalších dohôd uskutočnených v rámci tzv. Trojstrannej kontaktnej skupiny, a naďalej prispievať k zníženiu napätia, podpore mieru, stability a bezpečnosti v regióne v súlade s princípmi a záväzkami OBSE. Misia spolupracuje s ukrajinskými orgánmi na všetkých úrovniach, ako aj s občianskou spoločnosťou, etnickými a náboženskými skupinami a miestnymi spoločenstvami s cieľom uľahčiť dialóg na mieste.

V roku 2020 pôsobili v misii dvaja príslušníci PZ. Jeden príslušník PZ bol zaradený do pôsobnosti Luhanského tímu v meste Kadiivka (Stachanov) na teritóriu separatistickej Luhanskej ľudovej republiky. Druhý príslušník PZ bol zaradený do pôsobnosti v meste Luhansk a vykonáva hliadkovanie pozdĺž línie kontaktu.

³¹⁵ Európska služba pre vonkajšiu činnosť (ESVČ), ktorá má sídlo v Bruseli a úrady na celom svete, je diplomatickou službou EÚ. Jej cieľom je posilňovať účinnosť a súdržnosť zahraničnej politiky EÚ, a tým zvyšovať vplyv Európy vo svete.

Misia OSN UNFICYP – Cyprus

Misia OSN UNFICYP na Cypre bola zriadená rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 186 dňa 4. marca 1964. Operačný rámec misie sa rozšíril v roku 1974 po vstupe Turecka do konfliktu a následnej tureckej vojenskej intervencii v severnej časti ostrova. Jej úlohou je naďalej prevencia konfliktu medzi komunitou cyperských Grékov a cyperských Turkov na ostrove, dohľad nad dodržiavaním prímeria, poskytovanie humanitárnej pomoci a udržiavanie neutrálnej zóny medzi ozbrojenými silami oboch entít zapojených do konfliktu. UNFICYP tiež zodpovedá za humanitárnu pomoc pre komunity cyperských Grékov a maronitské komunity žijúce na severnej strane ostrova a poskytuje asistenciu menšine cyperských Turkov, žijúcim v južnej časti rozdeleného ostrova. Aktivity misie boli tiež zamerané na prevenciu a zastavenie šírenia vírusu COVID-19, dodržiavanie zavedených hygienických a sanitárnych opatrení.

V priebehu roka 2020 pôsobili v misii celkovo deväť príslušníkov PZ, z toho šesť žien. Traja z nich boli zaradení v Sektore 4 na staniciach Dherynia, Pyla. Traja príslušníci PZ v Sektore 2, stanica Ledra a traja príslušníci PZ v Sektore 1, stanica Dhenia a Kato Pyrgos. Počas roka 2020 sa podarilo dvom príslušníkom získať aj nižšie riadiace funkcie vedúceho stanice Athienou v Sektore 4 a veliteľa Sektoru 4.

Misia EUBAM Rafah Palestína – špecializovaný tím

Misia sa začala 24. novembra 2005 s cieľom monitorovať operácie na hraničnom priechode v Rafahu medzi pásmom Gazy a Egyptom v súlade s Dohodnutými zásadami prechodu cez Rafáh z 15. novembra 2005, ktorá je súčasťou dohody o pohybe a prístupe (AMA) uzavretej medzi Izraelom a Palestínskou samosprávou. Cieľom misie je zabezpečiť prítomnosť tretej strany na hraničnom priechode v Rafahu. Misia je zodpovedná za prispievanie k budovaniu palestínskych kapacít, zlepšovanie cezhraničnej spolupráce medzi rôznymi pohraničnými agentúrami, monitorovanie operácií na hraničnom priechode v Rafahu medzi pásmom Gazy a Egyptom a styk medzi palestínskymi, izraelskými a egyptskými orgánmi.

Koordinovaným postupom stáleho zastúpenia Ministerstva zahraničných vecí SR pri EÚ v Bruseli, úradu medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia Policajného zboru a krajín V4 bol vytvorený špecializovaný tím zložený z expertov krajín V4 a nemeckým expertom, ktorý bol akceptovaný EEAS v Bruseli. Náš príslušník PZ sa stal vedúcim tohto tímu. Hlavnou úlohou špecializovaného tímu je poskytovanie podpory pre riadiace a kontrolné centrum GABC v Jerichu. Centrum bolo zriadené v januári 2020 a plne funkčné malo byť od apríla 2020, s príspevom aj zriadeného špecializovaného tímu. Aj napriek epidemiologickej situácii šírenia COVID-19 sa podarilo špecializovanému tímu v marci 2020 absolvovať pred-vysielacie školenie v Maďarsku. Odlet do Palestíny bol vzhľadom na situáciu šírenia COVID-19 nakoniec zrušený a vyslanie bolo odložené na neskôr, čo doposiaľ nebolo realizované.

Spoločné policajné hliadky slovenských a chorvátskych policajtov v Chorvátsku

Na základe Dohody medzi Vládou Chorvátskej republiky a Vládou Slovenskej republiky o policajnej spolupráci a vykonávacieho protokolu medzi Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky a Ministerstvom vnútra Chorvátskej republiky o spolupráci počas letnej turistickej sezóny, oddelenie policajných pridencov a mierových misií zabezpečilo vyslanie príslušníkov PZ do Chorvátska. Vzhľadom na aktuálnu situáciu súvisiacu s ochorením COVID-19, vyslaní boli štyria príslušníci PZ a to v dvoch turnusoch po dvoch. Dvaja príslušníci PZ pôsobili na Primorsko – goranskom policajnom riaditeľstve v Rijeke - Policajná stanica Crikvenica a dvaja príslušníci PZ pôsobili na Splitsko–dalmatínskom policajnom riaditeľstve – Policajná stanica Trogir. Aj napriek podpísanému „Dodatku k vykonávaciemu protokolu“ zo dňa 2. mája 2019, ktorého obsahom bolo predĺženie vyslania príslušníkov PZ Slovenskej republiky do Chorvátska a vzhľadom na vzniknutú situáciu ohľadom šírenia COVID-19 sa

predpokladalo, že sa dovolenky v Chorvátsku zúčastní nižší počet turistov. Preto po vzájomnej dohode spolu s Chorvátskou políciou, slovenskí príslušníci PZ pôsobili v projekte „Letná turistická sezóna 2020“ v skrátenej forme od 1. júla do 31. augusta 2020 V uvedenom období riešili príslušníci PZ v Chorvátsku celkom 161 prípadov pomoci slovenským turistom a turistom z iných štátov.

Záver

Na základe analyzovaného v predmetnom príspevku je možné formulovať konkrétne odporúčania smerom do budúcnosti. Tieto odporúčania boli identifikované pracovníkmi oddelenia policajných pridencov a mierových misií ÚMPS P PZ.

Prijatím Civilného kompaktu SZBP³¹⁶ EÚ v novembri 2018 vznikla pre všetky členské štáty EÚ úloha spracovať svoje národné implementačné plány (ďalej len „NIP“), ktoré majú byť každoročne aktualizované. Európska komisia spolu s EEAS v tejto súvislosti spracovali svoj spoločný „Joint Action Plan“. Hlavným cieľom tohto úsilia je odstrániť pretrvávajúci nedostatok „sekondovaného“ personálu v civilných misiách SZBP. Celý proces implementácie kompaktu je nastavený na 5 rokov³¹⁷ (do r. 2023) a NIP-y sú jeho súčasťou. NIP SR bol zverejnený dňa 13. novembra 2019³¹⁸.

Hlavnými aspektmi NIP SR sú:

- 1) Vyjadrenie podpory pre posilňovanie SBOP, budovanie spôsobilostí civilného krízového manažmentu EÚ a rozvoj spolupráce EÚ a NATO.
- 2) Závazok usilovať sa o zvýšenie personálnych príspevkov SR do civilných misií SBOP s dôrazom na vyššie pozície, vrátane alokovania príslušných finančných zdrojov.
- 3) Závazok usilovať sa o zapojenie do misií SBOP v širšom geografickom rozsahu.
- 4) Závazok zlepšovať koordináciu a postupy sekondovania personálu na národnej úrovni (procedúry, rozpočty, výcvik, jazyková vybavenosť, motivácia, kariérny rast), vrátane komunikácie s verejnosťou.

MV SR – ÚMPS PPZ sa aj naďalej bude sústreďovať na podporu úloh vychádzajúcich z Národného implementačného plánu ako aj Civilného kompaktu Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ.³¹⁹ Počas roka 2020 bol vyslaný prvý expert do civilnej misie v Somálsku (EUCAP Somálsko), zároveň sa nám s krajinami V4 + DE podarilo zložiť prvý špecializovaný tím, ktorý mal byť vyslaný do misie v Palestíne (EUBAM Rafah). Slovenská republika sa stala jedným zo zakladajúcich členov nového centra výnimčnosti pre CKM zriadeného v Berlíne.

Tieto skutočnosti by mali byť zároveň reflektované rezortnými vzdelávacími inštitúciami všetkých stupňov. Zároveň poznatky a skúsenosti príslušníkov PZ, ktorí pôsobili v zahraničí, môžu prispieť k „štandardizácii“ výkonu služobných činností a manažovaniu samotného policajného zboru.

Literatúra

DAVID, V., SLADKÝ, P., ZBOŘIL, F.: *Mezinárodní právo veřejné*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha : Linde, 2006, ISBN 80-7201-628-8.

³¹⁶ Pozri bližšie: Závěry Rady a zástupcov vlád členských států zasadažících v Rade o přijatí paktu o civilnej SBOP. pdf (europa.eu)

³¹⁷ Pozri bližšie: Pakt o civilnej SBOP na rok 2021: Rada přijala závěry - Consilium (europa.eu)

³¹⁸ Pozri bližšie: Informácia o pôsobení príslušníkov PZ v MKM za rok 2020. <https://info.minv.sk/pz/umps/pracovne/Forms/AllItems.aspx?RootFolder=%2Fpz%2Fumps%2Fpracovne%2FMi%2F%20misie%202020&FolderCTID=0x0120001C9E62FB37CDFB4792854EE4F778B96F&View=%2F7B7AD4C685%2D0F9A%2D4B5B%2DAC17%2D640A9D87C2FB%7D>

³¹⁹ Pozri bližšie: Civilná spoločná bezpečnostná a obranná politika: EÚ posilňuje svoju schopnosť konať - Consilium (europa.eu)

PIKNA, B.: *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast policejní a justiční spolupráce)*. 4. dopracované, konsolidované vydání. Praha: Linde, 2007, ISBN 978-80-7201-686-0.

PIKNA, B.: *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské smlouvy*. 2. doplněné vydání. Praha : Linde, 2010, ISBN 978-80-7201-813-0.

SIMAN, M. et SLAŠŤAN, M.: *Primárne právo Európskej únie (aplikácia a výklad práva Únie s judikatúrou)*. Bratislava : Euroiuris - Európske právne centrum, 2010, ISBN 978-80-89406-06-7.

Amsterdamská zmluva, ktorá mení Zmluvu o Európskej únii, zmluvy o založení Európskych spoločenstiev a niektoré súvisiace akty, Ú. v., C340/1, 10.11.1997.

Informácia o pôsobení príslušníkov PZ v misiách krízového manažmentu za rok 2020. Lisabonská zmluva, ktorou sa mení Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva. Ú. v., C 306/1, 17.12.2007.

Pakt o civilnej SBOP na rok 2021: Rada prijala závery - Consilium (europa.eu)

Rozhodnutie Rady (SZBP) 2020/663 z 18. mája 2020, ktorým sa mení rozhodnutie 2012/389/SZBP o misii Európskej únie na budovanie kapacít v Somálsku (EUCAP Somalia)

Závery Rady a zástupcov vlád členských štátov zasadajúcich v Rade o prijatí paktu o civilnej SBOP, Generálny sekretariát Rady, Brusel, 19.11.2018.

Key words: *police officer, law, legal sciences, state de lege lata, state de lege ferenda, vision, analysis, evaluation, conclusions, recommendation*

Summary

The article emphasizes the role of law in relation to the activities of members of the Police Force. It points to the legal basis as well as the forthcoming legislative changes. It reflects on specific areas that are regulated by law and points to the need to reform them in order to increase efficiency. At the same time, an analysis of the legal protection of a member of the Police Force is offered. In conclusion, the author emphasizes the role of education in the field of legal sciences, which is the basis for the effective performance of the activities of a member of the Police Force.

*plk. Mgr. František Sailer
riaditeľ Finančnej spravodajskej jednotky,
Externý doktorand,
Katedra verejnoprávných vied, Akadémia PZ v Bratislave
frantisek.sailer@minv.sk*

Umělá inteligence a policejní spolupráce v rámci EU

Anotace: Zajištění vnitřní bezpečnosti formálně zůstává doménou suverénních členských států EU. Postupem času vznikly některé unijní akty harmonizující oblasti, které jsou z hlediska policejní činnosti velmi relevantní. V tomto příspěvku představíme aktuální návrh unijního nařízení, který se dotýká užívání umělé inteligence ze strany orgánů činných v trestním řízení. Cílem příspěvku je hodnotit potenciální dopad navržené úpravy na systém rozdělení pravomocí mezi členskými státy a Evropskou unií.

Klíčová slova: Policejní spolupráce v trestních věcech, vnitřní bezpečnost, Evropská unie, pravomoci, ochrana osobních údajů, umělá inteligence.

Úvod

V podmínkách zrychlujícího se procesu evropské integrace zůstává zajištění vnitřní bezpečnosti formálně nadále doménou suverénních států. Nicméně unijní koncepce policejní spolupráce prodělala v posledních desetiletích velmi dynamický vývoj. Vedle celé řady koordinačních nástrojů vznikly postupem času také některé právní akty harmonizující oblasti, které jsou z hlediska policejní činnosti velmi relevantní. Proto nelze přehlédnout faktické zúžení manévrovacího prostoru, kterým členské státy EU v těchto otázkách disponují.

Aktuální harmonizační tendence na unijní úrovni souvisejí s otázkou použití nových technologií v boji proti kriminalitě. Na jedné straně je nesporné, že nasazení různých nástrojů umělé inteligence může policejní práci velmi ulehčit a zefektivnit. Lze souhlasit s názorem, že umělá inteligence změní policejní práci podobným způsobem jako zdravotnictví, pojištění či dopravu.³²⁰

Na straně druhé však vyvolávají některé zásahy do základních lidských práv závažné pochybnosti. Vzhledem k tomu, že unijní orgány přijaly poměrně nedávno právní akty upravující ochranu osobních údajů v různých oblastech společenského života, není divu, že tato úprava má přímý dopad také na činnost policejních orgánů ve všech členských státech. Je otázkou, zda v oblastech, jakými jsou např. policie či armáda, má být odpovědnost za rozhodování svěřena autonomním strojům.³²¹

V dubnu 2021 Evropská komise předložila návrh nového nařízení, které má za cíl harmonizovat pravidla užívání umělé inteligence, přičemž část navržené úpravy se týká práce orgánů činných v trestním řízení. Podle preambule návrhu nařízení hrozí v případě nasazení nástrojů umělé inteligence ze strany policie značná nerovnováha sil a nepříznivé dopady na základní práva, která jsou zaručená v Listině základních práv EU. Preambule návrhu zmiňuje např. problém diskriminace a upozorňuje na možné zásahy do práva na účinnou právní ochranu, práva na spravedlivý proces, práva na obhajobu a také do zásady presumpce nevinoty.

Komise opřela svůj nový legislativní návrh o čl. 16 a 114 SFEU, tzn. o ustanovení, která se na první pohled nijak nezmiňují o oblasti policejní spolupráce. Přesto nelze přehlédnout, že harmonizace podmínek či limitů užívání umělé inteligence na unijní úrovni může mít dalekosáhlé důsledky pro policejní práci ve všech členských státech EU. Na základě navržené úpravy by členské státy sice nebyly povinny užívat konkrétní nástroje umělé inteligence v souvislosti s prevencí zločinů či stíháním pachatelů trestných činů. Ovšem ty státy, které

³²⁰ JOH, Elizabeth E, 2018. *Artificial Intelligence and Policing: First Questions*. Seattle University Law Review, 41(4). 1139-1144.

³²¹ Viz např. SCHERER, 2016. M. U. *Regulating Artificial Intelligence Systems: Risks, Challenges, Competencies, and Strategies*. Harvard Journal of Law & Technology. 29(2), 353-400. Pro důkladnou analýzu lidskoprávních rizik viz EU Fundamental Rights Agency, 2019. *Facial recognition technology: fundamental rights considerations in the context of law enforcement*.

by se pro takový krok rozhodly, by byly vázány plně harmonizovanými pravidly, která mají formu přímo účinného nařízení EU.

V tomto příspěvku chceme otázku unijních pravomocí v oblasti policejní činnosti zasadit do širšího kontextu. Proto nejprve stručně připomeneme genezi policejní spolupráce v podmínkách práva EU, a to především z pohledu postupného přenesení relevantních pravomocí členských států na EU. Dále představíme aktuální návrh nařízení, který se dotýká užívání umělé inteligence ze strany orgánů činných v trestním řízení. Na závěr chceme hodnotit potenciální dopad navrženého nařízení z hlediska systému rozdělení pravomocí mezi členskými státy a Evropskou unií.

Vývoj unijních pravomocí v oblasti policejní spolupráce

Policejní spolupráce před Lisabonskou smlouvou

Jelikož zakládající smlouvy Evropských společenství neupravovaly spolupráci v trestních věcech, byly ze strany členských států původně využívány tradiční nástroje mezinárodního práva veřejného, jakými jsou zejména bilaterální smlouvy o právní pomoci, bilaterální smlouvy o extradici a, na multilaterální úrovni, Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 1959. Pod dojmem projevů mezinárodního terorismu se členské státy ES v roce 1975 dohodly na zřízení tzv. skupiny TREVI, která se zaměřila na výměnu informací mezi příslušnými bezpečnostními orgány. Tento neformální a málo transparentní mechanismus spolupráce získal pevnější právní základ až v souvislosti s přijetím Maastrichtské smlouvy z roku 1992.³²²

Paralelně vznikla po roce 1985 tzv. schengenská spolupráce mezi některými členskými státy Evropských společenství, které v roce 1985 podepsaly Schengenskou úmluvu a v roce 1990 Úmluvu k provedení Schengenské dohody. Tato úprava zahrnuje mimo jiné mechanismy k posílení spolupráce mezi policejními silami a celními službami participujících zemí. Byla institucionalizována výměna informací prostřednictvím Schengenského informačního systému (SIS). Novým prvkem bylo zavedení možnosti přeshraničního pronásledování pro policisty. Maastrichtská smlouva z roku 1992 zavedla hlavu VI Smlouvy o EU s nadpisem „Ustanovení o spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí“. Podle čl. K.1.9 SEU spolupráce o policejní práci měla zahrnout výměnu informací, zejména prostřednictvím tzv. Evropského policejního úřadu (Europol). Stručná úprava tohoto nástroje naznačuje, že se členským státům původně přičila představa o větším zásahu do jejich suverenity. Realizace skromně koncipované policejní spolupráce byla předmětem tzv. třetího mezivládního pilíře EU, který jen ve velmi omezené míře počítal se zapojením Evropského parlamentu, Evropské komise a Soudního dvora.³²³ Hlavním aktérem třetího pilíře byla Rada EU, která o otázkách policejní spolupráce rozhodovala jednomyslně.

V roce 1995 byla podepsána Úmluva o zřízení Evropského policejního úřadu (Úmluva o Europolu), která vstoupila v platnost v roce 1998. Europol byl koncipován jako typický nástroj mezivládní spolupráce mezi členskými státy, jelikož nový úřad sloužil pouze pro účely výměny informací mezi národními policejními orgány a neměl žádné samostatné operativní pravomoci.³²⁴ Tento stav se nezměnil ani poté, co původní Úmluva byla nahrazena novým rozhodnutím Rady ze dne 6. dubna 2009 o zřízení Evropského policejního úřadu (Europol).

³²² Viz podrobněji BOER, Monica den, 2014. *Police, policy and politics in Brussels: scenarios for the shift from sovereignty to solidarity*. Cambridge Review of International Affairs. 27(1), 48-65.

³²³ Pro kritickou analýzu přínosu a problémů mezivládní spolupráce v rámci třetího pilíře viz KUIJPER, Pieter Jan, 2004. *Evolution of the Third Pillar from Maastricht to the European Constitution: Institutional Aspects*, The Common Market Law Review. 41(2), 609-626.

³²⁴ Podrobněji RADU, Marius Eugen, 2013. *The Place and Role of Europol in EU Architecture*. Cogito – Multidisciplinary research Journal [online]. (2), 115-121.

Na základě Amsterodamské smlouvy z roku 1999 byla část tzv. schengenského *acquis*, včetně úpravy policejní spolupráce, převedena pod třetí pilíř Evropské unie. V roce 2005 přijala skupina sedmi členských států tzv. Průmskou smlouvu,³²⁵ která obsahovala ustanovení týkající se výměny DNA, otisků prstů a podrobností z registru vozidel. K Průmské smlouvě se připojilo časem dalších 6 členských států EU. Rozhodnutí Rady z roku 2008³²⁶ převedlo podstatná ustanovení Průmské smlouvy do právního rámce EU.³²⁷

Policejní spolupráce po Lisabonské smlouvě

Lisabonská smlouva zrušila původní strukturu tří pilířů a založila jednotný rámec práva EU.³²⁸ Policejní spolupráce je nyní součástí tzv. prostoru svobody, bezpečnosti a práva,³²⁹ přičemž podle čl. 67 odst. 3 SFEU Unie usiluje o zajištění vysoké úrovně bezpečnosti mimo jiné prostřednictvím opatření pro koordinaci a spolupráci mezi policejními a justičními orgány a jinými příslušnými orgány. Citované ustanovení zmiňuje také vzájemné uznávání soudních rozhodnutí v trestních věcech a, v nezbytné míře, sbližování předpisů trestního práva.

Pojem „policejní spolupráce“ je koncipován velmi široce, jelikož zahrnuje všechny činnosti v oblastech vymáhání práva, prevence, odhalování a vyšetřování trestných činů, ať už jde o policejní, celní nebo jiné specializované orgány činné v trestním řízení. Po věcné stránce se policejní spolupráce týká především odhalování trestných činů a také shromažďování důkazů ve fázi vyšetřování.³³⁰

V kontextu Policejní a justiční spolupráce v trestních věcech, která je upravena v čl. 82-89 SFEU, se uplatňuje zejména v otázkách spolupráce, která nemá operativní charakter, řádný legislativní proces, ovšem s tou drobnou modifikací, že právo legislativní iniciativy přísluší v těchto otázkách nejen Evropské komisi, ale také čtvrtině členských států.³³¹

Policejní spolupráce v úzkém smyslu je upravena v kapitole 5 hlavy 5, tzn. v člancích 87-89 SFEU. Na policejní činnost ovšem dopadají také některá ustanovení kapitoly 4 o justiční spolupráci (čl. 82-86 SFEU). Lze uvést např. otázky vzájemné přípustnosti důkazů mezi členskými státy, práv osob v trestním řízení či práv obětí trestných činů podle čl. 82 odst. 2 SFEU. Také vymezení trestných činů a sankcí podle čl. 83 SFEU má alespoň nepřímou souvislost s prací policie. Jako poněkud nesystematické se jeví zařazení čl. 84 SFEU do kapitoly o justiční spolupráci. Podle tohoto ustanovení mohou Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem přijmout pobídková a podpůrná opatření pro činnost členských států v oblasti předcházení trestné činnosti, s vyloučením harmonizace právních předpisů členských států. Jelikož prevence kriminality je primárně úkolem pro policii, patří tato úprava po věcné stránce spíše do kapitoly 5 o policejní spolupráci. Proto je logické, že v Evropské síti prevence

³²⁵ Smlouva mezi Belgickým královstvím, Spolkovou republikou Německo, Španělským královstvím, Francouzskou republikou, Lucemburským velkovévodstvím, Nizozemským královstvím a Rakouskou republikou o posílení přeshraniční spolupráce, zejména v boji proti terorismu, přeshraniční trestné činnosti a nedovolené migraci.

³²⁶ Rozhodnutí Rady 2008/615/SVV ze dne 23. června 2008 o posílení přeshraniční spolupráce, zejména v boji proti terorismu a přeshraniční trestné činnosti.

³²⁷ NIEMEIER, Michael, ZERBST Petra, 2007. *Der Vertrag von Prüm – vertiefte grenzüberschreitende Zusammenarbeit zur Kriminalitätsbekämpfung in der EU: Die Überführung des Vertrages von Prüm in den Rechtsrahmen der EU*. ERA Forum: scripta iuris europaei. 8(4), 535-547.

³²⁸ Podrobněji k dopadu Lisabonské smlouvy na policejní a justiční spolupráci v trestních věcech viz JÖRG, Monar, 2008. *Die Vertragsreformen von Lissabon in den Bereichen Inneres und Justiz: verstärkte Handlungsfähigkeit, Kontrolle und Differenzierung*. Integration. 31(4), 379-398.

³²⁹ NIEMEIER, Michael, 2010. *Nach dem Vertrag von Lissabon: Die polizeiliche Zusammenarbeit in der EU*. ERA Forum: scripta iuris europaei. 11(2), 197-206.

³³⁰ BOGENBERGER, Wolfgang. Police Cooperation. KELLERBAUER, M., KLAMERT, M., TOMKIN, J. (eds.), 2019. *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights: A Commentary*. Oxford. 923-924.

³³¹ Srov. čl. 76 SFEU.

kriminality (EUCPN), která byla zřízena v roce 2001, zastupují Českou republiku jeden zástupce Ministerstva vnitra a jeden zástupce Policie ČR.

Podle čl. 87 SFEU zahrnuje policejní spolupráce v trestních věcech shromažďování a výměnu relevantních informací, podporu vzdělávání zaměstnanců a úpravu společných kriminalistických metod při odhalování závažných forem organizované trestné činnosti. Tento seznam je taxativní.

Co se týče unijních aktů v oblasti výměny informací, lze uvést směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/681 ze dne 27. dubna 2016, která upravuje podmínky, za nichž letečtí dopravci předávají a zpracovávají údaje jmenné evidence cestujících (PNR) na letech mimo EU. Používání údajů PNR má sloužit prevenci, odhalování, vyšetřování a stíhání teroristických trestných činů a závažné trestné činnosti. Na základě čl. 87 odst. 2 SFEU byla také přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1153 ze dne 20. června 2019 o stanovení pravidel usnadňujících používání finančních a dalších informací k prevenci, odhalování, vyšetřování či stíhání určitých trestných činů a o zrušení rozhodnutí Rady 2000/642/SVV.

Je třeba dodat, že vedle výměny založené přímo na základě čl. 87 SFEU fungují v rámci práva EU další databáze, které usnadňují policejní práce, jako zejména Schengenský informační systém (SIS), Vizový informační systém (VIS) a databáze podle výše zmíněné Průmské smlouvy. V roce 2012 byla zřízena Evropská agentura pro provozní řízení rozsáhlých informačních systémů v prostoru svobody, bezpečnosti a práva (eu-LISA), jejímž úkolem je zajistit funkčnost dotyčných informačních systémů.³³²

V oblasti vzdělávání příslušníků bezpečnostních složek působí od roku 2000 Evropská policejní akademie (EPA). Příslušné rozhodnutí bylo nahrazeno novým rozhodnutím z roku 2005,³³³ které zavedlo financování EPA ze souhrnného rozpočtu EU. Na základě výzev obsažených v tzv. Stockholmském programu³³⁴ byla přijata určitá reforma na základě nařízení z roku 2015.³³⁵ Podle čl. 3 nařízení 2015/2219 Agentura Evropské unie pro vzdělávání a výcvik v oblasti prosazování práva (agentura CEPOL) podporuje, rozvíjí, realizuje a koordinuje vzdělávání a výcvik pracovníků bezpečnostních složek (v anglické terminologii „law enforcement officials“). Citované ustanovení zmiňuje priority vzdělávání a výcviku, kterými jsou např. ochrana lidských práv a základních svobod v souvislosti s prosazováním práva. Kromě toho agentura CEPOL vytváří a zdokonaluje učební nástroje a metody, jež uplatňuje v rámci celoživotního učení pracovníků donucovacích orgánů. Tuto koncepci vzdělávání a výcviku agentura CEPOL provádí ve spolupráci se sítí vzdělávacích institucí členských států. Čl. 87 odst. 3 SFEU stanoví, že Rada může zvláštním legislativním postupem, tzn. jednomyslně po konzultaci s Evropským parlamentem, přijmout opatření týkající se operativní spolupráce mezi národními policejními orgány. Vzhledem k citlivosti případných zásahů do suverenity členských států však není přijetí takových opatření příliš pravděpodobné. V rámci operativní policejní spolupráce dosud nebyly přijaty ani akty tzv. posílené spolupráce mezi členskými státy, které by si přály rychlejší europeizaci této agendy.

³³² Pro aktuální náplň práce této agentury viz nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1726 ze dne 14. listopadu 2018 o Agentuře Evropské unie pro provozní řízení rozsáhlých informačních systémů v prostoru svobody, bezpečnosti a práva (eu-LISA) a o změně nařízení (ES) č. 1987/2006 a rozhodnutí Rady 2007/533/SVV a zrušení nařízení (EU) č. 1077/2011.

³³³ Rozhodnutí Rady 2005/681/SVV ze dne 20. září 2005 o zřízení Evropské policejní akademie (EPA) a o zrušení rozhodnutí 2000/820/SVV.

³³⁴ „Stockholmský program – otevřená a bezpečná Evropa, která slouží svým občanům a chrání je“ byl přijat Evropskou radou v roce 2010 (2010/C 115/01).

³³⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2219 ze dne 25. listopadu 2015 o Agentuře Evropské unie pro vzdělávání a výcvik v oblasti prosazování práva (CEPOL) a o nahrazení a zrušení rozhodnutí Rady 2005/681/SVV.

S cílem zajištění podpory a posílení operativní spolupráce v oblasti vnitřní bezpečnosti byl v rámci Rady EU zřízen stálý výbor, a to tzv. Stálý výbor pro operativní spolupráci v oblasti vnitřní bezpečnosti (COSI). Ve stálém výboru sedí vyšší úředníci členských států EU spolu se zástupci Evropské komise a Evropské služby pro vnější činnost. Stálý výbor byl nejednou kritizován za svoji údajnou netransparentnost.³³⁶

Čl. 88 SFEU vymezuje rámec fungování Europolu, přičemž podle třetího odstavce citovaného ustanovení musí být jakákoli operativní akce Europolu vedena ve spojení a po dohodě s orgány členských států, jejichž území se týká. Používání donucovacích opatření spadá výlučně do pravomoci příslušných vnitrostátních orgánů. Podle čl. 89 SFEU může Rada – opět zvláštním legislativním způsobem (tzn. jednomyslně po konzultaci s Evropským parlamentem) – stanovit podmínky a meze, za nichž mohou policejní orgány členských států – samozřejmě ve spojení a po dohodě s orgány dotčeného státu – působit na jeho území.

Policejní spolupráce a unijní ochrana osobních údajů

Na základě předchozí podkapitoly můžeme tedy shrnout, že primární právo EU vymezuje řadu unijních pravomocí týkajících se policejní spolupráce v trestních věcech. Na činnost policie v jednotlivých členských státech mají však významný dopad také pravomoci EU, které byly stanoveny pro jiné oblasti. Klíčovou roli hrají přitom unijní pravomoci a navazující sekundární legislativa v oblasti ochrany osobních údajů.

V této věci došlo od založení EU k velmi dynamickému vývoji. Z věcné působnosti první komunitární ochrany osobních údajů z roku 1995³³⁷ bylo ještě výslovně vyňato zpracování osobních údajů v souvislosti s činností státu v oblasti trestního práva.³³⁸ Až v roce 2008 přijala Rada EU rámcové rozhodnutí Rady 2008/977/SVV o ochraně osobních údajů zpracovávaných v rámci policejní a justiční spolupráce v trestních věcech.³³⁹

Cílem rámcového rozhodnutí bylo zajistit vysokou úroveň ochrany základních práv a svobod fyzických osob při zpracování osobních údajů v rámci policejní a justiční spolupráce v trestních věcech při současném zajištění vysoké úrovně veřejné bezpečnosti.³⁴⁰ Unijní standard ochrany platil ovšem pouze pro výměnu osobních údajů mezi členskými státy, resp. mezi členskými státy a institucemi EU.³⁴¹ Jinými slovy, na výměnu osobních údajů, která probíhala pouze mezi národními orgány jednoho členského státu se tato úprava nevztahovala.

Odborníci na ochranu osobních údajů kritizovali, že do procesu přípravy rámcového rozhodnutí nebyli zapojeni zástupci Evropského parlamentu, lidskoprávní organizace či Evropský inspektor osobních údajů. Podle kritiků bylo rámcové rozhodnutí koncipováno podle představ zástupců bezpečnostních složek a nebralo v potaz některá rizika pro ochranu osobních údajů.³⁴² Určitou roli mohla hrát skutečnost, že rámcové rozhodnutí bylo přijato v rámci boje proti terorismu. V každém případě se jednalo pouze o předběžnou úpravu, která byla později nahrazena širší koncepcí ochrany.

³³⁶ TERESZKIEWICZ, Filip, 2016. *The role of COSI in the European Union's internal security area: the initial years of activity*. *Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae*. 245-264.

³³⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.

³³⁸ Čl. 3 odst. 2 směrnice o ochraně osobních údajů.

³³⁹ Rámcové rozhodnutí Rady 2008/977/SVV ze dne 27. listopadu 2008 o ochraně osobních údajů zpracovávaných v rámci policejní a justiční spolupráce v trestních věcech.

³⁴⁰ Čl. 1 odst. 1 rámcového rozhodnutí.

³⁴¹ Čl. 1 odst. 2 rámcového rozhodnutí.

³⁴² DE HERT, Paul, PAPAKONSTANTINOOU Vagelis, 2009. The data protection framework decision of 27 November 2008 regarding police and judicial cooperation in criminal matters – A modest achievement however not the improvement some have hoped for. *Computer Law and Security Review: The International Journal of Technology and Practice*. 25(5), 403-414.

Lisabonská smlouva z roku 2009 zavedla pro oblast ochrany osobních údajů obecnou unijní pravomoc, která spojuje všechny oblasti unijního práva. Podle nového čl. 16 SFEU Evropský parlament a Rada mohou přijmout pravidla o ochraně fyzických osob při zpracovávání osobních údajů orgány, institucemi a jinými subjekty Unie a členskými státy, pokud vykonávají činnosti spadající do oblasti působnosti práva Unie, a pravidla o volném pohybu těchto údajů.

Na základě čl. 16 SFEU byly legislativním orgány EU v dubnu 2016 přijaty dva právní akty. Zatímco obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR)³⁴³ je zaměřeno na zpracování osobních údajů pro administrativní a obchodní účely, směrnice 2016/680³⁴⁴ se týká zpracování osobních údajů v rámci typické policejní činnosti, tzn. v souvislosti s prevencí, vyšetřováním, odhalováním či stíháním trestných činů. V odborné diskusi byla téměř veškerá pozornost věnována GDPR. Nová směrnice zůstala takřka „pod radarem“.³⁴⁵

Bod 12 preambule směrnice 2016/680 vyjmenovává celou řadu policejních činností, na které se úprava ochrany osobních údajů vztahuje. Zmiňuje např. používání donucovacích opatření během demonstrací, významných sportovních událostí a nepokojů. V tomto smyslu je pojem prevence uchopen široce, jelikož zahrnuje také sledovací aktivity ve fázi, kdy ještě není jasné, zda určitá událost je či není trestným činem.

Je zřejmé, že směrnice 2016/680 přebírá z GDPR celou řadu řešení. Lze uvést např. některé povinnosti správců a zpracovatelů osobních údajů podle kapitoly IV, zásady ochrany v případě mezinárodního předávání do třetích zemí podle kapitoly V, postavení nezávislých dozorových úřadů podle kapitoly VI či nástroje ochrany podle kapitoly VIII. Z pochopitelných důvodů upravuje směrnice 2016/680 nižší standard ochrany osobních údajů než GDPR tam, kde by plný rozsah ochrany v rámci trestního řízení by výrazně ztěžoval či dokonce znemožnil úspěšné policejní šetření. Jinými slovy směrnice proto zohledňuje bezpečnostní zájmy ve větší míře, než je tomu v případě GDPR.³⁴⁶

Ačkoli směrnice 2016/680 v podstatě vychází z principu souhlasu subjektu, upravuje výjimky ve prospěch efektivního plnění úkolů prevence, vyšetřování a odhalování trestných činů. Směrnice staví na tom, že pokud se od subjektu údajů vyžaduje splnění právní povinnosti, nemá tento subjekt skutečnou a svobodnou volbu.³⁴⁷ Další specifikum směrnice 2016/680 spočívá v tom, že příslušné orgány mají rozlišovat mezi různými kategoriemi subjektů údajů. Podle čl. 6 směrnice jde o odlišné režimy ochrany pro osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, osoby odsouzené za trestný čin, oběti trestného činu a svědky. Praktická realizace tohoto požadavku může být problematická, pokud se role subjektu v rámci vyšetřování mění a např. svědek se stane podezřelou osobou. Podobné problémy může vyvolávat rozlišování mezi osobními údaji založenými na skutečnostech a na osobních hodnoceních (názorech). Podle čl. 7 odst. 2 směrnice mají příslušné orgány učinit veškerá rozumná opatření s cílem zajistit, aby nebyly předávány ani zpřístupňovány osobní údaje, které jsou nepřesné, neúplné nebo již nejsou aktuální.

³⁴³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES.

³⁴⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/680 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů příslušnými orgány za účelem prevence, vyšetřování, odhalování či stíhání trestných činů nebo výkonu trestů, o volném pohybu těchto údajů a o zrušení rámcového rozhodnutí Rady 2008/977/SVV.

³⁴⁵ HERT, P., SAJFERT, J. Chapter 15: Police, privacy and data protection from a comparative legal perspective. In: BOER, M. den (ed.), 2018. *Comparative Policing from a Legal Perspective*. 306-326.

³⁴⁶ Podrobněji DI FRANCESCO MAESA, C., 2016. *Balance between Security and Fundamental Rights Protection: An Analysis of the Directive 2016/680 for data protection in the police and justice sectors and the Directive 2016/681 on the use of passenger name record (PNR)*. Dostupné z: <http://rivista.eurojus.it/balance-between-security-and-fundamental-rights-protection-an-analysis-of-the-directive-2016680-for-data-protection-in-the-police-and-justice-sectors-and-the-directive-2016681-on-the-use-of-passen/?print=pdf>.

³⁴⁷ Srov. bod 35 preambule směrnice 2016/680.

Směrnice 2016/680 se dotýká také používání nástrojů umělé inteligence v rámci policejní práce.

Podle čl. 10 směrnice je zpracování biometrických údajů za účelem jedinečné identifikace fyzické osoby povoleno pouze tehdy, pokud je zcela nezbytné, pokud existují vhodné záruky práv a svobod subjektu údajů a pokud je povoleno právem Unie nebo členského státu na ochranu životně důležitých zájmů subjektu údajů nebo jiné fyzické osoby. Čl. 11 odst. 1 směrnice zakazuje rozhodování založené výhradně na automatizovaném zpracování včetně profilování, které má pro subjekt údajů nepříznivé právní účinky nebo se ho významně dotýká. Výjimky mohou být povoleny právem Unie nebo členského státu, kterému správce podléhá a které poskytuje vhodné záruky práv a svobod subjektu údajů, a to alespoň v podobě práva na lidský zásah ze strany správce.³⁴⁸

Je zřejmé, že ve světle technologického pokroku bude nutné uvažovat o aktualizaci a případném doplnění stávajících pravidel. Budoucí směřování unijní úpravy naznačuje dokument Evropské komise z dubna 2021. Jeho obsahem je návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci (akt o umělé inteligenci) a mění některé legislativní akty Unie.³⁴⁹

Aktuální návrh týkající se užívání umělé inteligence v policejní práci

Návrh Evropské komise se výrazně dotýká užívání umělé inteligence v kontextu policejní práce, jelikož obsahuje některá zvláštní omezení a záruky týkající se určitých použití systému tzv. „dálkové biometrické identifikace v reálném čase ve veřejném prostoru pro účely vymáhání práva“ (dále jen „DBIRČ“). Podle bodu 18 návrhu nařízení je používání systémů umělé inteligence pro DBIRČ považováno za zvlášť intenzivní zásah do práv a svobod dotčených osob. Nasazení takové technologie může ovlivnit soukromé životy velké části populace, vyvolávat pocit neustálého sledování a nepřímo odrazovat jednotlivce od výkonu svobody shromažďování a dalších základních práv. Návrh upozorňuje na omezenou možnost kontrol nebo oprav v souvislosti s používáním těchto systémů.

Poněkud kategoricky návrh nařízení stanoví, že používání systému DBIRČ má být zakázáno. Jsou ale vymezeny tři taxativně vyjmenované a úzce definované situace, kdy je použití nezbytně nutné k dosažení podstatného veřejného zájmu, jehož význam převažuje nad riziky.³⁵⁰ Mezi tyto situace patří zprv hledání potenciálních obětí trestných činů, včetně pohřešovaných dětí, zadržování některá ohrožení života nebo bezpečnosti fyzických osob nebo teroristické útoky a zatřetí odhalování, lokalizace, identifikace nebo stíhání pachatelů nebo podezřelých z dostatečně závažných trestných činů.³⁵¹

Body 20 a 21 preambule zmiňují několik podmínek, jako např. zohlednění důsledků užívání DBIRČ pro práva a svobody všech zúčastněných osob či stanovení časového a prostorového omezení. Každé použití systému by mělo podléhat výslovnému a konkrétnímu povolení soudního orgánu nebo nezávislého správního orgánu členského státu.

V obecné rovině bod 38 preambule stanoví, že jelikož různé systémy umělé inteligence je třeba hodnotit jako vysoce rizikové v kontextu vymáhání práva, je důležitá jejich přesnost, spolehlivost a transparentnost. Mezi vysoce rizikové systémy jsou zahrnuty zejména systémy

³⁴⁸ Podle bodu 38 směrnice zahrnuje právo na lidský zásah zejména právo vyjádřit svůj názor, získat vysvětlení k rozhodnutí učiněnému po automatizovaném posouzení nebo toto rozhodnutí napadnout. Profilování, které vede k diskriminaci fyzických osob na základě osobních údajů, jež jsou ze své povahy obzvláště citlivé z hlediska základních práv a svobod (osobní údaje vypovídající o rasovém či etnickém původu), je zakázáno.

³⁴⁹ COM(2021) 206 final.

³⁵⁰ Čl. 5 odst. 1 písm. d) návrhu nařízení.

³⁵¹ Za dostatečně závažné jsou považovány takové trestní činy, které jsou uvedené v rámcovém rozhodnutí Rady 2002/584/SVV o evropském zatýkáacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy, je-li za tyto trestné činy v dotčeném členském státě trest odnětí svobody nebo zadržení po dobu nejméně tří let a v souladu s právními předpisy daného členského státu.

pro individuální hodnocení rizik, polygrafy a nástroje k detekci emočních stavů, k odhalení tzv. „hlubokých padělků“ (deep fakes) a k vyhodnocení spolehlivosti důkazů v trestním řízení. Mezi vysoce rizikové systémy patří také nástroje k předpovědi výskytu nebo opakování skutečného nebo možného trestného činu na základě profilování fyzických osob. Čl. 5 návrhu vyjmenovává zakázané postupy založené na umělé inteligenci.

Umělá inteligence a pravomoci v oblasti vnitřní bezpečnosti

Veškerá harmonizace vnitrostátní úpravy, která se týká policejní práce a zajištění vnitřní bezpečnosti, je vysoce problematická. Proto bylo poněkud překvapivé, když Komise začátkem roku 2012 předložila návrh nové směrnice o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováváním osobních údajů příslušnými orgány za účelem prevence, vyšetřování, odhalování či stíhání trestných činů nebo výkonu trestů a o volném pohybu těchto údajů,³⁵² byly to pouze dva národní parlamenty (ze Švédska a z Německa), které předložily odůvodněná stanoviska, ve kterých upozornily na problémy týkající se rozdělení, resp. výkonu pravomocí.³⁵³

Německý Bundesrat tehdy namítl, že úprava policejního zpracování údajů na čistě vnitrostátní úrovni nemá oporu v zakládacích smlouvách.³⁵⁴ Podle Bundesratu jsou unijní pravomoci týkající se ochrany osobních údajů (čl. 16 odst. 2 SFEU) konkretizovány v čl. 87 SFEU, který upravuje pouze přeshraniční spolupráci mezi národními policejními orgány. Navržená unijní úprava podle Bundesratu zasáhla do suverenity států v oblasti policejní činnosti.

Evropská komise se ani v souvislosti s novým návrhem nařízení u dubna 2021 nevypořádala důkladně s touto pochybností. Podle Komise spadá ochrana osobních údajů pod čl. 16 SFEU. Zvláštnosti pro oblast policejní spolupráce přitom nepřipouští.³⁵⁵ Odborná literatura však upozorňuje na to, že přijetí nového nařízení může být složitější než přijetí směrnice v roce 2016. Kristin Pfeffer upozornila např. na rostoucí skepsi ze strany některých členských států včetně Německa a Francie.³⁵⁶

Ve světle chystané harmonizace je třeba si uvědomit, že se dosavadní praxe členských států v oblasti DBIRČ velmi liší. Na základě srovnání přístupu k rozpoznávání obličeje ve Velké Británii, Francii a Německu studie Agentury EU pro základní práva (FRA) z roku 2019 zjistila, že britská policie s touto technologií dosud neaktivněji experimentovala, a to při používání skutečných seznamů sledovaných osob. Systémy biometrické identifikace byly nasazeny nejčastěji na velkých sportovních akcích a hudebních koncertech.

Německá a francouzská policie vyzkoušela tyto technologie pouze na dobrovolnících, aniž by vyjasnila, kdo by měl být na seznam zařazen, kdyby byla biometrická identifikace použita pro skutečné nasazení. Agentura pro základní práva konstatovala, že jelikož neexistoval ve Francii a v Německu právní základ pro DBIRČ, nebylo by používání tohoto systému legální. Na budoucí užívání systému se postupně připravují také Rakousko a Nizozemí, kde se uvažuje o zapojení snímků z kamerových systémů CCTV.³⁵⁷

³⁵² COM(2012) 10 final.

³⁵³ Výroční zpráva Komise o subsidiaritě a proporcionalitě za rok 2012 (COM/2013/0566 final).

³⁵⁴ Erster Beschluss des Bundesrates zu BR-Drucksache 51/12 vom 30. März 2012, BR-Drucksache 51/12 (Beschluss).

³⁵⁵ Commission Staff Working Document: Impact Assessment Accompanying the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending certain Union Legislative Acts (SWD/2021/84 final).

³⁵⁶ PFEFFER, Kristin, 2021. *Wie europäisch wird deutsches Polizeirecht? Wie über das Datenschutzrecht die Europäisierung des Polizeirechts betrieben wird*, VerfBlog. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/wie-europaisch-wird-deutsches-polizeirecht>.

³⁵⁷ EU Fundamental Rights Agency, 2019. *Facial recognition technology: fundamental rights considerations in the context of law enforcement*.

Co se týče České republiky, je technologie rozpoznávání obličeje (facial recognition) využívána na Letišti Václava Havla.³⁵⁸ Obecně panuje shoda, že na základě § 24 tzv. adaptačního zákona³⁵⁹ ve spojení s § 79 zákona č. 273/2008 Sb. o Policii ČR³⁶⁰ je užívání této technologie ze strany Policie ČR možné, a to za předpokladu posouzení vlivu zpracování na ochranu osobních údajů.³⁶¹

Hodnocení

Na závěr příspěvku je třeba říct, že dopad unijní legislativy na policejní práci bude nadále představovat velmi složitou a politicky citlivou otázku. Zatímco na základě pravomocí v oblasti policejní spolupráce v trestních věcech dosud nebyly přijaty právní akty výrazně zasahující do suverenity členských států, dynamický vývoj v oblasti unijní ochrany osobních údajů má větší potenciál narušit rovnováhu pravomocí v otázkách týkajících se vnitřní bezpečnosti.

V návaznosti na stručný nástin dosavadního vývoje policejní spolupráce v trestních věcech a prezentaci současného rámce unijních pravomocí ve Smlouvě o fungování EU (čl. 87-89) jsme se věnovali relevantní legislativě upravující unijní ochranu osobních údajů. Z pohledu používání nástrojů umělé inteligence ze strany bezpečnostních orgánů je relevantní směrnice 2016/680, která sice stanoví obecný rámec, ale nástrojů umělé inteligence se dotýká spíše okrajově. Komplexnější úpravu obsahuje nový návrh nařízení, který byl Evropskou komisí předložen v dubnu 2021. Opora tohoto návrhu v čl. 16 SFEU může být sporná. V každém případě lze očekávat, že alespoň některé členské státy budou tuto formu harmonizace vnímat skepticky.

Znovu je nutné zdůraznit, že by případné přijetí návrhu ve stávající podobě neznamenal harmonizaci policejní činnosti jako takové. Návrh nařízení totiž nestanoví členským státům povinnost zavést automatizované systémy rozpoznávání obličeje. Pokud se ovšem konkrétní členský stát pro zavedení takového nástroje umělé inteligence rozhodne, budou národní orgány povinny dodržovat rámec a podmínky stanovené unijním nařízením. Pro výraznější odchylky ze strany národní legislativy nebude prostor.

Navrženou unijní harmonizaci v oblasti umělé inteligence je třeba hodnotit jako problematickou z pohledu ochrany základních práv. Má být referenčním rámcem policejní činnosti národní standard ochrany lidských práv, tzn. úprava Listiny základních práv a svobod ČR, nebo unijní standard v podobě Listiny základních práv EU? Případné přijetí nového nařízení by posunulo hranici unijní ochrany základních práv. V souladu s čl. 51 Listiny základních práv EU je členský stát vázán Listinou základních práv EU, pokud uplatňuje unijní právo, např. když aplikuje nařízení. Je otázkou, zda v tak citlivé otázce, jako je užívání nástrojů umělé inteligence v kontextu trestního práva, je tento vývoj pro členské státy přijatelný.

Literatura

JOH, Elizabeth E, 2018. *Artificial Intelligence and Policing: First Questions*. Seattle University Law Review, 41(4). 1139-1144.

SCHERER, 2016. M. U. *Regulating Artificial Intelligence Systems: Risks, Challenges, Competencies, and Strategies*. Harvard Journal of Law & Technology. 29(2), 353-400.

³⁵⁸ Pro kritiku viz MACH, V., VOBOŘIL, J., 2021. *Využití biometrie při sledování veřejného prostoru v České republice*. Iuridicum Remedium. Dostupné z: https://digitalnisvobody.cz/wp-content/uploads/2021/02/iure_biometrika_studie_040221-1.pdf.

³⁵⁹ Zákon č. 110/2019 Sb. o zpracování osobních údajů.

³⁶⁰ Podle § 79 odst. 1 a 2 zákona o Policii ČR může Policie zpracovávat osobní údaje, je-li to nezbytné pro účely předcházení, vyhledávání a odhalování trestné činnosti, stíhání trestných činů, zajišťování bezpečnosti České republiky nebo zajišťování veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti, včetně pátrání po osobách a věcech.

³⁶¹ CIDLINA V., PROKŮPEK, J., 2020. *Legalita zavedení technologie rozpoznávání obličeje*. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2020/09/14/legalita-zavedeni-technologie-rozpoznavani-obliceje/#_ftnref3.

- BOER, Monica den, 2014. *Police, policy and politics in Brussels: scenarios for the shift from sovereignty to solidarity*. Cambridge Review of International Affairs. 27(1), 48-65.
- KUIJPER, Pieter Jan, 2004. *Evolution of the Third Pillar from Maastricht to the European Constitution: Institutional Aspects*, The Common Market Law Review. 41(2), 609-626.
- RADU, Marius Eugen, 2013. *The Place and Role of Europol in EU Architecture*. Cogito – Multidisciplinary research Journal [online]. (2), 115-121.
- NIEMEIER, Michael, ZERBST Petra, 2007. *Der Vertrag von Prüm – vertiefte grenzüberschreitende Zusammenarbeit zur Kriminalitätsbekämpfung in der EU: Die Überführung des Vertrages von Prüm in den Rechtsrahmen der EU*. ERA Forum: scripta iuris europaei. 8(4), 535-547.
- JÖRG, Monar, 2008. *Die Vertragsreformen von Lissabon in den Bereichen Inneres und Justiz: verstärkte Handlungsfähigkeit, Kontrolle und Differenzierung*. Integration. 31(4), 379-398.
- NIEMEIER, Michael, 2010. *Nach dem Vertrag von Lissabon: Die polizeiliche Zusammenarbeit in der EU*. ERA Forum: scripta iuris europaei. 11(2), 197-206.
- BOGENSBERGER, Wolfgang. Police Cooperation. KELLERBAUER, M., KLAMERT, M., TOMKIN, J. (eds.), 2019. *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights: A Commentary*. Oxford. 923-924.
- TERESZKIEWICZ, Filip, 2016. *The role of COSI in the European Union's internal security area: the initial years of activity*. Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae. 245-264.
- HERT, P., SAJFERT, J. Chapter 15: Police, privacy and data protection from a comparative legal perspective. In: BOER, M. den (ed.), 2018. *Comparative Policing from a Legal Perspective*. 306-326.
- DI FRANCESCO MAESA, C., 2016. *Balance between Security and Fundamental Rights Protection: An Analysis of the Directive 2016/680 for data protection in the police and justice sectors and the Directive 2016/681 on the use of passenger name record (PNR)*.
- PFEFFER, Kristin, 2021. *Wie europäisch wird deutsches Polizeirecht? Wie über das Datenschutzrecht die Europäisierung des Polizeirechts betrieben wird*, Verfblog. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/wie-europaisch-wird-deutsches-polizeirecht>.
- MACH, V., VOBORIL, J., 2021. *Využití biometriky při sledování veřejného prostoru v České republice*. Iuridicum Remedium. Dostupné z: https://digitalnisvobody.cz/wp-content/uploads/2021/02/iure_biometrika_studie_040221-1.pdf.
- CIDLINA V., PROKŮPEK, J., 2020. *Legalita zavedení technologie rozpoznávání obličeje*. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2020/09/14/legalita-zavedeni-technologie-rozpoznavani-obliceje/#_ftnref3.

Key words: *Police cooperation in criminal matters, internal security, European Union, powers, protection of personal data, artificial intelligence*

Summary

Ensuring internal security formally remains the domain of EU Member States' sovereignty. Over time, EU bodies adopted legal acts harmonizing areas which are very relevant to policing. In this paper, we present the current proposal for an EU regulation concerning the use of artificial intelligence by law enforcement authorities. The aim of the paper is to assess the potential impact of the proposed regulation on the system of division of competences between the Member States and the European Union.

*doc. Dr. iur. Harald Christian Scheu, Mag. phil., Ph.D.,
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
scheu@prf.cuni.cz*

Policajt, ako subjekt trestného konania v historickom kontexte

Anotácia: Vedecké skúmanie informácie vo všetkých oblastiach spoločenského života, rovnako aj v oblasti policajno-bezpečnostných činností a konkrétne aj v trestno-procesnej činnosti sa prevažne zameriava na jej pozitívnu úlohu. Je to ovplyvnené ľudskou vlastnosťou preferovať to čo je dobré, priaznivé, vhodné alebo vyhovujúce osobnosti. Je však zrejme a prirodzené, že v súvislosti so sústavou subjektov trestného konania existuje prirodzená diferenciacia ich postavenia a významu v trestnom konaní a to aj s prihliadnutím na historický kontext.

Kľúčové slová: policajt, prokurátor, trestné konanie, orgán činný v trestnom konaní

Vzhľadom na to, že v modernej demokratickej spoločnosti je pluralita názorov a vyjadrení žiaduca, sa k rôznym odborným témam vyjadruje množstvo laikov, profesionálov z predmetnej oblasti, ale aj množstvo tzv. bezpečnostných analytikov, resp. odborníkov, ktorí svojimi vyjadreniami nie raz vyvolávajú zmätok a čitateľ laik si na základe prečítaného alebo vypočutého urobí nesprávny názor na preberanú problematiku. Z uvedeného dôvodu je potrebné si vysvetliť aj základné pojmy, resp. poukázať na príslušnú právnu úpravu. Zatiaľ čo je možno vhodné definíciou pojmu Orgán činný v trestnom konaní, ktorí je v poslednom období pomerne často pertraktovaný. Pojem Orgány činné v trestnom konaní (ďalej len „OČTK“) je ustanovený v § 10 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“), kde je uvedené, že „*Orgány činné v trestnom konaní sú **prokurátor a policajt**. Ďalej je uvedené, že ak ide o veci patriace do pôsobnosti Európskej prokuratúry, prokurátorom sa rozumie hlavný európsky prokurátor, európsky prokurátor, európsky delegovaný prokurátor a stála komora, a pôsobnosť generálneho prokurátora vykonáva orgán Európskej prokuratúry ustanovený osobitným predpisom, inak hlavný európsky prokurátor.*“ Pre účely tohto článku bude autorom operované prvou vetou ustanovenia §10 ods. 1 Trestného poriadku, a to „*Orgány činné v trestnom konaní sú **prokurátor a policajt***“.

Na základe uvedeného je nutné sa zaoberať aj pojmom „policajt“. Predmetný pojem je definovaný v ustanovení § 10 ods. 8 Trestného poriadku, kde je ustanovené, že policajtom sa rozumie:

- a) vyšetrovateľ Policajného zboru,
- b) vyšetrovateľ Policajného zboru zaradený na Úrade inšpekčnej služby, ak ide o trestné činy príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov a nejde o trestné činy uvedené v písmene c); to platí aj ak ide o trestné činy colníkov a nejde o trestné činy uvedené v písmene c),
- c) vyšetrovateľ finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní,
- d) poverený príslušník Policajného zboru,
- e) poverený príslušník vojenskej polície v konaní o trestných činoch príslušníkov ozbrojených síl,
- f) poverený príslušník Zboru väzenskej a justičnej stráže v konaní o trestných činoch osôb vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo väzbe,
- g) poverený pracovník finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní,
- h) veliteľ námornej lode v konaní o trestných činoch spáchaných na tejto lodi.

V ustanovení § 10 ods. 9 a 10 Trestného poriadku sú uvedené ďalšie možnosti označenia pojmu policajt, ktoré v predmetnom článku nebudú ďalej rozvídžané.

Z dôvodu jednoduchého pochopenia predkladaných skutočností je potrebné vysvetliť aj pojem „*Subjekt trestného konania*“. V zmysle príslušného ustanovenia Trestného poriadku subjektom trestného konania je každý, kto má a vykonáva vplyv na priebeh konania a komu tento zákon (*rozumej Trestný poriadok*) na uskutočnenie tohto vplyvu priznáva určité procesné práva alebo ukladá povinnosti.³⁶²

Trestné konanie je konanie podľa tohto zákona (*rozumej Trestný poriadok*), trestné stíhanie úsek od začatia trestného stíhania až do právoplatnosti rozsudku, prípadne iného rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní³⁶³ alebo súdu vo veci samej a prípravným konaním sa rozumie úsek od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej.

Autora tohto príspevku zaujal výrok emeritného vo všeobecnosti známeho a odbornou aj laickou verejnosťou uznávaného vyšetrovateľa JUDr. Petra VAČOKA, ktorý výrok by práve u laickej verejnosti mohol byť spôsobilý vyvolať určitý nepriaznivý druh asociácii, ktoré by naopak mali u odbornej verejnosti vyvolať odbornú diskusiu. Jedná sa o pomerne zložitý výrok (*policajného praktika*) špičkového odborníka na trestné právo v jeho aplikačnom rozmere, ktorý môže byť, a to nielen laickou verejnosťou nesprávne interpretovaný.

„Ja tvrdím, že prípravné konanie a políciu mi máme momentálne v úrovni a v organizačnej štruktúre päťdesiatych rokov a to si málokto uvedomuje, málokto, v 1961 roku bol Trestný poriadok a následne s Trestným poriadkom aj zmena organizačného poriadku polície. Vyšetrovačka bola aspoň oddelená. Boli tam aspoň nejaké kontrolné mechanizmy. Dneska sa to spojilo a kriminálna polícia, ktorá zodpovedá za objasnenie, ktorú riadi politika má v rukách aj vyšetrovanie. Prosím čo chceme?“³⁶⁴

V prípade analýzy tohto výroku je nutné zaoberať aj minulosťou, teda zákonom o trestnom konaní súdnom č. 87/1950 Zb. Trestný poriadok, ktorý nadobudol účinnosť, dňa 01.08.1950. Predmetný Trestný poriadok rozlišoval tzv. „vyhľadávanie“ a „vyšetrovanie“. Vyšetrovanie v ňom bolo poňaté ako činnosť, ktorá nemá procesné dôsledky, vyhľadávacie úkony boli v podstate len úkonmi predprocesnými. Zo zákona boli oprávnené vyhľadávanie vykonávať orgány Národnej bezpečnosti. Vyhľadávanie obsahovo zahŕňovalo iba zisťovanie trestných činov a ich páchatel'ov. Oprávnenia orgánov bezpečnosti sa zredukovalo len na možnosť získavania informácií a zadržanie alebo zatknutie páchatel'a. Najpodstatnejšou zmenou, ktorú v oblasti prípravného konania nový Trestný poriadok priniesol oproti dovtedy platným právnym normám, bolo zrušenie inštitútu vyšetrojúcich sudcov, ktorí vykonávali vyšetrovanie trestných činov po dobu trvania predvojnovéj aj povojnovéj samostatnej Československej republiky.

Tento Trestný poriadok zveril vyšetrovanie trestných činov orgánom prokuratúry. Podľa ustanovenia § 84 tohto predmetného zákona prokurátor vykonával vyšetrovanie spravidla osobne, mal však právo nariadiť orgánom Národnej bezpečnosti povinné ex lége samé vykonať aj také úkony, ktoré vyplynuli po vykonaní nariadeného úkonu. Vzhľadom k tomu, že orgány prokuratúry neboli personálne dimenzované na zabezpečenie komplexného vykonávania vyšetrovania, osvojili si postupne prax, že celé vyšetrovanie zverili policajným orgánom. Aj vzhľadom k tomu, bol v roku 1953 na Hlavnej správe Verejnej bezpečnosti kreovaný odbor

³⁶² § 10 ods. 10, veta prvá zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

³⁶³ Orgány činné v trestnom konaní sú prokurátor a policajt. § 10 ods. 1 Zákona č. 301/2005 Z. z.

³⁶⁴ VAČOK Peter, JUDr.: v relácii KRIŽOVATKY dňa 04.04.2018
<https://www.youtube.com/watch?v=TrbwoxYMYOo>

vyšetovania, pričom následne vznikali odbory, oddelenia a skupiny vyšetovania na všetkých územných útvaroch Verejnej bezpečnosti. Týmto bol položený základ k neskoršiemu systému vyšetovania vo Verejnej bezpečnosti. Zároveň bol upravený aj administratívny postup pri vyšetovaní, pričom bol zavedený návrh na začatie vyšetovania, návrh na vykonanie osobnej a domovej prehliadky, návrh na vzatie do väzby, rozhodnutie o skončení vyšetovania a rozhodnutie o oboznámení obvineného s výsledkami vyšetovania. Posledným opatrením sa zaisťovalo aj právo obvineného na obhajobu. Išlo však len o internú organizačnú úpravu, vzhľadom na skutočnosť, že Trestný poriadok inštitút policajného vyšetovateľa ešte nedefinoval.

Medzníkom vo vývoji vyšetovania bolo prijatie zákona č. 64/1956 Zb. o trestnom konaní súdnom, ktorý nadobudol účinnosť dňa 01.01.1957. Tento zákon už definoval jednu formu prípravného konania a to formu vyšetovanie. Vykonanie vlastných vyšetovacích úkonov vyníma z výlučnej kompetencie prokurátora a zveruje ich priamo do kompetencie vyšetovateľov prokuratúry a vyšetovateľov Zboru národnej bezpečnosti (Verejnej bezpečnosti). Vyšetovateľom však ešte nepriznal úplnú procesnú nezávislosť. Celý dozor nad vyšetovaním vykonávaným vyšetovateľmi Trestný poriadok zveril prokurátorovi a pre tento účel mu zveril aj rad oprávnení, umožňujúcich zásah prokurátora do vyšetovania. Patrila medzi ne aj povinnosť vyšetovateľa žiadať predchádzajúci súhlas prokurátora k vykonaniu rôznych procesných úkonov a tiež výhradné oprávnenie vziať obvineného do väzby a vydávať meritórne rozhodnutia.

Vyšetovatelia Zboru národnej bezpečnosti sa stali jedným z orgánov činných v trestnom konaní. Disponovali právom samostatne začínať vyšetovanie, vzniesť obvinenie a z vlastnej iniciatívy vykonávať vyšetovacie úkony. Vyšetovanie vykonávali spravidla osobne, aj keď k určitým úkonom mohli využiť súčinnosť s ostatnými bezpečnostnými orgánmi. **Dozor nad vyšetovaním bol však fakticky dvojaký, okrem prokurátorského dozoru ovplyvňoval vyšetovanie aj príslušný územný náčelník útvaru Zboru národnej bezpečnosti, ktorý mal vyšetovateľov Zboru národnej bezpečnosti vo svojej personálnej a disciplinárnej právomoci.**

Tento podstatný subordinačný moment zrejme viedol emeritného vyšetovateľa JUDr. Petra VAČOKA k citovanému konštatovaniu. V podstate zhodný legislatívny rámec nastal aj dňom 01.01.2004 kedy zanikli organizačne samostatné štruktúry vyšetovania v Policajnom zbore a došlo k ich fúzii s ostatnými službami Policajného zboru. K uvedenému dátumu zanikli územné Úrady vyšetovania so svojou organizačnou, subordinačnou a aj ekonomickou autonómiou v rámci Policajného zboru a boli začlenené pod vtedy vzniknuté územné Úrady justičnej a kriminálnej polície a spojené do jedného celku s kriminálnou políciou tzn. vyšetovatelia sa postupne opätovne vrátili do personálnej a disciplinárnej právomoci príslušných územných veliteľov, riaditeľov Policajného zboru.³⁶⁵ Jedinou pozitívnou skutočnosťou tejto zmeny bolo to, že riaditeľom takéhoto nového úradu, ktorý v sebe subsumoval službu vyšetovania, skráteného vyšetovania, službu kriminálnej polície a aj kriminalistických technikov bol v prvopočiatku vyšetovateľ (*spravidla bývalý riaditeľ zrušeného Úradu vyšetovania*). Tento stav sa postupne menil, Úrady justičnej a kriminálnej polície boli nahradené Odbormi kriminálnej polície, skrátené vyšetovanie bolo v rámci organizačného poriadku začlenené do organizačnej štruktúry Obvodných oddelení Policajného zboru (*do portfólia poriadkovej polície*), pričom v dnešnej dobe riadi a velí službe vyšetovania, minimálne nepriamo, čoraz viac policajtov, u ktorých absentuje kvalifikačný štatút vyšetovateľa³⁶⁶.

³⁶⁵ Za zmienku stojí výrok druhého „viceprezidenta“ Policajného zboru z roku 2003 pri obhajobe výhodnosti spojenia vyšetovania s ostatnými službami polície na Celoslovenskej porade riaditeľov úradov vyšetovania „My nemáme záujem Vás riadiť, my Vám budeme iba veliť.“ Osobný poznatok autora.

³⁶⁶ Vid'. §34 zákona č. 73/1998 Z.z.

Absolútnym zavŕšením opätovnej straty procesnej samostatnosti policajta dôjde v prípade prijatia pripravovanej novelizácie zákona č. 171/1993 Z. z. (z dielne súčasného Ministerstva spravodlivosti SR) v navrhovanom znení :

§7 (1) Príslušník Policajného zboru (ďalej len "policajt") vo vyšetrowaní a v skrátrenom vyšetrowaní je vo veciach, ktoré vyšetruje, procesne samostatný a je viazaný iba ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi, ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi, medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná, a v rozsahu ustanovenom Trestným poriadkom aj pokynmi a príkazmi prokurátora a súdu, **záväznými metodikami vyšetrowania trestných činov, závermi vykonaných kontrol a previerok, ktoré sú vydávané za účelom jednotného, riadneho a efektívneho výkonu služby.**

V súčasnosti metodická činnosť má odporúčací charakter a realizuje sa formou vzorov pre vyšetrowateľov a poverených príslušníkov, metodického usmernenia, školenia alebo inštruktážno-metodického zamestnania.³⁶⁷ Aktuálne nadriadený riadi, kontroluje činnosť policajta a úradu tak, aby veci boli pridelované včas a bez prieťahov.³⁶⁸ Ani interná legislatíva nedovoľuje priamu a záväznú intervenciu nadriadeného do procesnej samostatnosti policajta. Každá intervencia vychádzajúca zo vstupnej priebežne a výstupnej kontroly, rovnako aj intervencia vyplývajúca z kontrolnej činnosti vyššieho stupňa riadenia, vyšetrowacieho spisu má pre policajta charakter odporúčací.

K druhej časti výroku JUDr. Petra VAČOKA týkajúcej sa roku 1961 kedy došlo k rekodifikácii Trestného poriadku prijatím zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom však je nutné mať určitú výhradu v tom zmysle, že tento nepriniesol do organizácie a priebehu prípravného konania vo forme vyšetrowania oproti dovtedajšiemu stavu zásadné zmeny. Obrat v postavení a práci vyšetrowateľov nastal organizačným opatrením ministra vnútra v roku 1964. Dňa 21.01.1964 bol vydaný rozkaz ministra vnútra č. 4/1964, ktorým bol vyšetrowací aparát dňom 01.02.1964 vyčlenený v otázkach vyšetrowania z podriadenosti územných náčelníkov, a to aj v oblasti personálnej a disciplinárnej právomoci. Zároveň boli prijaté aj opatrenia, ktoré mali garantovať procesnú samostatnosť vyšetrowania a zvýšenie odbornej prípravy a kvalifikácie vyšetrowateľov. Vyslovená požiadavka na jednu z podmienok pre ustanovenie do funkcie vyšetrowateľa bolo úplné vysokoškolské právnické vzdelanie, ktorú mohlo zmierniť len udelenie výnimky ministrom vnútra vzhľadom k potrebe postupného dopĺňania si požadovaného vzdelania stávajúcimi vyšetrowateľmi, ktorý túto podmienku nespĺňali.

Zásadný a s tvrdením JUDr. Petra VAČOKA korešpondentujúcim obratom v postavení vyšetrowateľa priniesla až novela zákona č. 57/1965 Zb., ktorá vychádzala z princípu rovnosti strán zúčastnených na trestnom konaní a tiež zo snahy o zjednodušenie prípravného konania v menej závažných a skutkovo jednoduchých veciach. Bolo to v záujme lepšieho využitia kvalifikovaného vyšetrowacieho aparátu pre spoločensky závažnejšiu a aj na dokazovanie náročnejšiu kriminalitu. Tento zámer zákonodarcu bol zhmotnený nasledovne:

- vyšetrowanie ako forma prípravného konania bolo rozdelené na vyšetrowanie a vyhľadávanie; vyhľadávanie vykonávali vyhľadávacie orgány Zboru národnej bezpečnosti o menej závažných trestných činoch, ktoré boli v zákone taxatívne vymedzené; o ostatných trestných činoch sa vykonávalo vyšetrowanie, ktoré vykonávali vyšetrowatelia,
- novela zároveň zakotvila základné atribúty procesnej samostatnosti vyšetrowateľov aj vyhľadávacích orgánov.

Až týmto bol zavŕšený vývoj vyšetrowacieho aparátu v unitárnom štáte, podľa zákona č. 141/1961 Zb., ktorý s viacerými novelizáciami (*celkom 29*) reagujúcimi na aktuálnu situáciu bol zrušený až zákonom č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

³⁶⁷ Čl. 25 N MV SR č. 175/2010

³⁶⁸ Čl. 24 N MV SR č. 175/2010

K ustanoveniam zákona č. 141/1961 Zb. týkajúcim sa zmien v prípravnom konaní je potrebné poukázať aj na ustanovenie § 13 ods. 4 zákona 40/1974 Zb., ktorý jednoznačne ustanovuje subordinačnú podriadenosť vyšetrovateľov Zboru národnej bezpečnosti náčelníkom vyšetrovacích útvarov.

V rámci predmetných novelizácií stojí za zmienku napríklad novelizácia zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom v znení účinnom do 30. 9. 2002 - v ustanovení § 164 ods. 4 obsahoval možnosť vyšetrovateľa PZ nesúhlasiť s písomnými pokynmi prokurátora na vznesenie obvinenia, na kvalifikáciu trestného činu a na rozsah obvinenia alebo s pokynmi prokurátora na spôsob vybavenia veci v prípravnom konaní. V takomto prípade mal vyšetrovateľ PZ oprávnenie oznámiť prokurátorovi písomne svoje námietky³⁶⁹. Ak prokurátor podaným písomným námietkam vyhovel musel tak urobiť zase vo forme pokynu, ktorým zmenil svoj pôvodný pokyn. Ak prokurátor oznámeným námietkam nevyhovel a novým pokynom ich nezrušil, tak predložil vec nadriadenému prokurátorovi, ktorý pokyny podriadeného prokurátora buď zrušil alebo vec prikázal inému vyšetrovateľovi PZ. Vo všetkých ostatných prípadoch boli pokyny prokurátora pre vyšetrovateľa PZ záväzné. Uvedené oprávnenie vyšetrovateľa PZ bolo z predchádzajúceho trestného poriadku vypustené zákonom č. 422/2002 Z. z., pričom dôvodová správa k tomuto kroku neuvádza žiadne odôvodnenie, ktoré by napr. kvantifikovaním množstva takýchto námietok a ich prípadnej úspešnosti³⁷⁰ alebo neúspešnosti zdôvodňovalo takýto legislatívny počin. Aj po zrušení tohto ustanovenia v rámci úpravy trestného konania mohol policajt namietať pokyny prokurátora v prípade, ak s nimi nesúhlasil, napriek absencii takejto úpravy v predchádzajúcom trestnom poriadku alebo v aktuálnom Trestnom poriadku, a to postupom podľa § 31 ods. 1 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení účinnom do 31. 12. 2005. Policajt teda mal možnosť podať podnet na preskúmanie zákonnosti postupu a rozhodnutia prokurátora, o ktorom následne konal nadriadený prokurátor prokurátora, ktorého postup alebo rozhodnutie bolo dotknuté podnetom. Takáto možnosť platila do prijatia zákona č. 401/2015 Z. z., ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. 1. 2016. Po prijatí tejto novely zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov došlo ku konečnému vylúčeniu možnosti policajta akýmkoľvek spôsobom namietať postup, resp. pokyny prokurátora v trestnom konaní, nakoľko § 31 ods. 5 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov.

Konkrétnej dobe poplatnosť až živelnosť organizačných zmien v začlenení policajta v subordinačnom systéme Policajného zboru a hlavne ich následky je možné vnímať opakovane aj u konštatácií uvedených v Správach o stave prokuratúry za rok 2018 a 2019 kde je zhodne konštatované:

Na zabránenie vzniku a odstránenie priesťahov v prípravnom konaní je potrebné:

- vykonávať aktívny a kvalitný dozor prokurátora nad prípravným konaním (*pravidelné previerky vyšetrovacích spisov, ukladanie záväzných pokynov s určením termínov na ich plnenie, účasť prokurátora na vykonávaní úkonov policajta, využívanie inštitútu odňatia veci policajtovi a prikázaním inému*),
- žiadať nadriadeného príslušného policajta, ktorý spôsobil priesťahy v prípravnom konaní, o zabezpečenie nápravy s určením lehoty na odstránenie priesťahov,
- zabezpečiť dôsledné využívanie ustanovení § 203 a § 204 Trestného poriadku zo strany konajúcich policajtov a tiež § 206 ods. 1 Trestného poriadku v prípadoch, kde je známy

³⁶⁹ Námietky boli výrazom *procesnej samostatnosti* vyšetrovateľa; vyhládavaciemu orgánu toto oprávnenie ani postavenie neprislúchalo. Tu boli taxatívne vypočítané pokyny prokurátora, proti ktorým mohol vyšetrovateľ podať námietky. Z výpočtu je zrejmé, že išlo o pokyny, ktoré sa týkali najzávažnejších úkonov a že teda procesná samostatnosť vyšetrovateľa bola výrazne zdôraznená.

³⁷⁰ Námietky vyšetrovateľov na pokyny prokurátora z uvedených dôvodov boli podávané a boli aj úspešné. Poznatok autora z vlastnej praxe vyšetrovateľa PZ.

- páchatel',
- zabezpečiť dôsledné vyhodnocovanie potreby znaleckého dokazovania v konkrétnych trestných veciach a využívať postup podľa § 141 Trestného poriadku (*odborné vyjadrenie, písomné potvrdenie*),
 - dodržiavať určené lehoty na spracovanie konečných opatrení, na rozhodovanie o sťažnostiach, o žiadostiach o prepustenie z väzby, na vykonávanie previerok vyšetrovacích spisov,
 - vykonávať pravidelné previerky vyšetrovacích spisov, osobitne vo veciach starších ako 1, 2 a 3 roky, väzobných veciach,
 - na pracovných poradách oboznamovať veci staršie ako 2 roky a takýmto trestným veciam venovať zvýšenú pozornosť za účelom skončenia prípravného konania,
 - zo strany zonalistov krajských prokuratúr vykonávať kontroly na okresných prokuratúrach v pravidelných intervaloch a kontrolovať aj náhodne vybrané spisy a aktivitu prokurátora v nich vyvíjanú,
 - na medzirezortných pracovných poradách s vedením Policajného zboru klásť dôraz na vyhodnocovanie trestných vecí starších ako 1, 2 a 3 roky s tým, aby aj zo strany vedenia Policajného zboru boli prijaté opatrenia smerujúce k odstráneniu nedôvodných prietáhov v činnosti policajtov³⁷¹.

Generálna prokuratúra bude v súvislosti s uvedenou problematikou (*podľa vlastného vyjadrenia uvedeného v Správe...*) de lege ferenda:

- iniciovať legislatívne zmeny Trestného zákona a Trestného poriadku, resp. na nich participovať (*napr. doplnenie § 228 Trestného poriadku o dôvod prerušenia trestného stíhania počas doby vykonávania žiadosti slovenského justičného orgánu o právnu pomoc*),
- **participovať na legislatívnej zmene týkajúcej sa statusu poverených príslušníkov Policajného zboru, ktorí vykonávajú skrátené vyšetrovanie,**
- **cieľom legislatívnej zmeny bude, aby títo policajti neboli organizačne (služobne) zaradení na obvodných oddeleniach Policajného zboru (v rámci služby poriadkovej polície), ale na odboroch kriminálnej polície okresných riaditeľstiev Policajného zboru,**
- **účelom legislatívnej zmeny bude zníženie zaťaženia policajtov inou služobnou činnosťou, najmä zameranou na zabezpečenie výkonu bezpečnostných opatrení (napr. na zhromaždeniach, športových zápasoch); výsledkom legislatívnych a organizačných opatrení bude zefektívnenie a skvalitnenie práce policajtov, stabilizácia ich personálneho stavu a zvýšenie odbornej pripravenosti.**³⁷²

Na mieste je teda položená základná otázka, prečo vlastne skrátené vyšetrovanie bolo po roku 2004 vyčlenené z organizačnej štruktúry pôvodných Úradov justičnej a kriminálnej polície a začlenené do organizačnej štruktúry poriadkovej polície? Nebol to iba zle vyhodnotený počin skupiny, či jednotlivcov majúcich dosah na možnosť zmeny legislatívy, ktorou si utvrdzovali iba svoje predstavy bez dôslednej analýzy možných negatívnych dôsledkov? V minulosti už takéto faux pas bolo, konkrétne v roku 1994 keď novela Trestného poriadku, ktorým bol zákon č. 274/1994 Z. z., účinná od 01.10.1994 priniesla podstatné zmeny do systému prípravného konania, v ktorom dominantnú rolu zohrávali práve vyšetrovatelia PZ a policajné orgány. Bol zrušený inštitút vyhľadávania a zavedená jediná forma prípravného konania – vyšetrovanie, čím bola dosiahnutá dvojnásobná zaťaženosť (*objem*) na jedného vyšetrovateľa presahujúca až 100 trestných vecí. Ako následok bol zaznamenaný výrazne

³⁷¹ Str. 64 Správa o činnosti prokuratúry v roku 2019
<https://docs.google.com/document/d/1EPkb0RlvQgtUQju4TNAMo384O37HhTU/edit#>

³⁷² Str. 64 a str. 65 Správy o činnosti prokuratúry v roku 2019
<https://docs.google.com/document/d/1EPkb0RlvQgtUQju4TNAMo384O37HhTU/edit#>

znižený počet vecí objasnených, zhoršil sa stav zákonnosti rozhodnutí, znížila sa kvalita a rýchlosť vyšetrovania teda vymožitelnosť práva v trestných veciach vo všeobecnosti.

Záver

Legislatívny proces v každom období bol, je a zrejme aj bude pomerne náročný a pohľad na tento proces je často ovplyvnený nielen zásahom odborníkov v oblasti práva, ale aj laikmi z rôznych oblastí ako sú napr. rôzne neziskové organizácie, názory elektronických a printových médií, ktoré majú výrazný vplyv na tiež odborníkov z oblasti práva. Je možné vysloviť presvedčenie, že tieto vyjadrenia, resp. názory nie sú na úrovni takého profesionála v oblasti súdnictva ako je predseda špecializovaného trestného súdu JUDr. Ján Hrubala, ktorý si na základe využitia dlhoročnej praxe a svojho profesionálneho pohľadu dovolil vysloviť diametrálne odlišný názor. Citujem

„Myslím, že ma neprekvapila reakcia verejnosti, ale naozaj s porozumením až úctou som čítal niektoré komentáre Ľudí, ktorí to nekomentovali insitne, ako mnoho insitných³⁷³ právnikov, pretože opäť to je ako s futbalom alebo hokejom, teraz je každý dobrý právnik a každý dobrý sudca.“³⁷⁴

K zamysleniu by mala slúžiť aj veta vyslovená generálom polície vo výslužbe Mgr. Milanom Lučanským dňa 03.12.2020 vo svojej výpovedi obvineného **„Nakoniec chcem ešte uviesť, že nikdy som si neuvedomoval, ako je u nás postavený trestný zákon a trestný poriadok, ale je smutné, že ja musím dokazovať svoju nevinu a nie naopak, že mne by mala byť dokazovaná nejaká vina.“³⁷⁵** Kým bol Mgr. Milan LUČANSKÝ ešte v roku 2020, nie náhodou prezidentom Policajného zboru? Prezidentom Policajného zboru, ktorý riadil resp. zodpovedal za riadenie všetkých služieb vrátane vyšetrovania. Teda toleroval organizačnú štruktúru Policajného zboru so všetkými jej organizačnými, personálnymi, disciplinárnymi a subordinančnými vzťahmi, ktoré sa zhmotnili v jeho negatívne poznanie v pozícii obvineného. Vyslovenou a zaprotokolovanou vetou (*ak ju nevyslovil v rovine irónie*) teda prejavil svoju odbornú nespôsobilosť k riadeniu minimálne služby vyšetrovanie a zrejme Policajného zboru ako celku?

Literatúra

- Zákon č. 87/1950 Zb. Trestný poriadok
- Zákon č. 64/1956 Zb. o trestnom konaní súdnom
- Zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom
- Zákona č. 57/1965 Zb.
- Zákona 40/1974 Zb. o Zbore národnej bezpečnosti
- Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore
- Zákon č. 274/1994 Z. z.
- Zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre
- Zákon č. 301/2005 Z.z. (Trestný poriadok)

³⁷³ Insitný – naivný, ktorý príliš zjednodušujúco a dôverčivo pristupuje ku skutočnosti, ktorý ju nevie reálne odhadnúť a zvážiť

¹⁴ HRUBALA, Ján JUDr.: 11.09.2020 Rádio Slovensko po vynesení rozsudku Špecializovaného trestného súdu vo veci M. Kočnera a A. Zsuzsovej <https://www.rtv.slovensko.sk/radio/archiv/1175/1412951>

¹⁵ generál v.v. LUČANSKÝ, Milan Mgr.: na str. 11 zápisnice o vylúčení obvineného zo dňa 03.12.2020

- Zákon č. 73/1998 Z.z. o štátnej službe príslušníkov ...
- NMV č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov ...
- <https://www.youtube.com/watch?v=TrbwoxYMYOo>
- <https://docs.google.com/document/d/1EPkb0RlvQgtUQju4TNAMo384O37HhTU/edit#>
- <https://www.rtv.s.k/radio/archiv/1175/1412951>

Key words: *police officer, prosecutor, criminal proceedings, body active in criminal proceedings*

Summary

The scientific study of information in all areas of social life, as well as in the field of police and security activities and in particular in criminal proceedings, focuses mainly on its positive role. It is influenced by the human ability to prefer what is a good, auspicious, suitable or satisfying personality. However, it is clear and natural that in connection with the system of subjects of criminal proceedings, there is a natural differentiation of their position and importance in criminal proceedings, even taking into account the historical context.

*Ing. Ladislav Šimon, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra vyšetrovania
ladislav.simon2@minv.sk
09610 57 252*

Zásada primeranosti pri používaní dištančného elektrického paralyzátora Taser³⁷⁶

Anotácia: Pre dodržanie právneho stavu, ak po výzve policajta nedošlo k upusteniu od protiprávneho konania, má policajt právo použiť zákonom vymedzené donucovacie prostriedky, a teda aj tzv. neinvazívny technický prostriedok dištančný elektrický paralyzátor Taser X2. Aj predmetným technickým donucovacím prostriedkom sa bezprostredne zasahuje do základných práv a slobôd osoby, avšak pri jeho aplikácii by nemala vzniknúť bezdôvodná ujma, ako aj zásah do ich práv a slobôd by nemal prekročiť mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu. Autorka vo svojom príspevku značne úzko definovala aplikáciu zásady primeranosti pri používaní dištančného elektrického paralyzátora Taser, a to z hľadiska času použitia, ako aj z metodicko-taktického hľadiska. Osobitne je možné posudzovať zásadu primeranosti pri používaní Tasera smerom k osobe, voči ktorej sa zasahuje. Vzhľadom na špecifickosť a originalitu predmetného donucovacieho prostriedku, ako aj jeho inovatívne zavedenie do výkonu služby považujeme za dôležité zdôrazniť a analyzovať používanie Tasera v súlade so zákonom o Policajnom zbore a v súlade so zásadou primeranosti.

Kľúčové slová: paralyzátor, donucovacie prostriedky, aktívny odpor, zásada primeranosti, policajt, taser

Úvod

Pri plnení úloh Policajného zboru, ako aj ostatných úloh vyplývajúcich z osobitných právnych predpisov a efektívnom vykonávaní služobnej činnosti sú policajti každodenne vystavovaní rôznorodým situáciám, počas ktorých dochádza k ohrozeniu a porušeniu záujmov chránených zákonom.

Z pohľadu policajnej činnosti je jedným z následkov zásah do základných práv a slobôd. Pri každom zásahu musí dbať policajt na zachovanie podstaty a zmyslu konkrétneho práva alebo slobody. Intenzita zásahu nesmie pritom prekročiť mieru, ktorá je nevyhnutná na dosiahnutie účelu sledovaného služobnou činnosťou. K riadnemu, zákonnému a ústavne konformnému použitiu donucovacích prostriedkov v kontexte základných práv a slobôd v zásade môže dôjsť iba vtedy, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné, účel sledovaný verejným záujmom nemožno dosiahnuť inak a sú príslušnými orgánmi dodržané všetky zákonom stanovené pravidlá. Z princípu právneho štátu totiž nevyplýva len požiadavka zákazu neprimeraného zásahu do základných práv a slobôd (čl. 4 ods. 4 Listiny základných práv a slobôd), ale aj požiadavka dostatočnosti prostriedkov, ktoré štát má pri plnení svojich funkcií pri ochrane verejných záujmov.³⁷⁷ Pre efektívne plnenie úloh PZ, garantovanie práv a slobôd osôb, ochrany života, zdravia, majetku a pri ostatných činnostiach sú policajti podľa zákona č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o PZ) vybavení všeobecnými a osobitnými oprávneniami príslušníka PZ a súborom taxatívne vymedzených donucovacích prostriedkov, a to konkrétne voči subjektom realizujúcim protiprávne aktivity. Ide o súbor prevažne technických prostriedkov a účelom ich použitia je zabrániť vzniku nebezpečenstva alebo zamedziť osobám v ďalšom konaní, ktoré ohrozuje záujmy chránené zákonom.

Zákon o PZ nám nikde, a teda ani v § 50 zákona o PZ nedefinuje, čo rozumieme pod pojmom donucovací prostriedok. Drdák definuje donucovacie prostriedky ako súbor technických prostriedkov, ktorých účelom použitia je zabrániť vzniku nebezpečenstva alebo zamedziť osobám ďalšie protiprávne konanie ktoré ohrozuje záujmy chránené zákonom, t. j. ochrana života, zdravia a majetku.³⁷⁸ Donucovacie prostriedky predstavujú zákonný právny

³⁷⁶Predmetná publikácia vznikla s podporou Agentúry na podpory vedy a výskumu a je výstupom z projektu č. APVV-17-0217 s názvom „Služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru a aplikácia zásady primeranosti z trestnoprávneho a administratívno-právneho hľadiska“

³⁷⁷Uznesenie Ústavného súdu II. ÚS 200/98

³⁷⁸DRDÁK a kol. Poriadková služba. Výklad pojmov k povinnostiam, oprávneniam a používaniu donucovacích prostriedkov v zmysle zákona o Policajnom zbore. s. 54.

nástroj upravený v § 50 až § 62 zákona o PZ, ktorých použitím disponuje policajt pri snahe eliminovať protiprávne konanie alebo odstrániť hroziace nebezpečenstvo, prípadne existujúce nebezpečenstvo smerujúce proti životu, zdraviu, majetku, alebo narušujúce verejný poriadok. Komplexne teda donucovací prostriedok predstavuje právny nástroj a technický prostriedok, ktorého použitie v súlade so zákonom si policajt zvolí na základe vlastnej úvahy v závislosti od konkrétnej situácie pre zabezpečenie účelu sledovaného služobným zákrokom za dodržania zásady primeranosti vo vzťahu k nebezpečnosti útoku. Medzi základné kritéria výberu vhodného donucovacieho prostriedku patrí závažnosť situácie, účel sledovaný služobným zákrokom³⁷⁹ a splnenie zákonných dôvodov na použitie donucovacieho prostriedku. Zásah do práv a slobôd nesmie prekročiť mieru nevyhnutnú k dosiahnutiu účelu sledovaného zákonom (to znamená, že ak je výzva dostatočná a naplní účel samotný, nie je potom primerané použiť donucovacie prostriedky). Toto však neplatí, ak hrozí ujma na živote alebo na zdraví a súčasne hrozí nebezpečenstvo z omeškania, alebo tiež v situácii, kedy musí byť okamžite vykonaný zákrok, inak vznikne ujma na živote alebo na zdraví³⁸⁰.

Dištančný elektrický paralyzátor TASER

Pojem Taser je historického pôvodu a je skratkou Thomas A. Swift's Electric Rifle.³⁸¹ Dištančný elektrický paralyzátor Taser (ďalej len Taser) bez akýchkoľvek pochybností kategorizujeme do skupiny nesmrtiacich zbraní, ktoré pri pôsobení na protiprávne konajúcu osobu využíva elektrický zdroj energie, pričom má neinvazívny charakter. Inovatívne technológie sú postupne zavádzané aj do samotnej systemizácie, čo je pozitívne, nielen vzhľadom na ich neinvazívnosť, ale aj šetrnosť, pričom sa ich použitím dbá na dodržiavanie života a zdravia osoby páchatel'a. Tasery predstavujú prelomovú nesmrtiacu policajnú zbraň, ktorá spoľahlivo paralyzuje na potrebnú dobu útočníka a nespôsobuje mu žiadnu ujmu na zdraví.³⁸²

Z hľadiska zákonnej kategorizácie zaraďujeme dištančný elektrický paralyzátor Taser v zmysle § 50 ods. 2 zákona č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších prostriedkov medzi prostriedky na prekonanie odporu a odvrátenie útoku. Zo všeobecného hľadiska je dištančný elektrický paralyzátor Taser podľa zákona č. 190/2003 Z.z. o strelných zbraniach a strelive a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov zaradený medzi zbrane kategórie A, konkrétne zakázané zbrane podľa § 4 ods. 2 zákona o strelných zbraniach a strelive, pričom ide o zbraň, ktorá využíva elektrické napätie alebo elektrický prúd na zasiahnutie človeka alebo zvierat'a.

Elektrický paralyzátor Taser je definovaný ako elektrošokové zariadenie pracujúce na princípe prenosu elektrického prúdu cez vodiče do útočníka. Je vybavený laserovým zameriavačom, LED baterkou, bezpečnostným vypínačom a zobrazovacím displejom, pričom umožňuje vloženie dvoch kaziet so stlačeným dusíkom a každá z nich vystrelí po dvoch malých šípkach.³⁸³ Technický parameter prevádzkového napätia je 50 kV s T-impulzom, ktoré trvá v rozmedzí 50-125 mikrosekúnd, pričom efektom je ochromenie svalstva pohybového aparátu. Vystreľovacia hlavica obsahuje vystreľovacie ihly, ktoré sú vystreľované v smere pozdĺžnej osy

³⁷⁹ Účelom služobného zákroku je predovšetkým zabrániť osobe v protiprávnom konaní, zmierniť či odstrániť následky a obnoviť narušený verejný poriadok, resp. obnoviť právny stav, zistiť totožnosť osoby, prípadne ju predviesť, zaistiť, zadržať, zatknúť a pod.

³⁸⁰ VANGELI, B. 2014. Zákon o Policii České republiky. Komentár, s. 221-223.

³⁸¹ TALLO A. a kol. Technické systémy a prostriedky polície. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2001. s. 231

³⁸² TUREČEK J., ODLEROVÁ, M., HAJDÚKOVÁ T. Zbrane nesmrtiace a strelné ako donucovacie prostriedky polície. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021, s. 47

³⁸³ Gesčné rozhodnutie o zavedení elektrického paralyzátora vystreľovacieho a kontaktného Taser X2 do výkonu služby na útvaroch Policajného zboru a Ministerstva vnútra SR zo dňa 30. novembra 2020

elektrického paralyzátora. Podstatnou skutočnosťou je, že každá hlavica je vybavená systémom AFID a je jasne identifikovateľná.

TASER X2

Zdroj: Axon Enterprise, Inc., www.axon.com/training/resources

Zásada primeranosti pri použití donucovacieho prostriedku Taser

Ak je páchaný trestný čin alebo priestupok, ale aj v prípade, ak je dôvodné podozrenie z ich páchania, je policajt povinný zakročiť, čo súvisí s aplikáciou zásady oficiality, tzn. príslušník PZ je priamo z úradnej moci povinný realizovať služobný zákrok v čase služby, ale aj mimo služby za splnenia zákonných podmienok. Na vlastnej úvahe policajta je však, či je nevyhnutnosťou zrealizovať služobný zákrok alebo od jeho vykonania upustí, ak je zřejmé, že postačuje menej prísny zásah, prípadne verbálne vyriešenie policajne-relevantnej udalosti. Vtedy hovoríme o zásade oportunity, v rámci ktorej policajt vyhodnocuje objektívne a subjektívne skutočnosti tak, aby v prípade realizovania služobného zákroku bol dosiahnutý jeho účel. Správna úvaha pri činnosti policajta má nezastupiteľné miesto, vzhľadom na miestnu a osobnú znalosť, jeho skúsenosti, ako aj s ohľadom na výber konkrétneho donucovacieho prostriedku. Keďže proces použitia donucovacieho prostriedku predstavuje určitý časový úsek, existujú etapy povinností policajta, ktoré musí dodržať, a to povinnosti pred použitím donucovacieho prostriedku, pri jeho použití a po použití. Pred použitím donucovacích prostriedkov je policajt povinný osobu, proti ktorej zakročuje, vyzvať, aby upustila od protiprávneho konania, s výstrahou, že bude použitý niektorý z donucovacích prostriedkov, prípadne použitie represívnej výstrahy, tzn. ak neuposlúchne výzvu, bude použitý konkrétny donucovací prostriedok, v našom prípade Taser..

Dištančný elektrický paralyzátor Taser je v zmysle § 50 zákona o Policajnom zbore jedným z donucovacích prostriedkov, ktorý majú k dispozícii používať príslušníci PZ pri vykonávaní služobných zákrokov, tzn. jeho výber je podmienený nielen zásadami realizácie služobných zákrokov, ale osobitne aj pri jeho použití je nutné dbať na aplikáciu zásady primeranosti, ako jednej z právnych i taktických zásad. Služobný zákrok musí byť primeraný povahe a rozsahu narušenia verejného poriadku, aby osobám nevznikla bezdôvodná ujma. Policajt môže zasahovať do práv a slobôd osoby len do miery nevyhnutnej na dosiahnutie sledovaného cieľu. Zdôraznené zákonné vymedzenie dodržiavania zásady primeranosti vidíme v danom prípade v § 8 ods. 1, ako aj v § 50 ods. 4 zákona o PZ. Podľa § 8 ods. 1 zákona o PZ policajt je povinný primerane zvoliť postup služobného zákroku tak, aby neprekročil mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu a zároveň nespôsobil bezdôvodnú ujmu. Pri použití donucovacích prostriedkov podľa § 50 ods. 4 zákona o PZ je zdôraznené dodržanie zásady primeranosti, konkrétne intenzita jeho použitia nemôže byť zjavne neprimeraná nebezpečnosti útoku. Pri použití dištančného elektrického paralyzátora Taser sa bez pochybností zasahuje

do telesnej integrity, pričom so zásadou primeranosti úzko súvisí aj zásada opatrnosti, aby aj napriek jej neletálnemu charakteru, jej použitím nebol ohrozený život osoby, voči ktorej služobný zákrok smeruje.

Služobné zákroky majú byť teda realizované primerane vo vzťahu ku konkrétnej situácii, k hroziacemu alebo už existujúcemu nebezpečenstvu alebo protiprávnemu stavu, proti ktorému sa zakročuje. Zmyslom predmetnej zásady je hľadať rovnováhu medzi cieľom a použitým prostriedkom. Aplikáciu tejto zásady možno vnímať aj z hľadiska taktického, a teda ako primerane a vhodne nosiť Taser, alebo primeranosť spôsobu jeho aplikácie.

Zásada primeranosti sa prejavuje teda komplexne v týchto úrovniach:

- v primeranosti pri voľbe prostriedkov (princíp minimalizácie použitia sily),
- v primeranom spôsobe použitia týchto prostriedkov (vhodný postup a intenzita použitia, osoba páchatel'a, primeranosť zaradenia do výstroja, manipulácie a bezpečného nosenia),
- v časovej primeranosti vykonania zákroku a použitia prostriedkov (časový súvis k hroziacemu alebo existujúcemu nebezpečenstvu).³⁸⁴

Jednou z výhod inteligentných zbraní Taser s nesmrtiacim účinkom je schopnosť eliminovať páchatel'a, pričom umožní prekonať aj tzv. vzniknuté vzduchové medzery.

Primárnym zmyslom zásady primeranosti je nájsť vhodný súzvuč medzi účelom sledovaným služobným zákrokom a postupom, ktorý si policajt zvolí, tzn. aj výberom Taseru a spôsobom jeho bezpečnej manipulácie. Policajt v rámci policajne-relevantnej udalosti musí mať racionálny vecný dôvod na to, prečo konkrétne aplikuje použitie Taseru. Každý zásah do osobnej integrity jednotlivca v rámci akéhokoľvek postupu štátu voči nemu musí byť ospravedlniteľný konkrétnymi okolnosťami resp. dôvodom takéhoto obmedzenia a nie vykonaný len z dôvodu, že orgán štátu je pre takúto právomoc formálne zmocnený³⁸⁵. Súčasťou zásady primeranosti je však aj aplikácia princípu gradácie, teda ak je možné vyriešiť policajne-relevantnú udalosť metódami profylaxie verejno-poriadkovej činnosti, je to žiadúce. V rámci represívnych metód verejno-poriadkovej činnosti, ak existuje technický prostriedok alebo postup, ktorým zasahujeme do práv a slobôd osoby miernejším spôsobom alebo menej dôraznejším a zároveň dosiahneme cieľ sledovaný služobným zákrokom, príslušník PZ je ex lege povinný aplikovať taký postup alebo prostriedok. Aj tu vidíme vzájomnú prepojenosť viacerých princípov a zásad, či už spomínaného princípu minimalizácie sily, ale aj subsidiarity, či jednoty prevencie a represie.

Primeranosť je v zákone uvedená aj negatívnym spôsobom v § 50 ods. 4 zákona o PZ, a teda že intenzita použitia donucovacieho prostriedku nesmie byť zjavne neprimeraná nebezpečnosti útoku. Ak policajt zanedbá túto povinnosť napr. tým, že použil donucovací prostriedok podstatne dôraznejší spôsobom alebo intenzívnejším, než bolo za danej situácie žiadúce, pôjde o porušenie zjavnej neprimeranosti, pretože následkom použitia donucovacích prostriedkov bola osobe, ktorá sa dopúšťala protiprávneho konania, spôsobená ujma zjavne neprimeraná. Nesmie tu teda vzniknúť zjavný nepomer medzi účelom sledovaného služobným zákrokom a výberom a spôsobom použitia Taseru. Taser sa napríklad neodporúča používať voči tehotným ženám, osobám ťažko zdravotne postihnutým, starším ľuďom, maloletým a mladistvým, ako aj osobám s nízkym BMI indexom. Dôvodom je práve zjavná neprimeranosť, keďže tieto osoby majú zvýšené riziko väčšej ujmy, konkrétne vážnejšieho zranenia alebo až úmrtia. Z pozitívneho hľadiska sa však odporúča používať voči agresívnemu páchatel'ovi, ako aj voči psychicky labilnej osobe ozbrojenej napr. nožom. Taktiež pri použití Taseru je potrebné dbať na minimalizáciu počtu a dĺžky expozícií, čo sa prejavuje objektívne v primeranosti dosiahnutia legálnych cieľov. Z hľadiska predmetnej zásady je nevyhnutné pred

³⁸⁴ MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY T., ŠIMONOVÁ J. A kol. Policajné právo. Plzeň: Aleš Čenek, 2019, s. 45 a nasl.

³⁸⁵ VANGELI, B. 2014. Zákon o Polícii České republiky. Komentář, 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. s. 221-223. ISBN 978-80-7400-543-5

zahájením, ale aj pokračovaním expozície vyhodnotiť aktuálnu situáciu, ako aj správanie osoby, proti ktorej sa zakročuje a proti ktorej bol použitý Taser.

Zásada primeranosti je ovplyvňovaná aj časovým hľadiskom, pričom z uvedeného hľadiska vnímame tieto elementárne etapy, a to:

- proces systemizovanie Tasera a s tým súvisiaca bezpečná manipulácia,
- postup pred samotným služobným zákrokom a použitím Tasera,
- postup použitia Tasera,
- postup po služobnom zákroku a použití Tasera.

V prvom rade z hľadiska systemizácie výstroje a výzbroje musí mať policajt Taser nasystemizovaný a zároveň z neho musí byť adekvátne preškolený predtým, ako vôbec bude môcť Taser použiť. Efektívnosť použitia Tasera je priamo závislá od absolvovaného pravidelného výcviku, ktorý zabezpečí inštruktor výcviku pre koncového používateľa. Sekundárnym prvkom je zabezpečenie bezpečnej manipulácie a bezpečného nosenia dištančného elektrického paralyzátora Taser X2 na služobnej rovnošate počas výkonu služby, tak, aby sa predchádzalo a minimalizovalo možnosti zámény so služobnou strelnou zbraňou. Taser je primerané nosiť na služobnom opasku, pričom jeho umiestnenie a nosenie musí byť na opačnej strane ako má policajt umiestnenú služobnú zbraň. Puzdro je vybavené bezpečnostnou mechanickou poistkou, ktorú je povinný príslušník PZ deaktivovať manuálne zatlačením smerom dovnútra puzdra. Aktivácia poistky je automatická opätovným vložením Tasera.

Zdroj: KR PZ v Bratislave

V prípade, ak je policajt vybavený taktickou alebo nosnou vestou s konverziou na uchytenie Tasera X2 prostredníctvom „mole“ systému, je žiadúce a primerané primárne jeho umiestnenie a nosenie na tejto veste.

Pred samotným zákrokom je potrebné si stanoviť vhodnú taktiku služobného zákroku, ako aj cieľavedomý postup. Policajt je prakticky často nútený v krátkom časovom úseku zvoliť si vhodnú taktiku na elimináciu policajne-relevantnej udalosti, v rámci ktorej sa prejaví jeho pripravenosť, znalosť, skúsenosť a adekvátny výcvik. Vzhľadom na množstvo determinantov ovplyvňujúcich výber vhodného donucovacieho prostriedku a jeho primerané použitie, policajtove rozhodovanie ovplyvňuje najmä osoba, voči ktorej policajt zakročuje, taktika,

výcvikové a modelové determinanty (pripravenosť), systemizácia výzbrojnej techniky, právne vedomie policajta.

S bezprostredným zásahom a primeraným použitím Tasera sa spájajú prísnejšie podmienky, ktoré umožňujú jeho uskutočnenie, ako aj povinnosť použiť výzvu. Policajt je povinný použiť výzvu, ak to povaha a okolnosti služobného zákroku dovoľujú. Čiže nejedná sa o prípady, ktoré si vyžadujú bezodkladný postup a uskutočnenie výzvy by ich mohlo logicky zmarit', prípadne by vznikla ujma na majetku, na zdraví alebo iná škoda. Taktiež výzvu nie je povinný policajt použiť ak dochádza k bezprostrednému porušovaniu zákonom chráneného záujmu a je viac ako žiaduce, aby okamžite realizoval služobný zákrok. Z koncepčného hľadiska pri tvorbe výzvy je dôležitá aktuálna situácia, ako aj úroveň osoby, voči ktorej sa používa, pričom nemusí obsahovať prvky sofistikovanej. Hľadá sa primárne na bezpečnostné hľadisko, následne taktiku, primeranosť a zákonnosť. Relevantným je dať jasne najavo vyzvanej osobe, aby upustila od protiprávneho konania. V zmysle § 12 ods. 2 zákona o PZ, ak to povaha služobného zákroku vyžaduje, je potrebné použiť pred výzvou slová „V mene zákona“. Výzvou sa od osoby vyžaduje, aby upustila od svojho protiprávneho konania. Jej súčasťou môže byť upozornenie, čo bude nasledovať, v prípade jej neuposlušnosti. Takúto výzvu možno označiť ako výzva s výstrahou. Predmetný druh výzvy je z legislatívneho hľadiska upravený v § 50 ods. 3 zákona o PZ, pričom policajt je povinný pred použitím Tasera vyzvať osobu, voči ktorej zakračuje, aby upustila od protiprávneho konania s výstrahou, že bude použitý. Policajt samozrejme z taktického hľadiska nie je povinný vysvetľovať zákonné ustanovenie, ktoré ho na výzvu alebo zákrok zmocňuje a taktiež nemusí špecifikovať, akým spôsobom použije donucovací prostriedok. Pred použitím Tasera je žiaduce umožniť osobe, voči ktorej sa má zakročiť, aby mala možnosť splniť výzvu policajta pred použitím prostriedku na prekonanie odporu, teda ak to situácia umožňuje, dáva sa aj opakovaná výzva.

Ako vyššie spomíname, výber Tasera ovplyvňuje úroveň kladeného odporu, charakter osoby voči ktorej policajt zakračuje, resp. špecifiká osoby dopúšťajúcej sa protiprávneho konania. Takéto osoby môžu byť rôznorodej inteligentnej úrovne, temperamentu, psychického rozpoloženia, prípadne môžu byť pod vplyvom návykovej látky. Pre policajta vykonávajúceho služobný zákrok je veľmi dôležité identifikovať podľa vlastných skúseností a znalostí psychologické aspekty, vonkajšie znaky osoby, mentalitu, vlastností a podľa vyhodnotenia musia byť pripravení predvídať konanie osoby, ktorá protiprávne koná a zvoliť vhodnú taktiku. Taser je vhodné používať v situáciách, ak je kladený aktívny odpor. Je nežiadúci jeho výber pri verbálnom útoku, ale ani pri pasívnom odpore. Z hľadiska analýzy vonkajších znakov je relevantné skúmanie nielen veku, ale aj váhy osoby voči ktorej sa zakračuje (skúma sa BMI index), prípadne či osoba nie je ťažko zdravotne postihnutá, alebo či nemá srdcové ochorenie. Policajt je taktiež povinný vyhodnocovať aj okolie policajne-relevantnej udalosti, konkrétne v okolí nesmú byť horľaviny, ani výbušniny. V rámci taktického postupu musí policajt vždy dodržiavať bezpečnú vzdialenosť, čo v každej situácii môže byť opäť ovplyvnené rôznymi externalitami. Pri vzdialenosti cieľa 2,7 metra je rozptyl v rozmedzí 30 cm. Horné a dolné lasery ukazujú najpresnejšie miesto dopadu na vzdialenosť približne 4,5 m. V kratšej vzdialenosti zasiahne horná sonda cieľ mierne pod zámerný bod laseru. Pri vzdialenosti 7,6 metra sa rozptyl rozširuje na 91 cm, pričom horná sonda zasiahne cca 18 cm pod bod laseru a spodná cca pod 25 cm. Policajt z taktického hľadiska musí zaujať takú pozíciu, ktorá mu za každých okolností umožní únikovú cestu. Zároveň je povinný neustále kontrolovať situáciu pred sebou, ako aj za sebou, pričom za chrbát by sa jej nemala dostať iná osoba, ktorá by chcela na policajta zaútočiť. Pri dodržiavaní bezpečnej vzdialenosti policajt vychádza z rozmedzia, ktoré je potrebné na prekonanie aktívneho odporu osoby-páchateľa, aj s ohľadom na možnosť použitia služobnej zbrane ako krajného prostriedku eliminácie páchatel'a. Takticky počas riešenia policajne-relevantnej udalosti musí byť priestor zabezpečený ďalším policajtom, ktorá je žiaduca nielen z dôvodu kontroly, ale aj následného spútania páchatel'a.

Pri použití Taseru je proklamovaná odporúčaná schéma jeho aplikácie, a to pred samotným výstrelom z hlavice a následne kontaktný režim (vystrelenie hlavice). Ako vyššie uvádzame, pred samotným použitím Taseru má svoje opodstatnenie viditeľné umiestnenie Taseru na policajtovi vo výkone služby, efektívna komunikácia policajta na mieste riešenia policajne-relevantnej udalosti, ako aj použitie výzvy policajtom na upustenie od protiprávneho konania. S ohľadom na aplikáciu zásady primeranosti je vhodné najprv len vytiahnuť Taser z púzdra a využiť psychologický efekt voči páchatel'ovi. V prípade ak predmetná minimalistická vizualizácia elektrického paralyzátora nie je postačujúca a osoba pokračuje v svojom konaní, príslušník PZ použije varovný výboj. Tým sa využíva tzv. odrádzajúca hodnota Taseru. Pred samotným výstrelom hlavice je posledným krokom zamierenie lasera na osobu, voči ktorej sa zakračuje. V rámci uvedeného vidíme jednoznačnú gradáciu použitia Taseru optikou taktiky postupu. Z poznatkov z iných krajín je zrejmé, že len samotná hrozba použitia Taseru môže mať za následok efektívne dosiahnutie cieľa sledovaného služobným zákrokom, ako aj elimináciu kladeného aktívneho odporu, a to až v 84 % prípadov.

Ak napriek hrozbe použitia Taseru osoba naďalej kladie aktívny odpor, policajt vystrelí hlavicu na subjekt. Primerané použitie je ovplyvnené aj preferovanou cieľovou oblasťou zásahu, konkrétne policajt by mal mieriť na veľké svalové partie, ideálne chrbát, pričom nevhodnou preferovanou zónou sú hlava, oči, krk, hrud' alebo genitálie. Vystrelením hlavice dochádza k paralyzovaniu pohybového svalstva útočníka a dochádza k čiastočnému nervovo svalovému zneschopeniu. V priebehu paralyzácie je útočník pri vedomí a okamžite po skončení výboja, ktorý automaticky (pokiaľ ho policajt sám nepreruší) trvá 5 sekúnd, je schopný pohybu a pokračovania v útoku. Opätovným stlačením môže policajt začať ďalší 5 sekundový interval.³⁸⁶ Pri použití Taseru je možné použiť aj kontaktný režim.

Po použití Taseru, ak sa osoba vzdá alebo je zaistená a pod kontrolou policajta, je v prvom rade nevyhnutné ukončiť vyvíjanie akejkoľvek sily. Policajt je povinný zmonitorovať situáciu a vybrať sondy. Následne zistí, či je osoba inak zranená a ak to okolnosti umožňujú, je povinný zranenej osobe poskytnúť prvú pomoc a zabezpečiť jej lekárske ošetrovanie, a to bez ohľadu na to, či bola zranená osoba v pozícii útočníka, násilníka, výtržníka, rušiteľa verejného poriadku alebo len okoloidúci svedok. Kým prvú pomoc dáva policajt priamo na mieste konfliktnej situácie (dezinfikovanie a zalepenie rán, prípadne stabilizovaná poloha, fixovanie zlomeniny), lekárske ošetrovanie, ak je to potrebné, je zabezpečené vyrozumiením rýchlej zdravotnej pomoci. Ak osoba odmietne poskytnutie prvej pomoci a lekárskeho ošetrovania, uvedie sa dané rozhodnutie do úradného záznamu.

Po vykonaní služobného zákroku a použití Taseru je policajt povinný bezodkladne nahlásiť svojmu nadriadenému jeho použitie. Najštandardnejším spôsobom je hlásenie prostredníctvom technických prostriedkov priamemu nadriadenému. Okrem uvedeného spôsobu môže byť hlásené použitie donucovacích prostriedkov aj osobne, telefonicky či písomne. Písomné hlásenie o použití donucovacích prostriedkov obsahuje:

- čas, miesto použitia donucovacieho prostriedku a jeho druh,
- ustanovenie zákona, podľa ktorého bol donucovací prostriedok použitý,
- kto použil donucovacie prostriedky (s podpisovou doložkou nadriadeného),
- identifikácia osoby, proti ktorej boli použité,
- použitie výzvy,
- či bola osoba zranená,
- ďalšie opatrenie, ktoré policajt vykonal,
- či boli svedkovia služobného zákroku (ak áno, ich identifikácia),
- dôvody, ktoré oprávňovali použiť donucovacie prostriedky,

³⁸⁶ TUREČEK J., ODLEROVÁ, M., HAJDÚKOVÁ T. Zbrane nesrmtiace a strelné ako donucovacie prostriedky polície. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021, s. 49.

- či použitím DP vznikla škoda na majetku,
- podpisová doložka policajtov, ktorí použili donucovací prostriedok.

Nadriadený je povinný vyhodnotiť použitie Taseru a ak by vznikli pochybnosti o správnosti alebo ak by pri ich použití bola spôsobená smrť, alebo ujma na zdraví, je nadriadený povinný zistiť, či bol použitý v súlade so zákonom, o čom spíše úradný záznam. Policajt je povinný ohlásiť použitie donucovacích prostriedkov mimo miesta svojho služobného úradu najbližšiemu útvaru PZ. Pri vyhodnení zákonnosti a primeranosti použitia Taseru je možné analyzovať časovú postupnosť jeho použitia vo vzťahu k policajne-relevantnej udalosti, vzniknutému konfliktu a jeho prípadného zneužitia. Právne vyhodnotenie legálnosti použitia Taseru v kontexte zásady primeranosti môže nepriamo vyústiť aj do možného sankcionovania príslušníka PZ. Najčastejšie hovoríme o aplikácii ustanovení disciplinárnej právomoci nadriadeného, ale narastá nám počet aj tzv. kriminalizácie takého postupu.³⁸⁷ Zákon neupravuje *expressis verbis* kedy je policajt povinný použiť konkrétny donucovací prostriedok a okamih ukončenia.

Záver

Policajt pri výbere najoptimálnejšieho donucovacieho prostriedku musí brať do úvahy množstvo determinantov, ktoré logicky vyhodnotí a na základe nich si zvolí aj použitie dištančného elektrického paralyzátora Taser X2. Musíme si uvedomiť, že posudzovanie zásady primeranosti pri používaní Taseru nie je také jednoznačné, pretože na jednej strane možno hodnotiť jeho výber z komplexu taxatívne vymedzených donucovacích prostriedkov a následne z časového, taktického a zákonného použitia Taseru. Pre efektívnosť použitia Taseru má svoje opodstatnenie adekvátne služobná príprava, neustále zdokonaľovanie a upevňovanie návykov a zručností prostredníctvom výcviku, a to aj v modelových situáciách so skúšobnými hlavicami, ovládanie taktiky vykonania služobného zákroku, postupnosti a gradácie použitia Taseru v rámci policajne-relevantnej udalosti. V niektorých prípadoch samotné zdôraznenie držania Taseru jeho vytiahnutím, prípadne použitie varovného výboju, či zamierenie laserom dokáže optimálne a bez ujmy dosiahnuť cieľ sledovaný služobným zákrokom. Musíme si uvedomiť, že zodpovednosť za použitie donucovacích prostriedkov má zo zákona primárne konkrétny policajt, ktorý aplikoval správnu úvahu na jeho výber.

Literatúra

- DRDÁK a kol. 1996. Poriadková služba. Výklad pojmov k povinnostiam, oprávneniam a používaniu donucovacích prostriedkov v zmysle zákona o Policajnom zbore. Učebná pomôcka. Pezinok : Stredná odborná škola, 199
- MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY T., ŠIMONOVÁ J. A kol. Policajné právo. Plzeň: Aleš Čenek, 2019. ISBN 978-80-7380-790-0
- ŠIMONOVÁ J. Právna istota v konaní vo veciach služobného pomeru. In: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 26. októbra 2018 „Prieskum právoplatných individuálnych správnych aktov v kontexte právnej istoty a spravodlivosti“. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2018. s. 196-206
- TALLO A. a kol. Technické systémy a prostriedky polície. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2001. ISBN 80-8054-186-8
- TUREČEK J., ODLEROVÁ, M., HAJDÚKOVÁ T. Zbrane nesmrtné a strelné ako donucovacie prostriedky polície. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021. ISBN 978-80-8054-880-3

³⁸⁷ ŠIMONOVÁ J. Právna istota v konaní vo veciach služobného pomeru. In: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 26. októbra 2018 „Prieskum právoplatných individuálnych správnych aktov v kontexte právnej istoty a spravodlivosti“. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2018. s. 196-206

VANGELI, B. 2014. Zákon o Policii České republiky. Komentář, 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. s. 483. ISBN 978-80-7400-543-5
Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
Uznesenie Ústavného súdu II. ÚS 200/98
II. ÚS 697/2016

Key words: *stun gun, coercive means, active resistance, principle of proportionality, policeman, taser*

Summary

In order to comply with the legal status, if the police officer did not abandon the illegal proceedings, the police officer has the right to use the means of coercion defined by law, and thus also the so-called non - invasive technical means distance electric stun gun. The technical coercive measure in question also directly affects the fundamental rights and freedoms of the person, but its application should not cause unjustified harm, nor should the interference with their rights and freedoms exceed the extent necessary to achieve the purpose. In her contribution, the author defined very narrowly the application of the principle of adequacy in the use of the Taser distance electric stun gun, both in terms of time of use and in terms of methodological and tactical. In particular, the principle of proportionality in the use of the Taser can be assessed from the point of view of the person against whom it is intervened. Given the specificity and originality of the coercive device in question, as well as its innovative introduction into the service, we consider it important to emphasize and analyze the use of Taser in accordance with the Police Force Act and in accordance with the principle of proportionality.

*pplk. doc. JUDr. et Mgr. Jana Šimonová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra policajných vied
jana.simonova@minv.sk
0961057392*

Právna reglementácia získavania výpovede maloletého

Anotácia: Priznanie náležitého procesného postavenia dieťaťa je podmienené jeho faktickou účasťou na každom konaní, ktoré sa ho priamo týka. Obsah ľudskoprávných dokumentov prijímaných na medzinárodnej a regionálnej úrovni potvrdzuje význam účasti detí na predmetných konaniach. Predkladaný príspevok pojednáva o procesnoprávnom postavení dieťaťa priblížením opatrení a práv realizovaných s cieľom vytvorenia spravodlivého súdneho procesu, ktorého je dieťa súčasťou. Teoreticko-právnym východiskom pre jeho spracovanie boli normy medzinárodného a európskeho práva, ktorých obsah sa v dôsledku záväzkov plynúcich z členstva Slovenskej republiky v nadnárodných organizáciách premieta rovnako do textácie vnútroštátnej právnej úpravy. Príspevok približuje právne postavenie dieťaťa v rámci trestného a civilného (mimosporého) konania s ohľadom na právo na spravodlivý súdny proces, aktívnu účasť na konaní spôsobom zohľadňujúcim vek, povahu, rozumovú a vôľovú vyspelosť dieťaťa a s tým spojené jeho právo byť vypočuté a informované.

Kľúčové slová: právo dieťaťa byť vypočuté, právo na spravodlivý súdny proces, výsluch dieťaťa, zisťovanie názoru maloletého, najlepší záujem dieťaťa

Úvod

Deti potrebujú osobitnú ochranu pri realizácii svojich práv. Nevyhnutnosť ochrany ich práv je východiskom samotného Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý zaviedol pojem „najlepší záujem dieťaťa“, čím vyzdvihol to hľadisko, ktoré by malo byť uprednostňované pri každej činnosti týkajúcej sa detí, realizovanej na pôde normotvorby, správnych orgánov, súdnictva, ako aj verejných alebo súkromných zariadení sociálnej starostlivosti. Záruka osobitných opatrení realizovaných v konaní, ktorého účastníkom je dieťa, či už v pozícii svedka, detskej obete, podozrivého, obvineného alebo uznaného vinným, je obsiahnutá vo viacerých dokumentoch európskeho a medzinárodného práva.

Uplatňovanie, vopred stanovených, osobitných opatrení zohľadňujúcich potreby detí, zjednodušuje ich prístup k spravodlivosti a vytvára podmienky ich efektívnej účasti na súdnych konaniach, čo pomáha pri predchádzaní obmedzovania alebo porušovania práv detí zúčastnených na takýchto konaniach. Výbor OSN pre práva dieťaťa vyzýva zmluvné strany Dohovoru o právach dieťaťa, aby implementovali jeho odporúčania s cieľom poskytnúť deťom priestor, v rámci ktorého by mohli slobodne vyjadriť svoje názory, ktoré by boli riadne zvážené z hľadiska prevencie, ohlasovania a monitorovania násilia páchaného na deťoch.³⁸⁸

Pre efektívnu účasť na súdnom konaní je nevyhnutná garancia práva na vypočutie a vyjadrenie svojich názorov. Toto právo priznáva dospelým a deťom Európska únia, Rada Európy, ako aj Organizácia Spojených národov. Vytvorenie procesných záruk na zabezpečenie účasti detí na súdnom procese je nevyhnutné, čo zdôrazňujú aj odborníci, nakoľko tieto záruky uľahčujú ich účasť na súdnych konaniach a pomáhajú zabrániť sekundárnej viktimizácii.³⁸⁹

³⁸⁸ Správa nezávislého experta k štúdiu Spojených národov o násilí páchanom na deťoch (A/61/299).

³⁸⁹ Agentúra Európskej únie pre základné práva. 2017. Súdnictvo zohľadňujúce potreby detí – hľadiská a skúsenosti detí a odborníkov. Viedeň: Úrad pre publikácie, 2017. Dostupné na internete: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_sk.pdf

Procesné záruky priznané dieťaťu normami medzinárodného práva

Vyhlasujúc vieru „v základné práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti, v rovnaké práva mužov a žien i národov veľkých i malých“³⁹⁰ je na pôde OSN vygenerovaná séria medzinárodných nástrojov ku kreovaniu štandardov a noriem v oblasti ochrany ľudských práv.³⁹¹ V roku 1959³⁹² bola prijatá **Deklarácia práv dieťaťa** (ďalej aj „deklarácia“), ktorá rovnako poukázala na nutnosť zabezpečiť právnu ochranu a osobitné záruky dieťaťa. Účelom Deklarácie práv dieťaťa je zabezpečenie šťastného detstva dieťaťa, požívať pre vlastné dobro a pre dobro spoločnosti práva a slobody zakotvené v deklarácii a rovnako zabezpečenie toho, aby dieťaťu bolo dané a odovzdané „to najlepšie“. Deklarácia práv dieťaťa vyzýva rodičov, vlády jednotlivých krajín, ako i dobrovoľné organizácie, aby uznali práva detí a snažili sa dosiahnuť ich zachovávanie cestou legislatívnych a iných opatrení.

Významným krokom na ceste budovania rešpektu k individualite dieťaťa, ako aj jeho vlastných názorov a práv bolo prijatie **Dohovoru o právach dieťaťa** v roku 1989 (ďalej aj „Dohovor“).³⁹³ Jeho prijatím sa jednotlivé štáty zaviazali k realizácii svojich politík s ohľadom na najlepší záujem dieťaťa, ktorý sa stal východiskovým princípom predmetného dohovoru. Okrem uvedeného princípu vychádza Dohovor aj z princípu nediskriminácie, práva na život, prežitie a rozvoj, ako aj práva na rešpektovanie názorov dieťaťa.

Dohovor o právach dieťaťa so zreteľom na ustanovenie článku 12³⁹⁴ pojednávajúceho o právnom a sociálnom postavení detí, ktoré nemajú plnú autonómiu dospelých, no sú nositeľmi (subjektmi) práv priznáva právo dieťaťa byť vypočuté, čo predstavuje jednu zo základných hodnôt Dohovoru o právach dieťaťa. Výbor Organizácie Spojených národov pre práva dieťaťa identifikoval právo dieťaťa byť vypočuté ako jeden zo štyroch hlavných všeobecných princípov predmetného Dohovoru. Článok 12 Dohovoru o právach dieťaťa „nezakladá len právo ako také, no mal by sa brať do úvahy aj pri výklade a implementácii všetkých ostatných práv“.³⁹⁵ Z jeho obsahu vyplýva, že každému dieťaťu schopnému vytvoriť

³⁹⁰ Úryvok z Preambuly Charty Organizácie Spojených národov predstavujúcej právny základ Organizácie spojených národov. „Jedná sa o zakladajúci dokument. Vo svojej podstate je medzinárodnou zmluvou sui generis, pretože je špecifickou zmluvou, ktorá upravuje fungovanie medzinárodnej organizácie.“ Bližšie: MEDELSKÝ, J. 2014. *Medzinárodné organizácie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2014. s. 50.

³⁹¹ Bližšie o systémoch ochrany základných práv (univerzálnom a regionálnych): BENKO, R. 2014. Inšpiračný vplyv systému ochrany základných práv v Európe na iné regionálne systémy ich ochrany. In KLUČKA, J. 2014. 10 rokov v EÚ: Vzťahy, otázky, problémy. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014. s. 67 – 70.

³⁹² Prvým medzinárodným dokumentom, ktorý pojednával o právach detí, bola *Ženevská deklarácia o právach dieťaťa* prijatá Ligou národov v roku 1924, ktorá okrem iného stanovila, že dieťa pre svoju telesnú a duševnú nezrelosť potrebuje zvláštnu záruku, starostlivosť a zvláštnu právnu ochranu, a to pred i po jeho narodení.

³⁹³ Dohovor o právach dieťaťa so svojimi opčnými protokolmi (Prvý opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa, o účasti detí v ozbrojených konfliktoch, Druhý opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa, o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii, Tretí opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa, o procedúre oznámení) bol ratifikovaný 193 krajinami. Česká a Slovenská Federatívna republika Dohovor o právach dieťaťa podpísala 30. septembra 1990 (publikovaný pod č. 104/1991 Zb.). Dohovor nadobudol platnosť dňa 2. septembra 1990, pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku dňa 6. februára 1991. „V dôsledku sukcesie po bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republike sa Slovenská republika stala zmluvnou stranou Dohovoru dňa 28. mája 1993 so spätnou účinnosťou od 1. januára 1993.“ Bližšie: Východisková správa Slovenskej republiky k Dohovoru o právach dieťaťa. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-deti-mladvez/dokumenty/vychodiskova-sprava-sr-k-dohovoru-pravach-dietata.pdf>.

³⁹⁴ „Štáty — zmluvné strany musia zabezpečiť dieťaťu, ktoré je schopné si utvárať vlastné názory, právo ich vyjadrovať slobodne vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho týkajú, pripisujúc názorom dieťaťa náležitú váhu podľa jeho veku a zrelosti. Na tento účel musí byť dieťaťu predovšetkým poskytnutá možnosť byť vypočuté v akomkoľvek súdnom alebo administratívnom konaní, ktoré sa ho týka buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu, resp. príslušnej osoby, spôsobom zlučiteľným s procesnými pravidlami vnútroštátneho práva.“ Dohovor o právach dieťaťa, článok 12

³⁹⁵ Všeobecný komentár Výboru Organizácie Spojených národov pre práva dieťaťa č. 12 (2009) k právu dieťaťa byť vypočuté, ods. 1, 2.

si vlastné názory sa zaručuje právo tieto názory voľne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom detí musí venovať primeraná pozornosť zodpovedajúca ich veku a úrovni vyspelosti. Článok 12 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa uvádza, že možnosť vypočutia musí byť poskytnutá obzvlášť „v akomkoľvek súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa dieťaťa týkajú“. Výbor OSN pre práva dieťaťa zdôrazňuje, „že sa toto ustanovenie vzťahuje bez obmedzenia na všetky relevantné súdne konania, ktoré sa dieťaťa týkajú, vrátane napríklad rozluky rodičov, zverenia do opatrovníctva, náhradnej starostlivosti a adopcie, na deti, ktoré majú konflikt so zákonom, deti, ktoré sú obeťami fyzického alebo psychického násillia, sexuálneho zneužívania či iných zločinov, poskytovania zdravotnej starostlivosti, sociálneho zabezpečenia, na deti bez sprievodu, detských žiadateľov o azyl alebo utečencov, a na obeť ozbrojených konfliktov a iných mimoriadnych okolností.“³⁹⁶

Z ustanovení Dohovoru pojednávajúcich o detskej obeťi vyplýva pre jeho zmluvné strany viacero povinností. Prioritnou úlohou sa pre jednotlivé štáty stáva povinnosť prijať všetky príslušné opatrenia na podporu fyzického a psychického zotavenia detských obeťi. Prijaté opatrenia musia rovnako smerovať k sociálnemu znovuzачleneniu dieťaťa, ktoré bolo obeťou akejkoľvek formy zanedbávania, vykorisťovania alebo zneužívania, mučenia alebo akejkoľvek inej formy krutého, neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu a pod. Jeho zotavenie a znovuzачlenenie sa musí realizovať v prostredí podporujúcom zdravie, sebaúctu a dôstojnosť detskej obeťi.³⁹⁷

V súlade s uznesením Hospodárskej a sociálnej rady OSN 2005/20, „**Usmernenie k súdnej praxi vo veciach týkajúcich sa detských obeťi a svedkov trestných činov**“ musí dostať detská obeť a detský svedok trestného činu možnosť plne uplatniť svoje právo slobodne vyjadriť názor, čo znamená, že je potrebné vynaložiť všetku snahu a zabezpečiť, aby detská obeť/svedok, s ktorým sa konzultuje o relevantných záležitostiach s ohľadom na jeho účasť na prípade, ktorý sa vyšetroje, mohla slobodne a svojím spôsobom vyjadriť názory a obavy týkajúce sa jeho účasti na súdnom procese.³⁹⁸

Právo detskej obeťi a svedka sa spája aj s právom byť informovaný o veciach ako je dostupnosť zdravotníckych, psychologických a sociálnych služieb, o spôsobe vedenia výsluchu, o existujúcich zavedených podporných mechanizmoch, ktoré má dieťa k dispozícii pri podávaní sťažnosti a počas účasti na vyšetrovaní a súdnom konaní, rovnako aj o dostupnosti ochranných opatrení, možnostiach získania odškodného, podmienkach odvolania a pod.³⁹⁹

V článku 40 ods. 1 pojednáva Dohovor o povinnosti štátu garantovať práva dieťaťa v postavení podozrivého, obvineného alebo uznaného vinným z porušenia trestného práva, na to, „aby sa s ním zaobchádzalo spôsobom zlučiteľným s podporovaním jeho zmyslu pre dôstojnosť a hodnoty posilňujúce jeho úctu k ľudským právam a základným slobodám iných, spôsobom, ktorý berie do úvahy vek dieťaťa i požiadavku podporovať ho v znovuzачlenení a prevzatí konštruktívnej úlohy v spoločnosti.“

Každé dieťa podozrivé alebo obvinené z porušenia trestného práva má mať v zmysle Dohovoru garantované záruky, ako napr. „byť neodkladne a priamo informované o obvineniach vznesených proti nemu, a ak je to vhodné, prostredníctvom jeho rodičov či poručníkov; mať právnu alebo inú vhodnú pomoc pri príprave a prednesení vlastnej obhajoby; aby jeho záležitosť bola rozhodnutá bez odkladu kompetentným, nezávislým a nestranným úradom alebo súdnym orgánom na základe vypočutia podľa zákona a za prítomnosti právnej alebo inej vhodnej pomoci, iba ak by si najlepšie záujmy dieťaťa vyžadovali inak, predovšetkým s prihliadnutím na jeho vek alebo postavenie jeho rodičov či poručníkov...“⁴⁰⁰

³⁹⁶ Tamtiež, ods. 32.

³⁹⁷ Dohovor o právach dieťaťa, článok 39.

³⁹⁸ Uznesenie hospodárskej a sociálnej rady OSN 2005/20, články 8, 19, 20.

³⁹⁹ Všeobecný komentár Výboru OSN pre práva dieťaťa č. 12 (2009) k právu dieťaťa byť vypočuté, ods. 62 – 64.

⁴⁰⁰ Pozri bližšie Dohovor o právach dieťaťa, článok 40, ods. 2.

Okolnosti trestania dieťaťa sú obsahom článku 37 Dohovoru, v zmysle ktorého musia zmluvné štáty zabezpečiť, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu. „*Za trestné činy spáchané osobami mladšími ako 18 rokov nesmie byť uložený trest smrti ani doživotný trest odňatia slobody bez možnosti prepustenia.*“⁴⁰¹ Zatknutie, väzba alebo uväznenie dieťaťa musí byť v súlade so zákonom a takéto opatrenia možno použiť iba ako poslednú možnosť a na najkratšiu možnú dobu. S deťmi pozbavenými osobnej slobody sa musí zaobchádzať s ľudskosťou, úctou k prirodzenej dôstojnosti ľudskej osobnosti a spôsobom, ktorý berie do úvahy potreby osôb ich veku.

Čo sa zákonného obmedzenia osobnej slobody detského podozrivého/obvineného týka, musí byť každé dieťa, pozbavené slobody, držané oddelene od dospelých, výnimkou sú okolnosti, v zmysle ktorých si nerešpektovanie uvedeného vyžaduje najlepší záujem dieťaťa. Dieťa zbavené osobnej slobody musí mať právo (s výnimkou mimoriadnych okolností) udržiavať styk so svojou rodinou prostredníctvom korešpondencie a návštev. Každému dieťaťu, ktoré je pozbavené slobody, musí byť zaručené právo na okamžitý prístup k právnej a inej adekvátnej pomoci, rovnako právo namietať zákonnosť pozbavenia slobody pred súdom alebo iným kompetentným, nezávislým a nestranným orgánom, ako aj na okamžité rozhodnutie o akejkolvek takejto námietke.⁴⁰²

Ďalším dokumentom medzinárodnej povahy garantujúcim právo na spravodlivý súdny proces je **Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach** (ďalej aj „*Pakt*“), v ktorom sa tomuto právu, konkrétne v článku 14, venuje široký priestor, a tak sa predmetný článok radí medzi najobsiahlejšie a najpodrobnejšie členené články celého Paktu.⁴⁰³ Aj tento široký priestor venovaný právu na spravodlivý proces v rámci ustanovení Paktu dokazuje dôležitosť predmetného práva ako kľúčového nástroja ochrany ľudských práv. Prejavom jeho absolútnosti je skutočnosť, že zmluvné štáty predmetného Paktu nedisponujú žiadnou mierou uváženia, pokiaľ ide o základný obsah procesných záruk obsiahnutých v uvedenom článku 14. Zmluvné štáty rovnako nemajú právo sa od základných zásad spravodlivého súdneho procesu žiadnym spôsobom odchýliť, a to ani v prípade vyhlásenia mimoriadnej situácie ohrozujúcej život národa. Článok 14 sa vyznačuje svojou absolútnou povahou aj napriek tomu, že nepatrí medzi nederogovateľné články uvedené v článku 4 ods. 2 predmetného Paktu. Dôvodom, prečo je venovaná pozornosť ustanoveniu článku 14, ktorý výslovne nepojednáva o procesných zárukách priznaných dieťaťu, je vyjadrenie Výboru OSN pre ľudské práva, v zmysle ktorého musia byť aj deťom poskytnuté všetky základné procesné záruky vyplývajúce z pojednávaného článku 14 Paktu.⁴⁰⁴

S ohľadom na osobitné postavenie dieťaťa ako zraniteľného subjektu sú procesné záruky priznané dieťaťu vyplývajúce z ustanovenia článku 14 Výborom OSN pre ľudské práva ďalej špecifikované, a to právo na okamžité informovanie o obvinení, právo na zaistenie primeranej pomoci pri príprave a uplatňovaní svojej obhajoby, právo byť súdený čo najrýchlejšie v spravodlivom konaní a pod. S cieľom zachovania procesných záruk stanovených v článku 14 Paktu by mal štát prijať opatrenia, aby formálne konanie, vedené proti dieťaťu pre porušenie

⁴⁰¹ Dohovor o právach dieťaťa, článok 37.

⁴⁰² Tamtiež.

⁴⁰³ Dňa 19. decembra 1966 bol v New Yorku otvorený na podpis Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach a Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. „*V mene Československej socialistickej republiky boli oba paky podpísané v New Yorku 7. októbra 1968.*“ *Bližšie: Vyhláska ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb. o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. Federálne zhromaždenie Československej socialistickej republiky k nim vyslovilo súhlas dňa 11. novembra 1975. Pre Československú socialistickú republiku nadobudli platnosť dňa 23. marca 1976 (publikované pod č. 120/1976 Zb.).*

⁴⁰⁴ HOFSCHEIDEROVÁ, A. 2014. *Ochrana práv detí v konflikte se zákonem v mezinárodněprávních dokumentech.* Brno: Liga lidských práv, 2014. s. 23.

noriami trestného práva, mohlo byť vo všetkých vhodných prípadoch odklonené. Podľa Výboru OSN pre ľudské práva je za týmto účelom možné využiť predovšetkým mediáciu medzi dieťaťom a obeťou, psychologické a sociálne poradenstvo, príp. rôzne výchovné programy.⁴⁰⁵

Okrem uvedených medzinárodnoprávných dokumentov je dôkazom dôležitosti ochrany práv detí v tejto oblasti rad **d'alších právnych nástrojov OSN**, napr. Štandardné minimálne pravidlá OSN pre výkon súdnictva voči mladistvým („*Pekingské pravidlá*“, 1985), Pravidlá OSN na ochranu mladistvých zbavených slobody („*Havanské pravidlá*“, 1990), Usmernenia OSN pre spravodlivosť v záležitostiach týkajúcich sa detských obetí a svedkov trestných činov (ECOSOC Res 2005/20, 2005), Usmernenia OSN pre prevenciu kriminality mladistvých („*Rijádske pravidlá*“, 1990) a pod.⁴⁰⁶

Procesné záruky priznané dieťaťu na regionálnej úrovni

Predovšetkým Rada Európy a Európska únia sa svojou normotvornou činnosťou zaslужujú o ochranu práv (detí nevynímajúc) na regionálnej, európskej úrovni. „*Rada Európy je najstaršou európskou politickou organizáciou, a jej myšlienkou bolo založiť európsku medzistátnu organizáciu pod názvom Spojené štáty európske. Hlavné ciele Rady Európy boli zakotvené v Štatúte, a neskôr inkorporované do Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd... Štatút Rady Európy podpísali predstavitelia 10 štátov 5. mája 1949 v Londýne, s cieľom vytvoriť európsky regionálny systém ochrany ľudských práv založených na prirodzenoprávných a kultúrnych tradíciách.*“⁴⁰⁷ **Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd**, podpísaný 4. novembra 1950 v Ríme (s platnosťou od 3.9.1953) rešpektujú obsah Všeobecnej deklarácie ľudských práv vyhlásenej Valným zhromaždením OSN 10. decembra 1948, „*predstavuje jednu z najdôležitejších zmlúv, ktorá má za úlohu zabezpečiť práva človeka...*“⁴⁰⁸

S ohľadom na ustanovenie čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd spracoval Európsky súd pre ľudské práva zvláštne požiadavky na zaistenie aktívnej účasti detí na trestnom konaní. V rámci konania je nevyhnutné prihliadať na vek dieťaťa, jeho úroveň vyzrelosti a citové schopnosti. Aktívna účasť dieťaťa je podľa Európskeho súdu pre ľudské práva podmienená napr. týmito požiadavkami: neverejnú vypočutie, obmedzená publicita, zaistenie porozumenia podstaty konania zo strany dieťaťa, ako aj obmedzenie formálnosti súdneho konania. Európsky súd pre ľudské práva doteraz nevydal rozhodnutie, v ktorom by stanovenie príliš nízkeho veku trestnej zodpovednosti bolo dôvodom porušenia článku 6 Dohovoru o ochrane ľudských práva a základných slobôd. Pri posudzovaní potreby/možnosti aktívnej účasti dieťaťa na vnútroštátnom konaní prihliada Európsky súd pre ľudské práva na individuálnu povahu každého prípadu.

Na ilustráciu uvádzame prípad T. proti Spojenému kráľovstvu,⁴⁰⁹ týkajúci sa vraždy dvojročného dieťaťa dvoma desaťročnými deťmi. Deti boli súdené verejne za veľkej pozornosti médií. Súdne konanie bolo čiastočne upravené, a to tak, že súdne konania trvali kratšie, rodičia sťažovateľa sedeli v jeho blízkosti, počas prestávok mali deti k dispozícii priestor na hranie. Sťažovateľ a spoluobvinený boli súdení súdom pre dospelých a prítomnosť trestného konania bola viac-menej zachovaná. Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že

⁴⁰⁵ Tamtiež.

⁴⁰⁶ Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí prijaté Výborom ministrov Rady Európy 17. novembra 2010, s. 14.

⁴⁰⁷ MARCZYOVÁ, K. 2020. Význam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd pre postavenie národnostných menšín v Slovenskej republike. In: MARCZYOVÁ, K. MEDELSKÝ, J. 2020. *Význam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho vplyv na dodržiavanie ľudských práv*. Zborník príspevkov. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. s. 135.

⁴⁰⁸ Tamtiež, s. 136.

⁴⁰⁹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci T. proti Spojenému kráľovstvu zo 16. decembra 1999, č. 24724/94.

v tomto prípade došlo k porušeniu práv sťažovateľa podľa článku 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv základných slobôd, nakoľko sa sťažovateľ nemohol aktívne zúčastniť konania vzhľadom k publicite/verejnosti konania sprevádzaného veľkou pozornosťou médií, ako aj obmedzeným schopnostiam dieťaťa poskytnúť adekvátne výpoved'

Dňa 25. januára 1996 bol na pôde Rady Európy prijatý ďalší významný dokument opierajúci sa o Dohovor o právach dieťaťa, predovšetkým jeho článok 4, ktorý vyžaduje, aby členské štáty urobili všetky adekvátne zákonodarné, administratívne a iné opatrenia na implementáciu práv uznaných v Dohovore o právach dieťaťa, a to **Európsky dohovor o výkone práv detí**.⁴¹⁰ Svojím obsahom sa vzťahuje na osoby, ktoré nedosiahli vek 18 rokov. Jeho predmetom je v najlepšom záujme detí podporiť ich práva, poskytnúť im procesné práva a uľahčiť ich výkon tým, že sa zaručí, aby deti samostatne alebo prostredníctvom iných osôb alebo orgánov boli informované a bolo im umožnené zúčastniť sa konaní pred justičnými orgánmi.⁴¹¹ V kontexte zisťovania názoru dieťaťa je kľúčová kapitola II Európskeho dohovoru o výkone práv detí pojednávajúca o procesných opatreniach na podporu práv detí. Európsky dohovor o výkone práv detí garantuje dieťaťu právo vyjadriť slobodne svoj názor. Jeho cieľom je podporovať práva detí tým, že vymedzuje konkrétne procesné práva v súdnych konaniach týkajúcich sa rodinných vecí, v rámci ktorých majú rovnako deti právo byť informované a majú právo vyjadriť svoj názor. V zmysle Európskeho dohovoru o výkone práv detí sa deťom, (okrem iného) priznáva právo žiadať o ustanovenie osobitného zástupcu v súdnom konaní, ktoré sa ich týka.

Rovnako významné je pre procesné postavenie dieťaťa ustanovenie čl. 6 tohto Dohovoru pojednávajúce o rozhodovaní justičných orgánov v konaniach týkajúcich sa detí. Pred vydaním takéhoto rozhodnutia je justičný orgán povinný zvážiť, či má k dispozícii dostatočné množstvo informácií na vydanie rozhodnutia, ktoré bude v najlepšom záujme dieťaťa, v prípade potreby si vyžiada ďalšie informácie. Ak je dieťa vnútroštátnym právom považované za dostatočne rozumovo vyspelé, sa rozhodujúci justičný orgán ubezpečí, že dieťaťu boli poskytnuté všetky relevantné informácie. Vo vhodných prípadoch je dieťa osobne prítomné, pričom jeho vypočutie je primerané úrovni jeho chápania. Osobná prítomnosť dieťaťa sa nezabezpečuje, ak by to bolo v evidentnom rozpore s najlepším záujmom dieťaťa. S ohľadom na ustanovenia pojednávaného Dohovoru justičný orgán rozhodujúci vo veci umožní dieťaťu vyjadriť svoje názory, ktoré berie primerane do svojej úvahy.

Výpočet dokumentov tvoriacich regionálny systém ochrany práv detí dopĺňa **Charta základných práv Európskej únie** zo 7. decembra 2000. „*Charta bola slávnostne vyhlásená Parlamentom, Radou a Komisiou v Nice v roku 2000, zatiaľ ako právne nezáväzná deklarácia. Po tom, čo bola zmenená, bola opäť vyhlásená v roku 2007. Až prijatím Lisabonskej zmluvy 1. decembra 2009 však Charta ZP nadobudla priamu účinnosť, ako sa uvádza v čl. 6 ods. 1 ZEÚ, čím sa stala záväzným zdrojom primárneho práva, rovnocenným so zakladajúcimi zmluvami.*“⁴¹² Charta základných práv Európskej únie nerozširuje rozsah pôsobnosti práva Európskej únie nad rámec jej právomocí,⁴¹³ rovnako nezakladá žiadnu novú právomoc ani

⁴¹⁰ Slovenkou republikou (len) podpísaný 22. júna 1998.

⁴¹¹ "Justičný orgán" vymedzuje Európsky dohovor o výkone práv detí vo svojom čl. 2 nasledovne: „*súd alebo administratívny orgán, ktorý má porovnateľné právomoci*“.

⁴¹² CHRENŠŤ, J. NESVADBA, A. 2020. *Právo Európskej únie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. s. 149.

⁴¹³ „*Rešpektujúc právomoci a úlohy Únie, ako aj dodržiavanie zásady subsidiarity, táto charta opätovne potvrdzuje práva vyplývajúce najmä z ústavných tradícií a medzinárodných záväzkov spoločných pre členské štáty, Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, sociálnych chárt prijatých Úniou a Radou Európy, ako aj judikatúry Súdného dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva.*“ Charta základných práv Európskej únie, Preambula

úlohu pre Európsku úniu a svojim obsahom nemení právomoci a úlohy vymedzené v zmluvách.⁴¹⁴

Európska únia v kontexte významu pri vykonávaní, dodržiavaní obsahu Charty základných práv Európskej únie sústredí pozornosť na vnútroštátne subjekty, Európsky parlament zdôrazňuje, že práve súdne orgány, orgány presadzovania práva a správne orgány vo vnútri štátov zohrávajú kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní účinku práv a slobôd deklarovaných v Charte základných práv Európskej únie. „Rada Európskej únie zdôrazňuje, že vo vnútroštátnom kontexte je potrebné uplatňovať chartu ako súčasť širšieho súboru uplatniteľných zdrojov základných práv ... s cieľom účinne uplatňovať chartu je potrebné, aby vnútroštátne orgány venovali osobitnú pozornosť tým ustanoveniam charty, ktorých význam a rozsah pôsobnosti neurčujú zodpovedajúce ustanovenia Európskeho dohovoru o ľudských právach...“⁴¹⁵ V tomto ohľade ustanovenie článku 52 odsek 3⁴¹⁶ predmetnej charty podnecuje, resp. nevyklučuje extenzívny výklad práv normovaných obsahom medzinárodných alebo iných európskych dokumentov. Charta základných práv Európskej únie v článku 47 priznáva záruky podobné zárukám vyplývajúcim z ustanovenia článku 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, vrátane práva, aby vec každého bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom, ako aj práva na účinné prostriedky nápravy.

V kontexte práva Európskej únie, ktoré pojednáva o procesných zárukách priznaných priamo dieťaťu nemožno opomenúť **Smernicu Európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní**, ktorej účelom je „zaviesť procesné záruky na zaistenie toho, aby deti, teda osoby mladšie ako 18 rokov, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, boli schopné pochopiť a sledovať toto konanie a uplatniť svoje právo na spravodlivý proces a aby sa predišlo tomu, že deti budú opätovne páchať trestné činy, a posilnila sa ich sociálna integrácia.“⁴¹⁷ Uvedená smernica by mala byť uplatňovaná na deti podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní, ako aj na deti, ktoré sú vyžiadanými osobami, pričom pokiaľ ide o deti v takomto postavení, predmetné ustanovenia uvedenej smernice by sa mali uplatňovať okamihom ich zatknutia vo vykonávajúcom členskom štáte.⁴¹⁸

Vybrané reflexie slovenského právneho poriadku

Odrazom nadnárodnej legislatívy je rovnako v tejto oblasti vnútroštátne právo, rešpektujúce záväzky plynúce z obsahu medzinárodných zmlúv a dohovorov, ktorých obsahom je Slovenská republika viazaná. Výpočet zmluvných dokumentov Organizácie Spojených národov, ktorých zmluvnou stranou bola Česká a Slovenská Federatívna Republika a ktoré ku dňu jej rozdelenia nadobudli platnosť pre Slovenskú republiku sú predmetom Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z. z. Dňa 28. mája 1993 sa uskutočnila s platnosťou od 1. januára 1993 notifikácia sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých depozitárom je generálny tajomník

⁴¹⁴ Charta základných práv Európskej únie, článok 51, ods. 2

⁴¹⁵ Agentúra Európskej únie pre základné práva, 2020. *Uplatňovanie Charty základných práv Európskej únie v práve a pri tvorbe politik na vnútroštátnej úrovni. Usmernenie*. Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2020. s. 12. Dostupné na internete: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_sk.pdf

⁴¹⁶ „V rozsahu, v akom táto charta obsahuje práva, ktoré zodpovedajú právam zaručeným v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd, zmysel a rozsah týchto práv je rovnaký ako zmysel a rozsah práv ustanovených v uvedenom dohovore. Toto ustanovenie nebráni tomu, aby právo Únie priznávalo širší rozsah ochrany týchto práv.“ Charta základných práv Európskej únie, článok 52, ods. 3

⁴¹⁷ Smernica Európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, ods. 1.

⁴¹⁸ Tamtiež, ods. 10.

Organizácie Spojených národov. Jeho prijatím sa jednotlivé štáty zaviazali k realizácii svojich politik s ohľadom na najlepší záujem dieťaťa.

Upriamujúc pozornosť na reflexie slovenského právneho poriadku v oblasti presadzovania procesných práv dieťaťa sú na účely príspevku osobitne relevantné ustanovenia dvoch procesných kódexov a síce zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „Civilný mimosporový poriadok“) a zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „Trestný poriadok“).

Osobitosti procesných postupov v civilnom konaní vo veciach maloletých

Jedným z nosných princípov v konaniach vo veciach maloletého je v zmysle článku 4 **Civilného mimosporového poriadku princíp rovnosti**,⁴¹⁹ presadzovaný so zámerom naplnenia práva na spravodlivý proces, čo predpokladá efektívny postup súdu ako aj subjektov na konaní zúčastnených.⁴²⁰ Akceptácia princípu rovnosti v mimosporovom kódexe poskytuje ochranu pomyselným slabším účastníkom. Identifikácia slabšieho subjektu v mimosporovom konaní vychádza z takých okolností na strane účastníka konania, ktoré by ho mohli potenciálne znevýhodniť pri realizácii procesných úkonov v súdnom konaní, pričom touto okolnosťou môže byť rovnako nedostatok veku. S ohľadom na predmet Civilného mimosporového poriadku a druhy konaní prejednávaných v tomto procesnom režime je „výskyt“ subjektov vyžadujúcich zvýšenú právnu ochranu v mimosporovom konaní značný. Medzi subjekty so zvýšenou ochranou radíme o. i.⁴²¹ maloleté dieťa. Kompenzácia naznačeného hendikepu, v tomto prípade veku, sa napríklad prejavuje v rámci osobitného prístupu pri vedení výsluchu maloletého dieťaťa, ako aj zohľadnenie jeho možností vyjadriť svoj názor k prejednáwanej veci a vôbec všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú, čo je okrem článku 4 obsiahnuté v ustanovení § 38 Civilného mimosporového poriadku, rovnako v práve maloletého byť informovaný o priebehu konania garantovaného ustanovením § 116 Civilného mimosporového poriadku a i. „*Modifikovanie princípu rovnosti cez zabezpečenie účinného prístupu k spravodlivosti nemá za cieľ negovať jeho všeobecný zmysel, neprimeraným spôsobom zasahovať do práva ostatných účastníkov, resp. subjektov s odvodenými procesnými právami a povinnosťami, ale práve naopak, kompenzovať a vyvažovať postavenie tých účastníkov, u ktorých je to dôvodné.*“⁴²²

Ďalším významným princípom odlišujúcim konanie sporové a mimosporové je *princíp oficiality*, vyjadrený v článku 5 Civilného mimosporového poriadku.⁴²³ Princíp oficiality ako jeden z najcharakteristickejších princípov mimosporového konania sa v priebehu konania prejavuje napríklad ingerenciou súdu do dispozície s návrhom (späťvzatie návrhu na začatie konania), kedy súd konanie nezastaví, ak považuje za dôvodné pokračovať v konaní.⁴²⁴ Ochrana záujmov dieťaťa môže byť v mimosporovom konaní efektívne zabezpečená jedine

⁴¹⁹ „Súd aplikuje a interpretuje právo rovnako vo vzťahu ku všetkým účastníkom konania. Ak je účastníkom konania maloleté dieťa, koná súd v jeho najlepšom záujme a ak je to vhodné, informuje dieťa o všetkých podstatných otázkach týkajúcich sa priebehu konania a veci samej. Ak je účastníkom konania osoba so zdravotným postihnutím, zabezpečí súd účinný prístup k spravodlivosti na rovnakom základe s ostatnými účastníkmi konania.“ Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov, článok 4

⁴²⁰ Východiskom predmetného princípu je okrem záväzkov plynúcich z dokumentov nadnárodnej povahy samotná textácia Ústavy, konkrétne v čl. 47, v zmysle ktorého „(2) Každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom. (3) Všetci účastníci sú si v konaní podľa odseku 2 rovní.“

⁴²¹ Rovnako napr. osoby so zdravotným postihnutím, nezvestné osoby.

⁴²² SMYČKOVÁ, R. ŠTEVČEK, M. TOMAŠOVIČ, M. KOTRECOVÁ, A. a kol. 2017. *Civilný mimosporový poriadok*. Komentár. Bratislava: C. H. Beck, 2017. s. 15.

⁴²³ „(1) Súd koná aj bez návrhu, na návrh prokurátora alebo na návrh účastníka konania. Predmet konania vymedzuje zákon. (2) Súd postupuje z úradnej povinnosti na základe zákona na účely prejednávania a rozhodnutia veci tak, aby ochrana práv bola rýchla a účinná.“ Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov, článok 5.

⁴²⁴ SMYČKOVÁ, R. ŠTEVČEK, M. TOMAŠOVIČ, M. KOTRECOVÁ, A. a kol. 2017. *Civilný mimosporový poriadok*. Komentár. Bratislava: C. H. Beck, 2017. s. 17.

možnosťou orgánov ochrany práva (najmä súdu) postupovať aj bez procesnej iniciatívy účastníkov konania, ktorých iniciatíva však môže zostať ako fakultatívny a subsidiárny nástroj tejto ochrany.⁴²⁵

V mimosporových konaniach ovládaných výlučne dispozičným princípom sa pri zisťovaní skutočného stavu veci uplatňuje rovnako *vyšetrovací princíp*, majúci svoje vyjadrenie v článku 6 Civilného mimosporového poriadku.⁴²⁶ Má zásadný význam pre objem informačného základu, z ktorého súd vychádza pri formulácii meritórneho rozhodnutia a rovnako na procesnú aktivitu subjektov týchto procesnoprávných vzťahov. „*Vyšetrovací princíp je vyjadrením toho, kto a v akom rozsahu má povinnosť vyvinúť procesnú aktivitu (sudca, účastníci konania), pri substancovaní skutkového základu veci, do penza dôkazov nevyhnutných pre vydanie meritórneho rozhodnutia.*“⁴²⁷ Predmetný princíp možno identifikovať ako „potlačenie subjektívneho dôkazného bremena“ účastníkov konania a presunutie dôkaznej iniciatívy na súd.⁴²⁸

Výpočet nami zvolených princípov uzatvárame princípom uplatňovaním, ktorého možno vo viacerých prípadoch mimosporového konania, napriek formalizmu procesného práva, konštatovať jeho prelomenie. V zmysle článku 7 Civilného mimosporového poriadku⁴²⁹ normujúceho *princíp neformálnosti* preferencie obsahu procesných úkonov účastníkov konania, je teda záležitosťou súdu, aby pri realizácii určitých procesných úkonov uplatnil formu zodpovednú okolnostiam na strane účastníkov konania.⁴³⁰ Princíp neformálnosti je zvlášť uplatňovaný v prípade, že sa v priebehu mimosporového konania pristúpi k priamemu zisťovaniu názoru maloletého, kedy sa neformálnosť prejavuje vo voľbe priestorov, v ktorých sa zisťuje názor maloletého (mimo pojednávacej miestnosti, v priestoroch školy, v iných na to vhodne prispôbených priestoroch), neformálnosti komunikácie (rešpektujúc vek a vyspelosť dieťaťa a s tým spojené vyjadrovacie schopnosti, zabezpečenie hračiek, kresliacich pomôcok, prípadne uplatnenie neverbálnej komunikácie).

Trestnoprávne a ďalšie teoretické východiská prípravy a realizácie výsluchu maloletého

Výsluch dieťaťa je obzvlášť náročný, nakoľko musí byť rešpektovaný jeho telesný a duševný vývoj. Pri príprave výsluchu dieťaťa je nevyhnutné zistiť vývojový stupeň psychiky vypočúvaného, či bude schopný pochopiť dôležitosť výsluchu, vypovedať vierohodne, aké sú jeho sklony, záľuby a pod. Podkladové materiály k príprave predmetného výsluchu je možné získať od učiteľov, rodičov, susedov, lekárov. V individuálnych prípadoch je možné, s cieľom adekvátnej prípravy výsluchu dieťaťa, vyžiadať znalecký posudok z odboru psychológie.⁴³¹ Výsluch dieťaťa je potrebné pripraviť natoľko, aby sa nemusel opakovať. V prípade výsluchu

⁴²⁵ Bližšie: Dôvodová správa k Civilnému mimosporovému poriadku. Osobitná časť. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=408723>

⁴²⁶ „*Súd postupuje v súčinnosti s účastníkmi konania tak, aby zistil skutočný stav veci. Súd je povinný na účely zistenia skutočného stavu veci vykonať všetky potrebné dôkazy, aj keď ich účastníci konania nenavrhl.*“ Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov, článok 6.

⁴²⁷ SMYČKOVÁ, R. ŠTEVČEK, M. TOMAŠOVIČ, M. KOTRECOVÁ, A. a kol. 2017. *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2017. s. 21.

⁴²⁸ Dôvodová správa k Civilnému mimosporovému poriadku. Osobitná časť. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=408723>

⁴²⁹ „*Úkony účastníkov konania sa posudzujú s prihliadnutím na ich obsah. Formálne pochybenie možno namietať iba vtedy, ak by bol pri správnom procesnom postupe dosiahnutý iný výsledok konania. V záujme hospodárnosti konania a ochrany práv a právom chránených záujmov účastníkov konania môže súd upustiť od vykonania určitých úkonov alebo prispôbiť ich realizáciu tak, aby dosiahol spravodlivé rozhodnutie vo veci.*“ Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov, čl. 7

⁴³⁰ SMYČKOVÁ, R. ŠTEVČEK, M. TOMAŠOVIČ, M. KOTRECOVÁ, A. a kol. 2017. *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2017. s. 26.

⁴³¹ BAČIKOVÁ, I. a kol. 2013. *Výsluch v kriminalistickej teórii a v praxi*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2013. s. 85.

dieťaťa, ktoré je obeťou trestného činu, je nevyhnutné zvoliť osobitne citlivý prístup, aby výsluch nepriaznivo neovplyvňoval jeho duševný a telesný vývoj. Za vhodné miesto vykonania výsluchu dieťaťa býva považovaná škola, príp. rodinné prostredie, to za predpokladu, že páchatel' nepochádza z okruhu rodiny a v prípadoch, keď sa rodičia alebo iné osoby žijúce v spoločnej domácnosti s dieťaťom nesnažia ovplyvniť jeho výpoveď, alebo jej zabrániť.⁴³²

Trestný poriadok ustanovením § 135 ods. 1 upravuje osobitosti výsluchu svedka, ktorý je osobou mladšou ako 18 rokov⁴³³ „o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej vek, vzťah k páchatel'ovi alebo závislosť od páchatel'a, povahu a okolnosti spáchania trestného činu mohlo nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj alebo vystaviť ju riziku druhotnej viktimizácie.“ V prípade, že osoba mladšia ako 18 rokov v pozícii svedka v priebehu predmetného konania dosiahla osemnásť rok veku, potom sa ustanovenia § 135 Trestného poriadku neuplatnia a postupuje sa podľa všeobecných ustanovení o výsluchu svedka. Ustanovenie § 135 Trestného poriadku sa vzťahuje na výsluch osoby, ktorá je v čase ďalšieho konania stále mladšia. Rovnako je potrebné mať na zreteli ustanovenie § 135 ods. 2, v zmysle ktorého možno opätovný výsluch osoby mladšej ako 18 rokov v prípravnom konaní povoliť len prokurátor.⁴³⁴

Prijatie **zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov** rozšírilo znenie ustanovenia § 134 Trestného poriadku, v zmysle ktorého, ak je ako svedok v trestnom konaní vypočúvaná osoba, ktorá je obzvlášť zraniteľnou obeťou⁴³⁵ podľa osobitného zákona, sa výsluch vykoná ohľaduplne, po obsahovej stránke tak, aby sa v ďalšom konaní už nemusel opakovať, s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu. Pričom, ak sa tým nenaruší priebeh trestného konania, orgán činný v trestnom konaní zabezpečí, aby výsluchy v prípravnom konaní viedla tá istá osoba. „K výsluchu sa priberie psychológ alebo znalec, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu vypočúvanej osoby prispeje k správne vedeniu výsluchu.“⁴³⁶

Čo sa materiálneho zabezpečenia výsluchu dieťaťa týka, možno v odôvodnených prípadoch využiť aj hračky, ktoré pomáhajú s formovaním psychologického kontaktu. Negatívom, ktoré nemožno opomenúť, je, že rovnako môžu aj odvádzať pozornosť dieťaťa neželaným smerom.⁴³⁷ Prax je dôkazom, že využitím hračiek boli deti schopné „zahrať“ konanie na nich páchané, bez slovného komentára, čím možno vypočúť aj detskú obeť týrania, či nemé dieťa.⁴³⁸

Čo sa zabezpečenia prítomnosti dieťaťa na výsluchu týka, pôsobí písomné predvolanie vyslovene negatívne. Osobné pozvanie, s cieľom formovania psychologického kontaktu, je vhodnejší spôsob. Do úvahy rovnako prichádza zabezpečenie prítomnosti dieťaťa na výsluchu

⁴³² KUBÍKOVÁ, I. 2002. *Výsluch ako kriminalistická metóda*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2002. s. 69.

⁴³³ V súvislosti so stanovením vekovej hranice uvádzame zákon č. 204/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, nakoľko jeho článkom II došlo k zmene z pôvodne nastavenej vekovej hranice 15 rokov na hranicu 18 rokov.

⁴³⁴ V konaní pred súdom Trestný poriadok pripúšťa v tejto veci výnimky zo zásady ústnosti. Výsluch osoby mladšej ako 18 rokov sa v konaní pred súdom vykonáva výnimočne, prednostne sa pristupuje k prečítaniu zápisnice. K potvrdeniu jej správnosti a úplnosti možno pred súdom vypočúť osobu pribratú k výsluchu. Bližšie: Trestný poriadok č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov, § 135, ods. 2 – 4

⁴³⁵ V zmysle ustanovenia § 2 ods. 1 písm. c) zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa obzvlášť zraniteľnou obeťou rozumie podľa bodu 1. dieťa, pričom sa dieťaťom rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov. Ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, dovtedy kým sa nepreukáže opak.

⁴³⁶ Trestný poriadok č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov, § 134, ods. 4.

⁴³⁷ Napr. „Jája“ a „Pája“ – dvojica bábok so zobrazením ženských a mužských druhotných pohlavných orgánov, zavedené službou kriminálnej polície v Českej republike.

⁴³⁸ Bližšie: BAČIKOVÁ, I. a kol. 2013. *Výsluch v kriminalistickej teórii a v praxi*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2013. s. 86-87.

prostredníctvom učiteľa. Čo sa už samotného vedenia výsluchu týka, je vhodné začať voľným rozhovorom na všeobecnú tému, čím dochádza k uvoľneniu psychického napätia a postupnému formovaniu psychologického kontaktu. Ďalším negatívom, ktorému je sa, podľa možnosti, potrebné vyhnúť, je fyzická podobnosť vypočúvajúceho a páchatel'a. Vypočúvajúcí by mal byť v civilnom odevu (pri výsluchu mladistvých sa odporúča služobná rovnošata).

Čo sa pohlavia osoby vypočúvajúceho týka, uplatňuje sa v odôvodnených prípadoch uvedené ustanovenie: „*Ak je ako svedok v trestnom konaní vedenom pre trestný čin proti ľudskej dôstojnosti, trestný čin obchodovania s ľuďmi alebo trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby vypočúvaná osoba, ktorá je obzvlášť zraniteľnou obeťou podľa osobitného zákona, výsluch v prípravnom konaní spravidla vedie osoba rovnakého pohlavia ako vypočúvaná osoba, ak tomu nebránia závažné dôvody, ktoré je orgán činný v trestnom konaní povinný uviesť v zápisnici.*“⁴³⁹

Zvlášť v prípade výsluchu dieťa zohráva zásada včasnosti dôležitú úlohu, nakoľko v prípade detí nízkeho veku bývajú poznatky o udalostiach v pamäti po určitú dobu.⁴⁴⁰

Vhodná voľba výrazových prostriedkov a prispôsobenie sa duševnému vývoju dieťaťa je rovnako dôležitá, no nemala by viesť k používaniu „detského jazyka“. Zasadou výsluchu dieťaťa je nechať dieťa voľne vypovedať a až po skončení jeho výpovede, keď už nevie, čo má ďalej rozprávať, pristúpiť ku kladeniu doplňujúcich otázok. V priebehu celého výsluchu vykonáva vypočúvajúcí analýzu výpovede, v rámci ktorej si všíma výrazy dieťaťa, predovšetkým tie, ktoré nezodpovedajú jeho veku a mentálnej úrovni. Tie môžu vypovedať o tom, že dieťa bolo pred výsluchom ovplyvňované a na výsluch pripravované. V takom prípade je vhodné viesť výsluch „do široka“, za hranice predmetu výsluchu, kde vypočúvaný nie je pripravený a jeho odpovede na nepredvídané otázky sprevádzajú značné rozpory. Tlak na vyjasnenie týchto rozporov má za následok neschopnosť dieťaťa vypovedať nepravdivo, až napokon povie pravdu. Ak si dieťa na určitú udalosť nedokáže spomenúť, môže pri rozpomätávaní sa napomôcť zistenie detailov a okolností, ktoré mohlo dieťa v tom okamihu vnímať. Dôležitú úlohu pri výsluchu dieťaťa zohrávajú aj osobnostné vlastnosti vypočúvajúceho, ktorý by mal disponovať empatiou, zdvorilosťou, ľudským prístupom a dospieť tak k získaniu si dôvery vypočúvaného dieťaťa.⁴⁴¹

K správne identifikovaniu osobitných potrieb vypočúvaného dieťaťa je nevyhnutná odborná príprava príslušníkov Policajného zboru, ktorí výsluchy detí vedú. Ich špecializácia v spojení s prispôsobeným prostredím vznikajúcich **špeciálnych výsluchových miestností chráni dieťa** pred neprijemnými zážitkami spôsobenými štandardným prostredím policajných útvarov. Sú predpokladom, že výsluch dieťaťa bude prebiehať formou prispôobenou jeho veku, s rešpektom, citlivo a profesionálne, čo poskytne priestor pre efektívnejšie získavanie informácií týmto dôkazným prostriedkom bez sekundárnej viktimizácie dieťaťa.

Pod hlavičkou Úradu kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru v partnerstve s Akadémiou Policajného zboru v Bratislave je, so zámerom prispieť k zníženiu rizika sekundárnej viktimizácie obetí trestných činov, v podmienkach Slovenskej republiky realizovaný národný projekt Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov. Cieľovú skupinu pilotného projektu tvoria detské a ďalšie

⁴³⁹ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 134, ods. 5.

⁴⁴⁰ Nakoľko je rovnako schopnosť sústrediť sa na predmet výsluchu podmienená vekom a stupňom duševného vývoja, je vo vzťahu k rozsahu výsluchu potrebné akceptovať odporúčania, čo sa času výsluchu jednotlivých vekových kategórií detí týka, a to: deti vo veku 5-7 rokov – okolo 15 minút, deti vo veku 7 až 10 rokov – okolo 20 minút, deti vo veku 10 až 12 rokov – 25 minút, deti vo veku 12 až 15 rokov – 30 minút, v prípade výsluchu mladistvých nie je doba obmedzovaná, avšak najneskôr po hodine je potrebné urobiť vo výsluchu prestávku. Bližšie: KONRÁD, Z. NĚMEC, M. NOVOTNÝ, F. 2008. *Vybrané otázky teórie a praxe výsluchu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. s. 64.

⁴⁴¹ Bližšie: BAČIKOVÁ, I. a kol. 2013. *Výsluch v kriminalistickej teórii a v praxi*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2013. s. 89-92.

obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov a príslušníci Policajného zboru vykonávajúci výsluchy detí. V období od 1. februára 2018 do 31. decembra 2021 má špecializovanú odbornú prípravu v zmysle obsahu pilotného projektu absolvovať minimálne 350 policajtov.

Východiskom uvedeného projektu bola skutočnosť, že vyšetrovatelia a poverení príslušníci vedúci výsluchy detí nemali špecializovanú odbornú prípravu ku správne identifikovaniu osobitných potrieb vypočúvaného. Impulzom pre prijatie náležitých opatrení bol obsah (už zmienenej) Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV. Okrem iného v zmysle uvedenej smernice mali členské štáty Európskej únie do 16. novembra 2015 zaistiť uskutočňovanie výsluchu obeť s osobitnou potrebou v priestoroch určených alebo prispôbených na tento účel, zamedzenie vizuálnemu kontaktu medzi obeťou a páchatelom a to aj počas vykonávania dôkazov za využitia vhodných prostriedkov vrátane komunikačných technológií, zhotovovanie zvukovo-obrazových záznamov všetkých výsluchov detskej obeť a aby tieto bolo možné použiť ako dôkaz v trestnom konaní, absolvovanie všeobecnej a špecializovanej odbornej prípravy osôb vedúcich výsluchy detí.⁴⁴²

Špeciálne výsluchové miestnosti zriaďované v rámci tohto projektu, ktoré sa zásadným spôsobom odlišujú od bežných policajných kancelárií, sú určené prioritne k výsluchom detí, ktoré sa stali obeťami alebo svedkami závažnej trestnej činnosti. Samotné prevedenie výsluchu v takejto miestnosti dopomôže nadviazať kontakt príslušníka Policajného zboru s dieťaťom alebo obzvlášť zraniteľnou obeťou na inej úrovni, čo môže pozitívne vplyvať na kvalitu a množstvo získaných dôkazov, a tým aj na kvalitu dokazovania a trestného konania vôbec. Špeciálna výsluchová miestnosť svojím zariadením, vybavením, prostredím má chrániť dieťa pred nepríjemnými zážitkami spôsobenými štandardným prostredím policajných útvarov. Hlavným dôvodom k vybudovaniu siete špeciálnych výsluchových miestností je vypočúvanie dieťa ďalej nepoškodzovať.

Záver

Uplatňovanie vopred stanovených, osobitných opatrení zohľadňujúcich potreby detí vytvára podmienky ich efektívnej účasti na predmetnom konaní, ktoré sa ich týkajú. Ustanovenia zákona o Policajnom zbore, Trestného poriadku, zákona o obetiach, Civilného mimosporového poriadku a iných sú teoretickým východiskom uplatňovania procesných záruk, v tomto kontexte detí. Právne postavenie dieťaťa je rovnako predmetom širokej medzinárodnej, regionálnej právnej úpravy, otázna ale ostáva miera faktickej realizácie práv dieťaťa a s tým spojené možnosti pre uplatňovanie ich práv. Rozhodnutia všeobecných súdov, Ústavného súdu Slovenskej republiky, ako aj Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorých predmetom sú práva dieťaťa sú dôkazom spornej aplikačnej praxe a teda problematickej realizácie procesných práv detí.

Efektívne zapájanie detí do ochranných opatrení vyžaduje, aby boli deti informované o svojom práve byť vypočuté a práve vyrastať bez akýchkoľvek foriem fyzického a psychického násilia. Inštitúcie zaoberajúce sa deťmi by sa mali preto zaviazat' k zabezpečeniu jednoduchého prístupu k jednotlivcom a organizáciám, ktorým môžu dôverne a bez obáv takéto prípady hlásiť, vrátane telefonických liniek a poskytovať miesta, kde môžu deti prispievať svojimi skúsenosťami a názormi o boji proti násiliu páchanom na deťoch.⁴⁴³

V súčasnosti je aplikačnou praxou preferované práve nepriame zisťovanie názoru maloletého, spočívajúce v sprostredkovanom získaní informácií z interpretácie treťou osobou.

⁴⁴²<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peciálne%20výsluchové%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>

⁴⁴³ Všeobecný komentár Výboru OSN pre práva dieťaťa č. 12 (2009) k právu dieťaťa byť vypočuté, ods. 118 – 121.

Názory dieťaťa sú oprávnení vypočúť zástupca dieťaťa (zákonný zástupca, procesný opatrovník), orgán sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately (kolízny opatrovník), ako aj iné subjekty (napr. riaditeľ školy, predškolského zariadenia, resocializačného zariadenia, psychológ, obec a pod.).⁴⁴⁴ Pre vyhodnotenie spôsobu zisťovania názoru dieťaťa sú rozhodujúce 2 kritéria, a síce vek a vyspelosť dieťaťa, ktoré je nutné posúdiť vo vzájomnej súvislosti a v každom prípade individuálne. Stanoviť vekovú hranicu procesnej aktivity maloletého nie je vhodné, preto je posúdenie spôsobu zistenia názoru maloletého ponechané na individualite sudcu. V aplikačnej praxi súdy zohľadňujú okrem veku dieťaťa aj stanovisko kolízneho opatrovníka, zákonného zástupcu, psychológa, povahu dieťaťa jeho rozumovú a vôľovú vyspelosť.

Obzvlášť dôležité je v ohľade presadzovania práva na spravodlivý súdny proces, právo dieťaťa byť vypočuté, právo na jeho aktívnu účasť v konaní, ktoré sa ho týka, venovať osobitnú pozornosť možnostiam detí k ich reálnemu prístupu. Na úrovni relevantnej medzinárodnej a európskej právnej úpravy panuje všeobecná požiadavka adresovaná dotknutým štátom realizovať kroky podporujúce schopnosť detí porozumieť a efektívne sa zúčastniť konania, aby tak mohli v prípade potreby za pomoci tlmočníka, právnik, sociálneho pracovníka porozumieť myšlienke toho, čo je predmetom konania.

Literatúra

BAČIKOVÁ, I. a kol. 2013. *Výsluch v kriminalistickej teórii a v praxi*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2013. 232 s. ISBN 978-80-8054-565-9.

BENKO, R. 2014. Inšpiračný vplyv systému ochrany základných práv v Európe na iné regionálne systémy ich ochrany. In KLUČKA, J. 2014. *10 rokov v EÚ: Vzťahy, otázky, problémy*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014. s. 67 – 76. ISBN 978-80-8152-206-2.

HOFSCHEIDEROVÁ, A. 2014. *Ochrana práv detí v konflikte se zákonem v mezinárodněprávních dokumentech*. Brno: Liga lidských práv, 2014. 113 s. ISBN 978-80-87414-19-4.

CHRENŠŤ, J. NESVADBA, A. 2020. *Právo Európskej únie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. 338 s. ISBN 978-80-8054-867-4.

KONRÁD, Z. NĚMEC, M. NOVOTNÝ, F. 2008. *Vybrané otázky teorie a praxe výsluchu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. 98 s. ISBN 978-80-7251-294-2.

KUBÍKOVÁ, I. 2002. *Výsluch ako kriminalistická metóda*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2002. 101 s. ISBN 80-8054-268-6.

MARCZYOVÁ, K. 2020. Význam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd pre postavenie národnostných menšín v Slovenskej republike. In MARCZYOVÁ, K. MEDELSKÝ, J. 2020. *Význam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho vplyv na dodržiavanie ľudských práv*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. s. 135 – 141. ISBN 978-80-8054-865-0.

MEDELSKÝ, J. 2014. *Medzinárodné organizácie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2014. 182 s. ISBN 978-80-8054-596-3.

SMYČKOVÁ, R. ŠTEVČEK, M. TOMAŠOVIČ, M. KOTRECOVÁ, A. a kol. 2017. *Civilný mimosporový poriadok*. Komentár. Bratislava: C. H. Beck, 2017. 1112 s. ISBN 978-80-89603-54-1.

Agentúra Európskej únie pre základné práva. 2020. *Uplatňovanie Charty základných práv Európskej únie v práve a pri tvorbe politik na vnútroštátnej úrovni*. Usmernenie. Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2020. 108 s. ISBN 978-92-9474-868-3.

⁴⁴⁴ SMYČKOVÁ, R. ŠTEVČEK, M. TOMAŠOVIČ, M. KOTRECOVÁ, A. a kol. *Civilný mimosporový poriadok*. Komentár. Bratislava: C. H. Beck, 2017. s. 173 – 179.

Dostupné na internete: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_sk.pdf

Agentúra Európskej únie pre základné práva. 2017. *Súdnicstvo zohľadňujúce potreby detí – hľadiská a skúsenosti detí a odborníkov*. Viedeň: Úrad pre publikácie, 2017. 19 s. ISBN 978-92-9491-483-5. Dostupné na internete: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_sk.pdf

Dohovor OSN o právach dieťaťa

Východisková správa Slovenskej republiky k Dohovoru o právach dieťaťa. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-deti-mladz/dokumenty/vychodiskova-sprava-sr-k-dohovoru-pravach-dietata.pdf>.

Charta Organizácie Spojených národov

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach

Všeobecný komentár Výboru OSN pre práva dieťaťa č. 12 (2009) k právu dieťaťa byť vypočutý
Uznesenie hospodárskej a sociálnej rady OSN 2005/20

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Európsky dohovor o výkone práv detí

Charta základných práv Európskej únie

Smernica Európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní

Správa nezávislého experta k štúdiu Spojených národov o násilí páchanom na deťoch (A/61/299)

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci T. proti Spojenému kráľovstvu zo 16. decembra 1999, č. 24724/94.

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov

Zákon č. 204/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z. z.

Dôvodová správa k Civilnému mimosporovému poriadku, Všeobecná časť. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=408722>

Dôvodová správa k Civilnému mimosporovému poriadku. Osobitná časť. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=408723>

<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peciálne%20výsluchové%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>

Key words: *the child's right to be heard, the right to a fair trial, hearing the child, finding out the opinion of a minor child, the best interests of the child*

Summary

The recognition of the child's appropriate procedural status is conditional on his or her actual participation in any proceedings directly concerning him or her. European and international human rights instruments confirm the importance of children's participation in these proceedings. The authors of the paper discuss the procedural status of the child by approaching the measures and rights implemented in order to create a fair trial, of which the child is a part. The theoretical and legal basis for its processing were human rights documents

of international and European law, the content of which, as a result of the obligations arising from the Slovak Republic's membership in multinational organizations, is also reflected in the text of national legislation. The paper describes the legal status of the child in criminal and civil (non-dispute) proceedings with regard to the right to a fair trial, active participation in proceedings in a manner that takes into account the child's age, nature, mental and voluntary maturity and the associated right to be heard and informed.

*JUDr. Nadežda Vaculíková, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnoprávných vied
nadezda.vaculikova@minv.sk*

*Mgr. Ivana Rubisová
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnoprávných vied
ivana.rubisova@minv.sk*

Klíčové právní nástroje k zvládnání mimořádných situací a stavů v podmínkách České republiky

Anotace: Článek analyzuje současně platné a účinné právní nástroje, které stojí v hierarchii právních předpisů určených k zvládnání mimořádných (krizových) situací a stavů na vrcholu pomyslné pyramidy právních předpisů uspořádaných na principu výstavby podle jejich právní síly. Všímá si tedy Ústavy České republiky a Ústavního zákona o bezpečnosti České republiky. Náhled je doplněn o právní předpis na úrovni zákona běžného, krizového zákona, vymezujícího základní parametry pro stav nebezpečí. Po povodních, které postihly Českou republiku v roce 1997, nastalo období relativní absence mimořádných situací a stavů. Diskuse k přehlednosti, ucelenosti i aktuálnosti právní úpravy mimořádných situací a stavů ustoupily do pozadí. Nástup koronaviru SARS-CoV-2 a následné zhoršení epidemické situace ale zcela jistě bude akceleračním faktorem pro komplexní analýzu kvality právní nástrojů k zvládnání mimořádných situací a stavů, jejich funkční souhře a vyvážení s celou řadou dalších opatření, s cílem maximalizovat výsledný synergický efekt.

Klíčová slova: Právo, svoboda, krizový stav, mimořádná událost, pandemie, ústava.

Úvod

Předložený odborný materiál reflektuje vědeckovýzkumnou činnost v rámci dílčího vědeckého úkolu č. 3/1 s názvem „*Analýza a očekávaný vývoj kompetencí Policie České republiky a policejně bezpečnostních subjektů ve vybraných oblastech*“. Text spadá do subúkolu, který je tematicky zaměřen na „*Posílení kompetencí subjektů v kontextu aktuálních lidskoprávních výzev*“.

Z dochovaných dokumentů lze vysledovat, že již římsí konzulové byli ze strany římského senátu vybavováni zvláštními pravomocemi. V mimořádných situacích mohli přijímat individuální opatření i vytvářet právní pravidla v oblastech, které byly za standardních situací vyhrazeny výlučně lidovému shromáždění.⁴⁴⁵ Soudobé veřejné právo akceptuje výchozí premisu, že do mimořádného stavu se státy mohou dostat z vnějších i vnitřních příčin. Nouzové zákonodárství potom potenciálně vždy představuje nebezpečí průlomu do výlučné zákonodárné působnosti parlamentu a je vážným zásahem do principu dělby moci. Vyžaduje citelné omezování lidských práv a svobod v různé intenzitě i rozsahu včetně nuceného ukládání povinností.

Demokratické právní státy⁴⁴⁶ sice nouzové zákonodárství respektují jako potřebný nástroj ochrany státu a společnosti v mimořádných situacích, ale obecně uznávají základní podmínku – tedy, že nouzové zákonodárství nelze užívat zcela libovolně, ale naopak pouze jen právní normou stanoveným způsobem. Zásadní problém spočívá ve formulování zmocňovacích ustanovení. Užší a přesně definovaná co do obsahu i techniky provedení posilují postavení parlamentu proti moci výkonné a naopak. Nelze zastírat, že volnější a abstraktnější formulace zmocňovacích ustanovení dává větší manévrovací prostor pro řešení různých změn druhu, šíři záběru, intenzitě i rozsahu mimořádných situací. Zároveň je ale třeba mít na paměti, že s pomocí nouzového nařízení rozpustil A. Hitler říšský sněm v roce 1933 a s pomocí dalších nástrojů (například suspendováním svobody slova) se dokázal zbavit politických protivníků a rozjet svůj projekt s nedozírnými následky.

Specifická dualita právního státu se projevuje ve dvou rovinách:

Rovina první představuje, že právní stát je subjektem, kterému přísluší garantovat právo na bezpečnost pro své obyvatele. Současně je i garantem širokého spektra základních lidských

⁴⁴⁵ Srovnej například Kincl, J. T. *Deset slavných případů Marka Tullia*. Praha: C. H. Beck, 1997. s. 139.

⁴⁴⁶ Srovnej čl. 1 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění.

práv a svobod. Zde se nutně objevuje určité a trvalé napětí mezi veřejnou mocí a jednotlivcem, který má logický zájem o maximální možnost využívat tato práva a svobody, pokud možno s minimálním omezením.

Druhá rovina znázorňuje fakt, že právní stát je subjektem zajišťujícím bezpečnost svých obyvatel a současně i objektem procesů, cílem kterých je zajištění bezpečnosti.

Česká republika a historie nouzového zákonodárství

Po vytvoření samostatného Československa v roce 1918 byla přijata Prozatímní československá ústava z roku 1918, zákon č. 37/1918 Sb. Tato ústava nouzové zákonodárství nezakotvovala a s žádnou formou nouzového zákonodárství nepočítala. Ústavní listina⁴⁴⁷ se z pochopitelných důvodů věnovala zejména problematice stavu válečného. Dalším mimořádným stavům dala prostor pouze stručně ve svém § 113 odst. 3. Ten předvídal možnost omezení práva spolkového, shromažďovacího a také svobody tisku za stanovených situací.⁴⁴⁸ Za stavu válečného byly možnosti omezení totožné. Zákon č. 300/1920 Sb., o mimořádných opatřeních zmocňuje vládu přijímat mimořádná opatření v součinnosti s prezidentem republiky. Zmocnění pro vládu bylo limitováno časově – maximálně na 3 měsíce, a pouze při nezbytnosti těchto opatření k ochraně celistvosti státu, demokratické republikánské formy, ochraně ústavy či udržení nebo obnově veřejného klidu a pořádku. Mimořádná opatření bylo nutno předložit Národnímu shromáždění či Stálému výboru do 14 dnů od vydání, a následně získat jejich souhlas. Vláda mohla touto technikou omezit svobodu osobní, majetkovou, domovní, tisku, právo shromažďovací a spolkové včetně listovního tajemství. Zákon č. 50/1923 Sb. vymezil skutkové podstaty trestných činů směřujících proti státu nebo jeho představitelům.⁴⁴⁹ Mezinárodněpolitická situace se dále zhoršovala a zákon č. 131/1936 Sb. ukotvil mimo jiné všeobecnou povinnost k osobní a věcné účasti na obraně státu. Mnichovský diktát vedl k vydání ústavního zákona č. 330/1938 Sb., o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Československé a o mimořádné moci nařizovací. Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, přesunula funkci Stálého výboru na předsednictvo Národního shromáždění. To mohlo přijímat neodkladná opatření, ke kterým by jinak byla nutná forma zákona. Neodkladná opatření předsednictva Národního shromáždění byla přípustná pouze na návrh vlády. Prezident republiky již svůj souhlas nemusel připojovat. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci pravomoc k vydávání nouzového zákonodárství svěřil předsednictvu Federálního shromáždění. Zákonná opatření předsednictva Federálního shromáždění se vyhlášovala stejně jako zákon a podléhala nutnosti schválení na nejbližším zasedání Federálního shromáždění. Nechvalně známé je zejména zákonné opatření předsednictva Federálního shromáždění č. 99/1969 Sb., o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku.⁴⁵⁰ Za klíčovou oblast byla považována obrana státu. Tuto oblast bylo potřeba řídit specifickými orgány, specializovanými na tento úsek činnosti.

V roce 1926 byl usnesením vlády z 23. 4. 1926 zřízen Meziministerský sbor pro věci obrany státu a v roce 1933 byla usnesením vlády z 6. 10. 1933 ustavena Nejvyšší rada obrany státu. Právní úprava byla obsažena v zákoně č. 131/1936 Sb., o obraně státu. V roce 1945 vláda na své první schůzi 5. 4. 1945 svým usnesením zřídila Vojenskou radu. Další vývoj orgánů obrany státu odpovídal politické situaci. Orgány obrany byly ustaveny na základě usnesení politického byra Ústředního výboru Komunistické strany Československa (dále jen „ÚV KSČ“) z 2. 7. 1957 – Vojenská komise obrany při ÚV KSČ a komise obrany při krajských a okresních

⁴⁴⁷ Pozn.: zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky.

⁴⁴⁸ Například se jednalo o události ohrožující zvýšenou mírou republikánskou státní formu, ústavu nebo veřejný klid a pořádek.

⁴⁴⁹ Dáno aktuální situací, například atentát na Aloise Rašína roku 1923 v Praze.

⁴⁵⁰ Nazývaný pendrekový nebo též obuškový zákon, který značně posiloval pravomoci Sboru národní bezpečnosti.

výborech Komunistické strany Československa. Tento systém trval až do roku 1969 do přijetí ústavního zákona č. 10/1969 Sb., o Radě obrany státu.⁴⁵¹

Nouzové zákonodárství obecně a jeho možné modely

Ústava České republiky fixuje pouze jediný mimořádný stav a to stav válečný. Historicky poprvé tento dokument neobsahuje pravomoc kteréhokoliv státního orgánu válku vypovídat. Právo vyhlášovat válečný stav přenáší z prezidenta státu na zákonodárny sbor a to takto:

Článek 43 odst. 1

Parlament rozhoduje o vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.

Parlamentní rozhodování je v tomto případě založeno na rovném bikameralismu požadovaným následujícím článkem Ústavy České republiky. Jedná se o **článek 39 odst. 3** „*k přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu a k přijetí usnesení ... je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů*“.

Ústava České republiky zde tedy kombinuje požadavek dosažení shody obou komor (rovný bikameralismus), a dosažení tzv. absolutní většiny. K přijetí kladného rozhodnutí je nutno zajistit shodu 101 poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu a 41 senátorů Parlamentu.

Pro doplnění materie je třeba uvést, že Parlament ještě:

- a) Rozhoduje o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem podle čl. 43 odst. 2 Ústavy České republiky.
- b) Vyslovuje souhlas s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky podle článku 43 odst. 3 písm. a) Ústavy ČR.
- c) Vyslovuje souhlas s pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR, nejsou-li taková rozhodnutí vyhrazena vládě podle čl. 43 odst. 3 písm. b) Ústavy ČR.

Další pravomoci v čl. 43 odst. 4, 5 a 6 jsou svěřeny již výhradně vládě České republiky. Role Parlamentu je zvýrazněna v čl. 43 odst. 6 Ústavy České republiky.

Článek 43 odst. 6 o rozhodnutích podle odstavců 4 a 5 informuje vláda neprodleně obě komory Parlamentu. Parlament může rozhodnutí vlády zrušit. Ke zrušení rozhodnutí vlády postačuje nesouhlasné usnesení jedné z komor přijaté nadpoloviční většinou všech členů komory.

Výše uvedené ustanovení je v praxi tzv. legislativním vetem, kdy zákonodárny sbor ruší rozhodnutí učiněné exekutivou. Pro přijetí pozitivního rozhodnutí je tedy potřeba souhlasu obou komor Parlamentu, pro zrušení už postačuje nesouhlas jedné z nich. Tímto ustanovením je prováděna právní kontroly činnosti vlády na sledovaném úseku.

Z podstaty legislativního veta vyplývá, že komory Parlamentu mohou rozhodnutí vlády rušit, nikoliv však měnit.⁴⁵²

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, v platném znění

Jak je již uvedeno výše, platná Ústava České republiky se zabývá pouze jediným mimořádným stavem a to stavem válečným. Fungování ústavního systému České republiky může být modifikováno podle ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Tento ústavní zákon je třeba považovat za *lex specialis* k platné Ústavě České

⁴⁵¹ GERLOCH, A., HŘEBEJK, J. a ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň, 2013. s. 76.

⁴⁵² KLÍMA, Karel a kolektiv. *Komentář k Ústavě a Listině*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2. vydání. Plzeň: 2009. s. 367.

republiky i Listině základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.⁴⁵³ Přijetím tohoto ústavního zákona bylo vyplněno legislativní vakuum, kdy v ústavní rovině byl fixován pouze stav válečný, ostatní mimořádné stavy byly zcela opomíjeny. Směřování České republiky do euroatlantických struktur, povodně roku 1997 i požadavky praxe vyústily v přijetí tohoto potřebného právního nástroje. Vzhledem k rozsahu – pouhých 13 článků – bylo zajisté možno zvolit i cestu přímého zakomponování do Ústavy České republiky. Ústavodárce zvolil cestu přijetí samostatné, na mimořádné stavy zaměřené, právní normy. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. byl doposud pouze jednou novelizován a to ústavním zákonem č. 300/2000 Sb.

Materie ústavního zákona č. 110/1998 Sb.:

- a) Vymezení základních povinností státu – České republiky s ohledem na vnitřní a vnější bezpečnost.
- b) Vymezení subjektů, které zajišťují nebo se podílí na zajištění bezpečnosti ČR.
- c) Základní způsob doplňování ozbrojených sil – cestou branné povinnosti.
- d) Doplnění dvou mimořádných stavů, které platná Ústava ČR nezmiňuje – nouzového stavu a stavu ohrožení státu.
- e) Problematika zkráceného jednání o návrzích zákonů.
- f) Vytváří Bezpečnostní radu státu.
- g) Nastoluje možnost za stanovených podmínek prodloužit volením období.
- h) Řešení situace, kdy je rozpuštěna Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, ve vztahu k mimořádným stavům.
- i) Stanoví způsob vyhlášení mimořádných stavů a způsob, jakým tato rozhodnutí nabývají účinnosti.

Pro úplnost je třeba dodat, že další mimořádný stav – stav krizový – v ústavním zákoně č. 110/1998 Sb., o bezpečnost České republiky stanoven není. Jeho právní úprava je uvedena v § 3 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (tzv. krizový zákon).

K některým ustanovením ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR

Článek 1

Zajištění svrchovanosti a územní celistvosti ČR, ochrana jejich demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot je základní povinností státu.

Sama existence státu zjevně směřuje k naplnění a ochraně zde uvedených hodnot. Jejich ochranu stát pojímá jako svoji ústavní povinnost.⁴⁵⁴ V oblasti svrchovanosti je určujícím kritériem míra přenesení atributů, které naplňují pojem svrchovanost. Je nesporné, že určité limity přenosu svrchovanosti existují a nelze je překračovat. Pro účast v systémech kolektivní obrany převládá názor, že samo členství v těchto seskupeních nenarušuje svrchovanost zúčastněných států. Na svrchovanost se váže další komponent – územní celistvost státu. Pro celý obsah čl. 1 je třeba vzít také v úvahu čl. 9 odst. 2 Ústavy České republiky, který podstatné náležitosti demokratického právního státu projektuje jako neměnné.

⁴⁵³ GERLOCH, A., HŘEBEJK, J. a ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň, 2013. s. 73.

⁴⁵⁴ Srovnej ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, článek 1 odst. 1

Článek 2

Odstavec 1 – je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost ... může se vyhlásit podle intenzity, územního rozsahu a charakteru situace nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav.

Tento odstavec zakotvuje v ústavněprávní rovině existenci všech tří hlavních mimořádných stavů na jednom místě. Současně vymezuje hmotněprávní předpoklady pro jejich vyhlášení.

Řešení mimořádných situací je třeba poměřovat určitými zásadami – principy:

- a) Výjimečnosti – mimořádné prostředky by měly být použity jako nejzazší možné.
- b) Dočasnosti – doba použití je omezena existencí bezprostředního ohrožení nebo ohrožením samým.
- c) Legality – veškerá opatření i zásahy musí být upraveny zákonem.
- d) Proporcionality – přiměřenost ve vztahu k cíli ve všech ukazatelích.
- e) Vázanost účelem – musí směřovat k řešení mimořádné situace.
- f) Spravedlnost, kontrola a nediskriminace.⁴⁵⁵

Klíčové parametry pro vyhlášení jednotlivých mimořádných stavů jsou specifikovány takto:

- a) intenzita,
- b) územní rozsah,
- c) charakter situace.⁴⁵⁶

Odstavec 2 ústavního zákona o bezpečnosti zakotvuje, že „*nouzový stav a stav ohrožení státu se vyhláší pro omezené nebo pro celé území státu, válečný stav se vyhláší pro celé území státu.*“ Tento odstavec diferencuje vyhlášený územní rozsah jednotlivých mimořádných stavů. U stavu nouzového a stavu ohrožení státu umožňuje plošný záběr od celého území státu k menším celkům, u stavu válečného uvažuje pouze s vyhlášením pro celé území státu.

Článek 3

Odstavec 1 – bezpečnost České republiky zajišťují ... a odstavec 2 „*státní orgány, orgány územně samosprávných celků a právnické a fyzické osoby jsou povinny se podílet na zajišťování bezpečnosti České republiky. Rozsah povinností a další podrobnosti stanoví zákon.*“

Článek specifikuje subjekty, které buď přímo zajišťují, nebo jsou ze zákona povinny se podílet na zajišťování bezpečnosti České republiky. Subjekty z odstavce 2 mají dle zvolené formulace zjevně plnit podpůrnou úlohu pro subjekty specifikované v odstavci 1. Formulace záchranné sbory v odst. 1 není přesná. V současné době v České republice funguje pouze 1 – Hasičský záchranný sbor České republiky. Ostatní subjekty specifikované v odst. 1 sice také provádí záchranné činnosti, ale ne jako činnost dominantní.

Článek 4

Odstavec 1⁴⁵⁷ – ozbrojené síly jsou doplňovány na základě branné povinnosti.

Zde je zakotven způsob doplňování ozbrojených sil – branná povinnost. Do úvahy přichází zejména při stavu ohrožení státu nebo stavu válečném. Uskutečňuje se částečnou nebo úplnou mobilizací. Tato povinnost svědčí pouze občanům České republiky a prováděcí právní předpis⁴⁵⁸ ji limituje stanovením dolní i horní věkové hranice – od 18ti do 60ti let věku. Pohlaví není stanoveným kritériem pro výkon branné povinnosti.

⁴⁵⁵ Pozn.: výčet principů je pouze demonstrativní.

⁴⁵⁶ Pozn.: vyhlášení mimořádných stavů je nepřezkoumatelné na úrovni obecných soudů.

⁴⁵⁷ Pozn.: článek 4 má ještě odstavec 2. Ten stanoví, že rozsah branné povinnosti a další okolnosti stanoví zákon.

⁴⁵⁸ Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajištění, v platném znění.

Článek 5

Odstavec 1 – vláda může vyhlásit nouzový stav v případech ... které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost. Text uvádí jak důvody pro vyhlášení nouzového stavu, tak i stanoví podmínku – ve značném rozsahu ohrožuje. Vyhlášení nouzového stavu je svěřeno vládě, její rozhodnutí je koncipováno jako fakultativní (v textu použita formulace – může vláda vyhlásit).

Odstavec 2 – nouzový stav nemůže být vyhlášen z důvodu stávky vedené na ochranu práv a oprávněných hospodářských a sociálních zájmů. Právo na stávku vyplývá z čl. 27 odst. 4 Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Díkce odpovídá zahraničním zkušenostem.

Odstavec 3 – je-li nebezpečí z prodlení, může nouzový stav vyhlásit předseda vlády. Jeho rozhodnutí vláda do 24 hodin od vyhlášení schválí nebo zruší. Určitým nedostatkem právní úpravy je zde absence dalšího postupu v případech, kdy vláda žádný takový krok neudělá. Například se nesejde ve stanoveném limitu, nebo nepřijme žádné usnesení. Odborná veřejnost se přiklání k názoru, že by takto vyhlášený nouzový stav zůstal v platnosti.

Odstavec 4 – vláda o vyhlášení nouzového stavu neprodleně informuje Poslaneckou sněmovnu, která může vyhlášení zrušit. V dané věci je dána pravomoc pouze jedné komoře Parlamentu České republiky a to Poslanecké sněmovně. Při existenci Poslanecké sněmovny Senát v tomto směru žádné pravomoci nemá. Oprávnění zrušit vyhlášení nouzového stavu je pro Poslaneckou sněmovnu koncipováno jako fakultativní – může zrušit.

Článek 6

Odstavec 1 – nouzový stav se může vyhlásit jen s uvedením důvodů na určitou dobu a pro určité území. Současně s vyhlášením nouzového stavu musí vláda vymezit, která práva ... a v jakém rozsahu ... se omezují, a které povinnosti a v jakém rozsahu se ukládají.

Text stanoví rigidní pravidla pro vyhlášení nouzového stavu. Mezi tři podstatné náležitosti patří:

- a) důvod, pro který je nouzový stav vyhlášován;
- b) doba, na kterou je nouzový stav vyhlášován;
- c) územní rozsah, pro který je nouzový stav vyhlášován. Území musí být pod jurisdikcí České republiky. Rozsah musí být přesný a určený jasnými ukazateli (kraj, katastr obce a zeměpisné údaje).

Důvody musí odpovídat důvodům stanoveným v čl. 5 odst. 1 výše uvedeného ústavního zákona. Územní rozsah je limitován čl. 2 odst. 2 výše uvedeného ústavního zákona a přípustnou dobu, na kterou je možno nouzový stav vyhlásit, stanoví tentýž ústavní zákon v čl. 6 odst. 2. Vláda musí stanovit jaká práva a v jakém rozsahu se omezují a jaké povinnosti a v jakém rozsahu se ukládají. V podrobnostech se odkazuje na zákon. Tímto právním předpisem, na který odkaz směřuje, je zákon číslo 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů. Konkrétní možnosti stanoví § 5 tohoto zákona. Bude rozebráno samostatně dále v textu příspěvku.

Odstavec 2 – nouzový stav se může vyhlásit nejdéle na dobu 30 dnů. Uvedené doba se může prodloužit jen po předchozím souhlasu Poslanecké sněmovny. Základní doba je limitována horní hranicí – 30 dnů. Prodloužení je striktně podmíněno předchozím souhlasem Poslanecké sněmovny. Prodloužení zde může navrhnout pouze vláda jako celek, tato možnost již nesevřídčí předsedovi vlády. Ten může vyhlásit sám nouzový stav pouze v případě podle čl. 5 odst. 3 ústavního zákona o bezpečnosti České republiky.

Článek 7

Odstavec 1 – Parlament může na návrh vlády vyhlásit stav ohrožení státu, je-li bezprostřední ... (kráceno).

Obecné důvody, pro které je možno vyhlásit stav ohrožení státu, jsou obsaženy již v čl. 2 odst. 1 ústavního zákona o bezpečnosti České republiky. Klíčovým požadavkem je zde naplnění bezprostředního charakteru ohrožení. Odborná veřejnost se většinou shoduje, že důvody pro vyhlášení stavu ohrožení mohou být vojenského i nevojenského charakteru. Možnosti a prostředky hybridní války do značné míry stírají rozdíly i možnosti přesně oddělit vojenské a nevojenské krizové situace. Časový rozdíl mezi ohrožením a přímým útokem minimalizují moderní technologie. Iniciační role je svěřena vládě České republiky. Oprávnění Parlamentu je koncipováno jako fakultativní (může vyhlásit). Stav ohrožení státu lze vyhlásit jak pro omezené, tak i pro celé území státu.⁴⁵⁹ Stav ohrožení státu může být vyhlášen na určitou i neurčitou dobu. Za předpokladu, že nebude při jeho vyhlášení provedena specifikace územního rozsahu, se má za to, že je vyhlášen pro celé území státu. Není stanovena ani forma ukončení vyhlášeného stavu ohrožení státu. Korektním způsobem zřejmě bude ukončení totožnou formou, jaká byla použita při jeho přijetí. Pro rozsah možného omezení práv a svobod a rozsah ukládaných povinností bude platit (stejně jako u stavu nouzového) zákonná úprava obsažená v zákoně číslo 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů. Za podmínky vyhlášení stavu ohrožení státu lze aktivovat ustanovení o povinnosti mimořádné služby podle branného zákona.⁴⁶⁰

Odstavec 2 zakotvuje tezi, že k přijetí usnesení o vyhlášení stavu ohrožení státu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a souhlasu nadpoloviční většiny všech senátorů. Opět použit požadavek uplatnění symetrického bikameralismu. Pro přijetí usnesení je tedy třeba získat souhlasné stanoviska 101 poslanců a současně 41 senátorů.

Článek 8

Odstavec 1 – po dobu stavu ohrožení státu nebo válečného stavu může vláda požadovat, aby Parlament projednal vládní návrh zákona ve zkráceném jednání. Obdobný požadavek je nelegitimní při vyhlášení stavu nouzového. Oprávnění vlády je koncipováno jako fakultativní (může požadovat). Požadavek vlády musí za těchto stanovených mimořádných stavů Parlament respektovat a podřídit tomu i odchylky od procesu projednávání zákonů za standardní situace. Vláda je naopak limitována požadavkem nemožnosti předložit ve zkráceném jednání návrh zákona ústavního.

Odstavec 2 – o takovém návrhu se Poslanecká sněmovna usnese ... a senát do ... (kráceno). Obě komory Parlamentu České republiky mají výrazně zkrácený čas vyměřený k projednání návrhu zákona – Poslanecká sněmovna na 72 hodin, Senát na 24 hodin od postoupení zákona Poslaneckou sněmovnou. Posílení požadavku na rychlost projednání je umocněno fikcí, podle které se při nevyjádření se Senátu k postoupenému návrhu zákona ve stanovené lhůtě má za to, že je návrh zákona přijat.

Odstavec 3 – po dobu stavu ohrožení státu nebo válečného stavu prezident republiky nemá právo vracet zákon přijatý ve zkráceném jednání. Prezident republiky zde nemůže uplatnit právo, které mu jinak standardně náleží. Tedy právo vrátit zákon zpět do Parlamentu.⁴⁶¹

Odstavec 4 – ve zkráceném jednání nemůže vláda předložit návrh ústavního zákona. Takto koncipované omezení nesporně posiluje důležitost a postavení ústavních zákonů v celkové hierarchii právních předpisů nastavených podle principu právní síly. Projednávání ústavních zákonů nelze vystavit tlaku na rychlé projednání s možnými negativními důsledky na jejich kvalitě.

⁴⁵⁹ Srovnej viz ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, v platném znění.

⁴⁶⁰ Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajištění, v platném znění.

⁴⁶¹ Srovnej ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, článek 62 písm. h)

Článek 9

Odstavec 1. Bezpečnostní radu státu tvoří předseda vlády a další členové vlády podle rozhodnutí vlády.

Zde právní úprava nepřevzala návrh původní podoby ústavního zákona o bezpečnosti České republiky, tedy konstrukci, aby Bezpečnostní rada státu byla orgánem vybaveným výkonnými pravomocemi. Výsledkem je zakotvení Bezpečnostní rady státu jako pomocného, poradního či expertního orgánu ve vztahu k vládě České republiky. Jedná se o stálý pracovní orgán vlády. Z dikce předchozího vyplývá, že povinným členem je předseda vlády, počet dalších členů plně závisí na rozhodnutí vlády. Schůzí Bezpečnostní rady státu se může účastnit prezident republiky z pozice hlavy státu i vrchního velitele ozbrojených sil.⁴⁶² Předsedou Bezpečnostní rady státu je vždy předseda vlády. V rámci Bezpečnostní rady státu působí stálé pracovní výbory – Výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky (v gesci ministra zahraničních věcí), Výbor pro obranné plánování (v gesci ministra obrany), Výbor pro vnitřní bezpečnost (v gesci ministra vnitra), Výbor pro civilní nouzové plánování (v gesci ministra vnitra), Výbor pro zpravodajskou činnost (v gesci předsedy vlády) a Výbor pro kybernetickou bezpečnost (v gesci předsedy vlády). V rámci Bezpečnostní rady státu je zřízen Ústřední krizový štáb. Zmínku o něm obsahuje § 24 písm. a) zákona číslo 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů.

Článek 10

Jestliže po dobu nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu podmínky na území České republiky neumožní konat volby ve lhůtách, které jsou stanoveny pro pravidelná volební období, lze zákonem lhůty prodloužit, nejdéle však o 6 měsíců.

Možnost (formulace lze zákonem prodloužit) je dána pro všechny tři mimořádné stavy předjímané ústavním zákonem o bezpečnosti České republiky. Důvody zjevně nemusí být pouze vojenského charakteru. Pro možnost prodloužení volebního období je nutným předpokladem přijetí speciálního zákona. Za určitý nedostatek stávající právní úpravy možnosti prodloužit lhůty pro pravidelná volební období lze považovat absenci řešení stavu, kdy ani po vyčerpání lhůty 6 měsíců (maximálně možná) nebudou podmínky pro řádné provedení voleb. Ústava České republiky zakotvuje voleným orgánům pravidelná volební období, stejně tak Listina základních práv a svobod v čl. 21 odst. 2 uvádí, že volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem. Jde o ústavní vyjádření principu vlády na čas, přičemž má-li být z tohoto ústavního pravidla učiněna výjimka, musí být tato výjimka zakotvena na úrovni ústavního zákona (zde čl. 10 ústavního zákona o bezpečnosti České republiky jakožto *lex specialis*), a jednak musí mít charakter řešení zcela výjimečné situace (zde mimořádné stavy).⁴⁶³

Článek 11

V době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna přísluší Senátu:

- a) rozhodnout o prodloužení nebo o zrušení nouzového stavu, o vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu a o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, již je Česká republika členem;
- b) vyslovit souhlas s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky a s pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR, nejsou-li taková rozhodnutí vyhrazena vládě.
- c) Aktivace tohoto článku je podmíněna striktně situací, kdy dojde k rozpuštění Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.⁴⁶⁴

⁴⁶² Srovnej ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, článek 63 odst. 1, písm. a) a c)

⁴⁶³ JIRÁSEK, J. a kol. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. s. 365.

⁴⁶⁴ Srovnej ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, článek 35

Článek 12

Rozhodnutí o nouzovém stavu, o stavu ohrožení státu nebo válečném stavu se zveřejňují v hromadných sdělovacích prostředcích a vyhláší se stejně jako zákon. Účinnosti nabývají okamžikem, který se v rozhodnutí stanoví. Povinnosti hromadných sdělovacích prostředků lze v podmínkách České republiky najít v tiskovém zákonu⁴⁶⁵ a v zákonu o provozování rozhlasového a televizního vysílání⁴⁶⁶. Za tuto službu vlastníkům hromadných sdělovacích prostředků nenáleží žádná kompenzace. Ústavodárce tak tímto uznává zásadní dopad mediálních sdělení na obyvatelstvo státu, neboť o vyhlášení mimořádného stavu se většina obyvatel dozví právě z médií, nikoli ze Sbírky zákonů. Ústavní konstrukce vychází z toho, že v některých případech (či přesněji časových úsecích) musí být informační funkce Sbírky zákonů (u novely provedené ústavním zákonem č. 300/2000 Sb. přesněji Sbírky zákonů a Sbírky mezinárodních smluv – poznámka autorů) zcela nahrazena sdělovacími prostředky.⁴⁶⁷

Článek 13

Tento ústavní zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení. V případě ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky byla použita právní konstrukce, kdy okamžik platnosti (vyhlášení právního předpisu ve Sbírce zákonů, od účinnosti zákona č. 309/1999 Sb. ve Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv) se kryje s okamžikem účinnosti. Adresátům toho právního předpisu tak byla nastavena nulová legisvakanční lhůta. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky byl vyhlášen dne 29. 5. 1998 ve Sbírce zákonů pod číslem 110/1998 Sb. v částce 39.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení (tzv. krizový zákon), v platném znění

Paleta předpisů nouzového zákonodárství je doplněna právním předpisem na úrovni běžného zákona. Tímto předpisem je zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů. K 1. 3. 2021 má celkem 19 novel. Bude proveden pouze stručný komentář vybraných paragrafů.

§ 1

Odstavec 1 – tento zákon stanoví působnost a pravomoc orgánů a orgánů územních samosprávních celků ... (kráceno), které nesouvisejí se zajištěním obrany ČR před vnějším napadením a při jejich řešení a při ochraně kritické infrastruktury a odpovědnost za porušení těchto povinností.

Odstavec 2 – tento zákon zpracovává příslušné předpisy Evropské unie a upravuje určování a ochranu evropské kritické infrastruktury.

Působnost a pravomoc vymezených subjektů tedy není tímto zákonem dána v předem stanoveném případě – tedy při přípravě na krizové situace souvisejících se zajišťování obrany České republiky před vnějším napadením. Zde je proveden odkaz na zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky. Předpis používá termínů kritická infrastruktura a evropská kritická infrastruktura. Zpracovává Směrnici Rady 2008/114/ES ze dne 8. prosince 2008 o určování a označování evropských kritických infrastruktur i o posouzení potřeby zvýšit jejich ochranu. Kritickou infrastrukturu a evropskou kritickou infrastrukturu definuje v § 2 – vymezení pojmů.

⁴⁶⁵ Zákon č. 46/2000 Sb., tiskový zákon, v platném znění.

⁴⁶⁶ Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, v platném znění.

⁴⁶⁷ JIRÁSEK, J. a kol. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. s. 356.

§ 3

Zde jsou definovány podmínky a kritéria, za kterých lze vyhlásit další mimořádný stav, který nezmiňuje Ústava České republiky ani ústavní zákon o bezpečnosti ČR. Tímto stavem je podle dikce § 3 tohoto zákona stav nebezpečí.

Podmínkou pro jeho vyhlášení je, že ohrožení specifikovaných hodnot (život, zdraví, majetek a životní prostředí) je reálné, a nelze jej odvrátit běžnou činností subjektů, kterým v těchto případech svědčí povinnost zásahu. Další podmínkou je, že nedosahuje intenzita ohrožení značného rozsahu. Vyhlášení stavu nebezpečí musí obsahovat:

- a) uvedení důvodu, proč se tak děje,
- b) stav nebezpečí lze vyhlásit pouze na nezbytně nutnou dobu a pro celé území kraje či jeho část.

Maximální možný územní rozsah tedy představuje kraj – jako vyšší územní samosprávný celek.⁴⁶⁸

Právo vyhlásit stav nebezpečí svěřuje zákon hejtmanům kraje, v Praze primátorovi hlavního města Prahy. Informační povinnost mají tyto subjekty vůči vládě, Ministerstvu vnitra, sousedním krajům i krajům, které mohou být krizovou situací dotčeny. Stav nebezpečí lze vyhlásit nejvýše na 30 dnů, prodloužení vyžaduje souhlas vlády. Pokud možnosti a prostředky používané při stavu nebezpečí na vzniklou situaci nestačí, může hejtman požádat vládu o vyhlášení nouzového stavu. Rozhodnutí o vyhlášení stavu nebezpečí se vyhlašuje ve Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů i dalšími způsoby uvedenými v čl. 3 odst. 6 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů. Blokační ustanovení znemožňuje vyhlásit stav nebezpečí z důvodu stávky vedené na ochranu práv a oprávněných hospodářských a sociálních zájmů.

Předpis dále definuje orgány krizového řízení (vláda, ministerstva a jiné ústřední správní orgány, Českou národní banku, orgány krajů, orgány obcí s rozšířenou působností a orgány obce) v § 4 až 22. V § 24 jsou definovány bezpečnostní rady kraje a obcí s rozšířenou působností. V § 24 písm. a) je zakotven Ústřední krizový štáb jako pracovní orgán vlády pro řešení krizových situací. Je zmiňován jeho Statut, který schvaluje vláda. § 24 písm. b) a písm. c) jsou zaměřeny na krizové štáby kraje, krizový štáb obce s rozšířenou působností a územní správní úřady. Obecná ustanovení v § 25 až 28 řeší finanční zabezpečení krizových opatření, informační systémy a další podklady krizového řízení. § 29 až 32 řeší postavení právnických osob a podnikající fyzických osob, plány krizové připravenosti, institut styčného bezpečnostního zaměstnance, povinnosti hromadných sdělovacích prostředků a fyzických osob, dále výjimky. § 33 až 37 se věnují kontrole, přestupkům fyzických osob, přestupkům právnických a podnikajících fyzických osob, otázkám náhrady škody a poskytování státní podpory při haváriích nebo živelných pohromách. Následují společná a závěrečná ustanovení v § 38 až 40, kdy v § 40 jsou zmocňovací ustanovení pro vydání prováděcích právních předpisů. Zmocněny jsou vláda, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Český báňský úřad. § 41 obsahuje změnu zákona o státní správě ve vodním hospodářství, § 42 stanoví účinnost dnem 1. ledna 2001.

Pro oblast lidských práv a svobod je zásadní obsah § 5 až 7 krizového zákona. § 5 definuje, která lidská práva a svobody lze za stavu ohrožení státu a za stavu nouzového omezit. Stanoví dvě nepřekročitelné podmínky:

- a) omezení lze provést pouze na nezbytně nutnou dobu, která zajistí zvládnutí mimořádné situace;

⁴⁶⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, článek 99

- b) omezení lze provést pouze v nezbytném rozsahu, který odpovídá potřebám intenzity a charakteru vzniklé mimořádné situace ke zvládnutí, které směřuje na toto práva a dává možnost omezit i jednu svobodu.⁴⁶⁹

§ 6 stanoví oprávnění pro vládu ČR vázané na dobu trvání nouzového stavu. Objevují se zde opět dvě nepřekročitelné podmínky totožné podle § 5. Podle odstavce 1 paragrafu 6 může vláda nařídit:

- a) evakuaci osob a majetku z vymezeného území;
- b) zákaz vstupu, pohybu a pobytu osob na vymezených územích či místech;
- c) ukládání pracovní povinnosti, pracovní výpomoci nebo povinnosti poskytnout věcné prostředky;
- d) bezodkladné provádění staveb, stavebních prací, terénních úprav nebo odstraňování staveb anebo porostů za účelem zmírnění nebo odvrácení ohrožení vyplývajícího z krizové situace.

Podle odstavce 2 je vláda oprávněna:

- a) nařídit povinné hlášení přechodné změny pobytu osob, pokud změna pobytu překročí 3 dny;
- b) přijmout opatření k ochraně státních hranic, k pobytu cizinců či osob bez státní příslušnosti, přijmout opatření ve vyjmenovaných zařízeních a zdrojích;
- c) přijmout opatření ve vztahu k osobám nacházejícím se ve výkonu trestu odnětí svobody;
- d) nařídit nasazení vojáků v činné službě a jednotek požární ochrany;
- e) nařídit výkon péče o děti a mládež, není-li možno tuto péči zajistit osobami, kterým tato péče za normálního stavu svědčí;
- f) nařídit přednostní zásobování vybraných subjektů;
- g) zabezpečit náhradní způsob rozhodování o dávkách sociálního zabezpečení a o jejich výplatě.

Podle odst. 3 je vláda oprávněna nařídit zákazy v oblasti finančních operací, tedy provádění plateb, nabývání prostředků v cizí měně, ukládání peněžních prostředků na účty v zahraničí, prodej cenných papírů a zaknihovaných cenných papírů za stanovených podmínek a řadu dalších opatření.

Podle odst. 4 je podmínkou pro uložení pracovní povinnosti, pracovní výpomoci nebo povinnosti poskytnout věcné prostředky vázána ještě na podmínku, že tyto činnosti a věci nelze zajistit smluvně, subjekt plnění klade zjevně finančně a časově nevýhodné podmínky anebo plnění odmítne a hrozí nebezpečí z prodlení. Odst. 5 stanoví výjimky uplatnitelné za stanovených podmínek k zákazům uvedeným v odst. 3.

§ 7

Zde uvedená opatření jsou již vtažena a podmíněna existencí jiného krizového stavu než má na mysli ustanovení § 5 a 6 – tedy stavu ohrožení státu. První možnost se týká omezení vstupu na území ČR osobám, které nejsou státními občany České republiky. Možnost druhá, se týká zvýšené kontrolní činnosti na úseku zabezpečení vybraných zařízení a zdrojů na území České republiky.

⁴⁶⁹ Například se jedná o právo na nedotknutelnost obydlí a nedotknutelnost osoby. Právo vlastnické a užívací k majetku se zaručením případné přiměřené náhrady ve stanovených případech. Právo shromažďovací ve vymezeném prostoru. Právo provozovat podnikatelskou činnost. Právo na stávku ve stanovených případech. Svobodu pobytu ve vymezeném prostoru ohroženém či postíženém krizovou situací.

Zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů

Epidemie onemocnění COVID 19 vystavila Českou republiku, stejně jako ostatní státy světa, nové situaci. Stávající právní nástroje si v určitých oblastech vyžadují zpřesnění, doplnění či další úpravu. Tento požadavek Česká republika řeší přijetím speciálního právního předpisu na úrovni běžného zákona. Tímto je zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů.

Část první je věnována mimořádným opatřením při epidemii onemocnění COVID 19. Řešena je oblast náhrady škody během stavu pandemické pohotovosti, která byla způsobena v příčinné souvislosti s uloženými mimořádnými opatřeními podle uvedených právních předpisů. Týká se jak osob právnických tak fyzických. Hradí se škoda skutečná a nárok na náhradu škody musí být uplatněna u Ministerstva financí ve stanovené lhůtě. Rozsah hrazené škody je limitován rozsahem, v němž poškozený prokáže, že jejímu vzniku nebylo možné předejít nebo zabránit. Zákon dále specifikuje přestupky, kterých se v souvislosti s uloženými mimořádnými opatřeními mohou dopustit právnické osoby, podnikající fyzické osoby a fyzické osoby. Přestupky projednávají krajské hygienické stanice. Příkazem na místě může přestupek podle tohoto zákona projednávat též orgán Policie České republiky nebo strážník obecní policie. Pravomocné rozhodnutí o přestupku se zapisuje do evidence přestupků vedené Rejstříkem trestů.

Zákon se dále věnuje možnostem soudního přezkumu mimořádných opatření se v případě návrhu na zrušení mimořádného opatření podle tohoto zákona nebo i mimořádných opatření podle § 69 odst. 1 písm. b) nebo i) zákona o ochraně veřejného zdraví ve stavu pandemické pohotovosti, jejichž účelem je likvidace epidemii COVID-19 nebo nebezpečí jejího opětovného vzniku, a které mají celostátní působnost, stanoví příslušnost Nejvyššího správního soudu za podmínky, že mimořádné opatření vydalo ministerstvo. V případech ostatních, tedy pokud vydavatelem ministerstvo není, je stanovena příslušnost krajského úřadu. Pevnou podmínkou zde je povinnost podat návrh na zrušení mimořádného opatření do 1 měsíce ode dne, kdy návrhem napadené opatření obecné povahy nabylo účinnosti.

Zákon řeší i použití trestních předpisů během stavu pandemické pohotovosti. Základním východiskem je princip, kdy za přitěžující okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby je lze přičítat pouze takovou okolnost, pokud došlo trestným činem k poškození či ohrožení zájmu společnosti na zvládnutí epidemie COVID-19.

Část třetí až osmá zákona řeší změnu některých zákonů – například zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zákona č. 97/1993 Sb., o působnosti Správy státních hmotných rezerv a dalších.

Závěr

Předložený příspěvek je ve svém obsahu zaměřen na klíčové právní nástroje k zvládnutí mimořádných situací a stavů v podmínkách České republiky. V rámci jednotlivých částí příspěvku jsou vymezeny právní aspekty řešení bezpečnostních situací v České republice. Podrobně je analyzován obsah Ústavy České republiky, ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, krizového zákona a tzv. pandemického zákona. Současná situace kolem pandemie COVID-19 nám ukázala mnohá bílá místa, která se v právním řádu České republiky objevují. Současně je třeba konstatovat, že realita a právní teorie je mnohdy zcela rozličná. Bližší aspekty, jsou uvedeny již v textu příspěvku. Nicméně, musíme konstatovat, že ve smyslu shora uvedeného, je potřeba uvažovat v této rovině – bezpečnost vs. právo. Samozřejmě je důležité zachovávat životní zájmy České republiky a chránit život, zdraví, majetek a životní prostředí. Současně je potřeba potencionální limitaci některých základních lidských práv a svobod kvalitně komunikovat ve vztahu k občanům České republiky. Praxe v kontextu pandemie COVID-19 nám ukázala, že ochota občanů respektovat

relevantní represálie klesá v souvislosti s nekvalitní nebo nedostatečnou komunikací ze strany orgánů veřejné moci, především se jedná o složku moci výkonné.

Literatura

GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 516 s. ISBN 978-80-7380-423-7.

JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1.

KINCL, Jaromír. *Deset slavných procesů Marka Tullia*. Praha: C. H. Beck, 1997. Právo a společnost (C. H. Beck). ISBN 80-7179-178-4.

KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3.

Ostatní zdroje

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, v platném znění.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, v platném znění.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení (tzv. krizový zákon), v platném znění.

Zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajištění, v platném znění.

Zákon č. 46/2000 Sb., tiskový zákon, v platném znění.

Zákon č. 231/2000 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, v platném znění.

Zákon č. 121/1920 Sb., ústavní listina Československé republiky.

Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním, v platném znění.

Zákon č. 184/2000 Sb., tzv. vyvlastňovací zákon, v platném znění.

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, v platném znění.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, v platném znění.

Key words: *Right, freedom, crisis statute, emergency situation, pandemic, constitution*

Summary

The paper analyzes at the same time valid and effective legal instruments, which stand in the hierarchy of legal regulations intended to manage extraordinary (crisis) situations and states at the top of the imaginary pyramid of legal regulations arranged on the principle of construction according to their legal force. He therefore takes note of the Constitution of the Czech Republic and the Constitutional Act on the Security of the Czech Republic. The preview is supplemented by a legal regulation at the level of the ordinary, crisis law, which defines the basic parameters for the state of danger. After the floods that affected the Czech Republic in 1997, there was a period of relative absence of emergencies and conditions. Discussions on the clarity, coherence and timeliness of the legal regulation of emergency situations and situations have receded into the background. However, the advent of coronavirus SARS-CoV-2 and the subsequent worsening of the epidemic situation will certainly be an accelerating factor for a comprehensive analysis of the quality of legal instruments to manage emergencies and conditions, their functional interaction and balance with a number of other measures to maximize the resulting synergy effect.

*Mgr. Jiří Višek, Ph. D.
Policejní akademie České republiky v Praze*

*Fakulta bezpečnostního managementu
katedra veřejného práva
Lhotecká 559/7, Praha 4
v.isek@email.cz*

*JUDr. Petr Kroupa, Ph. D.
Policejní akademie České republiky v Praze
Fakulta bezpečnostního managementu
katedra veřejného práva
Lhotecká 559/7, Praha 4
kroupa.pe@seznam.cz*

Názov: Právo ako základ činnosti príslušníka Policajného zboru – zborník príspevkov

Vydala: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Sklabinská 1, 835 17 Bratislava

Pracovisko: Katedra verejnoprávnych vied

Zostavili: doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.

Mgr. Ivana Rubisová

Recenzenti: prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.

JUDr. Anna Zachová

Vytlačilo: Centrum polygrafických služieb MV SR

Formát: B5

Rozsah: 243 strán

Počet znakov: 836 663

Náklad: 80 výtlačkov

Rok vydania: 2021

Vydanie: prvé

ISBN 978-80-8054-912-1

EAN 9788080549121